T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI

MEDYANIN EĞİTİM İŞLEVİ: DOĞAN KARDEŞ DERGİSİ (1945-1960)

Doktora Tezi

BAŞAK ŞİŞMAN

İstanbul, 2012

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI

MEDYANIN EĞİTİM İŞLEVİ: DOĞAN KARDEŞ DERGİSİ (1945-1960)

Doktora Tezi

BAŞAK ŞİŞMAN

Danışman: PROF. DR. ŞENGÜL ÖZERKAN

İstanbul, 2012

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLETİŞİM BİLİMLERİ Anabilim Dalı GENEL GAZETECİLİK Bilim Dalı Doktora öğrencisi BAŞAK ŞİŞMAN nın MEDYANIN EĞİTİM İŞLEVİ : DOĞAN KARDEŞ DERGİSİ (1945 - 1960) adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 01.12.2011 tarih ve 2011-25/28 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
Tez Savunma Tarihi	: 10/01/2012	
1) Tez Danışmanı :	PROF. DR. ŞENGÜL ÖZERKAN	
2) Jüri Üyesi :	DOÇ. DR. CÜNEYT AKALIN	
3) Jüri Üyesi :	PROF. DR. MELDA C. ŞİMŞEK	
4) Jüri Üyesi :	PROF.DR.HÜLYA YENGİN	
5) Jüri Üyesi :	PROF.DR.YASEMİN İNCEOĞLU	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Başak Şişman
Anabilim Dalı : Gazetecilik
Programı : Genel Gazetecilik
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Şengül Özerkan

Tez Türü ve Tarihi : Doktora - 2012
Anahtar Kelimeler : Eğitim, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Dergileri, Doğan Kardeş

ÖZET

MEDYANIN EĞİTİM İŞLEVİ: DOĞAN KARDEŞ DERGİSİ (1945-1960)

"Medyanın Eğitim İşlevi: Doğan Kardeş Dergisi (1945-1960)" adlı çalışmada, çocuk dergilerinde hedeflenen değerler paralelinde medyanın, çocuk dergilerinin belirli dönemlerde öngörülen ideolojiyi yansıtıp yansıtmadığı incelenmeye çalışılmaktadır.

Çaışmada, medyanın eğitim işlevi, yayımlandığı dönemlerde efsane bir dergi haline gelen Doğan Kardeş dergisi üzerinden araştırılmaktadır. İnceleme, bir çocuk dergisinin taşıması gereken özellikler ve derginin hedef kitlesi olan, 7-14 yaş arasındaki çocukların bilişsel, kişisel, ahlakî, dilsel ve toplumsal gelişim evreleri göz önünde bulundurularak yapılmaktadır.

Araştırmada derginin 1144 sayılık koleksiyonundan, 1945-1960 yılları arasındaki 100 sayılık bir örneklem incelemeye tabi tutulmaktadır. Çalışmanın analiz kısmında, 100 derginin içerik verileri SPSS sisteminde değerlendirilerek, derginin içeriğindeki yapılanma, türlerin dağılım oranları, haftalık ve yıllık yayımlanan dönemler arası değişim ve dönüşümler saptanmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, "medya ve eğitim işlevi çocuk üzerinden değerlendirilerek araştırılmaktadır. İkinci bölümde geçmişten günümüze çocuk ve çocukluk kavramına değinilerek, dünyadaki ve Türkiye'deki çocuk edebiyatı ve dergicilik alanındaki gelişmeler incelenmektedir. Ardından, araştırılan dönem olan 1945-1960 yıllarındaki Türkiye'deki sosyo-ekonomik ve kültürel yapı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda dönem itibariyle oluşturulmak istenen çocuk profili ile dergide aktarılan profil arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konacaktır.

Son bölümde, Doğan Kardeş Dergisi'nin araştırmamız kapsamındaki sayılarında, yayımlanmış yazılar türlere göre gruplandırılarak değerlendirilmektedir. Tüm bu türler içerik analizine tabi tutularak, çıkan sonuçlar incelenen dönem paralelinde sorgulanmaktadır. Bu sonuçlar çerçevesinde belirlenen dönemlerde egemen ideolojinin hedeflediği profil çerçevesinde, Doğan Kardeş Dergisi'nde yayımlanan metinlerin, çocukların bilişsel, toplumsal ve dil gelişimi ile ahlakî ve kişisel gelişimlerine olumlu katkı sağlayıp, sağlayamadığı tartışılmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Başak Şişman
Field : General Journalism
Programme : Journalism
Supervisor : Professor Şengül Özerkan

Degree Awarded and Date : Doctorate - 2012
Keywords : Education, Children's Literature, Children's Magazines, Doğan Kardeş Magazine

ABSTRACT

TRAINING FUNCTION OF MEDIA: DOĞAN KARDEŞ MAGAZINE (1945-1960)

In the study titled "Educational Function of Media: Doğan Kardeş Magazine (1945-1960)" an attempt is made to examine the educational function of the media, children's magazines in parallel to values targeted in children's magazines.

In the study, educational function of media is examined through Doğan Kardeş Magazine that became a legendary magazine during the period of its publication. The study is carried out by taking into account the features that a children's magazine should have and the cognitive, personal, moral, linguistic and social development phases of children between the ages of 7-14 that were the target audience of the magazine. Sampling comprised of 100 issues, from a collection of 1144 issues, published between 1945 and 1960 is subjected to examination. In the analysis part of the study, the structuring in the contents of the magazine, distribution ratio of the types, changes and alternations between weekly and annual publication periods are determined by evaluating the contents data of 100 magazines. Study is comprised of four parts.

In the first part "media and its educational function" is examined by evaluating through children. In the second part, the developments in children's literature and magazine publishing field in Turkey and in the world by touching upon the concept of child and childhood from past to present. Subsequently, socio-economic and cultural structure in Turkey during the examined 1945-1960 period is evaluated. In this context,

similarities and differences between the child profile desired to be created as of the period and the profile conveyed in the magazine shall be put forward.

At last part, the articles published in the issues of Doğan Kardeş Magazine covered by our research are evaluated by grouping according to their types. All these types are subjected to content analysis, and the emerging results are examined in parallel to examined period. Within the framework of these results, whether or not the texts published in Doğan Kardeş Magazine had made positive contribution to children's cognitive, social and linguistic development and moral and personal development is discussed.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın başlangıcından sonuna, desteği ve uyarıları ile tüm sıkıntıların üstesinden gelmemi sağlayan, değerli Danışman Hocam, Sayın Prof. Dr. Şengül Özerkan'a çok teşekkür ederim.

Tezimde ve çalışmalarımda tüm içtenlikleri ile desteklerini esirgemeyen, ve değerli görüşleri ile yol gösteren Hocalarım, Sayın Prof. Dr. Melda Cinman Şimşek, Sayın Doç. Dr. Cüneyt Akalın ve Sayın Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu'na, akademik hayata başlamamda ve yol almamda büyük emekleri olan, Sayın Prof. Dr. Hülya Yenğin'e, tezimi yazdığım sıkıntılı dönemlerde hep yanımda olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Başak Şişman

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **iii**
TEŞEKKÜR ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
TABLO LİSTESİ ..... **ix**
GRAFİK LİSTESİ ..... **xi**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiii**

1. GİRİŞ **1**

2. MEDYA VE ÇOCUK EĞİTİMİ **6**

2.1. İletişim Süreci İçerisinde Medya 6
2.2. Medyanın İşlevleri 7
2.2.1. Enformasyon İşlevi 8
2.2.2. Siyasal İşlevi (İdeolojik Bir Araç Olarak Medyanın Kullanımı) 9
2.2.2.1. Denetim, Eleştiri ve Kamuoyu Oluşturma (Gündem Belirleme) 11
2.2.2.2. Duyarlılık ve Farkındalık Yaratma 13
2.2.3. Ekonomik İşlevi 14
2.2.4. Sosyal İşlevi 14
2.2.4.1. Toplumsallaştırma 14
2.2.4.2. Kültür Aktarımı 16
2.2.4.3. Eğlendirme 17
2.2.4.4. Eğitim 19
2.3. Çocuk Gelişiminde Eğitim Faktörü ve Medya 20
2.3.1. Eğitim Nedir? 21
2.3.2. Eğitimde Ailenin Önemi 23
2.3.3. Sosyalleşme Sürecinde Okul 24
2.3.4. Çocuk Eğitiminde Medyanın Rolü ve Medya Okuryazarlığı 26
2.3.4.1. Medya Okuryazarlığı ve Gerekliliği 28
2.3.4.2. Anaakım Medya Okuryazarlığından Eleştirel Medya Okuryazarlığına Geçiş 30
2.3.4.3. Çocuklarda Medya Okuryazarlığı Eğitimi ve Türkiye'deki Gelişimi 32

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÇOCUK DERGİCİLİĞİNİN GELİŞİMİ 35

3.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı 35
3.2. Çocuk Edebiyatının Bir Edebiyat Türü Olarak Gelişimi 38
3.2.1. Batı Ülkelerinde Çocuk Edebiyatının Gelişimi 40
3.2.2. Türkiye'de Çocuk Edebiyatının Gelişimi 41
3.3. Çocuk Edebiyatı İçinde Bir Eğitim Aracı Olarak Çocuk Dergileri 43
3.4. Çocuk Dergiciliğinin Gelişmesinin Siyasal Toplumsal ve Ekonomik Nedenleri 44
3.4.1. Dünyada Çocuk Dergiciliği 44

3.4.2. Türkiye'de Çocuk Dergiciliği 46
3.4.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Çocuk Dergiciliğinin Başlangıcı ve İlk Çocuk Dergileri 46
3.4.2.2. Cumhuriyet Dönemi Sonrası Türkiye'de Çocuk Dergiciliği 47

4. CUMHURİYETİN İLK YILLARI VE ÇOK PARTİLİ YAŞAMA GEÇİŞ SÜRECİNDE KÜLTÜREL POLİTİKA 50

4.1. Cumhuriyetin Kurumlaşması Süreci Öncesindeki Fikri Dayanaklar 50
4.2. Kuruluş Döneminde 'Ulus Devlet'in ve Ulusal Kültürün Tasarlanması 54
4.2.1. Ulusal Eğitim Politikasının Oluşturulması 60
4.2.2. Sosyo-Ekonomik Gelişim Modelinin Oluşturulması 67
4.2.3. Kuruluş Döneminde Basın 68
4.3. Çok Partili Yaşama Geçiş ve Demokrat Parti Dönemi 69
4.3.1. Demokrat Partinin Eğitim Politikası 78
4.3.2. Demokrat Parti ve ABD Kültürünün Etkileri 81
4.3.3. Demokrat Parti Dönemi'nde Basın 83

5. DOĞAN KARDEŞ DERGİSİNİN İNCELENMESİ (1945-1960) 85

5.1. Araştırmanın Amaç ve Önemi 85
5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıklar 86
5.3. Araştırmanın Yöntemi 86
5.4. Araştırmanın Hipotezleri 87
5.5. Derginin Yayınlanma Öyküsü ve Kimliği 88
5.5.1. Künye 97
5.5.2. Logo 99
5.5.3. Yazar Kadrosu 99
5.5.4. Derginin Kapak Sunumu 99
5.6. Derginin Dil, Anlatım, Biçim ve İçerik Özellikleri 102
5.6.1. Dil ve Anlatım Özellikleri 102
5.6.2. Derginin Biçimsel Özellikleri 105
5.6.3. Derginin İçeriğindeki Türlerin Dağılımı 108
5.6.3.1. Edebi Türler 108
5.6.3.1.1. Hikâye ve roman 108
5.6.3.1.2. Masallar 114
5.6.3.1.3. Şiir 117
5.6.3.1.4. Efsane 123
5.6.3.1.5. Fıkralar 125
5.6.3.1.6. Okul Temsili (Piyes) 128
5.6.3.2. Önemli Gün ve Haftalar 130
5.6.3.3. Bilgilendirme Metinleri 135
5.6.3.3.1. Ünlü Kişilerin Yaşam Öyküleri 135
5.6.3.3.2. Ansiklopedik Bilgi Metinleri 138
5.6.3.3.3. Coğrafi, Tarihi, Kültürel Mekan Tanıtımları 140
5.6.3.3.4. "Karagöz Oyunları" Başlıklı Sayfalar 141
5.6.3.3.5. Bilgi Kutucukları 143
5.6.3.3.6. Genel Bilgilendirme Metinleri: 146

5.6.6.1.7. Doğa ve Fen Olaylarını Konu Alan Metinler 158
5.6.3.4. Bilmece Bulmaca 161
5.6.3.5. Oyun Eğlence (Yaratıcılık ve El Becerileri Gelişimi) 170
5.6.3.6. Çizgi Roman..... 175
5.6.3.7. Reklamlar 180
5.6.3.8. Sağlık Konulu Yazılar..... 194
5.6.3.9. Okurla Buluşma 209
5.7. Bulguların Değerlendirilmesi..... 225

SONUÇ 232

EKLER 240

KAYNAKÇA 292

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1 : 1945-1960 Yılları Arasında Yayınlanan Çocuk Dergileri 92

Tablo 2 : Derginin Hikâye Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması... 109

Tablo 3 : Derginin Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması... 112

Tablo 4 : Derginin Masal Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 115

Tablo 5 : Derginin Şiir Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 117

Tablo 6 : Derginin Efsane Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması ... 123

Tablo 7 : Derginin Fıkra Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 125

Tablo 8 : Derginin Okul Temsilleri Sayısı Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 128

Tablo 9 : Derginin Önemli Günler ve Haftalar Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 130

Tablo 10 : Derginin Ünlü Kişilerin Yaşam Hikâyelerinin Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 135

Tablo 11: Derginin Ansiklopedik Bilgi Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 138

Tablo 12 : Derginin Coğrafi, Tarihi, Kültürel Mekan Tanıtımları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 140

Tablo 13 : Derginin Karagöz Oyunları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 142

Tablo 14 : Derginin Bilgi Kutucukları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 143

Tablo 15 : Derginin Genel Bilgilendirme Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 146

Tablo 16 : Derginin Doğa ve Fen Olaylarını Konu Alan Metinler Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 158

Tablo 17 : Derginin Bilmece Bulmaca Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Tablo Farklılaşması 162

Tablo 18: Derginin Yaratıcılık ve El Becerileri Gelişimi Oyun ve Eğlence Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 170

Tablo 19 : Derginin Çizgi Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 176

Tablo 20 : Derginin Reklam Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 180

Tablo 21 : Derginin Sağlık Konulu Yazıların Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 199

Tablo 22 : Derginin Okurla Buluşma Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 209

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1. Doğan Kardeş Dergisi'nin İçeriğindeki Türlerin Dağılımı..... 108

Grafik 2. Derginin Hikâye Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması .. 110

Grafik 3. Derginin Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması .. 113

Grafik 4. Derginin Masal Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 116

Grafik 5. Derginin Şiir Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 118

Grafik 6. Derginin Efsane Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması ... 124

Grafik 7. Derginin Fıkra Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 126

Grafik 8. Derginin Okul Temsilleri Sayısı Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 129

Grafik 9. Derginin Önemli Günler ve Haftalar Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 131

Grafik 10. Derginin Ünlü Kişilerin Yaşam Hikâyelerinin Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 136

Grafik 11. Derginin Ansiklopedik Bilgi Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 138

Grafik 12. Derginin Coğrafi, Tarihi, Kültürel Mekan Tanıtımları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 140

Grafik 13. Derginin Karagöz Oyunları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 142

Grafik 14. Derginin Bilgi Kutucukları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 144

Grafik 15. Derginin Genel Bilgilendirme Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 147

Grafik 16. Derginin Doğa ve Fen Olaylarını Konu Alan Metinler Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması 159

Grafik 17. Derginin Bilmece Bulmaca Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Tablo Farklılaşması 163

Grafik 18. Derginin Yaratıcılık ve El Becerileri Gelişimi Oyun ve Eğlence Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 171

Grafik 19. Derginin Çizgi Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 176

Grafik 20. Derginin Reklam Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 182

Grafik 21. Derginin Sağlık Konulu Yazıların Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 199

Grafik 22. Derginin Okurla Buluşma Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması..... 210

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Sayı: 481, 1959, Doğan Kardeş, s.3. 90

Şekil 2: Sayı: 52, 1947, Doğan Kardeş, s.3 91

Şekil 3: Sayı: 175, 1950, Doğan Kardeş, s.3 93

Şekil 4: Sayı: 112, 1948, Doğan Kardeş, s.3 94

Şekil 5: Sayı: 12, 1946, Doğan Kardeş, s.8 95

Şekil 6: Sayı: 453, 1956, Doğan Kardeş, s.3 98

Şekil 7: Sayı: 6, 1945, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 99

Şekil 8: Sayı: 472, 1958, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 99

Şekil 9: Sayı: 1, 1945, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 100

Şekil 10: Sayı:263, 1951, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 101

Şekil 11: Sayı: 442, 1956, Doğan Kardeş Ön kapak, Şekil 12: Sayı: 494, 1978, Ön kapak 101

Şekil 13: Sayı:482, 1959, Doğan Kardeş s.3 103

Şekil 14: Sayı:477, 1958, Doğan Kardeş, s.4 107

Şekil 15: Sayı:483, 1959, Doğan Kardeş s.50 107

Şekil 16: Sayı:81, 1948, Doğan Kardeş, s.9 119

Şekil 17: Sayı:497, 1959, Doğan Kardeş, s.35 121

Şekil 18: Sayı:497, 1960, Doğan Kardeş, s.21 122

Şekil 19: Sayı: 287, 1952, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 127

Şekil 20: Sayı: 27, 1946, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 132

Şekil 21: Sayı:97, 1948, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 133

Şekil 22: Sayı: 97, 1948, Doğan Kardeş, s.14 134

Şekil 23: Sayı:463, 1956, Doğan Kardeş, s.14 143

Şekil 24: Sayı:32, 1946, Doğan Kardeş, s.14 144

Şekil 25: Sayı:442, 1956, Doğan Kardeş, s.14 145

Şekil 26: Sayı: 442, 1956, Doğan Kardeş, s.14 145

Şekil 27: Sayı: 494, 1960, Doğan Kardeş, s.19. 146

Şekil 28: Sayı:19, 1946, Doğan Kardeş, s.6 149

Şekil 29: Sayı: 373, 1953, Doğan Kardeş, s.3 150

Şekil 30: Sayı:465, 1957, Doğan Kardeş, s.3 151

Şekil 31: Sayı:390, 1954, Doğan Kardeş, s.3 152

Şekil 32: Sayı:300, 1952, Doğan Kardeş, s.3 153

Şekil 33: Sayı:456, 1957, Doğan Kardeş, s.19 157

Şekil 34: Sayı:125, 1949, Doğan Kardeş, s.6 160

Şekil 35: Sayı:479, 1959, Doğan Kardeş, s.17 161

Şekil 36: Sayı: 3, 1945, Doğan Kardeş, ss.18-19..... 163

Şekil 37: Sayı: 1, 1945, Doğan Kardeş, ss.26-27..... 164

Şekil 38: Sayı: 16, 1946, Doğan Kardeş, s.19. 165

Şekil 39: Sayı: 16, 1946, Doğan Kardeş, s.19, Şekil 40: Sayı:138, 1949, Doğan Kardeş, s.10. 166

Şekil 41: Sayı: 411, 1954, Doğan Kardeş, s.10. 167

Şekil 42: Sayı: 470, 1958, Doğan Kardeş, s.48. 168

Şekil 43: Sayı: 219, 1950, Doğan Kardeş, s.8. 169

Şekil 44: Sayı: 314, 1952, Doğan Kardeş, s.10. 170

Şekil 45: Sayı: 314, 1959, Doğan Kardeş, s.12. 172

Şekil 46: Sayı: 10, 1945, Doğan Kardeş, s.2 173

Şekil 47: Sayı: 52, 1947, Doğan Kardeş, s.18. 174

Şekil 48: Sayı: 456, 1957, Doğan Kardeş, s.23. 175

Şekil 49: Sayı: 16, 1946, Doğan Kardeş, ss.10-11..... 178

Şekil 50: Sayı: 453, 1956, Doğan Kardeş, Arka Kapak..... 179

Şekil 51: Sayı: 453, 1960, Doğan Kardeş, Arka Kapak..... 180

Şekil 52: Sayı: 8, 1945, Doğan Kardeş, s.18. 182

Şekil 53: Sayı: 6, 1945, Doğan Kardeş, s.29. 183

Şekil 54: Sayı: 1, 1945, Doğan Kardeş, s.29. 184

Şekil 55: Sayı: 2, 1945, Doğan Kardeş, s.29. 185

Şekil 56: Sayı: 36, 1947, Doğan Kardeş, s.29. 186

Şekil 57: Sayı: 01, 1945, Doğan Kardeş, s.29. 186

Şekil 58: Sayı: 7, 1945, Doğan Kardeş, s.19. 187

Şekil 59: Sayı: 2, 1945, Doğan Kardeş, s.30. 188

Şekil 60: Sayı: 4, 1945, Doğan Kardeş, s.14. 188

Şekil 61: Sayı: 5, 1945, Doğan Kardeş, s.27. 189

Şekil 62: Sayı: 6, 1945, Doğan Kardeş, s.3. 189

Şekil 63: Sayı: 16, 1949, Doğan Kardeş, s.29. 190

Şekil 64: Sayı: 482, 1959, Doğan Kardeş, s.50. 191

Şekil 65: Sayı: 280, 1952, Doğan Kardeş, s.9 192

Şekil 66: Sayı: 453, 1956, Doğan Kardeş, s.49 192

Şekil 67: Sayı: 92, 1948, Doğan Kardeş, s.11. 193

Şekil 68: Sayı:20, 1946, Doğan Kardeş, Ön kapak..... 196

Şekil 69: Sayı:23, 1946, Doğan Kardeş s.8. 198

Şekil 70: Sayı:125, 1949, Doğan Kardeş s.3. 199

Şekil 71: Sayı:72, 1948, Doğan Kardeş s.5. 200

Şekil 72: Sayı:175, 1950, Doğan Kardeş s.3. 201

Şekil 73: Sayı:479, 1959, Doğan Kardeş s.25. 202

Şekil 74: Sayı:479, 1959, Doğan Kardeş s.19. 204

Şekil 75: Sayı:494, 1960, Doğan Kardeş s.7. 205

Şekil 76: Sayı:411, 1954, Doğan Kardeş s.3. 206

Şekil 77: Sayı:32, 1946, Doğan Kardeş s.2. 208

Şekil 78: Sayı:334, 1953, Doğan Kardeş, s.14 211

Şekil 79: Sayı:6, 1945, Doğan Kardeş, ss.3-4-5. 213

Şekil 80: Sayı:465, 1957, Doğan Kardeş, s13 217

Şekil 81: Sayı: 2, 1945 Doğan Kardeş, s.31 219

Şekil 82: Sayı:30 1946, Doğan Kardeş, s.30. 222

Şekil 83: Sayı:456, 1957 Doğan Kardeş, s.39 223

Şekil 84: Sayı:224, 1951 Doğan Kardeş, ss.1,3,4. 224

Şekil 85: Sayı:224, 1951 Doğan Kardeş, ss.1,3,4, Şekil 86: Sayı:224, 1951 Doğan Kardeş, ss.1,3,4. 225

1. GİRİŞ

Birey, toplumsal bir varlık olarak toplum içinde doğar ve gelişip kişiliğine kavuşur. Kişiliğin şekillendiği dönem, çocukluk dönemidir. Dolayısıyla, çocuğun bilişsel, dilsel, toplumsal ve kişilik gelişiminde eğitim önemli bir rol oynar. Eğitim, çocuk doğar doğmaz ailede başlar, okul içinde ve sosyal çevrede devam eder. Tüm bu süreç içerisinde Gramsci'nin **hegemonyasında** ve Althusser'in **devletin ideolojik aygıtları** kuramında devletin ve mevcut sistemin değerlerinin süzgecinden geçtiği araçlar sadece okul değildir, medya da bu yaklaşımlarda ideolojik bir etken olarak konumlandırılır. **Gerbner** ise medyayı bilinçli ve sistematik bir yetiştirme organı olarak konumlandırarak **"ekme kuramı"** adını verdiği tezinde medyanın yetiştirme işlevini bilinçli ve sistemli bir proje olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla belirli dönemlerin ideolojileri dahilinde değişen hegemonik söylemler, devletin ideolojik aygıtları olarak adlandırılan okul, sendika, devlet gibi kurumlar aracılığıyla meşrulaştırılmaktadır.

Çocuğun, ilk davranış biçimlerini öğrenip özümsemesinde, çevresinde ve dünyada yaşanan gelişmeleri kavramasında ve toplumsallaşma sürecinde aile, okul ve çevrenin dışında kitle iletişim araçlarının özellikle de, çocuk yayınlarının rolü büyüktür. Kitle iletişim araçları haber verme, kamuoyu oluşturma, toplumsallaştırma gibi işlevlerinin yanı sıra eğlendirme ve eğitim işlevlerine de sahiptir. Bu işlevi gerçekleştirebilmesi için, çocuğun zihinsel ve ruhsal gelişiminin, çocukluk döneminde yapılandığı ve çocukların kitle iletişim araçlarının özensizce hazırlanmış içeriğinden yetişkinlerden daha fazla etkilenebileceği yaklaşımından yola çıkılarak çocuk yayınlarının içeriğinin özenle hazırlanması gerekmektedir.

Bu çalışmanın hazırlık aşamasında, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Genel Gazetecilik Bilim Dalı öğretim üyelerinden, Prof. Dr. Şengül Özerkan'ın danışmanlığında yüksek lisans ve doktora programlarında yapılan haber arşiv çalışmaları ile editörlüğünü Özerkan'ın yaptığı, *'Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye'de 9 Gazete'* isimli kitaptaki araştırma modelinden kendisinin izniyle faydalanılmıştır. Yöntem uygulamaları için kaynak olarak ayrıca, Ömer Özer'in *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*" (2009) kitabından, Prof. Dr. Şengül Özerkan'ın "*Haber Araştırmalarında İçerik Analizi ve Söylem Çözümlemesi Uygulamaları"* makalesinden,

metin ve dil çözümlemeleri için Teun Van Dijk'in *"Söylem ve İdeoloji"* (2003) kitabından yararlanılmıştır. Ayrıca analizlerin değerlendirilmesinde ve SPSS programı ile analizlerde, Şener Büyüköztürk'ün *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (2008), ile Orhan Gökçe'nin *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler* (2006) kaynak olarak kullanılmıştır.

Çocuklara yönelik yayınlar, çocuğun dil, kişilik ve zihin gelişiminde etkin araçlardır. Bu tip yayınlar, çocuklara okuma alışkanlığı edinme, kendi yaş grubundaki diğer çocuklarla iletişim kurma, edebiyatın birçok türünü tanıma ve toplumsal olaylar ve değerlerle tanışma olanağı sağlamaktadır.

Uzun dönemli bir çocuk dergisi üzerinden, dönemin iktidarları ve eğitim politikası paralelinde, nasıl bir çocuk modeli öngörüldüğünü saptamak mümkün olabilmektedir. İktidar mücadelesinin en önemli unsuru olan hegemonya kavramı kültürel yaşamdan hareketle düşünce sistemleri üzerinde **Devletin İdeolojik Aygıtları** aracılığıyla hakimiyet kurmaktadır. Mevcut sistemin yeniden üretimi için organize edilen kurumlar olarak nitelendirilen bu aygıtları (okul, kilise, devlet kurumları ya da ordu gibi devlet aygıtları), Althusser, egemen ideolojiye tabii olmayı, ya da ideolojinin egemenliğini sağlayan organlar olarak tanımlamaktadır. Bu noktadan yola çıkılarak araştırma kapsamında, insan yaşamının önemli bir parçası haline gelen medyanın, dönemin hedeflediği eğitim politikaları doğrultusunda, oluşturmak istediği çocuk profilini yansıtıp yansıtamadığı, bir çocuk dergisi olan "Doğan Kardeş" üzerinden incelenmektedir.

Doğan Kardeş Dergisi, 1945-1993 yılları arasında Türkiye'de aralıklarla yayımlanmış, çocukların olduğu kadar büyüklerin de beğenisini toplamış, efsanevi bir dergidir. Bu çalışmadaki temel tezimiz, dönemin ideolojisinin yansıtıcısı olarak görülen derginin kamooyu yaratma ve kanaat oluşturmadaki rolü bağlamında dönemin ideolojisini ortaya koyup koyamadığını ve dönem itibariyle öngörülen eğitim politikalarıyla yaratılmak istenen çocuk modelinin dergi yayınlarında yer alıp almadığını sorgulamak olacaktır . Bu amaçla, dergi metinleri haftalık ve yıllık yayımlanan dönemler çerçevesinde türlerine göre incelenerek, metinlerin çocuk yayınlarında olması gereken özelliklere sahip olup olmadıkları ve öngörülen çocuk

profiline yer verilip verilmediği değerlendirilmiştir. Ayrıca derginin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın önerdiği yayınlar arasında yer alıp almadığı da sorgulanmıştır.

İçinde yaşanılan dönemin sosyo-kültürel, ekonomik yapılanmasını anlamlandırmak için söylem ve ideoloji arasındaki ilişkiye odaklanmak gereklidir. Hegemonyayı devlet iktidarının en önemli unsuru olarak gören Gramsci'ye göre devlet hegemonya aracılığıyla fikirlerin yönetimini ve denetimini sağlamaktadır. Bu şekilde sivil toplumlar için özel olarak düşünce ve inanç sistemleri planlanmaktadır. Çalışmada dönemin egemen ideolojisini ve işlenmek istenen değerleri kavrayabilmek adına, metinlerde nasıl bir dil ve ifadenin kullanıldığı, hangi anlamların üretilerek öne çıkarıldığı saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı, Türkiye'de uzun yıllar yayımlanmış Doğan Kardeş Dergisi'nin saptanan dönemdeki yayınlarının, çocuğun kişiliğinin şekillendiği en önemli dönem olan çocukluk çağında, bir çocuk dergisi bağlamında, medyanın eğitim işlevi çerçevesinde dönemin hedeflediği çocuk modeli ile paralellik arz edip etmediğini ortaya koymak olacaktır. Bu doğrultuda metinlerin söylem ve içerik analizleri sonucunda, metinlerin çocukların ahlak dil, zeka ve duygusal gelişimine destek verip vermediği de araştırılacaktır.

Çalışmanın evrenini, 1945-1978 yılları arasında 33 yıl boyunca yayımlanan derginin, 1144 sayısının tamamı oluşturmaktadır. Evreni oluşturan dergi sayısının çok fazla olması, araştırmayı güçleştireceğinden dolayı, dönemsel sınırlama yapma ve evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bayramlar, önemli gün ve haftalar, dönemin önemli olayları dikkate alınarak, seçilen 100 derginin sayfaları taranmış, dergide yer alan metinler türlerine göre sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflama doğrultusunda derginin içeriği yapılandırılmıştır. Derginin içeriğindeki yapılanma, türlerin dağılım oranları, haftalık ve yıllık yayımlanan dönemler arası değişim ve dönüşümler, SPPS sistemi ile yapılan içerik analizi doğrultusunda saptanmıştır.

Araştırma, derginin yayımlanmaya başladığı tarih olan, 1945 ile 1960 yılları arasındaki dönemle (Çok Partili yaşama geçiş dönemi) sınırlandırılmaktadır. Cumhuriyet sonrası dönem yeni bir toplum oluşumunu, görkemli bir kültür devrimini öngörmektedir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle başlayan yeni dönemde

yaşamın her alanına yayılan değişmeler(geleneklere bağlı kalan muhafazakar modernleşme hedefi, kapital sahibi sınıf yetiştirme v.b), çocuk ve eğitim konusunda da kendini göstermektedir. Bu dönemde egemen ideolojinin öngördüğü şekilde oluşturulmaya çalışılan yeni toplumda, (siyasal ve ekonomik anlamda Amerika'nın müttefiki olarak) eğitim sistemini hedefleyen yeni tarz okullar açılmış, tüm yaşanan değişim ve dönüşümün yansımaları dergi ve gazetelerde yer almıştır. Kültürel söylemlerin hegemonya yaratmadaki rolü ve ideolojik bir araç olan basının gücü dikkate alınarak, derginin bu dönem kapsamında incelenmesi, çocuk ve çocukluk olgusu hakkında fikir vermekle birlikte, dönemin egemen ideolojisi ve hedeflediği değerler üzerine de bilgi edinilmesini sağlamaktadır.

Araştırmanın giriş bölümünün ardından gelen ikinci bölümde, medya kavramı ve işlevleri incelenerek konu kapsamında olan, "medyanın eğitim işlevi" egemen ideolojinin meşrulaştırılması çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, eğitim kavramı üzerinde durularak, aile ve okulla birlikte, çocuk eğitiminde medyanın rolü sorgulanmaktadır. Bölümün sonunda, medyanın günümüzde kişiler, özellikle de çocuklar üzerindeki etkileri dikkate alınarak, toplum ve birey arasındaki ilişkilere odaklanan, endüstriyel kapitalist toplumun eleştirisini yapan, yerleşik sistemleri sorgulamaya yönelik, özellikle çocukların iyi birer medya yetkini olabilmeleri için, verilmesi gereken eğitiminin, gerekliliği ve içeriği ortaya konulmaktadır.

Üçüncü bölümde dünyada ve Türkiye'de değişen çocuk ve çocukluk kavramı irdelenerek, çocuk edebiyatı ve çocuk dergilerinin gelişimi ele alınmaktadır.

Dördüncü bölümde ise, cumhuriyetin kuruluş döneminde, ulusun ve ulusal kültürün tasarlanması, Çok Partili Dönemdeki eğitim politikalarındaki değişimler, Demokrat Parti Dönemi, eğitim ve basın hayatı incelenmektedir. Demokrat Parti Döneminde basına uygulanan baskılarla, basının siyasetten uzaklaşarak magazinleşmeye yönelmesinin, konumuzun ana teması olan dergiciliğin gelişmesine zemin hazırlaması da dikkate alınmaktadır.

Son bölüm olan beşinci bölümde ise, 1945-1960 yılları arasındaki dönemde ele alınan, 100 dergi metninin söylem ve içerik analizleri yapılmıştır. Dergi sayılarının belirlenmesinde, önemli günler ve haftalar, bayramlar, döneme damgasını vuran olaylar

dikkate alınmıştır. Seçilen dergilerin içeriğinde yer alan edebi türler ve diğer metinler çerçevesinde değişkenler belirlenmiş, gerekli veriler tablolara girilerek içerik analizine tabi tutulmuş, SPSS programında değerlendirilmiştir. Çıkan tablo ve grafikler, derginin içeriğinde saptanan değişkenler çerçevesinde, haftalık ve aylık çıktığı dönemlere kıyasla değerlendirilmiştir. Dergideki metinler, sayfa sayfa taranarak metin analizleri yapılmış, bu doğrultuda Doğan Kardeş Dergisi'nin yayınlarının, egemen ideolojinin oluşturmak istediği çocuk profilini yansıtıp yansıtmadığı, iktidarın hedeflediği eğitim politikalarına destek verip vermediği sorgulanmıştır.

2. MEDYA VE ÇOCUK EĞİTİMİ

2.1. İletişim Süreci İçerisinde Medya

Bilgi düşünce ve davranışların aktarılma süreci olarak tanımlanabilen iletişim, kavramsal, kuramsal ve kurumsal değişim-dönüşüm ya da evrim geçirse de birey yaşamında çok önemli bir konuma sahiptir.[1]Sosyal bir varlık olan insan, yaşamını anlamlı kılmak için ilişki içinde olmak zorundadır. Bu ilişkiyi sağlamanın yegane yolu ise, iki birim arasındaki mesaj alışverişinden yani iletişim kurmaktan geçmektedir.[2]

Fiske'ye göre iletişim, çok az sayıda kişinin doyurucu biçimde tanımlayabildiği bir insan etkinliğidir. "*İletişim, yüzyüze konuşmadır, televizyondur, enformasyon yaymadır, saç biçimimizdir, edebi eleştiridir*" ve bu listeye daha birçok ekleme yapılabilir.[3]İletişim sözcüğünün kapsamına, iletişim araçları da, iletişim kurma etkinliği de, oda da konuşulan bir söz, uydu aracılığıyla gönderilen bir ileti de girmektedir.

Medya, bilgisayar, telefon, uydu gibi iletişim teknolojileri, konferans, konser, tartışma gibi kişilerarası ya da gruplar arası iletişim, işaret bakış gözyaşı gülümseme mimikler giyinme alışkanlıkları gibi sözsüz iletişim, dahası da sessizlik bile iletişim sözcüğünün anlamı içindedir.[4]

Kitle iletişim araçlarının pek çoğunun 20. Yüzyıl'da doğması ve büyük bir hızla yaygınlık kazanması, bu çağın iletişim çağı olarak adlandırılmasında önemli bir etkendir. İletişim ve toplum arasındaki yaşanan ilişkinin biçimi açısından, 80'li yıllar önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. 80'li yıllarla birlikte ekonomi ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı ve dönüştürücü değişimler, kitle iletişim araçlarının da birbirleriyle yakınlaştığı, tekelleşerek aynı sahiplerin yörüngesinde işlediği ve şimdiye kadar olmadığı kadar bütünleştiği yıllar olmuştur. Böyle bir ortamda, medya kavramı yavaş yavaş kitle iletişim araçları kavramının yerini almış ve gündelik dilde sıklıkla kullanılır olmuştur. Medya kelimesi ile tüm iletişim araçları ve

---

[1] Judith Lazar, **İletişim Bilimi**, Ankara: Vadi Yayınları, 2001, s.9.
[2] Doğan Cüceloğlu, **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000, s.68.
[3] John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003, s.15.
[4] Ayseli Usluata, **İletişim**, İstanbul: İletişim Yayınları, s.9.

ortamı kast edilmektedir. Bu ortam ve araçlar, birbirini bütünlemekte ve adeta ayrılmaz bir görünüm sergilemektedir.

Medya Latince kökenli bir sözcüktür. Halkla, kamuoyuna ait medium, mediae sözcüğünden gelmektedir, kısaca yığınsal iletişim araçlarına verilen addır.Medya, Fransızca'da da "media" sözcüğüyle karşılık bulmaktadır. Türkçe'de "media"sözcüğünü karşılamak üzere, kitle iletişim araçları da kullanılmaktadır. Ancak kavramın kullanışsızlığı Türkçe olmasa da, medya sözcüğüne daha yaygın bir kullanım kazandırmıştır.[5] Medya sözcüğü ile kitle iletişimin gerçekleştirildiği araçlar, bunları kuran ve işleten kurumlar-yapılar ve ürünlerin hepsi ya da tek tek her biri anlatılmaktadır.[6]

Medyanın genel çerçevede tanımı ise şöyledir:

"Yazı, ses ya da görüntü aracılığıyla, iletişim kurmayı sağlayan yazılı (gazete ve dergi) ve elektronik basın (radyo, televizyon, sinema ve film), internet, hypermedia, bilgisayar, video, haberleşme uydusu, frekans dağılımı, kitap, slayt, mültivizyon, faks, tele-foto, radyo-foto, lifaks, telefon, v.b gibi kitle iletişim araçlarının tümüne medya denilmektedir."[7] Fakat, burada şunu belirtmek gerekir ki: kitle iletişimin tanımını, sadece teknik aletlere bağlamak yetersizdir veya böyle bir tanım oldukça sınırlı kalmaktadır. Burada önemli olan, bir toplumsal süreçle bütünleşmeleri ve buna göre de bu araçların önemli toplumsal işlevler üstlenmeleridir.

2.2. Medyanın İşlevleri

Demokratik toplumlarda, medya çok önemli görevler üstlenmektedir. Gökçe, medyanın işlevlerini genel olarak enformasyon işlevi, siyasi işlevi, ekonomik işlevi ve sosyal işlevi olmak üzere dört ana başlık altında toplamaktadır.[8] Unesco'nun hazırladığı Mc Bride Raporu'nda[*] ise, medyanın işlevleri sıralanırken öncelikli olarak, haber ve

[5] Sevda Alankuş, **Medya ve Toplum**, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003, s.43.
[6] Meral Çakır Berzah, **Medyanın Ördüğü Berlin Duvarı**, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2006, s.8.
[7] A.Rıdvan Bülbül, **Genel Gazetecilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayınları, 2000, s.25
[8] Orhan Gökçe, **İletişim Bilimine Giriş, İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2002, s.170.
[*] Üçüncü dünya ülkeleri, 1978 yılında, yeni bir "Dünya İletişim Düzeni" oluşturulması için Unesco bünyesinde girişimde bulunmuşlardır. Bu girişim sonucu, İrlandalı devlet adamı, hem Nobel, hem Lenin Barış Ödülü sahibi Sean MacBride başkanlığında bir komisyon oluşturulmuştur. UNESCO bünyesinde hazırlanan Mcbride Raporu olarak iletişim literatürüne geçen raporda dünyanın tek yanlı bir iletişim ortamıyla karşı karşıya olduğu, bunun da çoksesli

bilgi sağlama görevine dikkat çekilmektedir. Bireylerin, toplumsal hayatın bir parçası haline gelmesi yani toplumsallaşması, toplumsal amaçlar için motive edilmesi ve toplumsal değerlerin belirginleşmesi sürecini oluşturmak, medyanın önemli görevleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca medya, bireylerin iyi vakit geçirmesi, eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, kültürel değerlerin korunması gibi işlevleri de yerine getirmektedir.[9]

2.2.1. Enformasyon İşlevi

Kitle iletişim araçlarının bilinen en asli işlevi, haber ve bilgi vermektir. Medyanın, gerek sosyal gerek ekonomik gerekse siyasi işlevlerini yerine getirebilmesi, ancak enformasyon sayesinde gerçekleşir.

Toplumsal bilginin üretimi ve tüketiminde çok önemli bir yere sahip olan medya, dünyayı tanımamızı sağlayan bilgilerin kaynağını teşkil eder.[10] Medya, topluma haber ve bilgi sunarak olaylar hakkında toplumu haberdar ederken, bu bağlamda İçel'in de belirttiği üzere, belirli bir görüşün propogandasını yapmak suretiyle, kamuoyunu belirli bir doğrultuda yönlendirmek yerine, bireylerin kendi başlarına belirli bir görüşe sahip olmalarına yardımda bulunmalıdır.[11]

Çeşitli görüş ve kanaatlerin kendisini ifade etmesini, bir başka deyişle, kamuoyunun açıklanmaya çalışmasını sağlamayan medyanın bilgilendirme işlevi, sanayi toplumunun ortaya çıkışı ve ulus devletlerin kurulmasıyla birlikte oldukça köklü değişiklikler ve farklılaşmalar geçirmiştir[12]. Sanayileşme ve beraberinde gelen kentleşme olgusu, bireylerin geleneksel bilgi kaynaklarından kopmasına yol açmıştır. Kitle insanı gittikçe yalnızlaşmış, yalnızlaştıkça kitle iletişim araçlarına daha bağımlı hale gelerek medyada gördükleri onun gerçek deneyimi olmaya başlamıştır.

---

bir dünyanın oluşması yönünde önemli bir engel oluşturduğuna dikkat çekilmektedir. Teksesli bir dünyaya doğru giden bu gidişin engellenmesi için de birtakım öneriler yapılmaktadır. Buna göre teknolojik açıdan geri durumda olan ve kendi kitle iletişim endüstrilerini oluşturmakta zorlanan ikinci ve üçüncü dünya ülkelerine batılı ülkelerce teknik destek verilmesi, ancak kitle iletişim araçlarının içeriğinin oluşturulmasında yerel öğelerin ve değerlerin ağırlıklı kullanılması önerilmektedir.

[9] Sean MacBride, **Bir Çok Ses, Tek Bir Dünya, Unesco Uluslararası Komisyon Raporu**, Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyon Yayını, 1993, s.15.

[10] Metin Işık, **Televizyon ve Çocuk**, Eğitim Kitabevi, Konya, 2007, s.18.

[11] Kayıhan İçel, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 1990, ss.94-95.

[12] Cengiz Anık, **Bilgi Fabrikaları ve Müşteriler**, Ankara: Altınküre Yayınları, 2003, s.37.

"*Medya mesajların ve karmaşık söylemlerde düzenlenmiş göstergelerin üretilebilmesi için toplumsal teknik ve ekonomik olarak örgütlenmiş aygıtlardır*." Ancak, medyada yer alan olaylar kendi başlarına birer anlam ifade etmezler. Medya içeriğini oluşturan haberler, dolayımlama ile bir dönüşüm sürecinden geçerler. Bu medyaya uygun hale getirilme süreci ile yeni bir dil, "medya dili" yaratılır.[13]

Haber medyaları belirli sınırlar içerisinde nesne, olgu ve olayları toplayarak habere dönüştürmektedirler. Dünyada yaşanan olayların çoğu hakkında bilgi edinimi ve kanaat oluşumu büyük ölçüde, milyonlarca kişinin paylaştığı basın ve televizyondaki bu haber söylemine dayanmaktadır.[14] Sonuçta haber, üretilen ve kurgulanan bir söylem metinidir. Milyonlarca insanın aynı anda hiçbir söylemi, bu şekilde paylaşması veya okuması mümkün değildir.

Medya, kullandığı sözel ve göstergesel dil ile tüm gündelik pratikleri spordan siyasete, sanattan eğlenceye, bireyin içinde biçimlendiği, kendini yeniden ürettiği toplumsal olguları anlamlandırmakta ve tanımlamaktadır.[15] Aktarılan bilgiler, üretildiği sosyo- ekonomik ve sosyo-politik koşullar göz ardı edilerek değerlendirilemez. Kitlelere neyin duyurulacağı ve içeriğin belirlenmesi sürecinde, kuşkusuz yaşanılan kapitalist toplumun dinamikleri etkili olmaktadır.[16] Bu süreç sonucunda bireyler, egemen kültür ve ideoloji tarafından kendileri için anlamlandırılan haber ve bilgileri öğrenerek, egemen güç ve ideolojinin meşru kılınmasını sağlamaktadırlar. Yani kısaca bu noktada bir tek amaç vardır: Kapitalist ürünlerin başarılı bir şekilde pazarlanılması, hegemonya çerçevesinde biçimlenen politik, ekonomik, kültürel sistemin meşrulaştırılmasının sağlanması.

2.2.2. Siyasal İşlevi (İdeolojik Bir Araç Olarak Medyanın Kullanımı)

Kitle iletişimin siyasal işlevleri çok çeşitli olabilir**.** Kitle iletişimin siyasi işlevleriyle, çevreden gelen girdilere cevap vermek suretiyle, mevcut siyasi düzenin korunması için gerekli işlevler ifade edilmektedir. Demokratik bir ortamda kitle iletişim araçlarının ana işlevi, kamuoyunun oluşturulması biçiminde belirtilmektedir. Kitle

[13] Nurdoğan Rigel, **İleti Tasarımında Haber**, Der Yayınları, İstanbul: 2000, s.180.
[14] Van Dijk,Teuna**, "**Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları", **Medya, İktidar ve İdeoloji**, Mehmet Küçük(drl.), Üçüncü basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005, s.349.
[15] Ahmet Oktay, **Medya ve Hedonizm**, İstanbul: Yön Yayınları,1995, s.169.
[16] Kemal Aslan, **Haber Nasıl Okunur? Haberde İdeoloji, Söylem**, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2004, s.27.

iletişim araçları kamuoyu oluştururken, çeşitli görüşlerin aktarıcısı olarak temsil görevini de yerine getirmektedirler. Yasama, yargı yürütmeden sonra dördüncü güç olma özelliği kazanan medya, bu gücün büyük bir bölümünü denetim ve eleştiri işlevinden almaktadır.

Basın, kamuya fayda sağlayan, kendisini okurlara karşı ağır bir sorumluluk iddiasıyla bağlayan kolektif bir bütün ve yarı-kurumsal bir yapı olarak belirginlik kazanmaya başlamıştır. Basının siyasal rolü, dağınık durumdaki vatandaşları kamusal bir topluluk olarak bir araya getirmek, kamuoyuna şekil vermek, seçim kararlarını daha iyi bilgilendirilmiş hale getirmektir.[17]

Foucault, yaşadığımız toplumlardaki sayısız iktidar ilşkilerinin toplumsal hayata nüfuz ettiğini, onu belirlediğini ve oluşturduğunu, iktidar ilişkilerinin gerçekte söylemsel bir birikim olarak işlerlik sağladığını belirtir.[18] Althusser'in **Devletin İdeolojik Aygıtları** olarak tanımladığı, aile, okul, klise v.b grupların kişinin bir gruba dahil olma eğiliminde etkileri büyüktür. İdeoloji, dünyayı nasıl görmek gerektiğini bildirir ve yaşam biçimlerinin yorumlanmasını sağlar. Althusser, üretim ilişkilerinin yeniden üretimini sağlayan sistem olduğundan onsuz bir toplum modeli olmayacağını belirttiği ideolojiyi, devletin ideolojik aygıtları ile somutlaştırır. İdeoloji kuramı, bireylerin gerçek varoluş koşulları ile kurdukları imgesel ilişkinin tasarlanması üzerine temellendirilmiştir. İdeoloji, genel anlamda yapının özne üzerindeki etkisidir. Althusser'e göre, üstyapıyı altyapıdan göreceli olarak ayıran ideoloji, üst yapının bulunduğu alan içersinde konumlandırılır ve mevcut sistemin meşrulaştırılmasına destek verir.[19] Bu bağlamda hakim bilinç, egemen sınıfın bilinci, üretilen ideoloji de egemen sınıfın ideolojisi olduğu için toplumda sistemin ideolojisine uygun bir hegemonya yaratılmış olur.

[17] Oğuzhan Taş, "Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi" **Televizyon Haberciliğinde Etik,** Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (drl.), http://ilef.ankara.edu.tr/etik/medya-etiginin-tarihsel-temelleri-ve-gelisimi/ , 23 Temmuz 2011.
[18] Michel, Foucault, **Toplumu Savunmak Gerekir**, çev.Şehsuvar Aktaş, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002, ss.38-40.
[19] Louis Althusser**, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları, 2003, s. 89.

2.2.2.1. Denetim, Eleştiri ve Kamuoyu Oluşturma (Gündem Belirleme)

Birey, siyasal değer yargılarını, inançlarını ve tutumlarını bir öğrenme süreci içersinde geliştirir. Kişinin toplumun bir parçası haline gelmesine, toplumsallaşma ve bu öğrenme sürecine ise, siyasal toplumsallaşma denilmektedir. Kamuoyunun oluşumu bu süreç içerisinde gerçekleşir. Kamuoyu oluşumunda siyasal değerlerin, kanıların biçimlenmesinde, siyasal toplumsallaşmanın önemi büyüktür.[20]Walter Lipmann'a göre bireyler dış dünyayı anlayabilmek için, onlara belli anlam haritaları oluşturan kitle iletişim araçlarına ihtiyaç ve bağımlılık duyarlar.[21] Kitle iletişim araçlarının ülke ve dünya sorunları hakkında, kamuoyuna bilgi sunmasının, bu konuların, kamuoyunda bir önceliğe sahip olması sonucunu doğurduğu teorisi, McCombs ve Shaw tarafından ortaya atılmıştır.[22]

Maxwell McCombs gündem belirleme (agenda setting) yaklaşımını şöyle ifade etmektedir: "Gündem belirleme, önemin aktarımı ile ilgilidir, belli bir konuda aynı veya karşıt görüşlerin paylaşılması anlamına gelmez."[23] McCombs ve Shaw'a göre, "İzleyiciler kamusal ve diğer konuları kitle iletişim kanalıyla öğrenmekle kalmaz, bir konuya ne kadar önem vereceklerini, kitle iletişim araçlarının bunlara verdiği önemden öğrenirler."Mc Combs ve Shaw'ın 1968 yılında Başkanlık seçimlerine ilişkin yaptıkları araştırma iki konu üzerinde durmaktadır.birincisi farkında olma ikincisi bilgi edinme. Medya araştırmaları medyanın kampanya boyunca kullandığı mesajlarla toplumun oy veren kesimi arasında kullandığı araştırmaları iki konu üzerinde durmaktadır, birincisi farkında olma ikincisi bilgi edinme. Araştırma sonuçlarına göre, medya gerçekleri yansıtmaz ve yeni bir biçimde sunar. Medyanın üzerinde dikkatle durduğu az sayıda olay, halkın farkına varması için dikkate alınmayan diğer olaylardan daha önemlidir. Gündem teorisi medyanın yaygın rolünü anlamamızı sağlar.[24]

Rogers ve Dearing, üç farklı gündemi ayırt eder: Kitle iletişim araçlarının içeriğinin önceliği olan konu ve olaylara yönelttiği dikkat demek olan, kitle iletişim araçları gündemi, kamuoyu ve bilgisindeki konulara verilen farklı önem demek

[20] Arsev Bektaş**, Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1996, s.69.
[21] Walter Lipmann, **Public Opinion**, New York: Penguin, 1946, s.59.
[22] Işık, s.82.
[23] Mc Combs, Bulding Consensus: The News Media Agenda Setting Roles, 1997, s.433.
[24] Mc Combs, M.E., Shaw,D.(1972), The Agenda-Setting Function of Mass Media, Public Opinion Quarterly, 36, s.176. http://www3.nio/newplace/agenda.(20.08.2011)

anlamına gelen, kamu gündemi, politikacıların konu ve siyasa tekliflerini tanımlayan, siyasa gündemi.[25]

Medyanın olayları yaşamı, bizler adına sınıflandırması, belli bir vurgu ile çerçeve içine oturtarak sıralama ve cümle yapısı içinde sunması sistemli bir girişimidir. Medyanın oluşturduğu söylem, dil-düşünce-medya zemininde ortak olarak gerçekleştirilen iletişim karmasının bir sonucudur.[26] Gündem kuramına göre medya, topluma "ne düşüneceklerini söylemede" zaman zaman başarı elde edemese de, kitlelere "ne hakkında düşüneceklerini" anlatmada oldukça başarılıdır. Burada sorulması gereken soru, hangi olayların haber olacağına kim ve neye göre karar vermektedir?

Gündem hazırlama kavramının yapılan görev bakımından, eşik bekçiliği kavramıyla aynı olduğu söylenebilir. Eşik bekçileri, haberlerin üretim aşamasında hangi olayların haber olarak halka duyurulacağına karar verirler. Bu süreçte kişisel görüş ve yönelimlerine göre değil, haber değeri adı verilen, gazetecilik normlarına göre davranmaları, görevlerini tarafsız, adil şekilde yerine getirmeleri gerekmektedir. [27] Bektaş' a göre kanat önderleri bulundukları ortamda en yüksek toplumsal statüye sahip ya da en varlıklı kimseler değillerdir, toplumun birçok meslek kategorisinde yer alabilmektedirler.[28]

Medyanın gündem kurmasında mevcut ideolojik konumun etkisi göz ardı edilemez. Kitle iletişim kurumları belli bir formata göre, haberi şekillendirdiğine göre gündem oluşturma sürecini bir kurgulama olarak düşünmek yanlış olmayacaktır. Medya organları olay ve olguları gerçeğe benzemeye çalışırken, bir çeşit kodlama yaparlar. Doğal olarak yeniden sunulan gerçeklik değil, ideolojinin ta kendisi olmaktadır. Böylelikle, doğruluğun iddiası gerçeğin nesnelliği içinde konumlandırılmaya çalışılmaktadır.[29]

Medyanın içinde yer aldığı ideolojik aygıtlar vasıtasıyla egemen düşünce, toplumu kendi çıkarlarına cevap bulamayan düşüncelerle manipüle ederek bir taraftan

---

[25] Denis McQuail ve Sven Windahl, **Kitle İletişim Çalışmalarında İletişim Modelleri**, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 2005, s.132-136.
[26] Şengül Özerkan, **Medya Dil ve İletişim**, İstanbul: Martı Yayınları, 2001, s.165.
[27] Yüksel, s.227.
[28] Bektaş, s.110.
[29] Orhan Baytar, "Gerçekliğin Yeniden Oluşması Bağlamında Medyanın Gündem Kurma Süreci" **Medya Eleştirileri "Gerçeğin Dışındakiler",** Can Bilgili ve Nesrin Tan Akbulut(drl.), İstanbul: Beta Yayınları, 2007, ss.267-268.

bazı konuları gündeme taşırken bazı konuları da gündem dışı bırakmaktadır. İktidarın konumunu güçlendiren bu yapı tüm üretim ve tüketim süreçlerinde yer almaktadır. Bu durumda medya ideolojinin üreticisi olarak mevcut gücü meşrulaştıran ve pekiştiren bir yapı içinde işlerliğini sürdürmektedir.

2.2.2.2. Duyarlılık ve Farkındalık Yaratma

Günümüzde enformasyon akışı öylesine hızlanmıştır ki, insanlar çoğu konuya içeriğinin farkına bile varmadan göz atıp geçmektedir. Bu hızlı enformasyon akışını sağlayan medya, halk adına bazsen çok üzerinde durulmayan konuları ortaya çıkarır ve bu şekilde kamuoyunda farkındalık yaratır.

Medya iletilerinin etkisi bir zincir şeklinde gerçekleşir. İlk aşamada, etki haberdar etme ya da farkındalık yaratma biçiminde ortaya çıkar. İkinci aşamada, insanlar haberdar oldukları konularda daha fazla bilgi edinmeye çalışırlar. Tutum değişikliği ancak üçüncü aşamada görülürken, son aşamada davranış değişikliği ortaya çıkmaktadır.

Herkesin yaygın eğitim olanaklarından yararlanamadığı yüksek eğitimlilerinin bile, doğal olarak her konuyu bilemeyecekleri düşünüldüğünde, bu işlevin büyük bir önemi vardır.Medya insanlara bilmedikleri konuları sunar. Temsil ettiği halk adına haber yerindedir. Böylelikle, onlara bilgi verir ve bazen çok önemli olan ama bilgisizlik nedeniyle, üzerinde durulmayan konuların farkında olunmasını sağlar.

Medyanın eğitim işlevi, özellikle kalkınmakta olan üçüncü dünya ülkelerinde daha bir önem kazanmaktadır. Devlet veya özel radyo televizyonları, devlet tarafından çıkarılan radyo televizyon kanunları ile bu eğitim işlevini yerine getirmek zorundadır. Kısaca, kamu yayıncılığı anlayışına bağlayabileceğimiz bu tür yayıncılık, yeni bir eylem biçimi olarak yayın kuruluşlarının, yurttaşların sorunlarını çözmek ve sorunlar hakkında farkındalık yaratmak için, yerel topluluklarla işbirliği yapmasını öngörmektedir.[30]

[30] Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik,** 6. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2006, s.74.

2.2.3. Ekonomik İşlevi

Tecimsel anlamda yayın yapan medya ekonomik işlevlerin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynar. Günümüzde medya kuruluşlarının pek çoğu devletten bağımsız özel şirketler olarak özel sektörün kâr mantığı doğrultusunda işlerler. Bazı medya kuruluşları ise, devlete ait olarak devlet politikaları ekseninde yapılanırlar. Bu noktada , ilk anlamda birer ticari işletme olan medya kuruluşları, kendi iç işleyişlerinde para kazanmayı hedef alırlar. Bu tür yayıncılık yapılanmasında, ekonomik bir gereklilik ön plandadır. Yatırım planlamalarından, insan kaynakları politikalarına , yayın içeriklerinin oluşturulmasına kadar birçok konu ekonominin gereklerine göre işler, bu doğrultuda işlemeyen kuruluşların uzun süre yayıncılık yapması söz konusu olamaz.

Bilindiği gibi, medya kuruluşlarının en önemli gelir kaynağı reklâmlardır. Dolayısıyla bu kuruluşlar için ekonomik açıdan sıkıntıya düşmemek için, reklam gelirlerini arttırmak ve reklam verenlerle aralarını iyi tutmak, kendi ekonomik işleyişleri açısından önemlidir.[31]

2.2.4. Sosyal İşlevi

Kitle iletişim araçlarının sosyal işlevleri, bu araçların toplumsal yaşam veya sosyal sistem çerçevesinde gördükleri bütün işlevleri kapsamaktadır.

2.2.4.1. Toplumsallaştırma

Bir toplumu oluşturan kişiler, gruplar, topluluklar, cemaat ya da cemiyet biçimindeki örgütlenmeler ile insanlar arasındaki ilişki ve onun sonucunda meydana gelen toplumsallaşma olgusu, bireyin içinde yer aldığı toplumun bir parçası, üyesi olabilmesi için geçirdiği süreç olarak adlandırılmaktadır.[32] Giddens'ın, kültürün zaman içerisinde yeni kuşaklara aktarılmasını sağlayan bir kanal olarak tanımladığı,

[31] T.C.Radyo Televizyon Üst Kurulu, İlk Öğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı, Ankara: 2007,ss.29-31.
[32] Aysel Aziz, **İletişime Giriş**, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2010, s.35.

toplumsallaşma süreci,[33] farklı kuşakları birbirine bağlar. Dönmezer'in tanımıyla sosyalleşme, toplumun norm değer ve inançlarını üyelerine nakletme mekanizmasıdır.

Toplumsallaşma sayesinde birey, toplumun ürettiği tavır ve hareket modellerini örnekleri ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir.

> Kişinin toplum içinde diğerleri ile birlikte ortak bir yaşam sürdürebilmesi, toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine, örneklerine itaat etmesi, giyinme, yeme içme, uyuma oynama, eğlenme, çalışma bakımından asli bir takım teknikleri kabul etmiş bulunması, toplumsal hayatın norm ve ayinlerine uyması ve grup içerisinde kendisine verilecek rolleri gereğince yerine getirebilmesi halinde mümkün olabilir.[34]

Sanayi toplumlarında medya, bireyin toplumsallaşma sürecinde başat bir rol oynamaktadır. Medya, bireylerin mensup oldukları toplumun kurallarını, kavram ve değerlerini içselleştirdikleri bu süreçte, değişime ve gelişime ayak uydurulmasına destek verip, yetişkin yaşlarda da bu gelişime katkı sağlar.[35] Bu anlamda medya, topluma bilgi sunarken aynı zamanda, toplumsallaştırma yani, yeni gelişen nesile var olan değerleri aktarma ve pekiştirme konusunda yardımcı olmaktadır.

Bireylerin, toplumdan yalıtılma korkusu insanın doğası gereği toplumsal varlık olmasından kaynaklanmaktadır.[36] Bu dışlanma korkusu, insanların çevrelerinde hangi fikir ve davranış biçimlerinin taraftarlarının arttığını veya azaldığını kontrol etmelerine yol açar.[37]

Festinger'e göre, eğer kişinin sahip olduğu bir inanç, bilgi ya da tutum yine o kişinin sahip olduğu diğer bir inanç ya da tutumun tersini gerektiriyorsa, bu iki inanç ya da tutum arasında bilişsel çelişki vardır. Bu bilişsel çelişkiler kişiye sıkıntı verdikçe, kişide bu çelişkiden kurtulmak için, bir güdülenme meydana gelir.[38]

E.Noeelle-Neuman'ın suskunluk sarmalı modelinde, bir görüş biçiminin çoğunlukta olduğu kanısı sarmal bir süreci başlatır. Bu süreç içerisinde kendi düşüncelerinin azınlıkta olduğunu gören birey, düşüncelerini ifade etmekten kaçınır.

---

[33] Anthony Gıddens, **Sosyoloji**, Ankara: Ayraç Yayınevi, 1996, s.25.
[34] Sulhi Dönmezer, **Toplumbilim**, İstanbul: Beta Yayınları, 1994, s.121.
[35] Lazar, ss.69-70.
[36] Erol Mutlu, **Kitle İletişim Kuramları**, Ankara: Ütopya Yayınları, 2005.
[37] Aysun Yüksel (Ed.), **İletişim Bilgisi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2007, s.229.
[38] Çiğdem Kağıtçıbaşı, **İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş**, İkinci Baskı, İstanbul: Duran Ofset Matbaacılık, 1977, ss.56-57.

Medya, algılanmış çoğunluk görüşü, egemen gerçek görüş olarak kurar. Medya enformasyon akışını sağlarken, suskunluğun sarmalıyla azınlığın sesini kesmiş olur.[39]

Neumann'ın Suskunluk Sarmalı kuramı'nın, medyayı anlamaya katkısı başlıklı makalesinde Suskunluk Sarmalı kuramı, beş varsayım üzerine kuruludur:

> 1.Toplum, sapkın bireyleri dışlamakla tehdit eder.
> 2.Bireyler sürekli olarak dışlanma korkusu duyarlar.
> 3.Bu dışlanma korkusu, bireylerin her an fikir iklimini değerlendirmeye çabalamalarına yol açar.
> 4.Bu değerlendirmelerin sonuçları, kamu önündeki davranışları ve özelliklede fikirlerin açıkça ifade edilmesini ya da gizlenmesini etkiler.
> 5.Son varsayım, yukarıdaki dört varsayımın bir bileşimidir. Bir arada ele alındıklarında bunların, kamuoyunun oluşumundan, sürdürülmesinden ve değiştirilmesinden sorumlu olduğunu söyleyebiliriz. [40]

Sonuç olarak, toplumda çoğunluğu oluşturan taraf medya tarafından desteklenirse, düşüncelerini açıklamakta daha istekli olacaktır. Eğer, medya azınlığı oluşturan tarafın düşüncelerine destek verirse, çoğunluğu oluşturan kesim suskun kalmayı yeğleyecektir. Azınlık, medyanın düşmanca tutumuyla karşı karşıya kaldığın da ise kamusal alanda düşüncelerini açıklamaz ve sessizliğe bürünür.

Suskunluk Sarmalı Kuramı'na göre, toplumda tartışmalı konular gündeme geldiğinde, kamuoyunun hükümeti veya toplumun bir üyesini tehdit etme gücü kesinlikle medya aracılığıyla oluşmaktadır.[41] Toplumun amaçları doğrultusunda, bireyin toplumsal düzene uyum sağlama sürecinde medya bu işlevini, egemen kültür ve ideolojinin öngördüğü biçimde uygulayabilmektedir. İdeoloji ve hegemonya kavramı kültürel yaşamdan hareketle düşünce sistemleri üzerinde Devletin İdeolojik Aygıtları aracılığıyla hakimiyet kurmaktadır. Althusser, bireylere bir sürü beceri öğreten okul, ve benzeri kurumları egemen ideolojiyi meşrulaştıran kurumlar olarak görmektedir.[42]

2.2.4.2. Kültür Aktarımı

Medyada kullanılan kültür içerikli program ve reklamlar halk kültürü ürünlerini gelecek kuşaklara taşıma ve aktarma, değerlere kabullere kurumlara ve törelere destek verme açısından önem taşımaktadır. Duverger, toplumda devamlı olarak

---

[39] İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, **Öteki Kuram**, Ankara: Pozitif Matbaacılık, 2010, s.178.
[40] Elisabeth Noelle-Neumann, "Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı", **Medya, Kültür, Siyaset,** Süleyman İrvan (drl), 2.Baskı, Ankara: Alp Yayınevi, 2002, s.379.
[41] Yüksel, s.229.
[42] Althusser, s.57.

süregelen bir kültür transferinden söz etmektedir. Çok ilkel toplumlarda bile, toplumla bireyler arasında böyle bir iletişimin varlığından söz etmek mümkündür. Bu dönemlerde bireylerin yaşaması için, gerekli olan ok atmak veya bitki toplamak gibi beceriler aktarılmaktadır. Bu sürekli akışın günümüzde önemli bir kaynağı medyadır. Sistemin bireylere aktardığı normlar, özellikle yetişkinleri hedef almaktadır, çünkü çocuklara da onlar tarafından öğretilmeleri söz konusudur. Bu devamlı kültür transfer, totoliter toplumlarda bir tekelin elindedir, demokrasilerde ise, tam bir çoğunluk hakimdir.[43]

Medya, sanatsal yapıtları yayarak kültürün gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu işlevini yerine getirirken, toplumun kültürel değerleri medya vasıtasıyla yeniden üretilip anlamlandırılmaktadır.

2.2.4.3. Eğlendirme

Medyanın salt bilgiye ulaşma aracının olmasının yanı sıra, eğlendirici işlevinin de olması, bu sektörü oldukça önemli kılmaktadır. Oskay'ın realiteden kaçış olarak tanımladığı süreçte, gündelik hayatın rutin işleyişi içinde yorulan, bunalan insanlar ciddi haberlerden çok, eğlendirici haber ya da programlarla vakit geçirmeyi yeğlemektedirler.[44] William Stephenson'a göre, kitle iletişim araçları eğlence yönelimlidirler, kitle iletişim araçlarının görevlerinden birisi de, insanların çalışmadan kaçmalarına ve keyif almalarına olanak sağlamasıdır.[45]

Kitlesel iletişiminin en önemli unsurunun insan olduğu düşüncesinden yola çıkan medya kuruluşları arasındaki en büyük rekabet, hedef kitleye ulaşmak konusunda yaşanmaktadır. Medya kuruluşlarının hedef kitle ile ilişkileri, ürünlerini beğendirme, gazetelerin tiraj oranını arttırma, televizyonların ise, daha geniş kitleler tarafından izlenmesi şeklinde olmaktadır.

Eğlence programlarında, sinema ve televizyon dizilerinde, yarışma programlarında, halkın kültür düzeyinin yükseltilmesine yardımcı olacak yayınları, yapmakla yükümlü olan medya, globalleşmenin getirdiği kapitalist düzen gereğince,

---

[43] Neşe Kızıl, **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto Kontrol**, İstanbul: Beta Yayınları, 1998, s.8.
[44] Ünsal Oskay, **İletişimin ABC'si**, İstanbul: Der Yayınları, 1999, s.82.
[45] Şerife Yıldız, **Dil, Kültür, İletişim ve Medya**, Ankara: Sinemis Yayınları, 2004, s.58.

biçimlenen tüketim kültürüne odaklı yayınlar yapmaktadır.[46] İzlenilebilirlik, kitleleri eğlendirme adına birçok kalitesiz ve magazin odaklı yayınlar haber programlarının dahi, ana malzemesi haline gelmektedir.[47] Burada, ekonominin önemsiz ve görünmez hale getirildiğini söylemek mümkündür. İnsanlar bütün faaliyetlerini boş zaman ve eğlenceye göre düzenlemekte, özellikle gelişmekte olan ülke insanlarının hayatları, modern insanlara göre basit, bayağı olarak değerlendirilmektedir. Modern insanlar için birer tehlike olarak görülen, Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşayan insanlar, kapitalist zenginlik ve üretime dayalı maddi beklentiler toplumun itici gücü olarak sunulmaktadır.

Medya kuruluşları, kitleleri toplumsal değişikliklerin getirdiği gerilimlerden uzaklaştırmak için, –eğlence programlarıyla dizilerle– düş dünyası yaratırlar.[48] Medya ürünlerinin birçoğu bilinç endüstrisi oluşturarak, hakim ideolojiyi kendi uzlaşımsal yapısı çerçevesinde konumlandırırken, izleyiciyi reklamlara satarak, meşru sistemin devamını sağlarlar.[49]

Kapitalist üretimin işleyişi çerçevesinde çokuluslu şirketler, ürettikleri ürünlerle yeni bir tüketim kültürü anlayışı oluşturarak, egemen ideolojinin meşru kılınmasını sağlamak amacıyla, eğlence kültürünü de kendi çıkarları doğrultusunda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler doğru akıtmaktadırlar. Mattelart, bu dünya sistemini elektronik kolonya-lizm olarak tanımlar. Küreselleşme kapsamında, haberleşmenin yanında eğlence kültürünün de bu sektörler tarafından şekillenmesiyle, homojen bir dünya kültürü yaratılmaya başlanmıştır. Medya, eğlence ürünleri aracılığıyla doğrudan artı değer üretir hem de reklamlar aracılığıyla, diğer sektörlerde artı değerin yaratılmasını sağlar.[50]

Horkheimer ve Adorno'ya göre, genç kapitalizmde eğlence işin uzantısıdır. Mekanizeleşmiş çalışma sürecinden bir kaçış için ve bu süreçle başa çıkma kuvvetini yeniden elde etmek için eğlencenin ardından koşulur. Kültür endüstrisi duyuları donuklaştırarak, tüm üreticileri edilgin tüketiciler haline getirmeyi amaçlar. Bu hususta

[46] Özgür Gönenç, **Medya Dünyası**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2004, ss.72-73.
[47] Filiz Aydoğan, **Düşlerimizi Artık Televizyon Kuruyor: Medya ve Popüler Kültür Üzerine Yazılar**, İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri, 2004, s.18.
[48] Usluata, s.76.
[49] Hülya Yenğin, **Medyanın Dili, İletişime Kuramsal Bir Yaklaşım: Popüler Kültür Türlerinin Çözümlenmesi**, İstanbul: Der Yayınları, 1996, ss.192-193.
[50] Levent Yaylagül, **Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar**, Ankara: Dipnot Yayınları, 1996, s.164.

üretimin amacı, insanları ürettikleri ve tükettikleri şeylerin özelliklerine bakılmaksızın daha büyük ve daha iyi tüketici yapmaktır.[51] Horkheimer ve Adorno kültür endüstrisinin egemen sınıf ve güç odaklarının tekelinde olduklarını ve kapitalist sistemi devam ettirdiklerini belirtmektedir.

Adorno, 'Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken' başlıklı makalesinde görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

> Kültür endüstrisinin asıl etkisi, Aydınlanma karşıtlığında kendini göstermektedir ve doğa üztündeki gittikçe artan teknik egemenlik olarak Aydınlanma, Horkheimer'la benim daha önce de yazdığımız gibi kitleleri aldatma haline gelmekte bilinci zincire vurma yöntemine dönüşmektedir. Kendi başlarına bilinçli olarak yargılayan ve karar veren, özerk, bağımsız bireylerin gelişiminin önünde bir engel olarak durmaktadır.[52]

Keane'e göre de, kültür endüstrisi, günlük hayatın monoton sıkıcılığından kurtararak doyasıya eğlendirip, onların her şeyi günü gününe izlediklerini, dünyada olup bitenlerden haberdar olduklarını, mutlu ve başarılı olduklarını düşünmelerini sağlamaktadır.[53]Bu bağlamda şunu önemle belirtmek gerekir ki, yaratılan sahte bilinçlerin temelinde yine **hegemonya** ve **ideoloji** kavramları yer almaktadır.

2.2.4.4. Eğitim

Kitle iletişim araçları, topluma haber ve bilgi verirken, bireylerin bilgi düzeylerini yetenek ve becerilerinin gelişimine de katkıda bulunmaktadırlar. Olaylar arasında bağlantı kurmak suretiyle, toplumda birtakım değerlerin yerleşmesi sağlanmaktadır. Dolayısıyla medya, haber ve bilgi verme işlevini gerçekleştirirken, bireylerin eğitimine de katkıda bulunmaktadır. Bunu yaparken, sistemin devamını sağlayan unsurlar olarak da nitelendirilebilecek daha öncede değindiğimiz kavramlar aracılığıyla egemen ideolojiye uygun, sistemin meşrulaşmasını ve devamını sağlayacak tutum ve kanaatler geliştiren hakim sınıflar oluşturulmak istenmektedir.

İktidarın önemli bir unsuru olarak değerlendirilen hegemonya Gramsci'nin de belirttiği üzere toplum üzerindeki fikir yönetim ve denetimini sağlamaktadır. Sistem belirli kod ve söylemleri biçimlendirerek egemen ideolojinin hizmeti doğrultusunda

---

[51] Mutlu, s.228.
[52] Theodor W.Adorno, '' Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken''(çev. Bülent O. Doğan), Cogito:36, Yaz 2003, s.83.
[53] John Keane, **Medya ve Demokrasi**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999, s.78.

kullanır. Bu noktada eğitim kavramı da sistemin hedeflediği rol modelleri çerçevesinde şekillendirilecek ve egemen ideolojinin öngördüğü yapı oluşturulacaktır.

2.3. Çocuk Gelişiminde Eğitim Faktörü ve Medya

Bireyin edindiği bilgiler sonucunda, yeni davranışlar edinmesi veya mevcut davranışlarında değişikliklerin olması anlamına gelen eğitim, çocuklara mantık ve bilgi sağlayan bir süreç olarak kabul edilmektedir. Eğitimin geniş bir çerçevesi içine öğretim, öğretme ve bütün bunların ürünü olan öğrenme kavramı girmektedir. İnsan, öğrenerek davranışlarını değiştirir. Öğretim, bilgilerin kazandırılması etkinliğidir. Her davranış değişikliği, öncekilerle birleşerek eğitimi meydana getirir. İyi bir eğitimle, istenilen davranışlar kazandırılır. Bu şekilde önceden tespit edilen amaçlar, gerçekleştirilmiş olur. Eğitim, yeni davranışlar kazandırma ve kazanılmış davranışları değiştirme olduğuna göre, fertleri amaçlanan doğrultuda yetiştirmek mümkündür. Böylece, toplumun milli birlik ve beraberliğini eğitimle sağlamak mümkün olmaktadır.[54] Sokrat (M.Ö.469) bilgi ve eğitimin önemini şu ifadelerle dile getirmektedir. "*Bilgisiz insanlar faziletli olamazlar. Faziletli olmak ve doğru dürüst bir hayat yaşamak için doğru ve emin bilgiye ihtiyaç vardır. Hiç kimse isteyerek veya bilerek fena harekette bulunamaz. Bir insan hayattaki amacını ve amaca ulaştıracak yolunu, iyice bilirse zorunlu olarak o yolda yürür.*"[55]

Eğitimin amacını, çocukların iyi ve başarılı birer vatandaş olmasını sağlayacak bilgi ve becerileri geliştirmek olarak kabul eden Platon, "Devlet" adlı yapıtında, eğitim sürecini karanlık bir mağaradaki tutsakların zincirlerinden kurtulmasıyla özdeşleştirmiştir. Mağarada yaşadıkları süre içersinde ateş yakıp, sadece gölgelerini görebilmektedirler. Tutsaklıktan kurtulduklarında ise, daha önce gölge olarak gördükleri gerçekleri görmek amacıyla mağaradan çıkarılırlar. Platon eğitimde öğrenme sürecini ise, çocuklara gerçekler hakkında ayrıntılı ve mantıksal bir anlayışı sağlayabilecek bilgi şekillerinin sağlanması olarak görmektedir. Rousseau'nun eğitim anlayışına göre ise eğitim, destekleyici bir çerçevenin içinde gerçekleşen, içsel bir gelişim sonucudur. Platon bilginin gelişime götürdüğü anlayışını savunurken, Rousseau, gelişim bilgisinin

[54] M.Şefik Sezgen, **Eğitim Psikolojisi**, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1988, s.2.
[55] H.Fikret Kanad, **Pedagoji Tarihi Cilt 1**, İstanbul: 1963, s.138.

kazanılmasına önem verir.[56] Rousseau'nun eğitim şemasının içeriğinde şu ilkeler bulunmaktadır.

1. Öğrencilerin dikkatle gözlenmesi ve incelenmesi,
2. Çocukların değişik yaşlarda farklı öğrenme şekillerinin geliştirilmesi,
3. Farklı öğretim şekillerinin geliştirilmesi,
4.Öğrencilerin kendileri etkin olduklarında daha iyi öğrenebildikleri
5. Öğretmenlerin öğretilerinden çok çocukların kendi buluşlarının öğrenmede daha etkili olması gerekliliği [57]

Rousseau, bu görüşlerin hepsini bir araya getirip güçlü ve tutarlı bir eğitim anlayışı oluşturmuştur.

Günümüzde tüm kitle iletişim araçlarının karşılığı olarak kullanılan medyanın en önemli özelliği, etkileme gücüdür. Yaşamının büyük bir bölümünü medyayla geçiren çocuklarda bu etki alanı içerindedir. Çocuğun yaşam biçimini, davranışlarını şekillendirme de medyanın rolü yadsınamaz. Ancak bu noktada, sistemin yeniden üretiminin sağlanması için çocuk gelişiminde de egemen ideolojinin dönemsel hedefleri doğrultusunda politikalar oluşturduğu da dikkate alınmalıdır. Gerbner'in yetiştirme kuramında da medya sivil bir enformasyon kaynağı olmakla birlikte, özellikle ana akım medya devleti ve genel geçer egemen ideolojileri de temsil ederek dolaylı yada doğrudan eğitim işlevini sürdürmektedir.

2.3.1. Eğitim Nedir?

Eğitim, bireyin doğumundan ölümüne süregelen bir olgu olduğundan ve politik, sosyal, kültürel ve bireysel boyutları aynı anda içinde bulundurduğundan, tanımının yapılması zor olan bir kavramdır. Geniş bir alan olmasından dolayı da, eğitim alanında yazılmış her kitapta ve yazıda değişik tanımlara rastlamak mümkündür.

"*Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliğidir.*"

Bir diğer tanımlamaya göre eğitim, "*önceden saptanmış davranışlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir.*

[56] Müzeyyen Sevinç, **Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul: Morpa Yayınları, 2005, s.56.
[57] Sevinç, s.57.

Eğitim, seçilmiş ve kontrollü bir çevrenin (özellikle okulun) etkisi altında sosyal yeterlik ve en üst düzeyde bireysel gelişmeyi sağlayan sosyal bir süreçtir."[58] Eğitim sürecinde, bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Davranışlardaki değişme kasıtlı olarak gerçekleştirilir. Bu süreç kapsamında, bireyin kendi yaşantıları esastır. Kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreç olan eğitimin ve öğretimin sağlanabilmesi için, kişilerin bir takım haklarının olması gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın 3. Bölümünde Sosyal Ekonomik Haklar ve Ödevler belirtilmektedir. Madde 42'nin Eğitim ve Öğretim Hakkı ve Ödevi başlığı şu şekilde yer almaktadır.

> Madde 42-Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
> -Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
> -Eğitim ve öğretim Atatürk İlkeleri ve İnkilapları doğrultusunda çağdaş bilim ve esaslarına göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı, eğitim ve öğretim yerleri açılamaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldıramaz.
> -İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı bulundukları esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.
> -Devlet maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerinin sürdürülebilmeleri amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, kurumları sebebiyle özel eğitimi ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
> -Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece, eğitim öğretim araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne surette olursa olsun engellenemez.
> -Türkçe'den başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına anadilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ve yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır. [59]

Bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan, tüm sosyal süreç olarak adlandırılan eğitim, ev, çevre, işyeri, siyasal kurumlar, sendikalar, dinsel kurumlar, kitle iletişim araçları, hatta ve hatta doğa, sokak bunlar güçlü eğiticilerdir. Etkileri görülmeden alındığı için, bunlara gizli eğiticiler de denilebilir.[60] **Devletin ideolojik aygıtları** olarak tanımlanan bu kurumlarla hegemonya ve ideoloji kavramlarıyla düşünsel yaşam şekillendirip, fikirlerin yönetim ve denetimi sağlanarak, egemen ideoloji meşrulaştırılmaktadır. Yani devlet ve toplum yapısı eğitimle birbirine uyumlu kılınır.

---

[58] İbrahim Ethem Başaran, **Eğitime Giriş**, Ankara: Kadıoğlu Matbaası, 1983, ss.172-173.
[59] **Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası**, İstanbul: Kuriş Matbaası, 1990, ss.40-41.
[60] Sabri Büyükdüvenci**, Eğitim Felsefesine Giriş**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2001, s.52.

Hall'a göre, ideolojik aygıtların kültürel işlevlerinden ilki iki aşamalıdır. Birincisi, gruplar ve sınıfların, diğer grup ve sınıflara dair hayat, anlam, değer ve pratik 'imgesi' inşa etmelerini sağlamak, ikincisi, ayrı parçalardan oluşan toplumsal totolitenin bir bütün olarak kavranabileceği düşünce ve temsilleri sağlamaktır. Bu bağlamda ikinci işlev, 'çoğunluğun kendini sunma biçimini yansıtma' şeklidir. Çoğunluk kendini ideolojinin meşrulaştırılmasının yerine geçecek biçimde 'kolektif yapılar' olarak biçimlendirmekte, medyada tüm bunları yansıtan ayna görevini üstlenmektedir.[61]

2.3.2. Eğitimde Ailenin Önemi

Çocuk, beden, akıl ve karakter gelişiminde önemli bir yer tutan, bir zaman diliminin büyük bir kısmını ev de geçirmektedir. Birçok toplumda çocuk yetiştirmek basit bir olay olarak görülmektedir. Çağdaş bir demokrasi de çocukların başarılı bir şekilde yetiştirilmesi, bilgi ve beceri gerektirmektedir. Bu da ana baba eğitimi, aile eğitimi demektir.[62]

Çocuk dünyaya geldiğinde, kendini toplumsal bir çevre olan aile içinde bulur. Zira, çocuğun gelişmesinde ailenin tartışılmaz bir değeri vardır. Çocuk, içinde bulunduğu toplumun diline, dinine, ahlakına, kültürüne, sanatına, gelenek ve göreneklerine kısaca, onun normlarına ve değerlerine uymak durumundadır. Onun şahsiyetinin oluşmasında, davranış ve tutumlarının biçimlenmesinde, toplumun değer ölçülerinin etkisi inkar edilemez. Bütün bu değerlerle çocuk, ilk önce aile içinde karşılaşmaktadır.[63]Althusserci yaklaşıma göre, çocuk, aile ideolojisinin biçimi ile o biçim içinde özne olarak konumlandırılmıştır. Bireyleri özneler olarak niteleyen ve adlandıran ideoloji bu öznelerin kategorisi üzerine oturtulmuştur. Yani ailede doğan çocuğun yeni bir kimliği olacağı, onun yerini kimsenin alamayacağı önceden belirlenmiştir. Bunoktada çocuk aile üyelerinin beklediği nesne konumundadır.[64]

İnsan neslinin var olabilmesinde, belirli bir yaşa kadar koruyup kollanmasında ve hayata hazırlanmasında birinci derecede sorumluluk, anne babada olmaktadır.

---

[61] Stuart Hall, 'Kültür Medya ve 'İdeolojik Etki', **Medya İktidar, İdeoloji,** çev. Mehmet Küçük, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1994, s.231.
[62] Büyükdüvenci, s.53.
[63] Kerim Yavuz, **Çocuk Dünyası ve Gelişme**, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları,1992, s19.
[64] Hall, s.105-106.

Çocuğun dünyaya gözünü açtığı andan itibaren, gözlem yapmaya başladığını bilerek hareket etmek gerekir. Gördüğü hareketler ve duyduğu sesler onun, belleğine kaydolmaya başlar. Bundan dolayı çocuğu, ilk baştan itibaren ciddiye almak ve ona göre davranmak gerekmektedir. Çocuğu ciddiye almak ve uygulama fırsatı vermek onu, cesaretlendirerek özgüven duygusunun aşılanmasını sağlayacaktır.

Çocuklardaki yetenekleri göz önünde bulundurup, anlama ve algılama seviyesine göre kişiler arası birlikteliği yürütmede fayda vardır. Sorumluluk bilinci vermek için, çocuğa görevler vermek hayatı doğru tanımasına katkı sağlar. Doğruyu ve dürüstlüğü öğretmek, eğitimin temel unsurlarındandır. Çocuk ailesi ile birlikte olduğu zaman çevresinde, gördüğü belli davranışları daha kolay benimseyecektir.[65]

Elizabeth Fishel 'in "*Ailelerimiz bize tutulan boy aynalarıdır. Kim olduğumuzu ve kim olabileceğimizi onlara bakıp anlarız*" ifadesinden de anlaşılacağı üzere aileler, çocuk eğitiminde ve gelişiminde şekillendirme mekanizması görevini görürler. Çocuk, kimlik ve kişilik oluşunun büyük bir bölümünü ailede geçirmektedir. Özellikle bu dönemde yapılacak hatalar, ciddi ve çoğu zaman geri dönüşü olmayan izlere yol açarlar. Aile, yaklaşım ve davranışlarıyla hem örnek olur, hem yönlendirir.[66] Çocuk eğitiminde, anne ve babaya düşen sorumluluklar şu şekilde maddeleştirilmiştir.

> "1.Koşulsuz sevgi göstermek,
> 2. Mantıklı fiziksel duygusal toplumsal entelektüel eğitsel davranışsal ve yaratıcı gereksinimleri karşılamak,
> 3. Onları dinlemek, onlara karşı sabırlı olmak,
> 4. Yanlışlıklardan başarısızlıklardan ve başarıdan ders almalarına yardımcı olmak,
> 5. Öğrenme çabalarını takdir etmek,
> 6. İstenmeyen davranışları yapıcı bir biçimde düzeltmek,
> 7. Sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için gerekli koşul ve imkanları sağlamak.[67]

2.3.3. Sosyalleşme Sürecinde Okul

Yavuz'un, okul çağı ya da çocukluk dönemi olarak adlandırdığı dönem, çocuğun kendi seviyesine uygun görevleri yerine getirebileceği, gittikçe artan bilinçli öğrenmeye ve araştırmaya açık hale geldiğini, bilgi toplama gayreti ve merakının hız kazandığını, sistemli bir eğitime hazır duruma geldiğini göstermektedir. Bazı

[65] Nazmi Şimşek, **Anne Baba Çocuk İlişkisi ve Eğitim Yaklaşımı,** Ankara: Asil Yayıncılık, 2008, s.65.
[66] Saliha Erdim, **Çocuklarımızı Kötülüklerden Korumada Ailenin Rolü**, İstanbul: İnsan Vakfı Yayınları, 1992, s.177.
[67] Rukiye Karaköse, **Ailede Sorumluluk Eğitimi**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, ss.107-108.

psikologlar tarafından çocuğun, sosyo kültürel doğumu olarak da isimlendirilen bu süreç, çocuğun ilk defa düzenli programlı ve planlı eğitimin yapıldığı, topluma katıldığı ve onun tarafından kabul edilme sürecinin başladığı dönem olarak kabul edilmektedir.[68]

Aileden sonra, en önemli eğitim kurumu tartışmasız okuldur. Çocuğun birçok rolleri ve alışkanlıkları ailede kazanmasına karşın, gelişiminin tümünü bu çevrede tamamlayamaz. Toplumsallaşmanın gereği ve bilgi veren kurumlar olarak adlandırılan okul, toplumun bir aracıdır. Toplumların görevi olan, kültürlerini sürdürmek ve geliştirme işlevini yerine getiren okullar, yetişmekte olan kuşağın eğitim ve öğrenimini biçimlendirerek bu işlevi gerçekleştirmektedirler.[69] Lüzumlu araç ve gereçlerin kullanımıyla, bir insan için gerekli olan bütün bilgileri öğreten okullar, hem bilgi veren hem de eğitime özellikle sosyal uyum ve gelişime etki eden kuruluşlardır.

Her toplum, ortak yaşamdaki çeşitliliği ile nasıl bir değişmez karakter gösteriyorsa, bunun gibi davranışta da yüksek derecede bir değişmezlik yaratmaya, olabildiğince çalışır. İlkel toplumlarda, çocuk bakımı aile için yiyecek sağlanması, tutumlar ve değerlerin aktarılması birbirine sıkı bağlarla bağlıdır. Ancak, gelişmiş toplumlarda birçok uzmanlaşmış etkinlikler vardır, öyle ki toplumsallaşmanın en değişmez araçlarından biri olan okul, çocuğun topluma mal edilmesi sürekli artan başat bir rol oynamaktadır.[70]

Okula başlama ile birlikte çocuğun aile dışında geçirdiği süre de artar. Bu süre azaldığı ölçüde, aile içinde geçen zaman ve etkileşmede azalacak, aile dışında yabancılarla etkileşme yaşıt grupları içinde toplumsanma, ağırlığını arttıracak demektir.[71] Okul yalnızca belirli öğrenme kalıplarının gerçekleştirilmesi sorumluluğunu taşımaz, toplumsal kimliğin bir başka yönünü bireye sunan ya da bireylerin toplumsal kimliklerine yeni anlamlar yükleyen bir iletişim ortamı da sunar.[72]

Ayrıca okul, aileden kaynaklanan çeşitli eksiklik ve yanlışlıkları da düzeltmekle sorumludur. Bu nedenle okul ve öğretmenin sorumlulukları da, bu anlamda

---

[68] Yavuz, s.24.
[69] Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988, s.151.
[70] C.I.Sandström, , **Çocuk ve Gençlik Psikolojisi**, Çev: Refia Uğurel Şemin, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1982, s.254.
[71] Sabri Akdeniz, **Toplumumuz ve Eğitimimiz**, İstanbul: İstanbul Matbaası, 1982, s.107.
[72] Nilüfer Pembecioğlu, **İletişim ve Çocuk, İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi**, Ankara: Ebabil Yayınları, 2006, s.153.

oldukça önemlidir. Aile içi, kişiler arası doğru iletişim ve uygun davranışların yararlı etkilerinin yanında, okul ortamlarında, eğitimcilerin bilinçli yaklaşımları sayesinde çocuğun istenmeyen davranışları terk etmesi, gruplarla anlaşabilmesi, toplum karşısında kendini doğru ifade edebilmesi mümkün olabilmektedir.

Dewey'e göre okul, karmaşık bilgileri basitleştiren, zararlı çevresel etkenleri azaltarak arınmış, eylem düzenini sağlayan bireyi yakın çevre sınırlamalarından kurtararak, daha geniş çevreyle ilişki kurmasına olanak hazırlayan bir kurumdur.Okulun sosyalleştirme sürecinde, iki önemli işlevine vurgu yapan Dewey, okulun kişiye kendi başına birtakım öğrenme tiplerini gerçekleştirme sorumluluğu verirken, biryandan da diğer sosyal kurumların boşluğunu doldurmayı üstlendiğini belirtmektedir.[73]

Marksist kuramın eğitim anlayışı, liberal eğitim anlayışının eleştirisi üzerine kuruludur. Yeniden üretim kavramı üzerine odaklanan eleştirilerin çıkış noktası Althusser'in görüşleridir. Althusser, okulun asıl işlevinin, egemen ideolojiyi onun bilgi biçimlerini, ve toplumsal işbölümünü yeniden üretmek için gerekli becerilere sahip bireyler oluşturmak olduğunu belirtmektedir. Bu noktada devlet ve ekonomik yapıyla olan ilişkileri anlamlandırmak gereklidir.[74] Althusser, yeniden üretim olarak nitelediği pratikler üzerinden açımladığı ideolojinin, toplumun devamlılığının sağlanmasındaki etkisi ve önemini ortaya koymaktadır. Devletin ideolojik aygıtları olarak adlandırdığı okul, kilise, sendika, ordu v.b kurumlar Althusser' göre, egemen ideolojiye tabi olmayı sağlayan aygıtlardır.[75]Toplum içerisinde uyması gereken belirli kurallar olduğunu görecek olan özne kategorisiyle herhangi bir zorlamaya gerek kalmadan, toplumun yeniden üretimi sağlanılacaktır. Bu bağlamda, okullarda verilen eğitim politikalarının da iktidarın, hakim ideolojinin belirlediği esaslar doğrultusunda oluşturulacağı açıktır.

2.3.4. Çocuk Eğitiminde Medyanın Rolü ve Medya Okuryazarlığı

Kitle iletişim süreci, anlam oluşturma ve biçimlendirme özellikleri ile, toplumdaki iktidar ve etki mekanizmalarından biridir. Günümüzde tüm kitle iletişim

[73] Yavuzer, s.152.
[74] Giroux, H.A., "Theories of Reproduction and Resistance in The New Sociology of Education": A Critical Analysis", Harward Educational Rewiew, 53(3)
[75] Althusser, s.89.

araçlarının karşılığı olarak kullanılan, sözlü ve yazılı iletişimi, yani radyo, televizyon, kitap, gazete, dergi, sinema ve tiyatro gibi araçları kapsayan medya vasıtasıyla, her türlü enformasyon, görüş ve düşünceler geniş kitlelere kısa zamanda iletilir. Medya zengin seçeneklerle, çeşitli duygu ve davranış şekillerini çocuğa vererek, eğitim işlevini de yerine getirmekle birlikte, karşımıza bir dünya ve bu dünyaya ait imgeler ve görüntüler sunmaktadır.

Çocuklar, medya karşısındaki en hassas kitleler oldukları için, medyanın onların davranışlarını etkileme oranı, yetişkinlere göre daha fazla olmaktadır. Küreselleşme ve beraberinde getirdiği yeni medya teknolojileriyle birlikte, çocuklar yaşamlarının çok büyük bir bölümünü televizyon seyrederek, bilgisayar oynayarak yani, yeni teknolojik medya imkanlarıyla iç içe geçirmektedir. Siyasal sistemle ilgili görüş, davranış ve değerlerin gelişmesini sağlayan **siyasal toplumsallaşmanın** etkin bir aracı olan televizyonu sosyalleştirme açısından güçlü kılan "standarlaştırma, doğrusal bir akış haline getirme" kapasitesidir. Televizyon aracılığıyla toplumun tüm üyeleri ortak kültürel normları paylaşmaktadır. Bu durum sonucunda bireyler, tek yönlü ve edilgen olarak etkilenmektedir. Bu da modern toplumlarda demokrasinin en önemli göstergelerinden biri olan birey etkenliğinin yaşanmadığını göstermektedir.[76]

Hem göze hem de kulağa yönelik mesajlar sunan televizyonun, yazılı kitle iletişim araçlarına göre etki alanı daha fazla olmaktadır. Henüz gelişme çağında olan çocukların bu öğrenme sürecinde televizyon olumlu etkiler yapabildiği gibi, olumsuz etkilerde de bulunabilmektedir. **Gerbner'in ekme kuramı**,[**] çerçevesinde yapılan araştırmalarının sonuçlarının da kanıtladığı üzere, çok fazla televizyon seyreden insanlar, televizyon programları aracılığıyla verilen iletilerden az seyreden kişilere göre, daha çok etkilenmektedirler.[77] Gerbner, medyayı bilinçli ve sistematik bir yetiştirme organı olarak konumlandırarak medyanın yetiştirme işlevini bilinçli ve sistemli bir proje

[76] Ömer Özer, **Medya, Şiddet ve Toplum**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No:66, 2007, ss..93-94.

[**] Televizyonun "hikayeler anlatan"(story teller) bir araç olduğunu öne süren Gerbner, kültürel göstergeler, ekme ve yetiştirme kuramında, içerik analiziyle televizyonda egemen imajlar olarak seçilen televizyon dünyasının kültürel göstergeler değişkenlerini belirlemekte ve bu imajların izleyicilere etkisini alan araştırması yoluyla incelemektedir. İncelemede elde edilen televizyon izleme yoğunluğuyla imajlar arasındaki istatistiksel ilişki anlamlandırılmaktadır. Çok televizyon seyredenlerle az seyredenler karşılaştırıldığında çok seyredenlerin televizyon dünyasını yansıtan televizyon cevabı ekme etkisi olarak yorumlanmaktadır. Bu incelemelerin sonuçlarına göre "televizyon uzun dönemli" etkilere sahiptir. Etkiler dolaylıdır, artan bir şekildedir, üst üste birikir ve anlamlıdır.

[77] Erdoğan ve Alemdar, ss.172-173.

olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, günümüzde insanların özellikle çocukların yaşam biçimi haline gelen televizyonun, olumsuz etkilerinden korunmak ve medya iletilerini doğru çözümlemek adına, medya okuryazarlığı kavramı gündeme gelmektedir.

2.3.4.1. Medya Okuryazarlığı ve Gerekliliği

İngilizce'den Türkçe'ye medya okuryazarlığı olarak çevrilen *media literacy* kavramı, en genel tanımıyla, büyük çeşitlilik gösteren mesajlara ulaşmada, bunları çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneği kazanabilmek olarak ifade edilmektedir.[78]Toplumsal iletişimde medyadan olabildiğince gerçekçi bir yarar sağlamaya yönelik olarak geliştirilen 'medya okryazarlığı'iletilere erişme, çözümleme, değerlendirme ve iletileri iletişimde kullanabilme gücünü anlatabilmek için kullanılan bir kavramdır.[79]

1978 yılında, bu konudaki ilk sistematik tanımlamayı yapan Minkkinen'e göre medya okuryazarlığı, "bilişsel, etik, felsefi ve estetik konulardaki becerileri geliştirmeyi" hedeflemektedir. Laswell'in iletişim modelini (kimin-kime-neyi-hangi koşulla ve hangi etkiyle söylediği) modelini temel alan Minkkinen, kitle iletişim eğitimi içeriğini şu başlıklar altında toplamıştır:

> 1- İletişim Tarihi (İletişimin genel tarihi, ülkenin kitle iletişim tarihi ve iletişim politikasının geleceği),
> 2- İletişimin üretimi (Günümüz dünyasında iletişim yapısı),
> 3- Ne sorusu: Kitle iletişiminin içeriği (kitle iletişimi ile nesnel gerçeklik ilişkisi),
> 4- Kime, hangi etki ile sorusu: (Kitle iletişiminin etkisi, kitle iletişiminin kullanımı).
> [80]

Günlük yaşantının birer parçası haline gelen bilgisayar, internet, cep telefonları, oyun konsolları, avuçiçi veri bankası kayıtlayıcıları (İpod), bir başka deyişle, tüm dijital teknolojiler yeni medya başlığı altında toplanmaktadır. Yeni medyanın, geleneksel medyadan (gazete, radyo, televizyon, sinema) ayrılan temel özellikleri ise, etkileşimli ve çoklu ortam biçemine sahip olması, çok sayıda bilgiyi aynı anda

---

[78] Aufderheide, Patricia (1993). **"Media Literacy: A Report of The National Leadership Conference on Media Literacy."** Washington, DC, Aspen Institute.
[79] Stanley Baran, **Media Literacy and Culture: Introduction To Mass Communication**, New York: Mc Graw Hill, 2004, p.57.
[80] Yasemin İnceoğlu, "Medyayı Doğru Okumak", **Medya Okuryazarlığı**, Nurçay Türkoğlu ve Melda Cinman Şimşek (Ed.), İstanbul: Kalemus Yayınları, 2007, ss:21-22.

aktarabilmesi, farklı iletişim boyutlarının aynı anda gerçekleşmesini sağlamasıdır.[81] Medyanın sağladığı olanakların yanı sıra, medyanın artan çeşitliliği ve bu çeşitliliğin her yaştaki bireyleri etkileme gücü, medya okuryazarlığı kavramını ortaya çıkarmıştır.

Medya okuryazarlığı, bilgiye ulaşmanın ve iletileri doğru sınıflandırmanın büyük önem kazandığı günümüz koşullarında bireyin, kendi yolunu aydınlatabilmesini sağlayarak, bireyin yaşamı boyunca ihtiyaç duyacağı kod açıcı bir anahtar, koruyucu bir kalkan gereksiz enformasyonu eleyici bir süzgeç görevi görmektedir.

Bu alandaki ilk çalışmalar, Harold Lasswell'in ortaya attığı hipodermik iğne teorisinin egemenliği altında sürdürülüyordu. Bu teoriye göre insanlar, medyanın sürekli bir biçimde enjekte ettiği savunmasız bireyler olarak görülüyordu. Sihirli mermi kuramı olarak da ifade bulan bu teoriye göre, medya kişi üzerinde etkisini gösteren tehlikeli bir ilaç ya da öldürücü bir güç olarak görülmektedir. Daha sonraları etki araştırmalarından farklı olarak ilgi, "medya takipçileri" olarak nitelenen hedef kitle üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında, "kitle iletişim araçlarının insanlara ne yaptığı değil, bireylerin medyaya ne yaptığı, medyayı hangi amaçlar için kullandığı" araştırılmaya çalışıldı. Amerikalı psikolog Katz'ın geliştirdiği bu kurama göre, izleyiciler medya içeriklerinin yönlendiriciliğinde pasif alıcılar değil, ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda medyayı bilinçli olarak kullanan tüketiciler, olarak değerlendirilmektedir. Medya okuryazarlığı da bu yaklaşım ile aynı paralellikte bir ilişki içinde yer aldı. [82] Bu bağlamda medya okuryazarlığında hedeflenen de insanları medya kullanırken de, demokratik haklarının farkında yurttaşlar olarak geliştirmek, toplumsal sorunlara duyarsız kalmamaları konusunda uyarmak ve medya manipülasyonu karşısında onları daha donanımlı kılmaktır. Bu amaçla, özellikle çocuklar medyanın olumsuz etkilerinden korunması gereken öncelikli hedef olmaktadır.

Medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan tanımlara ve uygulamalara bakıldığında, kavrama genel olarak iki farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Bunlardan biri "Ana Akım ya da Ticari Medya Okuryazarlığı", diğeri ise, "Eleştirel Medya Okuryazarlığı"dır.

---

[81] Mutlu Binark ve Mine Gencel Bek, **Eleştirel Medya Okuryazarlığı Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar**, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2007, s.5.
[82] Binark ve Gencel, s.22.

2.3.4.2. Anaakım Medya Okuryazarlığından Eleştirel Medya Okuryazarlığına Geçiş

Medya okuryazarlığı çalışmaları, medya iletilerinin kitleler üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalarla başlamıştır. 1960'lı yıllarda başlayan ve 1970'li yıllardan sonra, medyanın özellikle de televizyonun olumsuz etkilerinin vurgulayan araştırmaların sonucunda, medya okuryazarlığının etkin bir şekilde uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu dönemlerdeki medya okuryazarlığı çalışmaları daha çok, "Korumacı Yaklaşım" benimsenerek sürdürülmüştür. Korumacı yaklaşım, özellikle çocukları medyada yer alan olumsuz iletilerden korumak için uzaklaştırma, yasaklama, kötüleme, uyarma gibi daha tutucu bir koruma yaklaşımıdır.

Özellikle 1970'lerde eğitim çevrelerinde başat olan geleneksel korumacı yaklaşımda, medyanın kısa ve uzun vadeli etkilerine açık ve korumasız olduğu varsayılan çocuklar ve gençleri korumak yüksek kültürü, bu kültürün değerlerini yaygınlaştırmak ve gerçeğin ne olduğunu denetlemek gerekmektedir.

Hobbs, korumacı yaklaşımın öğretmenlerin sınıf içinde öğrencilere, medyanın olumsuz etkilerine ilişkin gerçekleri ve mesajların manipülasyonunu anlatırken, öğrencilerin sessizce dersi dinleyip sadece sınav için not tutmalarının onları edinginleştirdiğini belirtir, bu tür medya okuryazarlığı eğitimin otantikliğini ve öğrencilerin yaşamlarıyla olan bağlarını kaybettirdiğini vurgular.

Kısaca, çocukların çeşitli açılardan (sosyal, kültürel, ahlaki, v.b) uygun görülmeyen, medya metinlerinden korunmasına yönelik bir medya metni okuması ve değerlendirmesi muhafazakar bir bakış açısından beslenmektedir. Fakat, medya okuryazarlığının bu şekilde kavranması, medya metinlerinin hakim ideoloji ve temsil pratikleri açısından sorgulanmamasına imkan tanımamaktadır.[83]

Ana akım, ticari medya okuryazarlığı yaklaşımı özellikle tüketim ve aktif tüketici yetiştirme konusuna ağırlık vermektedir. Bu bakış açısına göre, medya okuryazarlığı programları ile ulaşılması gereken nihai amaç, medya mesajları karşısında bilinçli tercihler yapabilen aktif tüketiciler yetiştirmektir.

[83] Binark ve Gencel, s.53.

Eleştirel medya okuryazarlığının temelinde, eleştirel pedagoji yatmaktadır. Eleştirel pedagojinin ilkelerinin ise, John Dewey'in çalışmalarından ve özellikle de Frankfurt Okulu'nun eleştirel kuramından beslendiği söylenebilir. Adorno, eğitimcilerin öğrencilere eleştirel olmayı, yani otoriteye direnmeden itaat etmeyi sağlayan her türlü politikayı yönlendiren baskıcı ideolojilere, bu ideolojilerin gereksinimleri ile toplumsal ilişkilerine ve söylemlerine nasıl karşı çıkacaklarını öğretmelerini önerir. Adorno'ya göre, *eleştirel düşünme edimi bu şekilde tanımlanmaz ve yaşama geçirilmezse, eleştirel tartışma ve diyaloglar zamanla sloganlara, toplumsal adalet arayışı da iktidarın yeniden tesis edilmesine dönüşecektir.* [84]

Medya eğitiminin varlığı, öncelikle eleştirel bir düşünce eğitiminin var olmasına bağlıdır. Bu eğitimin amacı ise, kişiyi alternatif düşünme yöntem ve yollarının varlığından haberdar etmesidir. Eleştirel düşünme eğitiminin amacı, medyayla yüz yüze bir eleştirel düşünceyi geliştirebilme gücünde somutluk kazanır, ne var ki ortada böyle bir eleştirelliğin var olabilmesi için de, öncelikle söz konusu medyanın yapısı ve niteliği hakkında yeterince bilgi sahibi olmak gerekir.[85]

Çocuk ve gençlerin, elbette yetişkinlerin de medyanın olumsuz etkilerinden korunmasına yönelik pasif bir yurttaş yaratılmasını hedefleyen korumacı yaklaşımlardan ziyade, bireyin medyayı etkin bir şekilde analiz ettiği ve medya kültürü alanına müdahale ettiği, eleştirel bir medya okuryazarlığı anlayışı giderek hakimiyetini kurmaya başlamıştır.

Medya okuryazarı, medyada yeniden kurgulanan iletileri ayırt edebilmek ve algılayabilmek, onunla ilgili yorumlarda bulunabilmek için ayrı bir beceri, altyapı bilgisi ve eğitsel organizasyon gerektiren, bir eğitim sürecinin sonucu olarak "medya yetkini" sıfatını hak eden kişiyi betimleyen bir kavram olarak tanımlanabilir.[86] Çağımız koşullarında, her bireyin medya yetkini olması tartışılmaz bir gerekliliktir. Bunun için bireylerin medya okuryazarlığı, eğitim sürecinden geçmeleri gerekmektedir.

[84] Binark ve Gencel, ss.16-17.
[85] Hüseyin Köse, **Alternatif Medya,** İstanbul: Yirmidört Yayınevi, 2007, s.45.
[86] Nurdan Öncel Taşkıran**, Medya Okuryazarlığına Giriş**, İstanbul: Beta Yayınları, 2007, s.7.

2.3.4.3. Çocuklarda Medya Okuryazarlığı Eğitimi ve Türkiye'deki Gelişimi

Yeni medya teknolojilerinin gelişimi doğrultusunda verilen mesajların izleyiciler ve okuyucular tarafından farklı sosyo-kültürel, tarihsel bağlam içersinde doğru değerlendirilmeleri için çocuk yaştan itibaren nitelikli ve organzie bir eğitim gereklidir.[87] Medyanın etkisi altında kalan medya okuryazarlığını, bir yaşam becerisi ve korunma biçimi olarak tanımlayan Nilüfer Pembecioğlu'na göre, çocukların medya ile doğru ilişkiler kurabilmesi, medyayı yaşamlarına doğru konumlandırabilmeleri için, medyayı iyi anlayabilmeleri gerekmektedir.

Lenn Mastermann, 'Medya Farkındalığı Eğitiminin 18 Temel İlkesi'nde' medya eğitiminin ciddi ve öenmli bir çaba olduğunu belirtir. Medya eğitimi soruşturmacıdır. Kültürel ve siyasal değerleri empoze etmekle uğraşmaz. '*Medya eğitimi, öğrenenlerin yaşam konumlarını aydınlatmayla uğraşır. Böylece 'şimdi' ve 'burada' kavramlarını daha geniş tarihi ve ideolojik bağlamlarına yerşeltirir.*[88]

Medya okuryazarlığı programı, medyadan en çok etkilenen çocukları ve gençleri göz önünde bulundurarak, genelde tüm toplumu medyanın olası zararlı etkilerinden korumayı hedeflemektedir. Dersin temel amacı, medyanın simülasyon evreni ekseninde yapılanan büyülü yapısı ile gerçek dünya arasındaki farkı gösterebilmektir."*Çocuklar, doğru medya okuma alışkanlıklarını ne kadar erken edinebilirse, medyayı o kadar verimli kullanabilir. Bu yüzden, batılı ülkelerde erken yaşta medya eğitim bağlamında, ana okullarına kadar inen bir eğitim programı gündemdedir. Günden güne çeşitlenen ve cazip hale gelen medyanın büyüsü karşısında savunmasız kalan çocuklara, doğru medya takip alışkanlıklarının kazandırılması gereklidir. Bu da ancak, insanların izledikleri, anladıkları ve okudukları ile ilgili sorular sormaya teşvik eden, soruşturma temelli bir eğitim modeli olarak ifade edilen medya okuryazarlığı eğitimi ile gerçekleştirilebilir. Bu ders çerçevesinde, bireylerin*

---

[87] Donna E. Alvermann & Margeret C. Hagood(2000): Critical Media Literacy: Research Theory and Practice in New Times,The Journal of Educational Research,93:3,193-205, s.193.

[88] Len Masterman, "Media Awaraness Education: Eighteen Basic Principles", University Of Nottingham, 1989, http://www.medialit.org/reading_room/article134.html ,(06.10.2011)

medyayı doğru kullanabilmeleri, birer medya iletisi yaratıcısı, üreticisi ve de tüketicisi olabilmeleri hedeflemektedir." [89]

Medya okuryazarlının öneminin UNESCO'nun çalışmalarıyla da giderek tüm dünyada arttığı görülmektedir. Medya okuryazarlığının ülkemizdeki gelişimine bakıldığında, ilk olarak 2003 yılındaki İletişim Şurasında gündeme getirildiği, 2004 yılında ise Eylem Planı düzeyinde çalışan Medya ve Şiddet Çalışma Grubunun sonuç raporunda, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) önerisiyle gündeme alındığı görülmektedir.

Belirlenen bu pilot okullarda, Medya Okuryazarlığı dersini, Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından verilmesi kararlaştırılmış ve Ankara'da 7–10 Eylül 2006 tarihleri arasında dört gün süreyle "Eğitici Eğitimi Programı" kapsamında pilot okullardaki, 20 Sosyal Bilgiler Öğretmeni eğitimden geçirilmiştir. Medya okuryazarlığı dersi, 2006–2007 öğretim yılında 5 pilot ildeki, 5 ilköğretim okulunda başarıyla uygulanmıştır. Uygulama esnasında okullar her iki dönemde, MEB ve RTÜK uzmanlarınca ziyaret edilerek, öğretmen ve öğrencilerle görüşülmüş ve hazırlanan anketler uygulanmıştır. Yapılan değerlendirme neticesinde,

- Medya Okuryazarlığı Dersine gösterilen ilginin yoğun olduğu,
- Derslerin detaylandırılarak daha etkili iletişim ve etkileşim sağlanabileceği,
- İlköğretimin birinci kademesinden başlaması ve diğer ders programlarıyla da ilişkilendirilmesi,
- Öğrencilerin, RTÜK Web sitesinin çocuklarla ilgili web sayfasında (www.rtukcocuk.org.tr) bu dersle ilgili görüş, beklenti ve fikirlerini ilettikleri,
- Okullarda Medya Kulübü oluşturulmasının, dersin seçilmesine ve derslerin işleyişine katkı sağlayacağı,
- Öğrencilerin Medya Okuryazarlığı dersinde edindikleri bilgileri, aileleri ile paylaştıkları, ailelerinin izleme alışkanlıklarında, program seçiminde, izleme sürelerinde ve gerçeklik algılamalarında farlılıklar meydana geldiği,
- Derste işlenen konuların davranışlarına yansıdığı gözlemlenmiş, bu ders sayesinde bazı davranışlarında daha bilinçli oldukları,
- Öğrencilerin bu dersi işlemekteki memnuniyeti, özellikle televizyon yayınlarını daha seçici ve bilinçli olarak izlemeye başladıkları,
- Gerçekleştirilen izleme, değerlendirme ve rehberlik çalışmalarının okul, öğretmen ve öğrenci üzerinde yararlı olduğu,
- İzleyici temsilcilerinin veya medyadan önemli bazı isimlerin davet edilmesinin, öğrencilerle birlikte medya kuruluşlarının ziyaret edilmesinin bu dersin daha etkin ve verimli olmasını sağlayacağı gibi sonuçlara varılmıştır **.** [90]

[89] Nilüfer Pembecioğlu, "Orta Öğretimde Yeni Dönem", http://www.aydinpost.com/orta-ogretimde-yeni-donem--127608h.htm?interstitial=true ,(28 Eylül 2011).
[90] **RTÜK (2007).** "Medya Okuryazarlığı Projesi". http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/ (5 Ekim 2011).

2007 yılının sonunda Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi, Öğretim Programı'na yardımcı doküman olarak ilgili komisyon tarafından, "İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı" hazırlanmıştır. Bu kitapta, dersi yürütmekle görevli öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla her üniteyle ilgili gerekli teorik bilgilere ve çeşitli serbest yazılara yer verilmiştir.

Türkiye genelindeki ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında öğrenim gören, toplam 4 milyon öğrenciden, 1 milyon 500 bininin 2007–2008 öğretim yılı içinde medya okuryazarlığı dersi alması hedeflenmiştir.[91]

[91]Adnan Altun, "Türkiye'de Medya Okuryazarlığı", Gazi Üniversitesi, www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/medyaokuryazarligi.pdf (30.08.2011)

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÇOCUK DERGİCİLİĞİNİN GELİŞİMİ

3.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Araştırma kapsamındaki, çocuk edebiyatı ürünlerinden biri olan çocuk dergilerini incelemeden önce çocuk, edebiyat ve çocuk edebiyatı kavramlarına değinmekte fayda görmekteyiz.

İnsanlık tarihi boyunca çocuklar hayatımızda hep vardı ancak, çocukluk kavramının doğru algılaması ve ona ulaşılması zaman aldı. Değişen yaşam koşulları ve yapılan bilimsel araştırmaların hız kazanmasıyla, çocukların toplumsal yeri ve bilinçlenmeleri konusundaki değişkenler hakkında ipuçları ortaya çıkınca, bu konunun önemi anlaşılmaya başlanmış ve konuya karşı geliştirilen ilgi hız kazanmıştır.

Çocuk, Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde, "*Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak." şeklinde tanımlanmaktadır.*'[92] Kavram, Oğuzkan, tarafından "*iki yaşından ergenlik yaşına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek*" [93] olarak tanımlanmaktadır. Çocukluk dönemi ise, bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan ve 1 yaşından 13-14 yaşına kadar olan dönemdir.

Şirin, çocuk tanımlamasında, çocuk anlamlar üzerinde yoğunlaşarak,"*Çocuk deyince dünya hayatının süsü, ziyneti ve bir de yetişkin insanda yeniden dirilişi müjdeleyen bir küçük varlık, korunması gereken büyük bir dünya anlaşılmalıdır. Çocuk yalnızca 0-13 veya 0-18 yaşarasındaki kategoriden öte bir anlam taşımaktadır. Çocukluk, yaratılışla gelen sadelik, saflık, temizlik, arınma ve meleksi duyguların özetidir.*" [94] şeklinde bir tanımlama yapmaktadır.

---

[92] Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, s.316.
[93] A.Ferhan Oğuzkan, **Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Ankara: Kadıoğlu Matbaası,1979, s.11.
[94] Mustafa Ruhi Şirin, **Çocuğa Adanmış Konuşmalar**, İstanbul: İz Yayınları, 1998, s.29.

Meral Alpay ise, çocuk gelişiminde eğitimin önemini vurguluyarak "Gün gün, adım adım olgunlaşan, büyüyen, bu amaçla eğitilmesi gereken bir insan, bir yurttaş."tanımını yapmaktadır.[95]

Çocukluk kavramına ilişkin ilk çalışma Aries tarafından yapılmıştır. Fransız nüfus bilimci ve sosyal tarihçi P. Ariés 1960'ta yayınlanan *L'Enfant et la vie familiale sous l'ancien regime* adlı kitabında, çocukluk kavramının 15. hatta 16. Yüzyıllar'dan önce bilinmediğini ileri sürmüş, çocukluğun değişmez bir biyolojik olgu değil, toplumsal bir kategori olduğunu ve dolayısıyla tarihsel sürece tabi bulunduğunu ortaya koymuştur.[96]

Çocukluğun keşif süreci, Ariés'e göre, 13. yüzyılda başlamış, 15. ve 16. Yüzyıllar'ın sanat eserlerinde, özellikle anne-çocuk ilişkisini vurgulayan resimlerde, modern çocuk kavramına benzer yansımalar görülmeye başlamıştır.

Aries, ortaçağda farklı bir anlayışın varlığından bahseder. Örneğin İbni Sina, tıp çalışmalarının yer aldığı 12. Yüzyıl'da yayınlanan "Kanun-i Tıp" adlı kitabında, yaşamın 30 yaşına kadar olan evresini "İlk evre" olarak ele alınmıştır. Aynı dönemlerde tıp kitaplarında, ahlak kitaplarında çocuklarla ilgili olumsuzlukların ifade edildiği anlatımlar göze çarpmaktadır.

Aries, ortaçağda çocukların çok küçük yaşlardan itibaren anne-babalarına yardım ettiklerini, hizmetçi ya da çırak olarak çalıştırıldıklarını ve böylece yetişkin dünyasına girdiklerini vurgulamaktadır. Bu dönemde çocuklukla ilgili "küçük", "oğlan", "oğul" gibi sözcükler kullanılmaktadır. Nitekim ingilizcede 'boy' kelimesi yetişkin bir köleyi, Fransızca'da "Garçon" kelimesi, "kafede çalışan servis elemanını" tanımlamaktadır.[97] Görüldüğü üzere, Ortaçağ'da çocukluk kavramı oluşmamış, hatta çocukluğu anlatan sözcükler bile kullanılmamıştır. Bu dönemde, çocuğun üzerinde babasının kesin, tartışmasız egemenliği vardır. Çocuklar, cezalandırabilir, satılabilir, hatta öldürebilir. Eski Yunan ve Roma'da da durum böyledir. 16. yüzyılda, İngiltere ve Fransa'da çocukları ilk günahın sorumlusu olarak kabul eden reformculara ve

[95] Meral Alpay**,** Türkiye'de Resimli Çocuk Kitapları Sorunu**'**, **Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları**, İstanbul: Cem Yayınevi, 1975, s.19.
[96] Mine Tan, '**Çocukluk: Dün ve Bugün, Toplumsal Tarihte Çocuk'** (hazırlayan: Bekit Onur) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1994, s.16.
[97] Mesude Atay, **Çocukluk Döneminde Gelişim**, Ankara: Kök Yayınları, 2007, s.31.

püritenlere göre de çocuklar, ilk günahın sorumlusu ve genç nankörler olarak görülmektedir.

Çocukluğun yetişkinlikten ayrı bir olgu gibi ele alınması, çocukluğu tanımlayan özel bir dilin oluşturulması, ilk çocuk oyuncaklarının yapılması, çocuklara özel giysilerin tasarlanması, onlara özel şarkı ve öykülerin hazırlanması Ariés'e göre 17. Yüzyıl'da ortaya çıkan gelişmelerdir. Tüm bu gelişmeler çocuk için ayrı bir dünya oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Ancak bu dönem süresince de, daha çok orta ve üst sınıf ailelerin çocukları bu özel dünyayı keşfedebilirken, yoksul kesimde ortaçağ anlayışını devam etmektedir. Aydınlanma dönemiyle beraber düşünürler, yazarlar, eğitimciler, çocuk anlayışına ve çocuğun eğitimine ilişkin yeni görüşler ortaya koymaya başlamışlardır.

J. Locke'a göre, önemsiz kural ve ilkelerle donatılıp ezberci sisteme göre, yetiştirilmemesi gereken çocuk, doğaya uygun olarak eğitilmelidir. Okumaya başladığı zaman, kapasitesine uygun, eğlenceli kitaplara teşvik edilmelidir. Locke, eğitim üzerine düşüncelerini şu sözlerle dile getirmektedir.

"Çocuklara okuma becerilerini geliştirmek ve mükemmelleştirmek için ellerine tutuşturulan İncil'e gelin, hem okumada mükemmelleşmeleri, hem de din bilgilerinin temelinin atılması için, İncil'deki bölümlerin var olan sıraya göre okunmasını, öyle yararsız görüyorum ki bundan daha kötüsü bulunamaz diye düşünüyorum."[98]

Rousseau'nun eğitim felsefesinin merkezini ise, insan karakterinin doğaya göre biçimlenmesi gerektiğine olan inancı oluşturmaktadır. İnsanın öğrenmesinde belirli devreler olduğuna inanan Rousseau, bu eğitimi eserinin kahramanı olan Emile'in gelişme evrelerine göre düzenler. Rosseau'ya göre:

> "1. İnsanın zenginleşip gelişmesi için en iyi dönem olan çocukluk döneminde eğitime başlanmalı,
> 2. Doğal özelliklerle donanmış bir çevrede en iyi şekilde yapılacak eğitimle çocuklarda merak uyandırılmalı ve çocuklar düşünmeye, öğrenmeye hazır hale getirilmelidir.
> 3. Özgür bir atmosfer içinde öğrenen çocuk, tercihlerinde serbest bırakılmalı ve yaptıklarından sorumlu tutulmalıdır."

[98] John Locke, **Eğitim Üzerine Düşünceler**, çev: Hakan Zengin, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2004, s.178.

Geleneksel görüşe göre, gürültülü, yaramaz, tembelliğe eğilimli varlıklar olarak görülen çocuklar, itaatkar sessiz ve kurallara saygılı olmakla yükümlüdürler. Bu bağlamda, çocukluk olabildiğince çabuk aşılması gereken kötü bir dönem olarak görülmektedir. Rousseau ise, tüm bu katı kalıpları yıkarak, çocukluğun insan gelişiminin en doğal evresi olarak görüldüğüne vurgu yapmış ve bu dönemin olabildiğince tadını çıkartmak gerektiğini belirtmiştir.[99]

Yıllarca, sözlü kültür ürünlerini masalları, efsaneleri, destanları yetişkinlerle birlikte dinleyen çocuklar, matbaanın bulunmasıyla yalnızca ahlak kurallarını okuyup, nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmekteydiler. Oysa aydınlanma çağında, tarımdan sanayiye geçiş, orta sınıfın gelişmesi, aile yapısının rolünün değişmesi, boş zamanların artması, anne-baba ve çocuk ilişkilerinde duygusal bağın keşfedilmesi gibi olgular, yeni bir çocukluk anlayışının ortaya çıkması için zemin hazırlamıştır.

1945 ile 1950 arasındaki dönemin, çocuklukla ilgili çalışma eylemlerin doruğa ulaştığı dönem olduğunu belirten Neil Postman, bu yıllarda çocukları fabrika dışına çıkarıp okula çekebilmek, kendi giyim, eşya edebiyat, oyun ve sosyal dünyalarına yöneltebilmek için başarılı çalışmaların gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Postman, dönemin gelişmelerini şu şekilde özetlemektedir. "*Yüzlerce yasada, çocuklar, yetişkinlerden niteliksel açıdan farklı olarak sınıflandırılmıştır. Yine yüzlerce gelenekte, çocuklara tercihli bir statü sağlanmıştır.*"[100]Bu noktada, çocukların artık birey olarak toplumdaki yerini almaya başladığı söylenebilir.

3.2. Çocuk Edebiyatının Bir Edebiyat Türü Olarak Gelişimi

Çocuğun toplumsal yaşamda değer kazanması, edebiyat alanında da yeni gelişmelere yol açmıştır. Çocuk psikolojisindeki ilerlemelerle çocuk için, edebiyat kavramı ortaya çıkmıştır.

İnsanlığın ilk çağlarından itibaren çocukları eğitmek, oyalamak ve eğlendirmek adına birtakım masallar, hikâyeler anlatılmakta, onlara tekerlemeler ve bilmeceler

[99] Gerald L.Gutek, **Eğitim Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar**, çev: Nesrin Kale, İstanbul: Ütopya Yayınları, 2006, ss.78-79.
[100] Neil Postman, **Çocukluğun Yokoluşu**, çev: Kemal İnal, Ankara: İmge Kitabevi, 1995, s.89.

öğretilmektedir. Bunların, çocuk edebiyatının sözlü ürünleri olduğu ve yazının bulunmasından sonra, yazılı duruma geldikleri kabul edilmektedir.

Türkçe Sözlükte "Düşünce, duygu ve hayallerin söz ve yazı halinde güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı olarak" tanımlanan edebiyat sözcüğü, dilimize Arapça'dan geçmiştir. Kökeninde yemeğe çağrı, nefsi terbiye, iyi ahlak anlamları yatmaktadır. Çeşitli anlamlar taşısa da edebiyat, daha çok yalnızca sanat amacı güdülerek oluşturulan sözlü ve yazılı yapıtların tümü anlamında kullanılır. Edebiyat sözcüğünü oluşturan edep sözcüğü, terbiye eğitim anlamı taşıdığı için edebiyat ve eğitim arasında kuvvetli bir etkileşim söz konusudur.[101] Kıbrıs, edebiyatı, "*duygu, düşünce ve düşlerin yazılı ve sözlü olarak anlatımı*" olarak tanımlamakta, çocuk edebiyatının doğuşunu ise şu cümlelerle anlatmaktadır.

"Duygu ve düşüncelerini, dil aracını kullanarak, etkili ve güzel bir biçimde anlatabilen bir insanın, başka becerilerle donatılması çok daha kolay olacaktır. Bu nedenle, eksiksiz, istenilen düzeyde bir insanı yaratmada, başka bilim dalları kadar edebiyata da gereksinim duyulacaktır. Çocuk edebiyatı, çok yönlü, planlı-programlı bir eğitim düşüncesinin sonucu ortaya çıkmıştır." [102]

"Çocuk edebiyatı olmalı mı, olmamalı mı?" konusuna dair tartışmalar, gerek dünyada gerekse ülkemizde iki yüzyıldan beri süre gelmektedir. Bazı eğitimci yazarlarca, çocuğa özgü bir edebiyatın gerekli olduğu savunulurken, bazıları ise ders dışı okuma etkinliklerinin, yapmacık hayvan öykülerinin, fantezilerle dolu kitapların, çocuğa zarar vereceği iddaa etmektedir. Bir kısım çocuk edebiyatçılarına göre de çocuğun anlayış, kavrayış sınırlarına çekilmiş bir edebiyat yapıtı olamaz, sınırlı sayıda belirli sözcükler kullanılacağından olsa olsa edebiyat altı bir anlatım olur, bu da eğitici olur.

Çocuk edebiyatıyla ilgili söylemlerden yola çıkarak şu şekilde bir tanım geliştirmiştir: "*Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan, dilsel ve*

[101] Recep Nas, **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2002, s.17.
[102] İbrahim Kıbrıs, **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, 4.Basım, Ankara: Kök Yayıncılık, 2000, s.3.

görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır." Dil-yazı-çizgi-resim sanatının ortak ürünü olan çocuk edebiyatı,[103] edebiyatın dışında, altında veya edebiyat içinde basit bir tür değildir. Aksine, edebiyatın içindeki en incelikli alandır.

3.2.1. Batı Ülkelerinde Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Çocuklara yönelik ilk eserler genellikle, din eğitim ve öğretiminde kullanılan didaktik ürünlerdir. Bu tür kitaplar, çocuklar tarafından sıkıcı bulunduğu için, okunma oranları çok düşük olmaktadır.

Matbaanın bulunuşuna kadar, sayısı çok sınırlı çocuk kitaplarının tamamı, tabii olarak yazma kitaplardır. Bunların okunma şansları sınırlı etki alanları da dardır. Matbaanın ilk yıllarında ise, kitaplar genellikle herkesin alamayacağı kadar pahalıdır. Matbaanın yaygınlaşması, iletişimdeki teknolojik gelişmeler, okur-yazarlık oranındaki artışla birlikte çocuk edebiyatının ilk verimli ürünleri verilmeye başlamıştır.

İlk resimli çocuk kitabı, Orbis Piktus (Resimlerle Dünya), 1637 yılında Johann Amos Jomanius tarafından yayımlanmıştır. Ünlü bir İngiliz yayımcısı olan John Newberry, çocukların ilgisini çeken güzel kitaplar yayımlama, ülküsünün ilk temsilcisi olmuş, çok güzel çekici ve resimli eserler yayımlayarak, çocuk eserleri yayımcılığında yeni bir çığır açmıştır.[104]

Aydınlanma Dönemi'ne kadar yetişkinlerin anlayamayacağı ayrı bir dünyada yaşayan çocuk, Rousseau ve Locke'un düşüncelerinin etkileriyle toplumun içerisindeki bireyler biçiminde değerlendirilmeye başlanmıştır. Doğrudan doğruya çocuklar için yazan yazarlar çoğalmıştır.

19. Yüzyıl'ın başlarında çocuk edebiyatı yeni boyutlar kazanarak, Romantizm Akımı'nın etkisine girmiştir. Bu yüzyılın en önemli çocuk eseri, Lewis Carol tarafından kaleme alınan, 1865'te yayımlanan "Alice Harikalar Ülkesi'nde" olmuştur. Romantizm akımı, ulusal bir edebiyat oluşturma çabasını da yanında getirmiştir. "Pamuk Prenses",

[103] Meral Alpay, **Ya-Pa Okul Öncesi Eğitim Semineri**, İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 1987. s.72
[104] **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,** C.2, İstanbul: Dergah Yayınları, 1977, ss.156-157.

“Parmak Çocuk” gibi eserler bu dönemde Romantizm akımının yansıtıldığı yapıtlar arasında yer almaktadır.

20. Yüzyıl başka alanlarda olduğu gibi, çocuk edebiyatı ve yayınlarında da bir patlama dönemi olmuştur. Bu patlama, modern toplum yapısının oluşması ve okumanın öneminin artmasıyla paralellik arz etmektedir. Çocuklar değişime en açık kitle olarak görülmüş, iletişim araçları ve edebiyat yoluyla sosyal değişmeye aracılık eden elit kitle, değişimin sağlıklı biçimde sürmesi ve kalıcı olabilmesi için, toplumun bu kesimini hedef almaya başlamıştır.

Bu yüzyılda yayımlanan çocuk kitap ve dergileri gerek muhtevaları gerekse fizik yapıları bakımından büyük gelişmeler göstermiştir. Çocuk kitaplarının renklendirilmesi de basım sanatında ulaşılan teknik imkanlarla çok önemli aşamalara ulaşmış, çok sayıda çocuk kitabı yazarı, resimleyicisi ve yayımcısı ortaya çıkmıştır.[105]

3.2.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Ülkemizde, çocuk edebiyatımızın ilk ürünleri Avrupalı yazarlardan yapılan tercüme ve bunların taklitleriyle yazılan fabllar olmuştur. Çok zengin ve eski bir “sözlü” çocuk edebiyatımız bulunmasına rağmen, çocuklara yönelik yazılı edebiyat ancak, 19. Yüzyıl’da Şinasi’nin çevirileriyle ortaya çıkmıştır. Çocuk edebiyatının bizde çok geç gelişmesinin, çocuğa ve öğretmene verdiği sıkıntıyı Alangu (1965), şöyle anlatmaktadır:

> Rastgele okuyuş yalnız, çok eski devirlerin çocukları için değil, Meşrutiyet, hatta uzun süre Cumhuriyet nesillerinin de bir çaresizliği olmuştur. Okuma öğrendiğim günlerde çaresizlikten babamın meslek kitapları ile gündelik gazeteleri uzun süre okumak zorunda kaldığımı çok iyi anımsıyorum. Meşrutiyetten bu yana, Cumhuriyet'ten 1940’lı yıllara kadar çocuk kitabı o kadar azdı ki, öğretmenler birkaç kitabı önerdikten sonra duraklamak, çocukların büsbütün düzeysiz ve kötü eserlerin kucağına düşmemeleri için zamanı gelmediği halde, yaş basamaklarını düşünmeden edebi yapıtlara yöneltmeye çalışırlardı. [106]

Osmanlı İmparatorluğu döneminde çocuklar, kendilerine özel yazılmış olmayan, masal, tekerleme, bilmece, vb. sözlü edebiyat ürünleriyle büyümüşlerdir. Diğer doğu ülkelerinde olduğu gibi Osmanlı’da da çocuk, baskı altında tutulan bir

[105] **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, s.157.
[106] Hüseyin Şimşek, “XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine”, Temmuz, Ağustos, Eylül 2001, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3581, http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/icindekiler.html. (21 Ağustos 2011)

varlık gibi görülmektedir. Divan ve Halk Edebiyatı ürünlerinde de, çocukla ilişkin anlatımlara rastlamak zordur. Tanzimat Dönemi'nde, batıya açılışla beraber, Divan Edebiyatı'nda bulunmayan makale, tiyatro, hikâye, roman, anı ve eleştiri gibi kavramlar yeni edebiyat ürünlerinde yer almaya başlamış, Batılı tarzda gazete ve dergiler yayımlanmıştır.[107] II. Meşrutiyetin ilanını takiben dönemin aydınları, eğitim alanında reformlara gereksinim duymuşlardır. Öğretmen, okullarına batılı eğitim anlayışının girmesi bu duruma ön ayak olmuştur.

Romantizm, klasizm, realizm gibi akımlardan etkilenen edebiyatçılarımız, çocuklar içinde eserler vermeye başlamışlardır. Tanzimat yazarlarından Şinasi, Recaizade Ekrem ve Ahmet Mithat Efendi çocuklar için, Fransızca'dan Türkçe'ye kısa manzumeler ve fabllar çevirmişlerdir. Bu dönemde sade bir dille yazılan, çocuk şiirler ve diğer yazınlar çocuklar tarafından beğeniyle okunmuş, eserlerin bazıları da ilk ve ortaokul kitaplarına konulmuştur.

II. Meşrutiyet'ten sonra, Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü Satı Bey, çocuk edebiyatının önemi üzerinde durmuş, çocuk şiir ve şarkılarının olmadığına dikkat çekmiştir. O dönemin sanatçılarından Alaattin Gövsa, "Çocuk Şiirleri" (1911), Ali Ulvi Elöve, "Çocuklarımıza Neşideler", Tevfik Fikret, "Şermin" (1914) adlı çocuk kitaplarını yayınlayarak bu konudaki boşluğu doldurmaya çalışmışlardır.

19. Yüzyıl'ın sonlarında, Ziya Gökalp, Ali Ekrem Bolayır, Mehmet Emin Yurdakul, İsmail Hikmet Ertaylan, Fazıl Ahmet Aykaç, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy şiirlerle çocuklara seslenmişlerdir. Bu dönemde başlayan Türkçecilik ve sadeleşme hareketi çocukların, gençlerin bazı yazarlarımızın, eserlerini zevkle okumalarını sağlamıştır. Ömer Seyfettin, Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi Gürpınar bu isimlerden bazılarıdır.[108]

Cumhuriyet döneminde, ulusal egemenlik kavramının çocuklarının bilincine yerleştirilmesi, çocuk ve çocuk eğitiminin ulusal bir politika olarak düşünülmesinden dolayı, çocuk edebiyatında da birçok değişim görülmüştür. Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu, Vasfi Mahir

[107] **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi,** C.3, İstanbul: İletişim Yayınları, s.607.
[108] Kemal Demiray, **Türkçe Çocuk Edebiyatı**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1953, s. 90.

Kocatürk çocuklar için şiir yazan sanatçılardandır. Bu dönemde, çocuklar için yazılan öykü ve romanlar yok denecek kadar azdır. 1928 yılında başlatılan okuma yazma seferberliğinin ilanı, 1936 yılında da Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun çabalarıyla, çocuk edebiyatına yönelik olumlu çalışmalar yapılmıştır. Eflatun Cem Güney, "Açıl Sofram Açıl" ve "Dede Korkut Masalları" ile Doğan Kardeş Ödülü kazanmış, aynı dönemde Orhan Veli Kanık La Fontaine tercümeleri ve Nasreddin Hoca fıkralarıyla çocuklara yeni eserler kazandırmıştır.[109]

3.3. Çocuk Edebiyatı İçinde Bir Eğitim Aracı Olarak Çocuk Dergileri

Kitle iletişim araçları arasında önemli yere sahip olan ve çocuğa eğitim ve öğretiminde bir okuma materyali olarak sunulan çocuk dergileri, "*Çocukların eğitim, bilim, bilgi ve görgülerini, genel kültürlerini, toplumsal olarak meydana gelen kimi olayları, çevre sorunlarını ele alan, çocuklara bilinç aşılayan süreli yayınlar"* olarak tanımlanmaktadır. [110]

Çocuk dergileri, çocuklara, olgunlaşma ve toplumsal kimlik kazanma dönemlerinde, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlığı kazandıran, çocukta henüz keşfedilmemiş yetenek ve istekleri ortaya çıkaran ürülerdir. Çeşitli türlerdeki yazıların yanında karikatür, bilmece gibi eğlendirici unsurlarıyla haftalık, on beş günlük ve aylık periodlarla yayımlanan çocuk dergileri, çocuğa okuma alışkanlığı kazandıran, ana dil sevgisi aşılayarak, dil, kişilik ve zihin gelişimine katkı sağlayan, yaratıcı düşünceyi geliştirerek zihinsel muhakeme yeteneğini kuvvetlendiren yayımlardır. [111]

İnsanı konu alma, onu her bakımdan iyiye götürme çabası bakımından edebiyatla, eğitimin amaçları benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda, dergilerin, çocuğun ruhsal, fiziksel, duygusal, zihinsel, kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlayacak yeterli donanıma sahip olması gerekmektedir.

Dünya Eğitim Örgütü'nce, bir çocuk dergisinde, biçim ve içerik açısından, hangi türlerin yer alması gerektiği aşağıda yer alan maddelerde belirtilmiştir.

-Siyasi edebi ve ilmi olayların basit şekilde sunulduğu bir esas makale,

---

[109] Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytaş, **Çocuk Edebiyatı**, 4. Basım, Ankara: Akçağ Yayınları, ss.25-26.
[110] Ömer Ciravoğlu, **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul: Esin Yayınevi, 1997, s.183.
[111] Demiray, s.92.

-İlginç bir ahlaki konuşma (sohbet)
-Folklordan ve her ülkenin halk geleneklerinden alınmış bir hikaye ve masal,
-Bir erkek, öteki kız çocuklara uygun olmak üzere iki tefrika,
-Posta pulları koleksiyoncularıyla ilgili haberler,
-Nakış, dokuma, model oyma ve fotoğrafçılık işleri üzerine bilgiler,
-Güzel bir yazı veya şiir, müzik, tiyatro, opera, bale, resim, heykel ve anıt gibi bir sanat eserinin açıklanması,
-Doğru, zararsız ve güldürücü resimleri bulunan eğlendirici bir sayfa,
-Çocuk hayatının gelişmesini ve değişim yönlerini gösteren yazılar,
-Özellikle çocukluklarına önem verilerek milli ve milletlerarası sanatçı, işadamı ve kahramanların biyografileri,
-Hayvanlar, bitkiler, keşif ve icatlar alemi,
-Çocuklarca hazırlanmış olan resim, manzume, hikaye, mektup ve eleştiri gibi yazılar [112]

3.4. Çocuk Dergiciliğinin Gelişmesinin Siyasal Toplumsal ve Ekonomik Nedenleri

3.4.1. Dünyada Çocuk Dergiciliği

Avrupa'da çocuk dergilerinin doğuşu, gazetecilik çalışmalarının ortaya çıkışına bağlanmaktadır. Gazetecilik çalışmalarının ortaya çıkışı ve yaygınlaşması, toplumun farklı kesimlerindeki insanlara yönelik yayınlar yapılması ihtiyacını ön plana çıkarmıştır. Bu amaçla da, gazeteler zamanla tüm kesimleri kapsayacak nitelikli yayın anlayışını benimsemişlerdir. Bu gelişmeler de, dergicilik çalışmalarının başlamasına neden olmuştur. Bunun sonucunda ise, gençlik dergileri kadın, bilim, moda ve spor dergileri gibi yeni dergiler de yayımlanmaya başlamıştır.

Çocuk dergiciliği çalışmalarının başladığı dönemlerde yayımlanan ilk çocuk dergileri, çocuğa ve ailesine eğitim verme ve ahlak edindirme gibi toplumsal amaçlar taşımaktadır. Günümüzde yayımlanan çocuk dergilerinde ise, bu amaçların yanında eğlendirme amacı da ön plana çıkmaktadır. Avrupa'da yayımlanan çocuk dergilerinde, yaygınlaşan pedagojik çalışmaların da etkisiyle bazı temel dergicilik ilkeleri benimsenmiştir. Bu ilkelere göre, çocuklar ve gençler sınırlı bir aile otoritesi ile yetiştirilmelidir. Uygulanan eğitimin de, çocuğun ruhsal durumuna ve kişisel yapısına uygun olması gerektiği üzerinde durulmuştur. İlk çocuk dergilerinde eğitim sistemi ile ilgili görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşlere göre eğitim sistemi, çocukların oyun

[112] Kıbrıs, s.361.

ihtiyacını karşılamalıdır. Ayrıca spor dersleri de eğitim programları içinde yer almalı ve müfredat çocukların ilgilerine göre düzenlenmelidir. [113]

19. Yüzyıl'da çocuk dergilerinin sayısında büyük artış görülmüştür. Çocuk dergiciliği alanında ilk girişimleri gösteren ve büyük ilerlemeler sağlayan ülkelerin başında, İngiltere ve ABD gelmektedir.

İngiltere'de 1788'de yayımlanan ilk çocuk dergisi "Juveile Magazina" dir. Bu dönemde çıkan dergilerin çoğunun amaçları, bilgi vermek ve öğretmektir. The Charm ve The Boys Of Magazine ahlaki ve öğretici yazılardan çok, hayale ve yaratıcılığa dayalı yazıların ağırlıklı olduğu dergilerdir. Yayımlanan diğer dergiler ise şunlardır: Aunt Judy's Magazine (1866), Boys of England (1866), Chatterbox (1866), Good Words for the Young(1869), Young Folks (1871). [114]

Amerikan çocuk edebiyatına yönelik ilk ürünler de, öğretici nitelikler taşımaktadır. A.B.D.'de, çocuk dergileri biçim ve içerik bakımından ancak 19.yüzyılın ikinci yarısında önemli gelişmeler göstermiştir. Bu dönemde, romantik bir yaklaşımın egemen olduğu görülmektedir.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra nicelik ve nitelik bakımından, çocuk dergiciliği alanın da büyük ilerlemeler sağlanmıştır. Çocuk dergileri, orta tabaka, halk çocuklarının okuma gereksinimini karşılayan, onların ilgi ve beğeni düzeyine uygun yazılara öncelik tanımaya başlamışlardır.[115]

1775 yılında "Kinderfreund" (Çocuklara Arkadaş) dergisinde, çeşitli konularda sohbetler, sanatçılar hakkında bilgiler, bilmeceler, fabllar ve şarkılar yer almaktadır. 1784 yılında yayımlanan (Çocuk Akademisi) "Kinder Akademie"nin içeriğini ise tarih, coğrafya ve sanat üzerine çıkan yazılar oluşturmaktadır. Fransa'da ise, Magazine de, Education et de Rec're'ation, Le Musse de Familles gibi dergiler aynı dönemde yayımlanmışlardır.

---

[113] Hüseyin Şimşek, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine", Temmuz, Ağustos, Eylül 2001, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3581, http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/icindekiler.htm. (21 Ağustos 2011)

[114] A.Ferhan Oğuzkan, Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987, s.25.

[115] Oğuzkan, ss.25-26.

3.4.2. Türkiye'de Çocuk Dergiciliği

3.4.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Çocuk Dergiciliğinin Başlangıcı ve İlk Çocuk Dergileri

Çocuklar için ilk süreli yayımın İngiltere'de 1788'de çıkan, The Juvenile Magazin ile ülkemizde yayımlanan ilk çocuk gazetesi arasında yüz seneye yakın bir zaman farkı vardır. Türkiye'de çocuk dergilerinin yayınlanması, Tanzimat döneminde başlamıştır. Çocuklara özel ilk Türkçe süreli yayın, 1869 yılında Sıtkı Efendi tarafından yayımlanmıştır. Bu gazete Mümeyyiz isimli gazetenin haftalık eki haftada bir Cuma günleri, yine Mümeyyiz adıyla isminin hemen altında yer alan "Çocuklar için gazetedir" ibaresiyle yayınlanmıştır. Mümeyyiz'in çıkarılma amacı şu satırlarla açıklanmaktadır.

"Mümeyyiz, Türk toplumunun daha eğitimli ve daha çağdaş bir konuma gelebilmesi ve bunu takiben, Batılı ülkeler nezdinde eski itibarını ve gücünü yakalayabilmesi için uzun vadeli dahi olsa bir çözüm üretmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, toplumun gelecekteki bireylerini teşkil edeceği hesap edilerek, çocukların güçlü ve çağdaş bir eğitim almış surette yetişmelerine az da olsa hizmet edecek bir araç teşkil edilmiştir. Pek çok çocuğun halen eski usulde eğitim veren sıbyan mekteplerine devam ettiği bir dönemde Mümeyyiz, çocuklara, mekteplerde aldıkları eğitime ilaveten buralarda verilmeyen daha çağdaş ve günlük hayatta kullanılacak pratik bilgileri ve sosyal hayatta uyulması gereken davranış usullerini muhteva eden bir içerikle hazırlanmıştır"[116]

Mümeyyiz'den sonra, Vasıta-i Terakki (1882), Çocuklara Arkadaş (1882), Çocuklara Mahsus Gazete (1896), Çocuk Bahçesi, Çocuklara Rehber (1897), Arkadaş (1913) gibi dergilerde yayımlanmaya başlamıştır.

Dönemin aydınları da, toplumun ilerlemesi ve gelişmesinin yolunun çocukların eğitimine önem verilerek sağlanabileceği görüşünden hareketle, dergicilik çalışmalarına destek vermişlerdir. Meşrutiyet dönemi'nde (1876) yayımlanan çocuk dergileri, dönemin önemli yazarlarını da bünyelerine katmayı ihmal etmemişlerdir. Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Rıza Tevfık (Bölükbaşı), Hüseyin Cahit (Yalçın), Celal Sahir (Erozan),

[116] Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu**, Mümeyyiz İlk Türkçe Çocuk Gazetesi (1869-1870)** , İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2006, s.6.

İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Faik Ali (Ozansoy), Mehmet (Yurdakul), Yusuf Akçura, Ahmed Cevad (Emre), Enis Behiç (Koryürek), gibi önemli isimler yazılarıyla çocuk dergiciliği çalışmalarına katkıda bulunmuşlardır. Tanzimat Dönemi'nde yayımlanan bu dergilerin, sadece metin ağırlıklı oldukları görülmektedir. Çocukların ilgilerini çekebilecek resimler ve karikatürler ise, dergilerin sayfalarında yer almamıştır. Daha sonra çıkan dergilerde görsel öğeler kullanılmaya başlanmıştır. Etfal (1875), adlı dergi sayfalarında resim yayımlayan ilk çocuk dergisi olmuştur .[117] Bu derginin ardından bazı resimli çocuk kitapları da yayımlanmıştır. Zamanla pek çok çocuk dergisi de, sayfalarında resimlerden yararlanmıştır. Bu durum, çizgi roman çalışmalarının gelişmesine de katkı sağlamıştır.

Tanzimat Dönemi'nde yayımlanan çocuk dergileri, döneme özgü sosyo-ekonomik sıkıntılar nedeniyle basım ve yayımda sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sebeple, birçok dergi, abonelik sistemi oluşturmuştur. Abonelik sayılarını arttırabilmek amacıyla, okuyuculardan dergilerine yeni aboneler bulmaları istenmiştir. Ayrıca birçok dergi, kampanya düzenleyerek ve çeşitli hediyeler dağıtarak (ödüllü bilmece ve bulmacalarla), okuyucu sayısını arttırmaya çalışmıştır. İstedikleri baskı sayısını sağlayamayan çocuk dergileri, satışlarını arttırmak için zaman zaman fiyatlarını indirmek zorunda kalmıştır. Okuyucu mektupları köşesi, okuyucuların gönderdiği şiir, yazı ve fotoğraflar, reklam ve ilanlar bu dergilerin içeriğinde yer alan diğer türlerdir. Bu dergilerin, baskı sayısı hakkında yeterli bir bilgi bulunmamaktadır.

3.4.2.2.Cumhuriyet Dönemi Sonrası Türkiye'de Çocuk Dergiciliği

Cumhuriyet dönemine kadar yayımlanan dergilerin tamamına yakın bir kısmı dönemin sosyal, siyasal çalkantıları, savaşların yol açtığı istikrarsız ortam ve buna benzer sebeplerden dolayı düzenli ve istikrarlı biçimde çıkamamışlardır. Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemlerde Türkiye'de, çocuk dergiciliği alanında, yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Yayımlanan çocuk gazete ve dergilerinin sayısının artmasının nedeni olarak da yeni harflerin kullanılmaya başlanması ve Harf Devrimi'nin kabul edilmesi gösterilebilir. 1928–1945 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinin

[117] Hüseyin Şimşek, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine", Temmuz, Ağustos, Eylül 2001, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3581, http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/icindekiler.htm. (21 Ağustos 2011).

sayısı 23'ü bulmuştur. Çocuk dergileri, 1928'deki Harf Devrimi ile Latin alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Bu yıllarında yayımlanan dergiler arasında, "Çocuk Sesi" (1928), "Afacan" (1928), "Arkadaş" (1928), "Mektepli" (1928), "Çocuk ve Yuva", "Yavru Türk" bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminin en uzun süre yayımlanan dergisi ise, Yapı Kredi Bankası'nın desteğiyle yayın yaşamına atılan Doğan Kardeş'tir.[118]

Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan harf devrimi ile yeni bir dönem başlamaktadır. Eğitim seferberliğinin de başlatılmasıyla birlikte okur-yazar sayısında meydana gelen artış, çocuk gazete ve dergilerinin sayısının artmaya başlamasının nedenlerinden biridir.

Cumhuriyet sonrası çıkan dergilerle ilgili olarak, bu dergilerde genellikle eğitim ve öğretimin ön planda tutulduğunu, dil bilmeceleri, bulmaca ve fıkralarla eğlence unsuru oluşturulmaya çalışıldığını söylemek mümkündür. Yayımlanan dergilerin en önemli özelliği ise, eğitimciler tarafından hazırlanmış olmalarıdır. M. Faruk Gürtunca, Rakım Çalapala, Tahsin Demiray, R. Gökalp Arkın bu isimlerden bazılarıdır. Bu dönemde çocuğa bakış açısında farklılaşmalar görülmektedir. Dönemin aydınları, çocuğa karşı toplumsal sorumlulukla yaklaşmışlardır.

1950'lerden sonra yayımlanan dergilerin genel özelliği ise, eğitim amacı taşımamasıdır. 1960 ile 1970 arasında yayımlanan 84 dergi bulunmaktadır. Bu 84 derginin 57'si de çizgi–roman türünde yayımlanmıştır. Bu dönemde, Cumhuriyetin ilanı sonrası, Türkiye'de yayımlanmaya başlanan eğitim amaçlı ve bilimsel olarak hazırlanan çocuk dergilerinin yerini, daha çok boş zamanları değerlendirmeye yönelik çocuk dergileri almıştır. Bu dergilerin çoğu, Amerika Birleşik Devletleri'nden alınmış çizgi romanlardır. Çocuk dergilerinin yayımcıları, bu çizgi romanları yayımlarken de kâr amacı gütmüşlerdir.[119]

1970'li yıllarda, dergilerin eğitim amacı taşımamasına ve yabancı dergilerin Türkiye'de yayımlanmasına toplumun büyük bir kesimi, aydınlar, eğitimciler, bazı yazar ve çizerler tepki göstermişlerdir. Eğitici amacı olmayan bu dergilerin, çocukların ruhsal yapısı üzerindeki olumsuz etkilerini dile getirmişlerdir. Pekos Bill, Koca Teks,

[118] Yalçın ve Aytaş, s.225.
[119] Meral Alpay, "Türk Çocuk Edebiyatı", **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi,** Sayı 8-9, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1980, s.174.

Bill Kid, Tom Miks, Deyvi Kroket, Oklahoma, Süper Teks, Zagor gibi yabancı kökenli dergilerin zararlı içeriklerine karşı yerli konuları içeren ve yazınsal açıdan değerli çizgi roman yayımlama çabası içine girmişlerdir. Bu yazar ve çizerler arasında ise, Tan Oral ve Mıstık gibi isimler sayılabilir. Gelen bu tepkiler sonucunda da, yerli çizgi roman yazma çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.[120] Türkiye'de 1975–1980 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinde, resimli romanlar yayımlama çabası hakimdir. 7 Ekim 1972 yılında yayımlanmaya başlanan, Milliyet Çocuk dergisi bu dergilerden biridir. [121]

1960'lı yıllarda başlayan kapitalist sistemdeki sorunsallar, yeni üretim arayışları söz konusu olmuştur. Küresel yatırımlarla, düşük işgücü maliyeti ve ucuz hammaddeyle bol çeşitte bir üretim modeli amaçlanmıştır. Sonuçta ortaya çıkan ürün fazlalığı ve çeşitliliği, bireylerin çoğunun zevkine hitap eden ürünler ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, seksenli dönemlerde aşırı ürün artışı meydana gelmiş ve harcama güçleri artan bireylerde tüketim isteği oluşmaya başlamıştır. Popüler kültürün tüketicisi durumundaki bireyler, popüler kültürün amaçlarından birisi olan tüketime yöneltilmeye başlanmıştır. Günümüzde, popüler kültürün en önemli yansıtıcıları olan kitle iletişim araçları, egemen ideoloji çerçevesinde oluşturulan düşünce hegemonyasıyla yeni kültür bilinçleri üretmektedir. Çocuk dergileri, globalleşme ekseninde daha çok popüler çizgi film ve dizi karakterlerinin etkisinde biçimlenmektedir. Kapitalist sistemin ürettiği kahramanların fetişistleştirlmesine dayalı dergilerin neredeyse tamamı bu karakterler üzerine kurgulanan sayfalardan oluşmaktadır. Promosyon ve reklam odaklı bu tip dergilerin sayısı ve tirajları diğerlerine oranla daha fazladır. Bu dergilerin artışı eğitim odaklı dergiciliğin azalmasına sebep olmaktadır. Bu dergilere örnek olarak, Winnie The Pooh, Çilek Kız, Playhouse Disney, Kaşif Dora, Arabalar, Türkiye Çocuk, Milliyet Kardeş National Geographic Kıds, Bilim Çocuk ve Diyanet Çocuk dergileri verilebilmektedir.

[120] Alpay , "Türk Çocuk Edebiyatı", **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi,** s.174.
[121] Yalçın ve Aytaş, s.225.

4. CUMHURİYETİN İLK YILLARI VE ÇOK PARTİLİ YAŞAMA GEÇİŞ SÜRECİNDE KÜLTÜREL POLİTİKA

4.1. Cumhuriyetin Kurumlaşması Süreci Öncesindeki Fikri Dayanaklar

Osmanlı İmparatorluğu, kuruluşundan itibaren yönetimine aldığı toplumlara, dinini, dilini, kültürünü dayatmamış, kendi idari mekanizması içinde, her halkı veya her bölgeyi kendine has, yani o halk ve bölgeye özel bir idare anlayışıyla idare etmiş, emperyal olmasına rağmen imparatorluk, koloniyal bir yapıya sahip olmamıştır. Nitekim bu bağlamda, Osmanlı modernizasyonunun başlama süreci olarak 1839 yılı ele alındığında, bu dönemde de böyle bir anlayışın çok yaygın olmadığı görülmektedir.

Osmanlı'nın yıkılışıyla başlayan Türkiye Cumhuriyeti'nde ise, ulus-devlet yaratma temeline oturtulmuş bir fikri alt yapı söz konusudur. Yaratılmaya çalışılan ulus, doğrudan etnik temele dayalı olmayan, çağının fikri akımlarına tümden kapılarını kapatmamış olmakla birlikte, korumacı, katı kabul edilmesi zor olan milliyetçi temellerle inşa edilmiştir. Atatürk milliyetçiliği bütününde tanımlanan, ümmetçilikten uzaklaşma çabasında, ümmetçiliğin dini yansımalarını kabullenilmiş, Türk Milliyetçiliği benimsenmiştir.[122]

Gerçekte Osmanlı'nın dağılış sürecinde gözlemlenen etnik temelli hareketlerin başlangıcı, 1789 Fransız İhtilali'ne kadar uzanmaktadır. Osmanlı'da 1839'da başladığı kabul edilen modernleşme çabalarıyla birlikte, bünyesindeki etnik guruplara bölünmemek adına haklar verilmiştir. Bu hakları elde eden uluslar ise, daha fazlasını talep eder olmuşlar, neticede bu bağlaşık durum, Osmanlı'nın sonunu hazırlamıştır. Bir anlamda ulusların bağımsızlık mücadelesi, Osmanlı topraklarını parçalayıp sömürgeleştirme arayışındaki devletlerin örtülü-açık beklentisi ile birleşerek Osmanlı'nın parçalanmasını ve çöküşünü hazırlamıştır. Etnik ve din temelinde sayısız dini ve ulusal topluluğu barındıran imparatorluktan geriye kalanlardan da bir devlet çıkarmak pek de kolay olmayacaktır. Nitekim bu topluluklar, tek etnik guruba sahip veya tek inanç sisteminin mensupları olmayıp, başta Türkler olmak üzere, Kürtler,

[122] Mahmut Akyürekli, "Osmanlı Dönemine Kısa Bir Bakış ve Cumhuriyetin Kuruluşunda Ortaya Çıkan Etnik Problemler", www.birlikteanadolu.com.(20.10.2011.)

Araplar, Çerkezler, Lazlar, Abazalar, Boşnaklar, Arnavutlardan oluşmaktaydı. Savaş sonrası parçalanan, yıkılan İmparatorluk'tan kalan coğrafya ki Misak-ı Milli sınırları olarak tanımlanan bu coğrafya yine etnik bir bütünlük göstermemektedir. Ortaya çıkan gerçekte ise farklı egemen güçlerin desteğinde farklı fikir akımları, özellikle milliyetçilik akımları etnik unsurları tahrik etmekte ve cesaretlendirmektedir. Neredeyse Osmanlı sınırlarındaki tüm milliyetlerin bağımsızlık talebini ortaya koyma gayretinde olduğu bir dönemde, savaşın sonucu olarak sözde bağımsız ya da doğrudan sömürge tanımlaması altında, bağımsız devletler kurulurken, Anadolu topraklarında Türkiye Cumhuriyeti inşa edilmeye başlanmıştır. Osmanlı coğrafyasındaki milliyetler, kendi bağımsızlıkları için harekete geçerken, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu sorunların aşılması için de Osmanlı aydınları milliyetçi düşünce akımlarıyla temas içerisindedirler. Bu noktada, Anadolu hareketinin milliyetçi akımlardan uzak kaldığını söyleyebilmek eksik bir saptama olacaktır.

Osmanlı'da farklı milliyetlerden insanları, "birleşmiş bir imparatorluk" temelinde biraraya getirme arayışında olan asker/bürokrat aydınlar, bu çabalarına Arnavut isyanı sonrasında daha da ağırlık vermişler, ancak bu çabalar sonuçsuz kalınca buna son vermek görüşünde birleşmişlerdir. Bununla birlikte geleneksel tutuculuktan kopamayan bazı unsurlar, islamcılığın hala birleştirici bir unsur olduğunu savunurlarken, Anayasa savunuculuğunu sürdürenler ise, laik temelde Türk milliyetçiliğinin tanzim edilmesi görüşünde olmuşlardır. 1908 ihtilali neticesinde, doğrudan doğruya yönetimi ele aldığı ortam içerisinde, İttihad Terakki Partisi'nin görüşleri güçlenirken, 1909'da gerçekleşen karşı ihtilalle, İttihad Terakki taraftarları hızla tasfiye edilmişlerdir. İttihad Terakki, partileşen kimliğiyle, 1909'da açık kongre yapmış, daha önceleri il merkezlerinde kurulmuş bulunan 'Vatansever Kulüpleri' örgütlenmeleri de parti merkezlerine dönüşmüştür.[123]

İttihad Terakki programında dikkat çekici maddeler arasında, "İlköğretim zorunlu ve parasız olacak, öğretim her okuldaki öğrencilerin çoğunluğunun dilinde yapılacaktır. Ancak orta ve daha üst düzeydeki öğrenim isteğe bağlı ve yalnızca Türkçe olacaktır."maddesi yer alırken, söz konusu programın ekonomik ve sosyal yaşamın

[123] Stanford J. Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye,** İstanbul: E Yayınları,1982, ss.345,348.

geliştirilmesine dair önermeleri de, dönemin padişahı Abdülhamit ve Tanzimatçılar tarafından da alenen karşı çıkılmayan önermeler arasında yer almıştır. Türkçe'nin resmi dil gibi değerlendirilmesi etrafında toparlanacak, Türk milliyetçiliğinden söz edebilmek için henüz erkendir ve Osmanlı Türkçesi'nin devlet dili olarak kullanılması tartışılmamaktadır. 1909 karşı ihtilalinden sonra, Türkçülüğü savunan gruplar gür seslerle yeniden ortaya çıkmaya başlamışlardır. 1909 Ocak ayında büyük bir halk desteğiyle, Türk Derneği isimli örgütlenme hayata geçirilmiştir. Kamuoyunun ilgisini oluşturmak için, Türk Derneği isimli bir yayın organı çıkaran bu gruplar, artan ilgiyle birlikte, adlarını Türk Yurdu Cemiyeti'ne çevirdiler ve büyük bir hareket olarak toparlanmışlardır. Ahmet Ağaoğlu ve Yusuf Akçura gibi isimlerin öne çıktığı dernek, yayınladığı Türk Yurdu dergisiyle, Osmanlı Türkçesini halkın konuştuğu dili yansıtacak şekilde basitleştirmek için kampanyalar başlattı. Osmanlıcılıktan uzaklaşan İttihad Terakki de, Türk milliyetçiliği tanımlamalarını benimsemiştir**.**[124]

Osmanlı Devlet erki ve ülke aydınları da, temel sorunun eğitim-öğretim oluşunda, ekonomik ve sosyal yaşamın geliştirilmesi konusunda paralel görüşler içerisindedir. 19 Mayıs 1919 yılında Anadolu da başlayan işgale karşı bağımsızlık hareketi 1920'ler de şekillenirken, ilk karşılaştığı büyük sorun, etnik temelli sorundur. Bu etnik sorunlardan bir tanesi 1920'de Koçgiri de başlayan ara ara çatışma ve isyanlarla devam eden daha sonra 1925 Şeyh Sait isyanıyla, 1938'de de Dersim'de sürdürülen silahlı, dini söylemli ayaklanmalardır.[125] Bu silahlı ayaklanmaların Kurtuluş Savaşı sürecinde ortaya çıkanlardan farklılıkları, özelde etnik kimlik söylemleri de barındırmış olmalarıdır.

Cumhuriyet'in kurulduğu bu topraklarda soy bağı, dil ve kültür kökleriyle farklı geçmişlerden gelen halkların yaşadığından daha önce bahsedilmiştir. Farklı milliyetlerin ortak toplumsal yaşam içerisindeki bu çerçevede, cumhuriyet coğrafyasındaki halkların sosyokültürel ve siyasi yapılarına bakmak gerekli görülmüştür. Cumhuriyet coğrafyası sırasına göre bakıldığında, Türkler, Kürtler, Çerkezler, Arnavutlar, Boşnaklar, Lazlar, Süryaniler, Yezidiler, Araplar yaşamaktaydı. Kurulan ulus devlet Türk etnisitesini esas aldığı için Türk unsurunun probleminden bahsedilmemiştir. Daha yoğun bir nüfus

[124] Shaw , ss. 349,351.
[125] Hasan Yıldız, **Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul**, İstanbul: Koral Yayınları, 1992, s.53.

oranına sahip olmakla birlikte, ortak dinsel inançlara sahip olan Kürtlerle cumhuriyetin ilişkisi ise, gerek ulusal kurtuluş mücadelesi sürecinde, gerekse kuruluş süreci boyunca ekonomik, sosyal bağıntılar açısından, Ankara hükümetinin gündemini oluşturan temel sorunların başında yer almaktadır.

Boşnaklar, Arnavutlar, Osmanlı'nın Balkanlar'daki fetih hareketleri ortamında kendiliklerinden İslamiyet'i kabul etmiş, Osmanlı idari sistemi içinde yoğun rol almış, kültürel bağlar etkisiyle de imparatorluğun dağılması sonrası, Türkiye Cumhuriyeti'ne Müslüman olmaları ve aidiyet hisleriyle, Balkanlardan Anadolu'ya göç eden uluslar olmuşlardır. Diğer yandan Çerkezler, Ruslar'ın kendilerine karşı giriştiği asimilasyon ve topraklarını işgal etmeleri sonucunda, Anadolu topraklarına, Osmanlı'nın himayesine sığınmış, dinsel bağlarla da güvenli topraklara kaçışı güvenli yaşam olarak görmüşlerdir. Başka bir yaklaşımla bu içselleştirilmiş bağlarla Arnavut, Boşnak, Laz, Çerkez ve Gürcülerin bağımsızlık ve toprak talebi kuşkusu daha radikal anlamda söz konusu değildir. Özünde anayurtları Anadolu olmayan, fakat Anadolu topraklarındaki Araplar, Süryaniler, Yezidiler ise bir talepte bulunacak kadar, yoğun bir nüfusa ve daha da önemlisi devlet geleneğine sahip değillerdir. Karadeniz'in köklü, ama sayısal olarak tarihsel süreçte iktidar iddiasında bulunma girişimleri, hiç söz konusu olmamış, Lazlar'da iktidar için tehdit unsuru oluşturmamıştır.

Rumlar ve Ermeniler nüfus dağılımına göre, azınlık özellikleri içerisinde devleti ele geçirmek veya bağımsız bir toprak talebi iddiasında bulunmayan uluslardandır. Bununla birlikte, Rumlar ve Ermeniler özellikle, başta İstanbul, Bursa, İzmir, Adana olmak üzere, büyük kentlerde ticaret yaşamını ve sanayi üretimini kontrol etme gücündedirler. Osmanlı bürokrasisinde de, hatırı sayılır makamlarda görev almaktadırlar.[126] Diğer yandan, Kürt milliyetinden olanlar dışındaki uluslar, nüfus yoğunluğu açısından önem arzeden bir güç olma özelliği taşımamaları niteliğini, Cumhuriyet döneminde de sürdürmektedirler. Gerek nüfus yoğunluğu, gerekse belli bir coğrafi alanda çoğunluk teşkil etmeleri açısından, cumhuriyet coğrafyasında en büyük etnik grubu oluşturan Kürtler, Anadolu topraklarının işgaline karşı, Ankara Hükümeti'nin yanında yer almaları kadar, Cumhuriyet'in kuruluşunda da, aktif paylaşımcı rol üstlenmişlerdir. Bu gelenek özünde Çanakkale Savaşları sırasında

[126] Stefanos Yerasimos, **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye,** İstanbul: Gözlem Yayınları, 1979, s.643.

belirginleşmiştir.

Sosyo kültürel yapının, Cumhuriyet öncesi demografik dağılımın yapısal karakteri ile yansıttığı birikim, Cumhuriyet'i bekleyen büyük oranlı okuma-yazma düşüklüğü, coğrafi yapı ile oransız okul ve öğretmen sayısı, tanımlanabilen niceliksel gereksinmelerle aşılabilinecek bir konum arzetmemektedir. Osmanlı coğrafyasının dağılması, parçalanması, Anadolu'nun işgaliyle birlikte gerçekleşen Kurtuluş Savaşı sonrası, Anadolu topraklarında tesis edilen, Cumhuriyetin kurucu ideolojisinin öncüsü, Mustafa Kemal, cumhuriyet projesini hayata geçirirken, uyguladığı politikalarla, varolan etnik gurupları tehlike olmaktan çıkarmaktadır. Gösterdiği başarı kadar verimsiz ve hantal bir yapısı olan, eğitim sistemini de cumhuriyet değerlerine göre organize ederek, öncelikle girişilen okuma-yazma seferberliği, ekonomik inşaa girişimleriyle, demografik ve sosyo kültürel yapının sorunlarını tolere ettirebilmiştir.

Bununla birlikte, "sanayileşme, milli iktisat gibi isimler" verilerek sürdürülen devlet kapitalizmi, "1931 yılında çıkartılan iktisadi buhran vergisi"yle dikkat çekmeye başlamıştır. Başlatılan yenilenme hareketleri de, "tüccar ve sanayicilerden alınan gelir vergilerinin genel vergi toplamında çok az bir yekün oluşturması" vergi yükünün, yine geniş halk kitlelerinin omuzlarına yüklenilmesine, geçmişle bağların kopmasından zarar gören, cehaletten beslenen çevrelerin hoşnutsuzluğu teşvik etmelerine yol açmıştır.

4.2. Kuruluş Döneminde 'Ulus Devlet'in ve Ulusal Kültürün Tasarlanması

Ulus, aynı tarihsel kökten gelen, kültür ve gelenek ortaklığı gösteren, genellikle aynı topraklarda ve ekonomik alanda yaşayıp aynı dili konuşan insan topluluğu olarak tanımlanmaktadır.[127]

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte ümmet kavramı ve bu kavramın yüzyıllardır oluşturduğu değerleri ötelemesi, vatandaşlık noktasında aşılması gereken konular olarak görülmüş ve yeni arayışlar ortaya çıkarmıştır. Vatandaşlık kavramının bir kurum olarak anayasalarımızda yer alması da, bu arayıştan hareketle gerçekleşmiştir. Kavramın anayasal güvenceye alınma gereksinimi, Tanzimat döneminde modernleşme

[127] Ozan Erözden, **Ulus Devlet**, Ankara: Dost Kitabevi, 1997, s.32.

çabalarının ortaya çıkması ile atılmış ve bu kurumsal tanım arayışları aslında, Osmanlı, devlet ve toplum yapısındaki değişimlere uygun olarak şekillenmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte, vatandaşlık kavramının kurumlaşmasına geçiş, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki tebaa statüsünden, ulus-devlet'in vatandaşlık anlayışına geçişidir.

Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte kurulan devletin, ulus-devlet anlayışı içinde gerçekleştiği, bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti'ne hâkim olan ulus anlayışının ırk esasına değil, ortak tarih, kültür, birlikte yaşama isteği gibi tinsel unsurlara dayalı olduğu kabul edilmektedir. Ancak, vatandaşlık statüsü ve bu statünün içeriği devletlerin yapılarına bağlı olarak değiştiği, ulus-devletler arasında da insan unsurunun belirlenmesi ve devletle birey arasındaki ilişkinin kurulması bakımından, farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Devletin insan unsurunun ulus olarak tespit edildiği, ulus-devlet modelinde, "ulus" ile vatandaşlık arasında vatandaşlık kurumu bakımından kurucu bir ilişki olup olmadığı, sorusu akla gelmektedir.

Çağımızda, devletin kurucu unsurları arasında yer alan ulus ve ulus devlet kavramları, tarihi gelişmenin belirli aşamasında ortaya çıkmıştır. Bu kavramlar, Batı Avrupa'da feodal düzenin yıkılması süreci içinde, aile, soy, din ya da kişisel bağlantılara dayanan insan topluluklarını adlandırmak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. 1789 Büyük Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşları, ulus ve ulusal devlet kavramlarının, Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte tüm Avrupa'ya, hatta tüm dünyaya yayılmasına neden olmuştur. Bu bağlamda ulus kavramı ve ulusçuluk akımı topluluklara, yabancı boyunduruğuna karşı bir direnme gücü verdiği gibi, modernleşme başarısı çerçevesinde daha demokratik bir düzene geçişin itici gücünü de oluşturmaktadır. Çünkü ulus kavramı, insanları yönetme yetkisini, tanrıdan aldığını ileri süren hükümdarlık fikrini içermemektedir. Uluslar artık kendi geleceklerini ancak kendi seçecekleri meclis ve hükümetlere emanet etmeyi daha insalcıl bulmaktadır.[128]

Doğal olarak bu gelişmeler o zamanların seçenekleri için tamamen yenidir. Bu nedenle Krallık ve İmparatorlukların ulus-devlet modeline karşı direnci ve mücadelesi, Birinci Dünya Savaşı'na kadar kesintisiz devam etmiştir. Bu büyük savaşın sonunda Çarlık Rusyası, Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun

[128] Yavuz Sabuncu, **Anayasaya Giriş**, Ankara: İmaj Yayınları, 2003, s.33.

yıkılması ile birlikte, ulus-devlet dünyada yaygın bir model haline gelmeye başlamıştır.

Ne var ki ulusçuluk, 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren saldırganlığın ve halkları birbirine kırdırmanın bir aracı olarak da kullanılmıştır. Emperyalist ülkeler dünyanın geniş bölgelerini sömürgeleştirmeyi, böyle saldırgan bir ulusçuluk anlayışına dayanarak haklı göstermeye çalışmışlardır. Bu gelişme ise, büyük bir felaket olarak dünya savaşlarını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde geniş toplumsal katmanların, aktif olarak siyasî yaşama katılma yollarının açılmasıyla, "ulus" kavramının içeriği oldukça genişlemiş ve devlet politikaları da bu kitlelerin gereksinimlerini dikkate alarak belirlenmeye başlanmıştır.

Bunun sonucunda da ulusçuluk, ekonomik ilişkiler alanına da, egemen olarak entenasyonalist eğilimleri tamamen devre dışı bırakmıştır. Ancak bu tarz bir yönelim, ayrılıkçı hareketleri teşvik ederek, birçok yeni ulus-devletin ortaya çıkmasına zemin hazırlamış, böylelikle ulusçuluğun giderek uç noktalara kaymasının önü de açılmıştır. Bazı ıulusların, "saf ve diğerlerinden "üstün" olduğu iddiası ırkçı bir nitelik kazanıp, bazı ülkelerde demokrasi karşıtı ve totaliter anlayışların desteği yapılmış ve sonuçta büyük bir Dünya Savaşı'nın çıkmasına yol açacak nedenler oluşturulmuştur. Bu sürecin savaş sonrasındaki tezahürü, ülkelerin yeniden inşaası, bireyin yaşam standartlarının geliştirilmesi yerine, yeniden silahlanma ve savaşın temel amaçlarından olan yeni pazarlar yaratılması adına, neredeyse tüm insanlığı hedef alan daha ırkçı, daha saldırgan eğilimler ortaya çıkararak devlet yapılarına egemen olunması şeklinde gerçekleşmiş, bu yeni akımın saldırganlığı, Birinci Dünya Savaşı'ndaki halklar için büyük yıkımlar getiren ortamlar yaratmıştır.[129]

Türkiye'de ise, ulus-devlete yönelme kendiliğinden bir uluslaşma birikiminden çok, bağımsızlık savaşının etkisiyle olmuştur. Savaşın antiemperyalist karakteri, ulusçu bilinçlenmeyi ve ulusçuluk akımını kuvvetlendirmiştir. Ayrıca feodal işbirlikçi unsurları siyasette geriletirken, ulusal sınıfların özel de, esnaf ve küçük mülk sahiplerinin yurtsever unsurlarının yıldızını parlatarak, bunların siyasal iktidar olmalarını sağlamıştır. Savaşın meclisli ve anayasalı bir devlet düzeni içinde yürütülmesi, devleti kurumsal düzlemde daha o zamandan ulusal niteliğe büründürmüştür.

[129] Erözden, s.34.

Gerek Birinci Dünya Savaşı yenilgisi, gerekse Kurtuluş Savaşı başarısı, ulusal devletin kurulması yolunda öncelikli olarak, egemen ve bağımsız bir devletin ortaya çıkmasını sağlamıştır[130]. Doğal gelişim süreci karşısında yeniyi inşaa ederken, öncelikle aşılması gereken sorunların başında, ekonomik ve sosyal yapının düzenlenmesi kadar Cumhuriyet'le bağdaşır bir yurttaş tipinin ortaya çıkartılması gelmekteydi. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye'de, imparatorluk bilincine sahip bir anlayıştan, ulus-devlet oluşumunun gerçekleştiği yeni bir sürece girildiği görülmektedir.

Bu sürecin 20. Yüzyıl'da modern dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, ulus-toplumun ve ulus-bireyin yaratılması ile doğrudan bağlantılı olduğunu ifade etmek mümkündür. 20. yüzyıl başlarından itibaren giderek artan bir şekilde, toplum ve birey arasındaki ilişkilerin niteliği kadar, sosyal formasyonunun karakteri de ulus-devletin etkisi çerçevesinde biçimlendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda istibdata karşı bir söylem olarak ortaya çıkan ulusçuluk, mutlakiyet rejimine karşı eleştirel özgürleştirici bir siyasal hareket olarak, gelişerek toplumsal yapıyı belirleyen kurumlarda egemen güç haline gelme yolunda ilerlemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda gelişen ulusçuluk hareketleri yönetime doğrudan katılarak, ulusçuluk hareketinin yeni bir toplumsallaşma odağı ve hakikat söylemi yaratmanın yanı sıra, bu söylemleri organize edip yeni siyasal kadroların oluşumunu da belirlemiştir. Nitekim ulusçu toplumsal teknolojiler, yeni bir bürokratik aygıtın elinde şekillenmiştir. Bu yönüyle bakıldığında, Türkiye'deki ulus-devlet oluşumunun devletin, toplumun ve bireyin topyekûn dönüştürülmesini hedeflediği görülmektedir[131].

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte gelişen süreçte, "düzen" ve "ilerleme" ilkesinden hareketle, yeni bir insan, toplumsal ve siyasal sistem başka bir ifadeyle, yeni bir ulusal kimlik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu dönemin en önemli özelliği ise, tüm bunların devlet istenciyle gerçekleştirilmiş olması ve Jakoben bir yapı sergilemesidir. Kaldı ki, ulus devletin kurucu ideolojisi tarafından tayin edilen, Batılılaşma ideası ile onun gerçekleşme koşulları, Türk modernleşmesini hazırlayan elitist zihniyete sahip "tarihsel blok" tarafından biçimlendirilmiştir. Osmanlı yönetim sisteminin taşıyıcı

[130] Sabuncu, s.33.
[131] Fethi Açıkel, "Devletin Manevi Şahsiyeti ve Ulusun Pedegojisi", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, Tanıl Bora (Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, ss.127-139.

çekirdeği olan, "ilmiye, mülkiye, seyifeye"nin bir anlamda "zihnen modernleşmiş" devamı olarak nitelendirebilecek, "aydın, bürokrasi, ordu"dan oluşan tarihsel blok, onun sürdürülmesi için gerekli düzeni de oluşturmuştur. Bu anlamda da, siyasal iktidarla kültürel iktidar arasında büyük ölçüde bütünlük ve örtüşme söz konusu olmuştur[132].

Cumhuriyet öncesi fikri ortamında olgunlaşmış olan, topyekun Batılılaşma yolu ile kuruluş önerisi, bu dönem yöneticileri tarafından milli devlet anlayışı çerçevesinde hayata geçirilmiştir. Buna göre de, devleti kurtarmak ve bekasını sağlamak için modernleşme gerekli görülürken, milliyetçilik modernleşmeyi gerçekleştirmek için kullanılan bir araç olarak değerlendirilmiştir.Yani, '*Tanzimat döneminden itibaren Osmalının başlıca kaygısı devletin bekası olmuştur.Toplum veya daha da az olmak kaydıyla sivil toplum mefhumu onların ilgi alanına girmez.''* [133]Böylece bu dönem Türk milliyetçiliğinde ulus, devlet-ulusal kimlik olguları öncelikle uygarlaşma projesinin bir gereği olarak benimsenmiştir. Bunun yanı sıra, Cumhuriyet rejiminin uygulamaya koyduğu milliyetçiliğin amacı, sadece sanayileşme ve iktisadi kalkınma gibi modernleşmenin araçsal yönü ile sınırlı kalmamış, medeni ve Batılı modern vatandaşlar yaratılması hedeflenmiştir. Diğer yandan 19. yüzyılda yürürlüğe konulan reformlar, pragmatik ve spesifik nedenler taşırken, Cumhuriyet milliyetçiliği ile reformlar, tümel ve ideolojik bir nitelik kazanmıştır [134].

Buna göre, yeni dönemde toplumun yeniden inşası ve tanımı gündeme gelmiş, "modern ve batılı", "çağdaş ve laik" bir toplum oluşturabilmek, yeni cumhuriyetin temel meselelerinden biri olmuştur. Böylece Osmanlı döneminde gerçekleştirilen reformlarla ifadesini bulan "ıslahat" fikri, Cumhuriyet döneminde toplumun gelenekçi hayat tarzını, fikirlerini ve kurumlarını baştan sona değiştirme amacı güden "inkılap" fikrine dönüşmüştür[135]. Nitekim yeni bir devleti kurma çabaları, yeni bir kültürün oluşturulmasını gerekli kıldığından, aydınlanma düşüncesinden hareketle, toplumda eğitim ve kültür reformist projenin taşıyıcı çerçevesi olarak belirlenmiştir. Modernist çabanın milli bir formatı kullanmayı başlaması ise, Cumhuriyet'in kurulması ve

---

[132] Hasan Bülent Kahraman, **Bir Zihniyet, Kurum ve Kimlik Kurucusu Olarak Batılılaşma, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık,** İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, ss.125-130.

[133] Selim Deringil, **Simgeden Millete II. Abdülhamit'ten Mustafa Kemal'e Devlet ve Millet**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.265.

[134] Ayhan Akman, "Milliyetçilik Kuramında Etnik/Sivil Milliyetçilik Karşıtlığı", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik,** Tanıl Bora (Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları, İstanbul 2003, ss.87-89.

[135] Kemal Karpat, **Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum,** İstanbul: Timaş Yayınları, 2009, s.51.

dönemin elitlerinin modernleşmeyi daha köktenci şekilde tanımlayarak, geçmişle tüm bağlarını koparmak olarak gördükleri, bir medeniyet dönüşümünü amaçlamalarıyla olmuştur [136].

Türkiye'nin ulus-devlet kimliğini oluşturma çabası ortamında, bütün gelişmeleri derinden etkileyen bir faktör de, seküler konumdur. Gerek yeni cumhuriyet bürokrasisini, gerekse yazı, dil, laiklik, eğitim, sanayileşme çabalarını, Türkiye'nin içinde bulunduğu seküler yapıdan ayrı kurgulamak olanaksızdır. Genç Cumhuriyet'in seküler siyasetini, ulus-devlet modelinin oluşturulmasını, ulus-devlet bütününde milli tanımlamaların ekonomik ve sosyal hayata adaptasyonunu incelerken, "dinin" kamu hayatına girmesine karşı, cumhuriyet elitlerinin sergilediği tutuma da göz atmak gerekmektedir. Diğer taraftan Kemalizm, İslam'a karşı modernleşmenin önemli bir örneği olarak gösterilmektedir. Gelişmelerin yansıttığı ise, devletin yürüttüğü tüm laiklik faaliyetlerin, din ile Devlet'in kurumsal olarak birbirinden ayrılmasından, ya da kişisel inancın gerileyişinden çok, dini hayat üzerinde katı bir devlet kontrolü kurulması anlamına geldiğidir[137]. Dinin üzerinde kontrol kurulması bağlamında, cumhuriyet dönemi laikliğini yorumlayanlar, dinin kurumsal gücünü yok etme kavramının, Kemalist laiklik içerisinde açıklanamayacağını savunmaktadırlar. Ulus-devlet'in kök salabilmesi, gelişebilmesi ve ümmet olmaktan çok millet olma yolunda ilerleyebilmesi için, dinin kurumsal gücünü yok etme, din kurumlarını siyasi bir yapı içerisinde her türlü birlik, himaye ya da kontrol konumundan çıkararak, dini, devlet bağlantısı ve desteğinden mahrum bırakma girişimi, Kemalist öncülüğün milliyetçi-liberal yaklaşımı oluşturmaya çalıştığı laik yaşam ortamı içinde açmazlar yaratmaktaydı.[138] Atatürk'ün, "devlet"i ulemanın ve tarikat önderlerinin etkisinden koruma geleneğini devralmış olduğu açık bir biçimde görülmektedir. Mustafa Kemal, "gerçek İslam"ın papazlık ya da Tanrı ile kul arasında bir tür aracı kurum tanımadığını belirterek ruhban sınıfı ile mücadele etmiştir[139].

[136] Akman, **Milliyetçilik Kuramında Etnik/Sivil Milliyetçilik Karşıtlığı,** ss.81-89.
[137] Andrew Davison, **Türkiye'de Sekülerizm ve Modernlik**, çev. Tuncay Birkan, İstanbul: İletişim Yayınları 2006, s.214.
[138] Davidson, s.218.
[139] Erik-Jan Zürcher, **"Kemalist Düşüncenin Osmanlı Kaynakları", Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm,** İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, C.2, s.46.

Bununla birlikte başka bir söylemle, Mustafa Kemal'in düşüncesinde, "devlet"in önceliği yerini, "modern" devlet kavramının önceliğine bırakmıştır. Mustafa Kemal, esasında modern bir devletin "yurttaşlık dini" ile desteklenebileceğine inanmaktadır ve din ancak ikinci derecede ve kişisel bir değer olmaktan ibarettir [140].

Bir bütün halinde din kavramının yadsınmadığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir inancı resmi din olarak tanımasının, laiklik ilkesi gereği mümkün olmadığı vurgulanan bu dönemde, bu yorumun dinin ait olduğu inanç alanının "kabul edilebilir bir İslam" tanımı çerçevesinde laikleşmesini öngörmektedir. Kişiselleştirilmiş, konusundaki ikircikli ifadeler yerini, sekülerliği vurgulayan milliyet tanımlarına, milliyetçiliğin, aslında dine karşı gelişen bir tarihi uyanış hareketi olduğu gibi tespitlere bırakmıştır.

Türkiye'de, bürokrat–entelektüel kadrolar "medenileştirme" süreci yanında, "uluslaştırma" sürecinde de öncü bir rol oynamışlardır. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin, bu önemli niteliği ulusal toplumsallaşma stratejilerinin öğretici bir niteliğe bürünmesinin de nedenidir. Bu durum ise, türk uluslaşma süreci açısından üç önemli sonuca neden olmuştur. Birincisi, taşra–çevre kökenli popüler-muhafazakar Türk ulusçuluğu, bürokratik – devletçi ulusçuluk karşısında marjinal kalmıştır. İkinci olarak ulusal teknolojileri biçimlendirecek, bürokratik kadrolar devletin organik–aydınları olarak işlev kazanmıştır. Son olarak da, ulus-devletin kurulmasını sağlayan siyasal devrimler burjuva-demokratik bir karakterden çok, burjuva-bürokratik bir karakter taşımıştır [141].

4.2.1. Ulusal Eğitim Politikasının Oluşturulması

Devlet yapısı, toplumsal alt sistemleri kendi siyasal, ideolojik ve ekonomik beklentisine güç kaynağı olacak şekilde dizayn etme çabasındadır. Bunun parçası olarak, eğitim sistemi bu amaçla bireylere sistemin beklentileri doğrultusunda, siyasi, ekonomik ve ideolojik olarak aktarılması gereken bilgi, beceri ve deneyimlerin kazandırılmasına göre organize edilir. Siyasi, ideolojik ve ekonomik gücün monarşik

[140] Şerif Mardin, **Türkiye'de Din ve Siyaset**, İstanbul: İletişim Yayınları, s.119.
[141] Açıkel, s.118.

siyasal sistemlerde eğitim, otorite ve itaate dayalı bir yapı oluşturmaya ve böyle bir sistemi destekleyici düzenleme güç üretme unsuru olarak kullanılır.

Gelir dağılımının eşitsiz yaşandığı, özellikle yolsuzluk ve kayırmacaların söz konusu olduğu sistemlerde eğitim de, buna uygun getirilerin sağlanması ve sisteme yönelik tepkilerin emilimine, ayrımcılığın ve bireyciliğin üretim ve arz ilişkilerine uygun talepleri oluşturması yönünde dizayn edilir[142]. Osmanlı İmparatorluğu'nun, son yüz yılı içerisinde ülkenin ekonomik ve sosyal yaşam düzeyinin, daha iyiye götürülmesi gereksinimine olan inançlar, ortak payda olarak eğitim sisteminin düzenlenmesini öngörmektedir.[143]. Osmanlı eğitim sisteminin dağınıklığı, sistemin ülkenin gerçek gereksinimlerine göre değil, doğrudan iktidarı, gücü temsil eden padişaha, nüfusun büyük çoğunluğunu ilgilendiren şeriat baskısı altında olmayan bir elitler topluluğuna ses çıkarmayacak, itaatkar, sorgulamayan, ulus bilincinden uzak bir "ümmet"e göre yürütülmektedir.

Osmanlı toplumunun, siyasal sistemin yenilenmesi için uğraş veren ulusçuların ideolojisi açısından, ulusal gelenekler şeriatı ilgilendirmeyen konular dışında, geleneksel olarak şeriat alanına ait kabul edilen sorunlar da gerçekte şeriatın dışında olan geleneksel ya da çağdaş sorunlardı. Hilafet ve saltanatın birliğinin savunulmasının etkin olduğu bir dönemde, bir İslam devleti ile çağdaş devlet sistemlerinin uzlaşır olduğunu göstermek isteyen anlayışların varlığı söz konusudur.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, cumhuriyetin önüne aşılması ve çözümlenmesi gereken bir sorun da aile müessesesi olmuştur. 1908 Devrimi'ni izleyen süreçte, başlıca tartışmalar arasında yer alan aile müessesi hayata geçirilen söz özgürlüğü sayesinde, kadınların toplumdaki durumu, peçe ve çarşaf sorunu, kadınların eğitimi ve toplumsal hayatta üstlenebilecekleri roller açıkça ve sıklıkla konuşulmaktaydı. Toplum yaşamında değişmelerin sağlanmasının temel taşının, ailenin eğitimi ve organizasyonu olduğu Osmanlının son yıllarının da temel gündemini oluşturan konulardandı ki Cumhuriyet

[142] Feyyat Gökçe, **Devlet ve Eğitim**, Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları, 2007, s.225.
[143] İsmail Kaplan, **Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1999, s.122.

böyle bir tartışmanın sonuçlandırılmasını, ülkenin ve toplumun gelişmesi, çağdaşlaşması için öncelikli görülmüştür.[144].

Türkiye'de çağdaş eğitimin düzenlenmesi, daha Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara Hükümet'inin de öncelikli arayışlarından birisi olmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşunu izleyen ortamda, yeni Türk Devleti'nin kurumlaşması, ulusal ideallerin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi, aşılmak istenen Osmanlı devlet anlayış ve organizasyonundan uzaklaşabilmek, çağdaş toplumun inşaası için, Osmanlı döneminde medreselerin yanısıra kurulmuş bulunan batı tarzı okulların, ülkede yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Bunu dinamik ve çağdaş bir toplumu oluşturmak noktasında gerçekleştirebilmek için, Ankara Hükümeti, Ankara'da 1921 Temmuz'unda Maarif Kongresi düzenleyerek göstermiştir. Eğitim amaçlı çalışmalara gösterdiği ilginin bir yansıması olarak, savaştan sonra çok daha büyük sorunların beklediğini bilen Mustafa Kemal (Atatürk), Sakarya Savaşı öncesinde, 16 Temmuz 1921 tarihinde toplanan Eğitim Kongresi'nde yaptığı konuşmada, bu noktaya değinerek, "*Silahıyla olduğu gibi dimağıyla de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur*" diyerek, bu konuya işaret etmek istemiştir.[145].

Cumhuriyet'le birlikte girişilen devrimler, yeniden düzenlemeler, bunları yürütecek kuşakların varlığıyla süreklilik kazanabilirdi. Cumhuriyet, kendi bürokrasisini oluşturmak, ekonominin uzun süren savaşların yıpratması kadar, azınlıkların ayrılmasının da etkisiyle, nitelikli iş gücünün yetersizliği sorunu da eğitimin önemsenmesini zorunlu kılmaktaydı. Sadece üretimin organizasyonu ve verimlilik için değil, ekonomik ve toplumsal yaşam içinde nitelikli eğitim önemli bir gereksinimdir.[146]. Mart 1924'de kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile milli birlik ve bütünlükle, milli egemenlik ilkelerini benimsemiş bireylerin yetiştirilmesi, eğitim ve öğretimin tek elde toplanarak yönlendirilebilir ve yönetilebilir bir eğitim sistemi getirilmek istenmiştir.

Aynı süreçte 1924 Anayasası'nın kabul edilmesi, saltanat ve hilafetin kaldırılması, kıyafet kanunu, tekke ve zaviyelerin kapatılması, modern ölçü birimlerinin

[144] Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma,** Ankara: Bilgi Yayınları, 1973, s.291.
[145] Kadir Çetin / H. Ömer Gülseren, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Stratejileri", Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi 2006 http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/cetin-gulseren.html (30 Ekim 2011).
[146] Yakup Kepenek, **Türkiye Ekonomisi**, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yayını, 1983, s.65.

kabulü, Medeni Kanun'un kabul edilmesi, Borçlar, Ceza ve Usul Hukuku kanunlarının kabulü, latin alfabesinin kabulü gibi köklü ve geçmiş siyasal yapıyla bağları koparan yeni insan anlayışının ortaya çıkması beklentisinin anahatlarının somutlaştırılması, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temel dayanaklarını oluşturmuştur. Eğitimin yaygınlaştırılması ve nitelikli eğitimin halka ulaşması için, gösterilen çabaları destekleyen en dikkat çekici girişimlerden olan Türk Tarih Kurumu'nun kurulması da, bilimsel desteğin geliştirilmesi için, önemli girişim olarak görülmekteydi. Toplumsal değişimin sağlanması ve yeniliklerin benimsenmesi yönündeki çabalarda eğitimini tamamlamış bireylerin, ülke ekonomisine ve sosyal yaşamına katkı sağlaması amaçlanırken, toplumu siyasallaştırma süreci çağdaşlaşmanın geçiş süreci unsurları olarak değerlendirilmiştir. İsmet İnönü'nün 26 Aralık 1938'de CHP 3. Kurultayı'nda Milli Şef ünvanı almasıyla, dünyayı saran savaş dalgasının etkisiyle eğitim seferberliği durulmuş olsa da, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların aşılması gereksinimi ve savaşa hazırlık harcamaları, eğitim için yapılan harcamaları da olumsuz olarak etkilemiştir[147].

Savaşın kazanılmasından sonra, kendisine "*Şimdi ne yapmak isterdiniz*?" diye sorulduğu zaman, Atatürk "*Maarif Vekili olarak milli irfanı yükseltmek en büyük emelimdir*" diye yanıt vermişti. Atatürk "mektep"le ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir, "*İlim ve fen teşebbüsatının merkezi faaliyeti ise mekteptir. Binaenaleyh mektep lazımdır. Mektep namını hep beraber hürmetle, tazimle zikredelim. Mektep genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memlekete muhabbeti, şerefi istiklali öğretir. İstiklal tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için, takibi muvafık olan en samimi yolu belirtir, bunu temin eden mekteptir*"[148].

Cumhuriyetin temel ilkelerinin halk kitleleri tarafından benimsenmesi kadar, ülkenin ekonomik kalkınması için de, eğitimin önemle birleştirilmesi gereğinin idraki, bireylere hurafelerin değil, bilimin yol göstermesi için özgür düşünceye sahip, üretici, demokrasiyi benimsemiş bireylerin yetişmesine olan inançla, öncelikle tartışılmaz şekilde düşük seviyede, yetersiz okuma yazma oranının arttırılması elzemdir. Atatürk'e

[147] Suna Kili, **Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli**, 6. Basım, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2000, ss.114- 118.
[148] **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (1906-1938), Cilt: II**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1979, s.18.

göre, bunu sağlamak için, öncelikle bilmezliğin ortadan kaldırılması, halka okuma-yazmanın yanı sıra ulusunu, yurdunu, dünyasını tanıtacak kadar tarihi, coğrafi ve ahlaki bilgiler verilmesi ve matematik esaslarının öğretilmesi gerekmektedir. Atatürk, "*bir ulusun gerçek kurtuluşunun eğitim işlerinde başarılı olmaktan", geçeceğini vurgulayarak "eğitim programlarının toplumsal yaşantımızın gerçeklerine ve yaşadığımız çağın gereklerine bağlı olması"*[149] gereğini savunmuştur.

Cumhuriyet'in daha ilk yıllarında bu ileri görüş çerçevesinde eğitim düzeninde bu amaçlara uygun bir yöntem geliştirebilmek amacıyla, Türkiye'ye dünyaca tanınmış bilim adamları ve eğitimciler davet edilmişti. ABD Colombia Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. John Dewey bunların başlıcalarındandı. Dewey, Türk eğitimi ile ilgili düşüncelerini 1924 yılında hazırladığı raporunda, "*Vatandaşların tümü, memleketin siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmesine katılacak bir eğitim almalıdır*" sözüyle belirtmiş ve bazı önerilerde bulunarak, "*Bilhassa zirai tedrisatı ve ikmal tedrisatı (olgunlaştırma eğitimi), halk mektepleri ve iktisadi teavünü (ekonomik yardımlaşmayı) gibi meseleleri tetkik etmek üzere Danimarka'ya bir komisyon göndermelidir*"[150] diyerek, görüş ve ifadelerini raporlaştırmıştır.

Millet Mektepleri açılmadan önce, Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa (Özler) zamanında (1923'te), İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir Halk Eğitim Bürosu kurulmuş ve bu Genel Müdürlük, halk eğitimi çalışmalarını yürütmekle yükümlü tutulmuştur. Bu Genel Müdürlük, eğitim ve öğretimin birleştirilmesinden sonraki yıllarda çalışmalarına hız vermiş ve 1927–28 yılları arasında 3.304 adet Halk Dershanesi açarak, 64.302 kişinin belge almasını sağlamıştır. Bu bağlamda Halk Dershaneleri fikrinin Dawey'in sözkonusu çalışmasında, söz ettiği Danimarka Halk Okulları uygulamasından örneklendiğini söyleyebilmek mümkündür. Bununla birlikte Arap harflerinin Türk diline uygunluğunun eğitimin yaygınlaştırılmasındaki olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasına yol açtığı da ileri sürülmüştür. Bunun neticesi olarak Türk diline ve yazım kurallarına uygun olduğu kadar, öğrenilmesi de kolay olduğu bilinen ve adeta uluslararası bir alfabe durumunda olduğu anlaşılan Latin kökenli yeni harfler, 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilmiştir. Aynı gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir

[149] Ayşe Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi,** Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998, s.136.
[150] John Dewey, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor,** Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, 1952, s.11.

konuşma yapan Başbakan İsmet İnönü, yeni harfleri öğretmek amacı ile Hükümetin bütün memlekette "Millet Mektepleri" adı altında halk eğitimi kurumları açacağını ve vatandaşların işlerini aksatmadan bu harflerle okur-yazar duruma getirileceklerini beyan etmiştir.[151].

Bakanlar Kurulu, 11 Kasım 1928 tarihinde, Millet Mektepleri Yönetmeliği'ni onaylamış ve bu yönetmelik 24 Kasım 1928 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sabit ve gezici millet mektepleri, işlerliği ve özenle düzenlenmeleri kadar, ülkenin bütün sahtına yayılmasıyla da dikkat çeken bir girişim olarak görülmelidir. Neredeyse eğitilebilir bütün yaş gruplarına cinsiyet, sosyal konum vd. ayrımı yapılmaksızın eşit ortamlarda eğitim hizmetinin sunulması, ulaşılamayan birey kalmaması için harcanan yoğun çaba, köy çocuklarının il ve ilçe merkezlerinde yatılı olarak eğitimden yararlanmalarının düzenlenmesiyle de dikkat çekicidir.

Bu okullara devam eden yoksul köy çocuklarından ücret alınmamakla birlikte, durumu uygun olan öğrencilerden yılda dört taksitte olmak üzere, 100 lira alınmıştır. Bu okulların giderlerinin bir bölümü de Millet Mektepleri bütçesinden karşılanmıştır. Bu yatılı okullardan 1930 yılında, Afyon, Kastamonu, Tosya ve Tekirdağ'da olmak üzere, toplam 8 adet açılmıştır. Bu okullar, daha sonra açılacak olan Köy Enstitüleri'nin de habercisi olmuştur.[152]

1930 yılında açılmasına başlanan Halk Okuma Odaları'nın da amacı, okuma-yazmayı öğrenmiş olan vatandaşlara okuma-yazmayı sevdirmek, yetişkinlerin ilgilendikleri konularda bilgi sahibi yapılmalarıydı. Bu odalardan 1933 yılına kadar 119'u kentlerde, 659'u da köylerde olmak üzere, toplam 778 adet açılmıştır. Buralara 5885'i kadın, 5294'ü de erkek olmak üzere, 57179 kişi devam etmiştir. Bu odalar Millet Mektepleri'nin bir yan kuruluşu olarak kabul edilebilir.[153] Millet Mektepleri'nde yetişkinlerin günlük yaşamlarında en çok yararlanabilecekleri konulara ait bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır. Bu dersler arasında şunlar yer almıştır:

Okuma-Yazma: Yeni harflerle okuma-yazmayı öğrenmiş olanların düzgün bir biçimde okumalarını ve düşüncelerini en iyi biçimde anlatabilmelerini sağlamaya

[151] Cevat Geray, **Halk Eğitimi,** İstanbul: İmaj Yayıncılık, 2002, s.258.
[152] Geray, s.246.
[153] Geray, s.252.

yönelik olan bu derslerde, halk kültüründen ilginç örnekler, günlük gazete haberleri, kadınlar için ev bilgileri, dergi yazılarının yanı sıra, gündelik yaşamda en çok kullanılan yazışmalar, mektup-dilekçe-telgraf-senet v.b. öğretilmiştir.

Hesap ve Ölçüler: Günlük yaşamda en çok gerekli olan basit hesap işlemleri, dört işlem, uzunluk ölçüleri (metre, arşın, okka, dirhem, gram, kilogram), para birimleri (lira, kuruş, santim, para), arazi ölçüleri (ar, dönüm, evlek) ve bunların kullanılmaları öğretilmiştir.

Sağlık Bilgileri: Bu dersin amacı, kişilere insan vücudu ile ilgili temel bilgilerin kazandırılması, bulaşıcı hastalıklarla savaş yöntemlerinin öğretilmesi, içkinin zararları, hava, su, gıda maddeleri hakkında temel bilgilerin yanında, çocuk bakımı, açık hava ve güneşin yararları, gündelik yaşamda karşılaşılması olası kazalar (zehirlenme, hayvan ısırmaları vb.), çevrenin temiz tutulması ve korunması gibi konular üzerinde bilgiler verilmesidir. Başka bir deyişle bu dersin amacı sistemin arzuladığı sağlıklı, çevik, temiz,spora önem veren yeni nesiller, makbul vatandaşlar yetiştirmektir.

Yurt Bilgisi: Bu derslerde vatandaşlara Türk bayrağı, tarihi, vatanı, coğrafyası, komşularımız, Cumhuriyetin kuruluşu, Atatürk'ün yaptığı hizmetler, bağımsızlık savaşımız, anayasa, seçimler, TBMM, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın görevleri, belediyelerin görevleri, vergiler ulusal bayramlar askerlik, yargı, devlete dilekçe verme, sultanların baskı ve zulümleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerin gerçek amacının, bireylere ulusal bilinci aşılamak, Cumhuriyet'e ve devrimlere bağlı aydın düşünceli insanlar yetiştirmek olduğu söylenebilir. Bu derslerde söylenen şu cümle bu amacı özlü bir biçimde anlatmaktadır: "*İyi bir Türk vatandaşı, vatanını sever, milletini sever, ödevini bilir, çalışır, insancıldır*". Bütün bu derslerin genel amacı ise, Atatürk'ün daha Sakarya Savaşı öncesinde toplanan Eğitim Kongresi'nde, gündeme getirdiği konu "*bilmezliğin ortadan kaldırılması*" olmuştur.[154]

Millet mekteplerine katılanlar eğitim dönemleri sonunda sınavdan geçirilmişlerdir. Sınavlar alfabe, okuma, yazma, yazım kuralları ve basit hesap işlerinde, hesap ve ölçüler, sağlık bilgileri ve yurt bilgisi derslerinden oluşmaktadır. Sınavlarda ilk üç dereceye girenlere, birer anayasa armağan edilmiş ve bu kişilerin

[154] Geray, ss.258-259.

halkevleri yayınlarından bedava olarak yararlanmaları sağlanmıştır. Dışarıda özel okullarda ve evlerinde ders alanların da bu sınavlara katılarak belge almaları zorunlu tutulmuştur. Millet mekteplerine devam ederek belge almayanların, 1931 yılı Mayıs'ından itibaren köy ve mahalle kurulları, devlet kuruluşları, belediye, şehremaneti, banka, tekel, demiryolu, liman idareleri, bankalar, en az yirmi memur, işçi yâ da rençper çalıştıran şirket, fabrika ve çiftliklerde görev alamayacakları belirtilmişti. Ancak sağlık koşulları ve geçim durumu uygun olmayanlar bu zorunluluk dışında tutulmuşlardır. Millet mekteplerine devam edenlerin, halka mesleki ve teknik bilgiler vermek amacıyla açılan halk dershanelerine, dil, ticaret ve sanat kurslarına öncelikle alınması karara bağlanmıştır. Derslere devam etmeyenlerden 5–60 lira arasında değişen miktarda para cezası alınması da kabul edilmiştir.[155]

Türkiye'de yeni harflerle halka okuma-yazma öğretme çalışmaları, yeni Türk Harfleri Yasası kabul edilmeden ve Millet Mektepleri Yönetmeliği hazırlanmadan önce başlatılmış ve Atatürk'ün yanı sıra, çok sayıda bürokrat ve öğretmen derslere başlamış, hatta milletvekilleri bile bu konuda çalışmalarda bulunmak üzere, kendi seçim bölgelerine gitmek yolunu seçmişlerdi.[156]

4.2.2. Sosyo-Ekonomik Gelişim Modelinin Oluşturulması

20. Yüzyıl'ın iki dünya savaşı arasında kalan dönemi, hem Avrupa hem de ABD için bir buhran dönemi olmuştur. Ekonomik sıkıntıları ortadan kaldırmak bağlamında yeni fikir akımları biçimlenmeye başlamıştır. Bunlardan İngiliz iktisatçı Keynes, tam istihdam ve optimum refah düzeyinin, bilinçli ve gerektiğinde piyasaya müdahale edilen, bir kapitalist anlayışla sağlanabilineceğini ileri sürmüştür.

Bu iktisadi yaklaşım bugünlere değin uzanmakla birlikte, 1970'lerden başlayarak, ekonomik dengelerin ancak para politikalarıyla düzeltilebileceğini savunan Friedman'ın monetarist yaklaşımı ile 1950'lerin ortasında Latin Amerika'da ortaya çıkan yapısalcı iktisadi anlayışlar yüzyılımıza damgasını vurmuştur.

---

[155] Geray, s.280.
[156] Bilâl N. Şimşir, **Türk Yazı Devrimi,** Ankara: Türk Tarih kurumu Yayınları, 1992, s.236.

Atatürk, Cumhuriyet'in ve devrimlerin korunmasının hatta siyasal bağımsızlığın muhafazasının koşulu olarak, iktisadi kalkınmayı ve ekonomik bağımsızlığı özenle savunmuş, bu anlayışın Cumhuriyet'in temel fikirleri arasında kökleşmesi için çaba harcamıştır. Cumhuriyetin kuruluş yılları henüz kapitalist tüketim ekonomisinin ve tüketim kültürünün yerleşmediği yıllardır. 1929 yılında tüm dünyayı sarsan ekonomik bunalımın etkileri, Türkiye'de de hissedilmiştir. Bir yandan sanayileşme hızının artırılması için devlet kapitalizmine, diğer yandan da ticaret açığını kapatmak için düzenleyici bir dış ticaret politikasının uygulanmasına yol açmıştır.

Halk, tasarrufa ve yerli malı kullanmaya çağrılır. Yeni ve bembeyaz bir sayfa açan bir ülkenin gerçekleştirdiği devrimi dünyaya anlatmaya çalışan, 1926 yılında İstanbul'dan yola çıkarılan Karadeniz Gemisi, genç Cumhuriyet'in mallarını gösterecek bir seyyar sergi düşüncesinden yola çıkılarak yeniden inşa edilir. Birçok Avrupa limanını dolaşan vapurda, özel olarak düzenlenen salonlarda, doldurulmuş tiftik keçilerinden, Hacı Bekir lokumlarına, hubabatan, tütünden, Kütahya çinilerine ve Beykoz Fabrikası mallarına kadar birçok yerli ürün Avrupa insanlarının karşısına çıkarılır.[157]

4.2.3. Kuruluş Döneminde Basın

Osmanlı'nın Batılılaşma serüveninin hem nedenleri hem de sonuçları arasında sayabileceğimiz "gazeteler" de, 19. Yüzyıl'ın son yılları itibariyle edebiyat ve sanatta olduğu kadar, siyasal muhalefet aracı olarak da -Sultan Abdülaziz ve Abdülhamit iktidarına karşı-etkindi. Özellikle Yeni Osmanlılar ve Jön Türkler'in gazeteler aracılığıyla gerçekleştirdiği muhalefet, saltanatı zor durumda bırakırken, yeni düşünce biçimlerini, yeni düşünme yöntemlerini ve en önemlisi Batı merkezli pek çok yeni kavramı da toplumsal alana sokmaktaydı. Kuşkusuz bu dönemde ve gelecek yıllarda kültür ve siyaset hayatındaki en önemli aracı form gazetelerdi. Dönemin basını, önceki dönemden açık bir kopuşu simgeleyen, rejimdeki temel ideolojik yön değişikliğini de göstermektedir.[158]

---

[157] ''**Karadeniz: Seyr-i Türkiye Belgeseli**'', Osmanlı Bankası Müzesi, 2007.

[158] Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, s.119.

Şerif Mardin'in ifadesiyle, 19. yüzyılda liberal ideolojilerin Türkiye'ye giriş kapısı olan gazetecilik, laik kültürün güçlü etkilerini hala kısmen taşır.[159]

Sadece liberal fikirler değildir gazeteler aracılığıyla topluma ulaşan, aynı zamanda sosyalist, islamcı ve ateizmi savunan düşünceler de gazeteler aracılığıyla yayılmaktadır. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonraki kısa süreli özgür dönemde, gazetelerin sayısında yaşanan artışla, basın altın devrini yaşamıştır.

Türkiye, 1923-1945 yılları arasında tek partiye dayalı otoriter bir siyasal rejimle yönetilmiştir. Bu dönem, resmi ideolojiyi pekiştirme dönemidir. Basın, bu yıllarda yöneticiler tarafından bir hükümet kuvveti, temel işlevi iktidarın siyasasının desteklemek olan bir kurum olarak görülmüştür. Tek parti rejiminin basını, sadece iktidarın istemediklerini yayınlayamamanın ötesinde, istediklerini yayınlama durumuna da gelmiştir. Belirli temaların talimatlar yolu ile basında işlenmesi şeklindeki bu uygulama, hem iç hem de dış politikaya ilişkin konularda yapılmıştır.[160]

Matbuat Umum Müdürlüğü'nün denetiminde olan yayın organlarının belirlenen talimatlara uyup uymadıklarının denetimi yayın öncesinde değil, yayın sonrasında yapılmıştır. Yayın sonrası yapılan bu denetim sonucunda, talimatlara uymayan gazete ve dergiler konunun önemine göre, bazen doğrudan, bazen önce uyarılıp talimatlara aykırı yayın yapma faaliyetlerini sürdürmeye, devam etmeleri üzerine kapatılmışlardır.[161]

II. Dünya Savaşı sırasında, topraklarına bir saldırı olmadıkça, savaşa katılmama prensibine dayalı Türk dış politikası gereğince de, baskının ve güdümün basın üzerinde daha da arttırıldığı görülmektedir. Basının içerisinde bulunduğu sıkıntılı durum, 1931'den tek parti iktidarının görece liberalleşme eğilimleri göstermeye başladığı 1945–50 arası döneme kadar sürmüştür

4.3. Çok Partili Yaşama Geçiş ve Demokrat Parti Dönemi

Türkiye'nin günümüzdeki ekonomik-siyasal-toplumsal gelişmesinin ana çizgileri tanımlanırken, belirleyici temel öğeler üç ana noktada özetlenebilir. Bunlardan

[159] Şerif Mardin, **Türkiye'de Din ve Siyaset**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, ss.35-36.
[160] Murat Güvenir, **2. Dünya Savaşında Türk Basını,** İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları: 31, 1991, s.81.
[161] Güvenir, s.210.

birincisi, Osmanlılar'ın mirası olan toplumsal ve ekonomik yapıdır. İkinci unsur ise, Osmanlı siyasal yapısına karşı bir tepki olarak gelişen ve kökleri yine Osmanlı dönemine dayanan bir "batılılaşma" ideolojisidir. Üçüncü temel öğe ise, dış dünya ve Türkiye'nin siyasal ve ekonomik etkileşimidir.[162]

1923/1946 arası dönemde batı tipi toplumlara öykünerek ülkenin yeniden yapılandırılması önermeleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce başlamış olmakla birlikte, farklı önermelerin özelde genç Cumhuriyet'in kuruluşunun öncüsü Mustafa Kemal'in kişisel yükselişine karşı olduğu bir gerçektir. Bu karşı çıkış, muhalefet anlayışı ve oluşumu ile birlikte Milli Mücadele'nin ilk evrelerinde onunla yakın işbirliği yapmış olanların da aralarında bulunduğu bir grup olarak varlığını sürdürmüştür.[163]

Kasım 1924'te Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşu ile başlayan çok partililik deneyimi, gerek iktidar partisinin çok güçlü oluşu, gerekse Şeyh Sait İsyanı'nın bastırılması ortamında ortaya çıkan politik baskılar sonucunda tehlikeye düşmüştür. Nihayetinde Takrir-i Sükun Kanunu gereğince 3 Haziran 1925'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır. Bunu takip eden süreçte 1930'da kurulan Türkiye Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Fırkası ve aynı yıl içinde kurulan Ahali Cumhuriyet Fırkası da kapatılmaktan kurtulamamışlardır. Çok partili hayatın, demokrasinin gereklerinin asli unsurlarının tamamlanmasının önü bir kez daha onbeşyıl sonrasına kadar kapatılmıştır.[164]

Toplumun yeni yapılanma içerisinde dönüşümüyle birlikte, özelde tüketim kültürünün koşullarından birisi de olan, pazarın gelişme süreci önündeki devlet, "muasır medeniyet", "çağdaş Türkiye" söylemleri altında, iktidarı ele alma gücü olmayan, potansiyel bir muhalefet yaratamamanın sancısı içindedir. Atatürk, "*ağız tellallığı veya tenkitsiz iş görmek, her hareketi tenkit göreceğini düşünerek hareket etmekten daha kolaydır, zamanla bu vaziyetin nasıl bir seyri olacağını kestirmek güçtür...*" düşüncesindeki ifadesiyle en azından Cumhuriyet'in on yılını içeren dönem içinde, iktidara rakip olacak değil, onu eleştirecek ve denetleyecek bir muhalefetten

[162] Emre Kongar, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002, s.340.
[163] Bernard Levis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1970, s.265.
[164] Mahmut Goloğlu, **Demokrasiye Geçiş, 1946-1950**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1982, s.21.

yana olduğunu yansıtmıştır. Çağdaşlaşma, Osmanlı erk'ine muhalefet eden aydınlarının başlıca sorunlarından öncel olanı olmuştur. Öyle ki, değişime karşı koyan iktidarın kontrollü bir muhalefete tahammülü dışında, bağımsız gelişmenin kabul edebileceği düşüncesi dönemin koşulları çerçevesinde mümkün değildir .[165] Bu anlamda bu dönemi, Türkiye'nin demokratik dönüşümü için bir sistemi hazırlama dönemi olarak görmenin gerekliliği de açıktır.

Bir başka görüşe göre, Kemalist rejim, Anadolu'nun Avrupalı güçler tarafından bölünmesine karşı direnen, güçlerin bir ittifakı sonucu olarak doğmuştur. Bağımsızlık mücadelesinin ötesinde, yeni rejimin niteliği konusunda bu güçler arasında çok fazla fikir birliği olamamıştır. Bu gruplar, koalisyon, asker ve sivil devlet memurlarından, bir aydın sınıfını meydana getiren, yeni meslek sahiplerinden –hukukçular, gazeteciler, öğretmenler-, tüccarlardan, işadamlarından, toprak ağalarından ve kırsal kesimdeki eşraftan oluşmaktadır. Bu gayr-i resmi ittifak yeni devleti ve CHP'yi kurmuş ve yeni rejimin istikrarı, bu ittifakın devamına bağlı hale gelmiştir.[166]

Türkiye'de 1923-1938 yılları arasında süregelen tek partili siyasal yaşam muhalefetin anayasal bir düzenleme ile kabul edildiği bir sistemdir. Bu anlamda hukuki olarak siyasal parti kurmak serbesttir, buna karşın dernek kurmakta, parti kurmakta siyasal iktidarın iznine tabidir. 1945 yılında yapılan değişiklikle ise, izin ön koşulu kaldırılmıştır. Gerçekte Mustafa Kemal Atatürk, siyasal partilerin kurulmasına ilke olarak karşı çıkmamış, parti kurulması için teşvik etmiştir. Atatürk'ün, *"Milli esasına dayanan memleketlerde siyasi partilerin varolması tabiidir. Türkiye Cumhuriyeti'nde de birbirini denetleyen partilerin olacağına şüphe yoktur."* ifadeleri de bu görüşünün bir yansımasıdır.[167]

Cumhuriyete karşı girişilen silahlı ve politik kalkışmaları tasfiye etmek ve Osmanlıcılık özlemini teşvik eden, gerici baskıyı ortadan kaldırmakta önemli rol oynayan Takriri Sükun Kanunu, 4 Mart 1929'da yürürlülükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte idari kontrolün gevşemesine karşı bir hareket görülmemiştir. 1929 Aralık'ında çıkan Yarın adlı gazete hükümete yönelik eleştirileri ile dikkat çekerken, bu politik

[165] A. Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 1977, s.155.
[166] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, İstanbul: Hil Yayınları, 1994, s.22.
[167] Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960),** Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004, s.7.

saldırıların hedefi 1924'de olduğu gibi, Mustafa Kemal'e yönelik olmayıp, İnönü hükümetine, dolayısıyla iktisadi politikaları arasında yer almıştır.

II. Dünya Savaşı'nın dayattığı şiddetli iktisadi zorluklar, ülkede yokluğun ve gelişmemişliğin niteliğini, daha da pekiştirmiş, bütün kaynaklar askeri harcamalara ayrılır olmuştur. Savaş yıllarında dış ticaret gelişirken, bu gelişmenin maliyeye bir getirisinin olmadığı vergilendirme sisteminin İstanbul'da tacirler, simsarlar, acentalar için giderek artan bir zenginleşme ve servet birikimi yarattığı ortaya çıkmıştır. Bunun karşısında 11 Kasım 1942'de Varlık Vergisi adlı kanunla önemli oranlarda vergi borcu çıkartılarak, önceliği haksız servet edinenlerden vergi almak olan, kanunun uygulamasıyla azınlıklar üzerinde mali bir baskı oluşturmuştur.

II. Dünya Savaşı'nın sonlanması ile birlikte Türkiye'de tek parti idaresini sona erdiren ve ülkenin liberal, parlamenter demokrasi sistemine geçişini etkileyen durum ortaya çıkmıştır. Bu durum, 1945'de Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e katılması ve yeni kabul edilen Birleşmiş Milletler Anayasası'nın onaylanmak üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gelmesiyle zorunlulaşmıştır. İç gelişmeler açısından ise, dikkatlerden kaçan bir durum da, Cumhurbaşkanı İnönü'nün 19 Mayıs Spor Bayramı nedeniyle yaptığı konuşmasında, toprak dağıtımı ve demokratik gelişmelerden söz etmesidir. *"Siyasi hayatımızda demokratik prensipler daha büyük ölçüde hakim olacaktır"* sözleriyle İnönü, bir yandan demokratik açılıma işaret ederken, bir yandan da toprak dağıtımı ifadesiyle, büyük toprak sahiplerini, toprak ağalarını karşısına alacak bir girişime değinmiştir.

Muhalefetin sözcülüğünü, önderliğini yapan Celal Bayar, Fuat Köprülü, Celal Bayar, Refik Koraltan gibi isimler, parti programında ve bazı kanunlarda yapılması istenen değişikliklere dair önergelerini Haziran 1945'te "Dörtlü Takrir" olarak sunmuştur. Bu isimler, çoğunluk kararıyla önermeleri reddedilmesine karşın, muhalefetlerinin parlamento dışından, özellikle basından da destek görmesiyle, bir hareket oluşumu içine girmiştir. Menderes, Koraltan ve Köprülü Eylül 1945'te partiden ihraç edilirlerken, Bayar'da üç arkadaşıyla birlikte Aralık 1945'te partiden istifa etmiştir.

Sancılı bir süreç izleyen çok partili yaşam 7 Ağustos 1946'da kurulan Recep Peker Hükümeti ile başlamıştır. Muhalefetin varlığını özünde kabullenmeyen bir kişilik içerisinde, kuvvetli bir şef siyasetine inanmasıyla çoğulcu demokrasinin dışında olan birisidir Recep Peker.[168] Peker hükümetinin programının özü, ekonomik olarak liberal önermelerde bulunmasına karşın, geçmiş programlardan özellikle tek parti dönemi CHP'sinin, karakteristik özelliklerini yansıtan bir programdır. Bununla birlikte CHP programları içinde, eğitime en çok yer verilen program da bu program olarak dikkat çekmiştir.[169]

1946 seçimlerinde TBMM'ye üç parti girmiştir, bunlar, hükümette olan CHP, s Demokrat Parti ve Millet Partisidir. 1946 seçimleriyle çok partili hayata girilmiş olmasına rağmen çift dereceli seçim ve açık oy-kapalı tasnif sistemi geçerlidir. 1950 seçimlerinde ise, ikinci seçmenlik sistemi kaldırılmış, vatandaşların her birinin doğrudan reyiyle milletvekilleri seçilmeye başlanmış ve buna bağlı olarak, gizli oy-açık tasnif sistemi getirilmiştir. Kuşkusuz ki, bu demokratik sistem gücü elinde bulunduran CHP'nin tasarımıyla ortaya çıkmıştır, Türk demokrasi tarihinde de bir devrim sayılmaktadır.[170] 1946 seçimlerine dair yaygın bir söylemle de tarihe, "..hileli seçimler olarak geçen 1946 seçimlerini demokratlar, mazbataları halkçılar kazanmıştır."[171]

II. Dünya Savaşı yılları bir yandan savaştan kaçınmanın politik gelgitleri arasında geçerken, bir yandan da savaşan taraflara yapılan krom cevheri ve buğday satışının, Varlık Vergisi'yle savaş zenginlerinden alınamayan vergileri, alma çabasının yarattığı hoşnutsuzlukları da gündemde tutulmuştur.[172]

Bunların yanısıra Cumhuriyetin kuruluşundan beri gündemde olmasına karşın, hep ötelenen Toprak Reformu çalışmaları söz konusu edilmiştir. Bu tasarı ile topraksız veya yeterli toprağı olmayan köylüye toprak dağıtılması, toprak mülkiyetindeki eşitsizliklerin giderilmesi bağlamında, çok büyük toprakları ellerinde bulunduranlarla, miras vb. aktarımlarla toprakların parçalanmasının önlenmesi, modern tarım gereçlerinin temin edilebilmesi, yetersiz işletmelerinde yeterli düzeye getirilebilmesi

[168] Taner Timur, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2003, s.73.
[169] Erdoğan Başar, **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004, s.380.
[170] İlber Ortaylı, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2010, s.93.
[171] M. Serhat Yücel, **Menderes Dönemi (1950-1960)**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.836.
[172] Cemil Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945**), Ankara: Yurt Yayınları, 1986, s.269.

için desteklenmesi gibi amaçlar hedeflenmiştir. Kanun tasarısı komisyonda belli ölçüde kabul edilmişken, büyük toprak sahiplerini temsil eden milletvekilleri, tasarıya muhalefetin ve siyasal iktidara muhalefetin sözcüsü durumuna geçmişlerdir. Bunlar, Adnan Menderes, M. Cavit Oral, Emin Sazak, Demir Arıkoğlu, Refik Koraltan gibi etkili isimlerdir. Bunlar mülkiyet altındaki büyük toprakların bölünmemesini, devletin mülkiyetindeki toprakların tasarı içinde olmasını istemişlerdir.

Toprak Kanunu tek parti iktidarının sonunu hazırlayan bir hareketin işaretini vermiş, sistemin devamından yana olanları muhalefet duruşu bütünlüğü içerisinde biraraya getirmiştir. Bu kimlik CHP içerisinde doğacak fırtınanın habercisidir. Toprak Kanunu 351 oyla kabul edilirken oylamaya da, muhalefet öncüleri başta olmak üzere 104 milletvekili katılmamıştır.[173]

Demokrat Parti 1950 seçimlerini izleyen ilk ay içerisinde 16 Haziran 1950 tarihinde Meclis'in IX. Dönemde çıkardığı ilk kanunla Arapça ezan okunması yasağını kaldırmıştır. "Türkiye'nin camilerinde ezanın Arapça yerine Türkçe okunması, 1932 yılında başlamıştır. Bu, Atatürk'ün talimatıyla yapılan bir çalışmanın sonucudur."[174]

Arapça ezan okunmasının yasaklanmasına dair genelgenin uygulanmasında yaşanan aksaklıklar ve hukuki sonuç alınamaması üzerine, 2 Haziran 1941'de çıkarılan bir kanunla Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilerek, bu yasağı çiğneyenlere ceza uygulanabilmesi hükmü getirilmiştir. Menderes Hükümeti'nin ilk Kanun'u ile de, bu yasak seçim dönemi propagandalarında paylaşıldığı üzere kaldırılmıştır.Bu bağlamda, din eğitiminin önündeki kısıtlamaların da kaldırılacağının ve Cumhuriyet devrimlerinin revize edileceğinin sinyalleri verilmiş olunur.[175]

Celal Bayar'ın 1950 Mayısı'nda Cumhurbaşkanı seçilmesiyle TBMM'de Demokrat Parti'nin gücünü siyasal yaşama yansıtması anlamında önemli bir mevzi de, CHP'nin elinden alınmış olmasıdır. Menderes'in Başbakanlığa, Fuat Köprülü'nün Dışişleri Bakanlığı'na gelmesiyle eski kuşak bürokratlar, yeni orta sınıflar ve aydınları temsil eden bir görünüm ortaya çıkmıştır. Süregelen ve giderek artacağı belirgin olan,

[173] Yaşar Özüçetin, **Demokrasiye Geçiş, Demokrat Partinin Kuruluşu, 1946 Seçimleri**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, ss.11-13.
[174] Altan Öymen, **Değişim Yılları**, İstanbul: Doğan Kitap, 2004, s.486.
[175] Erol Tuncer, **1954 Seçimleri**, Ankara: TESAV Yayını, 2011, s.19.

Amerikan ekonomik ve askeri yardımlarıyla, Menderes'in iktidar ve liderlik gücünü halka yansıtabileceği yeni bir rejim gündemde yerini almıştır. İktidarın ele geçirilmesiyle birlikte temel sorunlardan olan ekonomik yapının düzensizliği ve üretim gücünün yetersizliği, devletçiliğin yumuşatılmasıyla, özel girişimciliğin özendirilmesi yoluyla, ekonomik sıkıntılara çözüm arayışları geliştirilmiş ve hayata geçirilmiştir.[176] Menderes, siyasal yaşama 1930'da kurulan Serbest Fırka ile atılmıştır. Bu partinin bir yıl sonra kapatılması üzerine de CHP'ye katılarak siyasal yaşamını sürdümüş ve 1945'de CHP'den ihraç edilinceye kadar CHP'li kalmıştır. Serbest Fırka deneyimi sırasında başlayan Celal Bayar yakınlığı, Bayar'ın yeni bir parti kurma fikrini paylaşmasıyla, Demokrat Parti başkanlığı ve başbakanlığa giden yürüyüşü de başlamış olur.

Menderes'in iktidarı ele alışını izleyen günlerdeki en önemli adımlarından biri, kendisine iletilen hükümete karşı bir darbe girişimi istihbaratı üzerine, 6 Haziran'da Genel Kurmay başkanı ve bazı yüksek rütbeli komutanları görevden alarak, yerlerine CHP ile ilişkileri olmadığı düşünülen, kendilerine sempati ile baktıkları düşünülen subayları atamak olmuştur. Bu durumun, siyasi iktidarın ele geçirilmiş olmasına rağmen, İnönü ve CHP faktörünün etkisinden bir uzaklaşma olduğunu, söyleyebilmek zordur. DP için her seçim dönemi oy ve milletvekili potansiyeli açısından, sürekli güç kazandıkları bir süreç olmuştur. CHP muhalefetinin politik söylemlerle bunun ötesinde ülke sorunları ve halkın beklentileri üzerine, hiçbir öneri getirmemesi, DP'nin kendi içinde pekişmesine yol açmıştır. Seçim başarıları, DP için eleştirileri kabul etmeme, hoşgörüden uzaklaşma ve zaafların ortaya çıkması hallerinde baskıcı olma yönelimini pekiştirmiştir.[177]

Demokrat Parti iktidara gelişi ortamında, geniş bir kamuoyu desteğine sahip oluşuyla, CHP'nin geleneksel gücüne bir karşı koyabilmiş, ve bu şekilde ülkenin dönüştürülmesinde öncülüğü temsil edebilmiştir. DP'nin ve destekleyicilerinin öncelikli dürtüleri, ülkeyi olabildiğince hızla kalkındırmak ve genel yakınmalara yol açan sorunların tasfiyesi ile ülkenin kalkınmasıyla, halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesi yönünde olmuştur.

[176] Shaw, s.479.
[177] Ahmad, ss.56-63.

Açıkladıkları programla, amaçladıkları noktaya ilerlemek arasında CHP muhalefetinin doğrudan bir güç olarak engel yaratamayacağı açıkça görülmüştür. Buna karşın, demokratikleşme yönünde köklü adımlar atılmazken, sadece popülizm anlamında ezanın türkçeleştirilmesi, din eğitiminin serbestleştirilmesi gibi adımlarla yetinilmiştir. Kendilerine destek veren aydınların, basının beklentileri ertelenirken ileriki yıllara yayılan bir düzeyde ifade özgürlüğü ve basın üzerindeki baskılar, tek parti iktidarı dönemini aratan baskıları, gündeme getirirken farklı boyutlarda kayırmacılığın önü açılmıştır. İnönü'nün söylemlerinde ve 1946 seçimlerinden beri DP'ye destek veren kesimlerde, ülkede istikrarsızlığa ve siyasi güvensizliğe yönelik yakınmalar giderek artmaya başlamıştır. Ordudan bürokrasiye, devlet yapısı kendisini tehdit ve tehlike altında hissetmeye başlamıştır.[178]

Demokrat Parti'nin eğitim sistemine müdahalesi öncelikle, laik eğitim sisteminde, din eğitiminin öncellenmesi noktasında süregelen beklentilere yanıt vermek hususunda odaklanmıştır. DP'nin yaygın destekleyicileri arasında olan küçük kasabalar da, taşra da Atatürk heykellerine, kadınlara yönelik saldırılar, militan laikliğe son verme arayışında olan "dini irtica" olarak nitelenen söylemleri gündeme getirmiştir. DP'nin Konya İl Kongresi'nde bazı delegelerin fes ve çarşaf giyme, Arap harflerine geri dönülmesi talepleri, DP bunu reddetse de söz konusu olabilmiştir. DP taraftarlarından gelen bu ve benzeri taleplere karşın, Menderes Hükümeti Atatürk heykellerinin korunması hakkında genelgeler yayınlarken, bir yandan da dini istismarla suçladıkları Büyük Doğu, Sebülrreşad ve İslamiyet gibi gazetelere karşı da soruşturmalar açtırmıştır. DP 1945'de partinin kuruluşu ile birlikte serbest girişime dayalı, kapitalist bir sistem içerisinde batılılaşma arayışını dile getirmiş, kendi ayakları üzerinde durabilen, bir özel teşebbüs gücünün yaratılması, piyasanın devlet girişimlerinin onlara terk edilmesiyle, bir serbest piyasa ekonomisinin kurulmasını amaçladıklarını, savunmayı sürdürmüştür. Amaçladıkları dönüşüm nihayetinde bu beklentide odaklanmıştır.[179]

Demokrat Parti, CHP'nin tek parti döneminden o günlere dek devlet olanaklarını kullanarak, büyük bir servet edindiğini ve bu serveti kullanarak kendi iktidarını, alaşağı edeceği endişesini taşımıştır. 19 Şubat 1932'de kurulan Halkevleri halkın eğitimi ve

[178] Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam,** C. III, İstanbul: Tekin Yayınları, 2006, s.130.
[179] Ahmad, s.65.

gelişimine katkı sağlamak amacıyla kurulmuşken, muhalefet yıllarında Halkevleri'nin kültür kurumları olarak korunmasını savunan, DP Antalya milletvekillerinden Ahmet Tokuş, Ahmet Tekelioğlu, Akif Savoğlu, İbrahim Subaşı ve Fatih Dalaman Halkevleri'nin yeni bir tüzüğe bağlanmasına ilişkin bir kanun teklifi verdiler. Bu teklifle Halkevleri'nin halkın malı olduğu, hiçbir partiye ait olmadığı vurgulanırken, Halkevleri idaresi yeniden yapılandırılmış, Halkevleri binaları parti binası olarak kullanılamayacağı, hüküm altına alınmak istenmiştir.[180]

Menderes, halkevlerinin CHP'nin maddi servetinin bir parçası olduğu kadar, bu maddi gücün hazinenin olanakları kullanılarak elde edildiğine dair düşüncelere sahiptir. Bu anlayış CHP'nin DP'ye karşı bir kalkışma için kullanacağı güçler arasında Halkevleri'nin olduğu düşüncesiyle birleşince bu kurumların ortadan kaldırılması, en azından etkisizleştirilmesi konusu zorunlu bir arayışa yol açmıştır. DP içerisinde de Halkevleri'nin tümden ortadan kaldırılması yerine kültürel hizmetlerine devam etmek üzere özerkleştirilmesini ifade eden söylemler de bulunmasına karşın, bu önermelere Menderes şiddetle karşı çıkmıştır. Menderes halkevleri için, "*Bünye-i içtimaiyemizde bir diken gibi, bir cismi ecnebi gibi, ehemmiyeti mevcut olmayan bir şeydir. İçtimai ve siyasi fonksiyonu kalmamıştır, kapılarına kilit vurulmuştur. Zannediyorlar ki, canlı, ayakta, maksada hizmet edecek müesseselerdir*" diyerek Halkevleri'ni kültür kurumları olarak görenleri, "*totaliter bir zihniyetin ifadesinde bulunmakla...*" itham etmiştir. Bir başka konuşmasında da, "*Halkevleri, Halkodaları kurmak, gençlik teşkilatını almak, faşistvari telakki ve düşüncelerin mahsülüdür. Bunlar içtimai bünyemiz içinde tamamiyle abes, beyhude, geri ve yabancı uzuv halindedir*."[181] şeklindeki ifadeleriyle halkevlerinin kuruluşundan itibaren üstlendiği eğitim ve öğretime katkı, yaygın olarak kültürel faaliyetlerle, farklı kesimlerden bireylerin kültürel yapısının geliştirilmesi çalışmalarına, verilen devlet desteğinin ortadan kaldırılması, mülkiyet getirilerinden yoksun bırakılarak güçsüzleştirilmesi, kapatılarak etkilerinin yok edilmesi düşüncesini desteklediğini göstermiştir**.** Türk aydınlanmasında halkevlerinin, halkodalarının ve bunlara bağlı kitaplıkların işlevini yadsıyan bu tutum, hala süregelen okuma-yazma

[180] Ali Nejat Ölçen, **Halkevlerinin Yokedilişi**, Ankara: Halkevleri Genel Merkezi Yayını,1988, ss.9-10.
[181] Şevket Süreyya Aydemir, **Menderes'in Dramı (1899-1960)**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993, s.199.

düzeyinin yetersizliğinin sürmesine, kültürel eğitimin başıboşluğa, yetersiz kimlikteki yapılara bırakılması neticesini de gündeme taşımıştır.[182]

1928'de açılan Millet Mektepleri okul süreci dışında kalan ve genellikle okul çağını geçmiş 15/45 yaş arasındaki yurttaşlara temel okuma yazma bilgisinin, yanısıra çeşitli bilgi ve becerileri de kazandırma işlevini yerine getirmiştir. Genç Cumhuriyet Hükümeti, halkın eğitim düzeyinin geliştirilmesi için, okuma yazma seferberliğini izleyen bir bütünsellikle, 1932 yılında halkevlerini kurarak, Atatürk Devrimleri'nin kitlelere benimsetilmesi ve modern yaşam alışkanlıklarının, kültürel değişimlerin yaygınlaştırılmasını hedeflemiştir. Halkevleri ve halkodaları ile "aydınların halkı yetiştirmesi yerine halkın yetiştirilmesi" amaçlanmış, halk aydından, aydın halktan öğrenerek bir bütünsellik oluşturabilmiştir. Milli eğitim sistemi, yukarıdan aşağıya bir öğrenme sistemi benimsediği için, halkevleri bu özellikleriyle Milli Eğitim müesseselerinden ve sisteminden ayrılmıştır. Halkevlerinde çalışma kollarından birinin oluşabilmesi için, o kola 25 üyenin yazılmış olması şartı koşulmuştur. Bu dönemde, halkevlerinin açılması için, en az üç kolu idare edebilecek üyesi olması, bir toplantı salonu, bir okuma odası ve güzel sanatlar çalışmalarına ayrılan bir yerin bulunması gibi ön koşullar aranmıştır. [183]

Demokrat Parti, halkevlerinin kapatılmasıyla, oylarını almakta sorun yaşadığı gençliği kazanmak adına, halkevleri gibi gençliğe hizmet verebilecek bir örgütlenme arayışına girmiş, kuruluş yıldönümü olan 7 Ocak'ta (1954) yılında Ankara'da Genç Demokratlar Teşkilatı'nı kurmuştur. 28 yaşından küçüklerin üye olabilecekleri, bu teşkilatla "*genç unsurlara içtimai ve siyasi hayatlarında lüzumlu olan siyasi eğitimi vermek*" hedeflenmiştir. Bu projeyle, bir anlamda da CHP'nin halkevleri ile sürdürdüğü, bireylerin kültürel dönüşümünün sağlanması ve partiye kazanılması anlayışını sürdürmek amaçlanmıştır.[184]

[182] Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti**, s.213.
[183] Hasan Çalış, **Tarihi Gelişimi İçinde Halk Eğitimi**, İzmir: Kültür Matbaası, 1965, ss.17-18.
[184] M. Serhan Yücel, **Demokrat Parti**, İstanbul: Ülke Kitapları, 2001, s.104.

4.3.1. Demokrat Partinin Eğitim Politikası

Demokrat Parti açıkladığı parti programında, üniversitenin özerkliği, mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması, ilkokul öğretmenleri arasındaki farklılıkların giderilmesi, eğitim ve öğretim birliğinin sağlanması, müze ve kütüphanelerin kurulması, yayınlar yapılması, konservatuarların açılması, bilim ve sanat faaliyetlerinin siyasal bağıntılar dışında tutulması, doğu illerinde de her dereceden okullar ve fakültelerin açılması konuları yer almıştır. Sorumlu ve çağdaş hedeflere ulaşma tanımlamaları içeren bu programın hayata geçirilmesi ise, belirtilen tercihleri yansıtamamıştır. CHP döneminde isteğe bağlı okutulan, din derslerinin ilkokullarda zorunlu hale getirilmesi, tartışmalara yol açarken bu uygulamaya, 21 Ekim 1950 tarihinden itibaren, ilkokul 4 ve 5. sınıflarda geçilmiştir. Çocuklarına bu dersi aldırmak istemeyen velilerin, eğitim dönemi başında durumu okul idaresine bildirmeleri, bu bildirimde bulunmayan ailelerin çocukları için, sınav ve derse devam bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir.[185]

1951/1952 öğretim yılında da, İmam Hatip kurslarının ülkenin din görevlisi ihtiyacını karşılamaya yetmediği gerekçesiyle, ilkokula dayalı ve öğretim süresi yedi yıl olan Arapça eğitiminin, verildiği orta/lise eğitimine denk okullar yaygınlaştırılmıştır. Çok partili hayata geçişle, bir anlamda laikliğin, daha liberal bir uygulamayla, dini eğitim ve yaşamsal serbestiye uygun hale getirilmesi beklentisi söz konusu olamasına rağmen, bu beklenti siyaseten kabul görse de, devlet kurumlarında bir etki yaratmamıştır.[186]

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, ülke nüfusunun dörtte üçü köylerde yaşamaktadır. Kırsal alandaki ulaşım olanaklarının, elektrik ve benzeri olanakların yokluğu, varolan öğretmenlerin köylere gitmesini engellemiştir. Köylerde okul da yoktur ve köylere gidenlerde, yaşam koşullarının elverişsizliğiyle geri dönmüşlerdir. 1926 yılında Köy Muallim Mektepleri kurulmasına karşın, bu durum da köylerdeki açığın kapatılması için yeterli olmamıştır. Öğretmen açığı ihtiyacını kapatmak adına bu kez, 1927 yılında Köy Eğitmenleri Kanunu kabul edilerek, köy eğitmenleri, ziraat, sağlık eğitmenleri yetiştirilmek amaçlanmıştır. Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan,

[185] M. Şevki Aydın, **Cumhuriyet Döneminde Örgün Eğitim Kurumlarındaki Din Eğitimi**, Ankara Türkler C. 17, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.407.
[186] Beyza Bilgin, **Türkiye'de Din Eğitimi**, Ankara: Emel Matbaası,1989, s.60.

İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne İsmail Hakkı Tonguç'u atanmıştır. Tonguç'un çabaları verimli olmuş ve Köy Muallim Mektepleri denemesi, Köy Enstitüleri'nin açılmasına olanak sağlamıştır. 1932'de Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel projeyi geliştirip, 1940 yılında Köy Enstitüleri yasasını Meclis'ten geçirmiştir.[187]

Köy Enstitüleri, cehalet ve maddi yaşamdaki geriliğin ortadan kaldırılmasını sağlamanın yanı sıra cinsiyet ayrımı yapmaksızın kız ve erkek tüm köy çocuklarınının, devlet hesabına okutularak daha verimli tarım metodlarını öğrenmesini, kamu sağlığını bilgilerini benimsemesini amaçlamıştır. Enstitü'yü bitiren öğretmenlere, köylerde toprak, ev verilmiştir. 1948'e kadar yirmi bir köy enstitüsü kurulmuş ve mezun olanların sayısı, 25.000'i bulmuştur. Köy enstitüleri ile köyde yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve modern eğitim unsurlarının, köylere ulaştırılması amaçlanmış ve bu anlamda kazanımlar elde edilmiş olmasına rağmen, siyasi spekülasyonlara yol açan durumlar da ortaya çıkmıştır. Köylere giden mezunların ömürleri boyunca, köy öğretmeni olarak kalmaları gibi durumlar hoşnutsuzluk yaratırken, şehirle köy arasındaki bütünleşme beklentisi, yerelde kapalı gelişmeyi, pazara kapalı bir üretim düzeninin sürdürülebilirliğini düzenlemiştir.[188]

Türk ocakları, halkevleri, köy enstitüleri Cumhuriyet'in ve CHP'nin kurumsal bütünlüğü içinde oluşmuştur. Bir görüşe göre, köy enstitüleri , siyasal gelişmeler içerisinde milliyetçilikten, mukeddasatçı, mutaassıp duruştan yana olmayan, öğretmen kadrolarının etkisine girmiştir. Sol bir duruş içerisinde olan bu öğretmenler, sisteme uygun olmayan bir bakış açısı içerisinde kalmış, yönetim karşıtı söylemleri benimsetmeye başlamışlardır. Bu noktada, sınıf bilinci çatışması oluşmaya başlamıştır.[189]

Köy Enstitüleri'nin bu öğretmenlerinin gittikleri köylerdeki, toprak sistemi egemenleriyle çatışmaları, yerel eşraf arasında hoşnutsuzluğu yol açmıştır. Yine, kız, erkek yatılı okuma koşulları, DP'nin iktidara gelişiyle birlikte gündeme getirilen ahlaki atıflara yol açmıştır. Bu okullara şiddetle karşı çıkan DP'nin Milli Eğitim Bakanı,

---

[187] Ali Ata Yiğit, **İnönü Döneminin Köye Özel Öğretmen Yetiştirme Projesi: Köy Enstitüleri**, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.147.
[188] H. Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller,** İstanbul: İmge Yayınları, 2008, s.321.
[189] Mustafa Çakar, **Türkiye'de Eğitim ve Öteki Türkler**, Ankara: Kendi Yayınları, 2006, s.343.

Tevfik İleri'ye göre, "*Gerçek öğretmen okulu hüviyeti bir zorunluluktur*. *Köylerimizin muhtaç bulunduğu sanat erbabını yetiştirmek gibi muazzam bir vazifeyi de yapabileceği zannedilmiş olan bu müesseseden böyle bir hedefi daha önceden terk etmiş, müstahsil ve sanatkar öğretmen tipi mucitlerin hayali olmaktan ileri geçememiştir*."[190] ve köy enstitüleri kapatılmalıdır. 1951'den itibaren sayıları azaltılan enstitüler resmen, 27 Ocak 1954 tarihinde kapatılmıştır.

Sonuçta yoksulluk, cehalet ve yetersizlikler içerisindeki ülkenin, ülke insanının gelişmesine hizmet etme amacı çerçevesinde kurulmuş olan köy enstitüleri, Cumhuriyet'in önemli projelerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır.

4.3.2. Demokrat Parti ve ABD Kültürünün Etkileri

Büyük bir teşkilatlanma becerisiyle siyasetin toplumsallaşmasını sağlayıp, geniş bir kitle tabanı yaratan Demokrat Parti, halk kitleleri arasında somutlanmış olan, devletin ulaşılmazlığı imajının yıkılmasını da sağlamıştır. Tüketim alışkanlıklarının henüz oluşmadığı bu dönem, kapalı üretim ve yaşam ilişkileri içerisinde olmasına karşın, basın yayın araçlarının, siyasal propagandaların da katkılarıyla dünyayı tanıma, bulunduğu konumdan daha ileri yaşam olanaklarına kavuşma arayışında, birikimli bir toplum arayışı olma şansı yaratmıştır.

Çok partili yaşama geçişle birlikte izlenen süreç, 1950'lerde başlayan ölçütleriyle, günümüz siyasal yaşamını etkilemesi kadar, ülke içerisinde göç dalgaları yaratmasıyla da işsizlik ve üretim yetersizliği içerisindeki kitleleri DP etrafında toplamıştır. DP, demokrasinin, üretimin, işin, aşın arayışındaki insanların umudu olmuştur. Bu beklentilerin farkında olan, beklentiyi teşvik ederek siyaset argümanları oluşturan DP ileri gelenleri savaş sonrası koşulların getirdiği liberalizmden de destek almışlardır. II. Dünya Savaşı sonrası, özellikle Batı Afrika, Orta Avrupa, Asya topraklarında ortaya çıkan, yeni devletlerin yarattığı pazar payından ve ülkelerin yeniden inşaası için, mali kampanyalardan yararlanma beklentisine girmişlerdir. 1948 yılında başlayan, Marshall yardımları ve dış kaynaklı kredilerin kullanımı, bu dönemde DP'nin kontrolüne girmiştir.

[190] Albayrak, s. 375.

II. Dünya Savaşı ortamında, toprak bütünlüğünü koruma kaygılarıyla savaş sırasında yaşanan gelgitler, Almanya yanlısı hükümet'e karşın sürdürülen İngilizlerle işbirliği ilişkisi, yerini aranan ABD desteğinde bulmuştur. Savaş yıllarında propagandası kadar doğrudan etkisi de hissedilen, Sovyet tehdidi karşısında başkaca da müttefik bulunamamıştır. Öte yandan, savaş yıllarında Sovyet-İngiliz-ABD ittifakı, Türkiye'yi kararsızlıkla karşı karşıya bırakmışken, savaşın sona ermesiyle birlikte, ortaya çıkan Sovyet-İngiliz-ABD uyuşmazlıkları, Türkiye'nin siyaseten önünü açmıştır, bu noktada ABD'nin Türkiye'ye diplomatik desteği açıkça görülmüştür.[191] İktisadi gücü, büyük bir orduyu uzun süre silah altında tutmaya yeterli olmayan Türkiye, ciddi bir dış yardım arayışına girmiştir. Savaş sürerken, kısmen İngiltere ve ABD tarafından sağlanan yardım, İngiltere'nin savaş koşullarından kaynaklanan, sıkıntılar nedeniyle sürdürülememiştir.[192]

İngiltere'nin hegemonya sahnesinden çekilmek zorunda kalması ve ABD'nin etki gücünü arttırması, Batı dünyasında, Akdeniz'de, Orta Doğu'da, ABD üzerine yeni yükümlülükler doğurmuştur. Bununla birlikte, Amerikan ekonomisininin yeniden yapılanması, savaş fazlası üretim ve stoklarını elden çıkarması gerekliliği, Yunanistan ve Türkiye'nin Sovyet etkisine girmesini önleme konuları ABD başkanı Truman, Truman Doktrini olarak adlandırılan bildirisiyle bu korumacılığı kamuoyuyla paylaşmıştır. 22 Mayıs 1947'de yürürlüğe giren, Truman Doktrini ile Yunanistan ve Türkiye'ye toplam 400 milyon dolarlık, bir yardım yapılması kabul edilmiştir. Bu yardımdan 100 milyon dolarlık bir pay alan Türkiye, Sovyet tehdidine karşı da, kendisini güvende hissetmiştir.[193] ABD, Truman Doktrini ile dünya politikasında, doğrudan kendi tercihlerinin söz konusu olduğunu vurgulamış, İkinci Dünya Savaşı süresince, müttefik olunan Sovyetler Birliği ile ittifakın sonunu ve yeni bir tanımla, Soğuk Savaş'ın başladığını ilan etmiştir.[194]

Avrupa ülkelerinin, savaş sonrası yeniden inşaası ve ekonomilerinin verimlileştirilmesi için, yeni bir dönem açılmıştır. Bu süreç Marshall Planı adıyla

---

[191] Yusuf Sarınay, **Türkiye'nin Nato'ya Girişi**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, ss. 923, 927.
[192] Erol Mütercimler - Mim Kemal Öke, **Düşler ve Entrikalar**, **Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004, s.29.
[193] Haluk Ülman ve Mehmet Gönlübol, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919/1973)**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1974, s.227.
[194] Sarınay, s.925.

kamuoyuna yansımıştır. 16 Avrupa ülkesinin iktisadi kalkınmasına dair rapor hazırlayan, ABD'li uzmanlar başlangıçta Türkiye'ye yardım yapılması taraftarı değildir. Türk Hükümeti'nin bu olumsuzluğun giderilmesi talepleri üzerine, Haziran 1947'de Paris'te yapılan İktisadi İşbirliği konferansına, Türkiye'de katıldı ve kalkınmasını sağlayabilmek için 615 milyon dolar tutarında bir mali yardım talebi iletmiştir. ABD ile 1948'de imzalanan anlaşma sonrasında, Türkiye batı yanlısı politika izlemekte, ABD izleyicisi bir duruş içerisine girmiştir.[195]

4.3.3. Demokrat Parti Dönemi'nde Basın

14 Mayıs 1950 seçimleri ile yeni bir dönem başlamıştır. Bu döneme kadar basının büyük çoğunluğu, Demokrat Parti'yi desteklemiştir. DP iktidarının ilk yılları basının mutlu dönemlerinden biridir, çünkü basın bu iktidara büyük ümitler bağlamıştır. Başbakan Menderes, gazete sahipleri ve başyazarlarıyla her ay işbirliği toplantıları yapmaya başlamıştır. Bu dönemlerde, gazete sahipleri ve başyazarlar genellikle çok mutludur. Ahmet Emin Yalman, iktidarla gazete sahipleri arasında ki bu dönemi, "Altın Çağ" olarak adlandırmaktadır.

Aynı dönemde çıkarılan, gazetecilere sosyal haklar tanıyan 13 Haziran 1952 sayılı kanunda, gazetecilerin elde ettiği haklar şunlardır:

- Gazete ve dergi çıkartmak için artık hükümetin izin ve ruhsat vermesi gerekmez, bir bildiri vermek yeter.
- Kötü ünlü kişilerin, gazetecilik yapmalarını yasaklayan her türlü yoruma elverişli, eski maddeler yeni kanuna girmemiştir.
- Basın suçlarının yargılanması özel mahkemelere verilmiştir. Böylece gazeteler yıllarca süren davalardan, ağır kırtasiyecilik işlerinden kurtulmuş olacaktır.
- Cevap hakkı yeniden düzenlenmiş ve gazetelere gönderilen her çeşit cevap ve düzeltme yazılarının, anlamsız ve gülünç şekilde basılmasını önlemek amacıyla, mahkemelere bazı yetkiler tanımıştır.
- Gazete sahipleri, cezai sorumluluklarından kurtulmuşlardır. Yani suç sayılan bir yazıdan, yazar ve yazı işleri müdürü sorumludurlar. Gazete sahibinin, ancak hukuki ve mali sorumluluğu vardır.[196]

Bu altın çağ çok uzun sürmez. DP döneminde ekonomide giden olumsuzluklarla birlikte, hayat pahalılığı giderek yükselmiştir. Bunun sonucu olarak da, yolsuzluklar

---

[195] Ülman ve Gönlübol, s.236.

[196] Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk basın tarihi,** İstanbul: Remzi Kitabevi , 2003, s.193.

*** 6354 sayı ve 9 Mart 1954 sayılı kanun devlet büyükleri ile yüksek kademelerde görev yapan devlet memurlarına onların itibarlarını kıracak şöhret, zarar verecek suçları isnat ettirmekten gazetecileri alıkoymak adına düzenlenmiştir. 1956 yılında biraz daha değiştirilerek kanunlaştırılınca ispat hakkı tartışmaları da başlamıştır. Yasanın en zorlayıcı tarafı bir kişiye suç isnadı yapan kişinin bu suçlamasının ispat hakkından yoksun bırakılması olmuştur.

arttırmıştır. Hükümetin izlediği politika sık sık eleştirilir hale gelmiştir. Basın tüm bu eleştirileri olduğu gibi yazmaya başlamıştır. Hükümet ve partisini eleştiren yazılar çıkmasını istemeyen, Başbakan Menderes durumdan oldukça rahatsız olmaktadır. Böylece yeni bir ortamın zeminleri hazırlanmış bulunmaktadır. Hükümet basınla ilgili bir kanun tasarısı hazırlamaya başlamıştır.

1950-1960 yılları arasında yapılan düzenlemeler, tek parti dönemindeki durumla paralellik arz etmektedir. Bu dönemde de, hükümete muhalif basın üzerinde bir baskı oluşturulmaktaydı. Bu yasal düzenlemelerden en dikkat çekici olanları, 6344 sayı ve 9 Mart 1954 neşir yoluyla veya radyo yayınlarıyla işlenecek bazı cürümler hakkındaki yasayla,*** bu yasanın bazı maddelerinin değiştirilmesine yönelik, 6732 sayılı 7 Haziran 1956 tarihli yasa, ve basın yasasının bazı maddelerinin değiştirilmesiyle, ek madde konulan 6733 sayı 7 Haziran 1956 tarihli yasalardır[197]Bu dönemde basın ve gazeteciler sürekli baskı altında tutularak, denetim sağlanılmaya çalışılmış ve bu durum 1960 yılına kadar devam etmiştir.

Siyasal iktidarlar, egemen ideoloji ilke ve programları uluslar arası siyasetteki tercihleri ne olursa olsun ülke insanlarının kültürek kodlarına yönelik söylemleri siyasal duruşlarına uygun bir çerçeveye çekmek konusunda basının etkisini kullanmak durumunda olmuşlardır. Demokrat Parti Dönemi'nde basına uygulanan baskılar sonucunda basın siyaset yapmaktan uzaklaşarak magazine yönelmiştir bu durum dergiciliğin gelişmesine de olanak sağlamıştır. Demokrat Parti iktidarı ile başlayan Amerikan hayranlığının kamuoyunu eğitmek ve aydınlatmak değerleri içersinde dönemin magazin dergileri de, özellikle hedef kitlsi kadın ve aile olan dergilerde "modernleşme ve teknoloji tutkusu", Amerikan toplum yapısının modern yaşam ortamları gündemde tutulmaya çalışılmıştır.

[197] Murat Özgen, **Türkiye'de Basının Gelişimi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, 2004, ss.39-40.

5. DOĞAN KARDEŞ DERGİSİNİN İNCELENMESİ (1945-1960)

5.1. Araştırmanın Amaç ve Önemi

İnsan, hayatının her aşamasında eğitime ihtiyaç duymakla birlikte, eğitimin en önemli olduğu dönem, kişiliğin şekillendiği çocukluk dönemidir. Çocukluk döneminde aile ve okuldan sonra çocuğa özgü tasarlanmış yayınların özellikle de çocuk gazete ve dergilerinin, sosyal duygusal ve ahlaki gelişiminin yanı sıra yaratıcılık ve hayal gücünün gelişmesinde ve okuma alışkanlığı kazandırmada rolü büyüktür. Çocuk eğitiminde ders kitaplarının yanı sıra, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da onaylanan bazı çocuk dergileri, derslerde okutulan kitapların pratikteki eksikliğini ortadan kaldırmak görevini üstlenmiştir.

Dergiler , belirli zaman diliminde meydana gelen olayları, o dönemin düşünce ve yaklaşımını, sorunları egemen ideolojiyi, ideallerini yansıtabilecek en önemli yazılı materyallerdir. Her dönemin ideolojisinin taşıyıcısı olan dergiler, baının kamuoyu yaratma ve kanat oluşturmadaki rolü gereği dönemin ideolojisini yaymakta etkin bir güce sahip olmuşlardır. Bu nedenle Doğan Kardeş Dergisi'nin saptanan dönem içinde değerlendirilmesi, çocuk ve çocuğa bakış açısının anlaşılmasını, o dönemin toplumsal yapısının, sosyo-ekonomik kültürel durumunun, iktidar söyleminin anlamlandırılmasını sağlayacaktır. Çalışmada, dönemin egemen ideolojisini ve işlenmek istenen değerleri kavrayabilmek adına, metinlerde nasıl bir dil ve ifadenin kullanıldığı, hangi anlamların üretilerek öne çıkarıldığı saptanmaya çalışılmıştır.

Çocuk dergilerinin, çocuk eğitimi ile ilgili birebir bağlantısı bulunmaktadır. Doğru davranış ve alışkanlıkların kazanılmasında, kişilik gelişimi ve dil becerisi edinme yolunda eğitici işlevleri bulunan dergiler, toplumun çocuğa kazandırmak istediği değerleri ve bakış açılarını yansıtırlar. Çocuk eğitiminde yaşanan olumsuzluklar bazı durumlarda, geri dönüşü olmayan hatalara sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle çocuk dergilerinin, dönemin egemen ideolojisi hegemonyasında oluşturulan eğitim politikaları çerçevesinde, çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıması gereken özelliklerle örtüşmesi, çocuğun ihtiyaçlarına, zevklerine seslenerek, anadilin geliştirilmesine katkıda bulunması gerekmektedir.

Çalışmanın amacı, Türkiye'de uzun yıllar yayımlanmış Doğan Kardeş Dergisi'nin saptanan dönemdeki yayınlarının, çocuğun kişiliğinin şekillendiği en önemli dönem olan çocukluk çağında, bir çocuk dergisinin eğitim işlevi çerçevesinde dönemin hedeflediği çocuk modeli ile paralellik arz edip etmediğini ortaya koymak olacaktır.

5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıklar

Bu araştırmanın evreni, 1945-1978 yılları arasında 33 yıl boyunca yayınlanan Doğan Kardeş Dergisi'nin sayılarının tamamıdır. Cumhuriyet dönemi sonrası oluşan yeni toplum yapısı, çocuk profili ve eğitim alanındaki gelişmeler dikkate alınarak, dönem çok partili rejim dönemiyle (1945-1960) sınırlandırılmıştır.Dergi, 7 yaş ve üzeri çocuklara hitap ettiği için, 7-14 yaş arası çocuklar araştırmayı sınırlandıran bir başka husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

İçerik analizi, bir metnin bütünlüğünü herhangi bir amaç doğrultusunda parçalayarak sonuca ulaşmaktır. Herhangi bir metnin içerik analizine başlamadan önce amaç ve kapsamın sınırlılıklarının net olarak belirlenmesi gerekir.[198] Evreni oluşturan dergilerin tamamının incelenmesi, içerik analizi çalışmalarını, araştırmanın yapılmasını güçleştireceğinden ve daha geniş bir çalışma alanı gerektirdiğinden evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. 1945-1960 yılları arasında yayımlanan 100 dergi, dönemin önemli olayları, bayramlar ve çocuk etkinlikleri dikkate alınarak seçilmiştir. Dergiler, içerik analizine tabi tutularak haftalık ve aylık (haftalık: 1945-1955, aylık: 1955-1960) yayımlanan dönemlere göre içerikteki türlerin değişimleri saptanmıştır.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma sürecinde, medya ve eğitim işlevine yönelik kaynaklar saptanırken, eğitim ve çocuk psikolojisi alanında da araştırmalar yapılmıştır. Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmalarında önemli bir yere sahip olan Doğan Kardeş Dergisi'nin, 1945-1960 yılları arasındaki incelemede, çocuk, çocuk edebiyatı ve dergiciliğinin gelişimini konu alan, yerli ve yabancı makale ve kitap taraması yapılmıştır.

---

[198] Şengül Özerkan, "Haber Araştırmalarında İçerik Analizi ve Söylem Çözümlemeleri "(içinde), **Tüm Yönleriyle Medya ve İletişim** (ss.37-54), Konya: Eğitim Kitabevi, 2008, s.5.

Çalışmanın araştırma yönteminde içerik analizi yöntemi kullanılmış, çalışmanın hazırlık aşamasında editörlüğünü Prof. Dr. Şengül Özerkan'ın yaptığı "Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye'de 9 Gazete" isimli kitaptaki araştırma modelinden ve yapılan haber analizi çalışmalarından faydalanılmıştır.[199]

İçerik analizi için, 1945-1960 yılları arasında incelenen dergilerden 100 tanesinin veri girişi yapılmış ve bu doğrultuda derginin içeriğindeki türler, yoğunluk olarak, derginin haftalık ve aylık çıktığı dönemlere kıyasla değerlendirilmiştir. Dergideki metinler, sayfa sayfa taranarak söylem çözümlemeleri yapılmış, bu doğrultuda dönemin eğitim sisteminin oluşturmak istediği çocuk profili ortaya çıkarılarak, yeni cumhuriyetin öngördüğü çocuk modelleriyle dergi yayınlarında ortaya konan çocuk profilinin örtüşüp örtüşmediği sorgulanmıştır.

Araştırma verilerinin değerlendirilmesi, metin analizi kısmında ilgili konuların alt başlıklarında ve bulguların değerlendirilmesi kısmında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

5.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

1. Doğan Kardeş Dergisi'nin yayınları, dönemin egemen ideolojisinin oluşturmak istediği çocuk profilini yansıtıyor mu? Yayınlar, dönem iktidarının hegemonyasında biçimlenen eğitim politikalarıyla örtüşüyor mu?

2. Doğan Kardeş Dergisi, çocuk gelişimine katkı sağlayan, çocuk edebiyatı ürünlerinin olması gereken özellikleri taşıyor mu?

3. Doğan Kardeş Dergisi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın tavsiye ettiği dergiler arasında yer alıyor mu ?

[199] Şengül Özerkan(E.d) , **Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye'de 9 Gazete**, İstanbul: Nobel Yayıncılık, 2009.

5.5. Derginin Yayınlanma Öyküsü ve Kimliği

Geniş bir okuyucu kitlesine sahip olan Doğan Kardeş Dergisi, cumhuriyetin ilanından sonra yayımlanan çocuk gazete ve dergileri arasında yer almaktadır. İlk kez 23 Nisan 1945 tarihinde, Yapı Kredi Bankası'nın desteğiyle Vedat Nedim Tör tarafından çıkarılmaya başlayan derginin, hazin bir çıkarılış öyküsü vardır. Yapı Kredi Bankası'nın sahibi Kazım Taşkent küçük oğlu Doğan Taşkent'i 1939'da İsviçre'de bir çığ kazasında kaybeder. Dergi, Taşkent'in oğlunun anısını yaşatmak için, 1945 yılında yayın hayatına başlamıştır. Her senenin, Nisan ayı sayılarında Doğan'ın ölüm yıldönümü kutlanmaktadır.

Yayımlandığı ilk yıllarda, dergiye ismini veren Doğan'ın yaşadığını ve içlerinden biri olduğunu düşünen okurlar, hüzünlü hikâyeyi ancak derginin yayımlanışından on yıl sonra Vedat Nedim Tör'ün yazısıyla öğrenmektedirler:

> **11 arkadaştılar…**
>
> 1939 yılının 10 Nisan Pazartesi günü, İsviçre Flimserstein dağının etekleri 150 yıldır görülmemiş çok acıklı bir faciaya şahit oldu. Bu dağa adını vermiş olan Flims kasabasında bir çocuk yuvası vardır. Hususi bir bakıma ihtiyaç gösterdikleri için dünyanın dört bucağından gelen çocuklar, bu yuvada temiz dağ havası içinde ve çok iyi hocaların elinde hem vücutçe hem kafaca kuvvetli ve sağlam insanlar olarak yetişirler. O gün, yuvanın çocukları, havanın güzelliğinden faydalanmak için grup grup Flims'ten 3 kilometre uzakta bulunan Fidaz köyüne bir gezinti yapmağa gittiler. Yollarda çivit mavisi göklere bakarak, şarkılar söylediler. Bahar güneşinde ısınmak için topraktan başlarını çıkartmaya başlayan renk renk dağ çiçekleri topladılar. Çamların uçlarındaki yeni sürgünlerin taze yeşilini okşadılar. Daldan dala sıçrayan, kalkık ve kabarık kuyruklu, fıldır fıldır gözlü insancıl sincaplara, avuçlarından fındık fıstık yedirdiler. Cıvıl cıvıl ötüşen kuşlarla selamlaştılar.
>
> Kısaca dağ baharının kuru serin aydınlığı içinde yanakları al al olmuş çocuklar sen satır oynaştılar. Vakit öğleye yaklaşıyordu. Ta uzaktan, okulun çocukları yemeğe çağıran çanları duyuldu. Karınları da zil çalmaya başlamıştı. Çocuklar bu sefer de gene grup grup şarkılar söyleyerek, kahkahalar atarak, sakalaşıp oynaşarak, tabiatın çeşit çeşit güzelliklerini, daima değişen renklerini seyrederek yuvanın yolunu tuttular.
>
> Bir grup çocuk yuvaya birkaç yüz metre yaklaşmıştı ki, yamacından geçtikleri Flimserstein dağının tepesinden kopan ve korkunç bir süratle yuvarlanan beş yüz bin metreküplük bir dağ parçası, sinsi bir dev gibi bu yavruları avlayıp altına aldı. 11 arkadaştılar. Dördünün cesetleri bile bulunamadı. Sanki toprak ana onları bağrına çekip almıştı. Bu dört arkadaşın biri bizim Doğan Kardeş'ti. Facia yerinde Doğan'dan bulunan tek hatıra daima yanında taşıdığı bir küçük Türk bayrağıdır.
>
> Bu 11 arkadaşın bir an içinde yokluğa karıştığı bu yerde şimdi körpe canlarına kıyan dağa karşı kollarını kaldırmış bir çıplak çocuk heykeli vardır. Bizim Doğan Kardeşimizin heykeli de Türk çocuklarına değerli dergiler ve kitaplar

hazırlasın diye babası Kazım Taşkent'in ilhamile kurulmuş olan Basım ve Yayınevimizdir. Ruhu şad olsun!"[200]

Bu anma yazılarında dergi, yayın ilke ve politikalarına da kısaca değinmektedir:

"DOĞAN'ı Anıyoruz!"

Bundan tam yirmi yıl önce, 10 Nisan 1939 Pazartesi günü, İsviçre'de bir dağ kayması sonucunda vücudu kelimenin tam manasıyla "yok olan" DOĞAN Kardeş'i rahmetle anıyoruz.

Onun adını taşıyan Yayınevimiz, Matbaamız, Dergimiz, Kitaplarımız ve bütün yayınlarımız Türk çocukları ve gençleri için faydalı olmaya çalışırlar. Bu ideale yaklaştığımız ölçüde DOĞAN Kardeş'in ruhunu da sevindirdiğimize inanıyoruz. Bu bakımdan daima İyi'nin, Güzel'in, Doğru'nun hizmetinde çalışan (Doğan Kardeş) memleketimizde kaliteli yayın örnekleri hazırlamakta bahtiyardır."[201]

[200] **Doğan Kardeş**, Sayı.433, 1955, s.4.
[201] **Doğan Kardeş**, Sayı.481, 1959, s.11.

Doğan 10 yaşında.

Doğan kardeşin annesinden Türk çocuklarına...

Bundan tam yirmi yıl önce, bir tabiat olayı sonunda vatanımız bir evlâdını, anası ve babası da çok sevgili yavrularını kaybettiler.

Onun adını bazılarınız, bu felâketi bilerek; fakat pek çoğunuz da hiç bilmeden her zaman anıyorsunuz. Bu kardeşiniz, Doğan kardeş'tir. 14 yıldan beri sizin için iyi bir arkadaş olmağa çalışan bu dergiye adını veren «DOĞAN», bugün yaşasaydı, sizin büyük bir ağabeyiniz olacaktı. İşte, Doğan'ın yerini doldurmağa çalışan bu Dergiyi okuyan çocuklar, onun aziz vatanımıza karşı yapamadığı hizmetleri siz üzerinize alınız. Her biriniz daha fazla çalışarak memleketimize, milletimize onun hesabına da faydalı olmağa gayret ediniz. Onun çalışma payını siz yükleniniz ki, vatanımız onun hizmetlerinden mahrum kalmasın, onu kaybeden anası ve babası da siz evlâtlariyle övünsünler, Doğan Kardeş'in sevgili okuyucuları aziz Türk çocukları.

Doğan kardeşin annesi
Ayşe Taşkent

Şekil 1: Sayı: 481, 1959, Doğan Kardeş, s.3.

33 yıl boyunca çocuk dergiciliğinde bir efsane olarak, birçok kuşağın zihinlerinde derin izler bırakan dergi, değişen toplum yapısını, toplumun ve iktidarın beklentileriyle oluşan yeni çocuk profilini de ortaya koymaya çalışmaktadır.1945 yıllarından sonra, devletin yaratmak istediği yeni çocuk imajı, eskiye göre farklılıklar göstermektedir. 18. yüzyıldan itibaren batılılaşma çabaları doğrultusunda gündelik yaşamın her alanında değişme ve gelişmeler, yetişkinlerle beraber çocukları da etkilemiştir.Batı tipi yaşamla tanışan çocukların hayatında eğitimden sağlığa, kıyafetten oyuncağa, kitaplardan dergilere birçok alanda değişiklikler olmuş, toplumda birey olarak yerini alan çocukların, ihtiyaçlarına yönelik birçok faaliyet meydana gelmiştir.

İlk, altı sayı aylık çıkan dergi, 31 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Altıncı sayıdan sonra, haftalık çıkmaya başlayan dergi, 19 sayfaya düşürülmüştür. Bu değişiklik politikası küçük okurlarına şu şekilde duyurulmaktadır:

> Doğan Kardeş 15 günde bir ve 25 kuruş! Doğan Kardeş'in 15 günde bir çıkması ve 25 kuruşa satılması bütün kardeşlerimi anlaşılan o kadar çok sevindirmiş ki, adeta bir mektup yağmuru altında kaldım. İsterseniz buna bir mektup bombardımanı da diyebilirsiniz. Ama sevgi ve sevinç dolu bir bombardıman.[202]

Bir süre sonra tekrar aylık çıkarılmaya başlayan dergi, yine haftalık çıkacağının müjdesini çocuklara üçüncü sayfadan duyurmaktadır.

15 Eylûl 1947 Cild: 3

Allo! Allo!
Büyük müjde!
Doğan Kardeş
2 Ekim
Perşembe gününden itibaren
haftalık
ve
15 kuruş
oluyor.

Sevgili kardeşlerim, işte size çok sevineceğiniz bir haber. Bu haberi bütün arkadaşlarınıza müjdeleyiniz. Hepiniz Doğan Kardeş'in onbeş günde bir çıkmasından şikâyetçiydiniz. Bir çok kardeşlerimiz de Doğan Kardeş'i pahalı buluyorlardı. İşte bütün istekleriniz yerine getiriliyor. Sevininiz!..

Şekil 2: Sayı: 52, 1947, Doğan Kardeş, s.3

Derginin yayınlandığı ilk yıllarda, süreli çocuk yayınlarının sayısında bir artış görülmesine rağmen, çıkan dergilerin ömürleri çok uzun süreli olmamıştır. İncelenen dönem içerisinde, Doğan Kardeş ile birlikte yayınlanan dergiler Alpay'ın verilerine göre şöyle sıralanabilir.

[202] **Doğan Kardeş**, Sayı: 8, 1945, s.3.

Tablo 1
1945-1960 Yılları Arasında Yayınlanan Çocuk Dergileri

Çocuk Dergileri		**Yayın Yılları**
Çocuk	:	1936-1947
Yavrutürk	:	1936-1942
Yavrutürk Özel Sayısı	:	1938-1942
Binbir Roman	:	1939-1952
1001 Özel	:	1951-1958
Çocuk Romanları	:	1941 - ?
Bilmece	:	1943-1945
Çocuk Gözü	:	1945-1946
Aile	:	1947-1952
Can Kardeş	:	1947
Çocuk Alemi	:	1947-1949
Küçük Kardeş	:	1947-1948
Armağan	:	1950-1957
Armağan	:	1958-1969
Çocuk Günesi	:	1950, 24 sayı
Çocuklara Armağan	:	1950-1956
Pekos Bill	:	1951-1960
Pekos Bill'in Harikulade Maceraları	:	1951-1953
Ateş	:	1952
Harika	:	1952
Karınca	:	1952-1953
Kelebek	:	1952
Resimli Tomurcuk	:	1952-1954
Yurt Çocuğu	:	1952
Çocuk ve Yuva	:	1953-1978
Koca Teks	:	1953
Oklahama	:	1953-1955
Çocuk Dünyası	:	1940-1943, 1954-1954
Çocuk Yuvası	:	1954-1975, 1957-1966
Genç Ay	:	1954-1959
Afacan	:	1934-1940, 1942-1943

Kaynak: Meral Alpay, **Türk Çocuk Edebiyatı**, Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 1980, ss. 179-180.

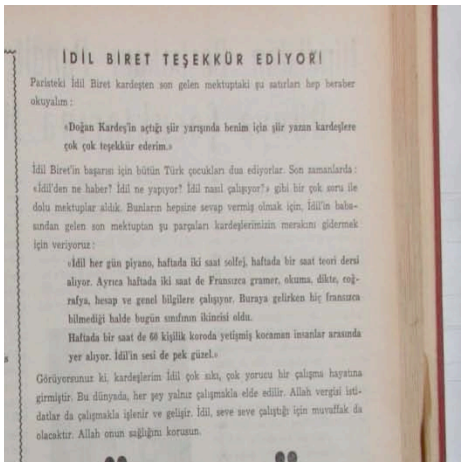
Ülkemizin en uzun ömürlü çocuk dergisi olmayı başaran Doğan Kardeş, birçok kültür ve sanat etkinliklerine imza atarak, çocukların en yakın dostu olmayı başarmıştır. Günümüzün bazı ünlü isimlerinin henüz çocukken gönderdiği mektuplar, şiirler, yazılar, çizimler derginin okurla buluşma sayfalarında yayımlanmıştır.

Selma Emiroğlu, Altan Erbulak, İbrahim Ersaraç gibi karikatüristlerin ilk çizimleri, Müjdat Gezen'in yazıları, İdil Biret, Suna Kan'ın ilk sanat etkinlikleri bu örnekler arasındadır.

Ayrıca dergi, düzenlemiş olduğu ilk resim yarışması, çocuk sineması, çocuklar arası kompozisyon yarışması gibi etkinliklerle çocukların olduğu kadar, yetişkinlerin de gözdesi haline gelmiştir.

Derginin en çok desteklediği isimler arasında Suna Kan ve İdil Biret yer almaktadır:

> Suna Kan kardeşi, Doğan Kardeş'in bütün kardeşleri tanırlar. O, geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da İstanbul'a geldiği zaman, yine beni idarehaneye gelip aradı. Bir yıl içinde boyu uzamış ve biraz da toplamış. Sınıfını pek iyile geçmiş, beşinci sınıf öğrencisi olmuş. Biliyorsunuz ki, Suna Kan kardeş, gayet iyi keman çalar. Evvelki yıl Radyoda orkestra refakatile verdiği konserde pek büyük bir başarı göstermişti. Arada daha çok çalışarak, şimdi en güç parçaları kolaylıkla çalabiliyor. Filarmonik Derneğinin kendisine hediye ettiği yaşına uygun kemanla Büromuzda güzel bir konser verdi. Onu dinliyen bütün Doğan Kardeş Ailesi hayran olduk. O, bu heves ve hızla çalışmasına devam ederse, dört beş yıl içinde bütün dünyanın alkışlıyacağı bir keman virtiözü olacak. Sanki meşhur olacak benmişim gibi o kadar seviniyorum ki, tarif edemem. Bu satırları okuyan bütün kardeşlerimin de benim kadar sevineceklerini umuyorum. Bir Türk çocuğunun böyle dünyaca tanınmış bir şöhret olmasına kim sevinmez? Suna Kan kardeşe sağlık içinde başarıyla ilerlemesini dilerim. [203]

İDİL BİRET TEŞEKKÜR EDİYOR!

Paristeki İdil Biret kardeşten son gelen mektuptaki şu satırları hep beraber okuyalım:

«Doğan Kardeş'in açtığı şiir yarışında benim için şiir yazan kardeşlere çok çok teşekkür ederim.»

İdil Biret'in başarısı için bütün Türk çocukları dua ediyorlar. Son zamanlarda: «İdil'den ne haber? İdil ne yapıyor? İdil nasıl çalışıyor?» gibi bir çok soru ile dolu mektuplar aldık. Bunların hepsine sevap vermiş olmak için, İdil'in babasından gelen son mektuptan şu parçaları kardeşlerimizin merakını gidermek için veriyoruz:

«İdil her gün piyano, haftada iki saat solfej, haftada bir saat teori dersi aliyor. Ayrıca haftada iki saat de Fransızca gramer, okuma, diktе, coğrafya, hesap ve genel bilgilere çalışıyor. Buraya gelirken hiç fransızca bilmediği halde bugün sınıfının ikincisi oldu.

Haftada bir saat de 60 kişilik koroda yetişmiş kocaman insanlar arasında yer alıyor. İdil'in sesi de pek güzel.»

Görüyorsunuz ki, kardeşlerim İdil çok akıl, çok yorucu bir çalışma hayatına girmiştir. Bu dünyada, her şey yalnız çalışmakla elde edilir. Allah vergisi istidatlar da çalışmakla işlenir ve gelişir. İdil, seve seve çalıştığı için muvaffak da olacaktır. Allah onun sağlığını korusun.

Şekil 3: Sayı: 175, 1950, Doğan Kardeş, s.3

[203] **Doğan Kardeş**, Sayı: 25, 1946, s.3.

İDİL'İN DOĞAN KARDEŞ MARŞI

İdil, dünyaca tanınmış bir piyano sanatkârı ve besteci olunca, bugün iç sahifelerde bastığımız Doğan Kardeş marşını öğrenip söyliyecek olan kardeşlerimiz onu daha iyi hatırlıyacaklar ve «Biz küçükken onun bizim için hazırlamış olduğu marşı öğrenmiştik» diye geçmiş zamanları anacaklar.

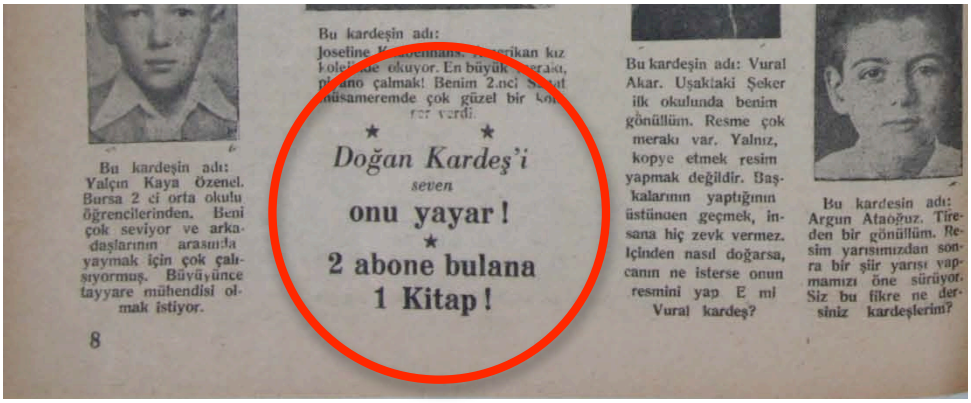
Doğan Kardeş marşını okulunuzdaki müzik öğretmeninize gösterin ve onu size öğretmesini, İdilciğin hatırı için, kendisinden rica edin.

Şekil 4: Sayı: 112, 1948, Doğan Kardeş, s.3

Doğan Kardeş Dergisi'nin incelendiği araştırmaya konu alan dönem, ülkenin ekonomik anlamda sıkıntı yaşadığı dönemlerden biridir. Bu dergilerin dağıtım şekillerine de yansımaktadır. Doğan Kardeş Dergisi, abone usulü dağıtıldığı için hemen hemen her sayısında okurlara aboneliklerini yenilemeleri ve yeni aboneler bulmaları için duyurular yapılmaktadır. Aboneler arasından kura çekilme usulüyle hediyeler dağıtılarak, yeni abonelere cazip avantajlar sunulmaktadır. Kimi zaman, yeni abone bulan okurlar da ödüllendirilmektedir.

Doğan Kardeş'e abone olanlar:
-Yılda bir lira tasarruf etmiş olurlar.
- 2000 liralık ikramiyeli kuraya iştirak ederler.
İkramiyeler şunlardır:
Bisiklet, Fotoğraf Makinesi, Radyo
Yapı ve Kredi Bankasının ikramiyeli aile cüzdanı (Üç tane yüzer liralık)
5 takım elbiselik kumaş
20 para cüzdanı
10 Futbol- 10 Mektep çantası, 350 kitap
- Doğan Kardeş'in çıkaracağı kitapları %20 daha ucuza alabilirler.
Siz henüz abone değil misiniz? [204]

[204] **Doğan Kardeş**, Sayı: 7, 1945, s.6.

Şekil 5: Sayı: 12, 1946, Doğan Kardeş, s.8

SAKIN UNUTMA!..

Aboneleri biten kardeşler zamanında yenilemeyi unutuyorlar. Sonra aybaşında dergilerini alamayınca da üzüm üzüm üzülüyorlar. Onun için aboneleri biten kardeşlerimiz lütfen abonelerini derhal yenilesinler. Bunun için de ya en yakın Yapı ve Kredi Bankası şubesine başvursunlar, yahut da yıllık abone tutarı olan (10) on lirayı posta havalesiyle "Doğan Kardeş, P.K. 1146 İstanbul " adresine yollasınlar. Adlarını ve adreslerini güzelce okunaklı olarak yazmayı da sakın unutmasınlar. [205]

Doğan Kardeş Dergisi fiyat değişikliğini de zaman zaman okurlarıyla paylaşmaktadır:

DOĞAN KARDEŞ'İN FİYATI

Doğan Kardeş'in fiyatını arttırmak zorunda kaldığımız için üzgünüz. Kağıt mürekkep, klişe, yazı, baskı fiyatlarının artması yüzünden bizde tek satış fiyatımızı100 kuruştan 125 kuruşa yükselttik. Buna karşılık abone fiyatımız 15 lira yerine 10 liradır. Görülüyor ki Doğan Kardeş'e abone olacak kardeşler yılda 5 lira tasarruf edebilirler. [206]

1955 yılından itibaren aylık olarak yayımlanan dergi, 1970 yıllarının sonuna kadar yayın hayatına devam etmiş, dönemin ekonomik, mali sıkıntılarından etkilenerek, 78 yılındaki grevle birlikte yayından kaldırılmıştır.

1988 yılı itibariyle tekrar yayınlanmaya başlayan dergi, yeni dönem yayın politikasına yönelik bazı eleştirilerle karşılaşmıştır. Birçok araştırmacı yazar derginin, magazin ve reklam odaklı, Amerikan kültürünü empoze etmeye çalışan bir kimliğe büründüğünü ve bu durumun çocukları olumsuz etkilediğini öne sürmüştür. Aralıklarla yayımlanan dergi, 1993'te yayınına son verir. Dergi kapanışının nedenlerini, ekonomik ve sosyal yönleriyle açıklayarak küçük okurlar için bir veda yazısı yayımlamıştır:

[205] **Doğan Kardeş**, Sayı: 493, 1959, s.3.
[206] **Doğan Kardeş**, Sayı: 482, 1959, s.3.

> Yapı Kredi Yayınları olarak Doğan Kardeş çocuk dergisinin yayınına son veriyoruz. Beş yıl iki ay süreyle, gerek içeriğine, gerek sunumuna elimizden geldiğince özen gösterdiğimiz, adının çevresinde oluşmuş ve birkaç kuşağı derinden etkilemiş "efsaneye" sadık kalmaya çalışarak çıkardığımız bir dergiydi Doğan Kardeş.
>
> ...Ne ki, beş yıl iki ay süren bunca çaba, bunca faaliyet, Sisiphos'unkinden farklı olmadı. Doğan Kardeş, yayıncılarının ve okuyucularının müdahale edemeyeceği, etkileyemeyeceği emperatiflerin dayatması yüzünden varlığını sürdürebilme olanaklarını yitirdi. Kaya, çıkartıldığı dorukta ellerinden kurtuldu, aşağıya yuvarlandı.
>
> Bizi bugünkü noktaya getiren nedenlerin bir kısmı ekonomiktir: 1988'de yayına başlarken, kilosunu 2500-2750 liradan sağladığımız kâğıdın bugünkü piyasa fiyatının 20 bin liranın üzerinde seyredisi (KDV hariç elbet) esasen Türkiye'de yayıncılığın ne tür bir açmazla boğuşmak zorunda olduğunu gösteriyor.
>
> ...Bizi bugünkü noktaya getiren nedenlerin bir kısmı "toplumsal" olarak nitelendirilebilir: Pedagojinin insanlarımızın birincil kaygılarından olmadığı, 500 küsur yıl önceki 'kardeş katli yasası'nın serh düştüğü tarihimizden de belli, itaatkâr bir ümmet yaratma hedefi, yaşama kültürümüz içinde, çocuğun eğitimini de korkutma-sindirme cezalandırma üçgeni içinde halletmeye koşullandırmış bizi. Şüphesiz günümüzde eni konu değişti bu durum. Artık çocuğa daha çağdaş ölçülerle yaklaşıyoruz, ama eski refleksler, bu kez ülkenin bilinen koşulları içinde, ona olabildiğince iyi bir gelecek sağlama gayreti uğruna devreye giriyor [207]

Dergi, emeği geçenlere de şu satırlarla teşekkür etmektedir:

> ...Bütün bu nedenler birleşince bu günlere geldik. Giderek düşen tiraj, bizi önce dergiyi piyasadan çekip salt abonelerle (sayıları düzenli biçimde azalan) yetinmeye itti. Bu durum 10 bin lira fiyatla satılan (ki bunun üzerinde bir fiyat, satışı hepten imkânsızlastıracak bir insafsızlık olur) beher derginin maliyetini 20 bin liranın da üzerine çıkardı. Ve Doğan Kardeş bu yayınevinin başka yayınlarının, en başta da çocuk kitaplarının geleceğini tehlikeye atan büyük bir zarar kalemine dönüştü.
>
> ...Bizimse bu görevi onlardan bekleyerek, günahımızı başka sevaplarla bağışlatmaktan başkaca çaremiz yok. Onun için geride kalan beş yıl boyunca, başta Ergin Telci, Nevzat Basım, Türkel Minibaş, Erdoğan Uğurlu, Sema Polat Öğüt, Selda Baybara, Ayşegül Kosan, Zeynep Arslan, Behice Balta, Zahide Gören, Pelin Aykut, Metin Meriçboyu olmak üzere, çeşitli dönemlerde tutkuyla, özveriyle bu dergi için çalışmış insanları şükranla anarken, ELVEDA DOĞAN KARDEŞ diyoruz... [208]

Yapı Kredi Yayınları, 1 Şubat 2008 yılında Doğan Kardeş Dergisi'ni aynı kapak logosuyla tekrar hayata geçirir. Ancak eski Doğan Kardeş Dergisi'nden farklı olarak, tamamen çizgi romandan oluşan dergi, hedef kitlesini de değiştirdiğini ortaya koymuştur. Dergi, beklentileri karşılayamayarak bir süre bedava dağıtıldıktan sonra, tiraj düşüklüğü nedeniyle tekrar yayın hayatına veda etmiştir.

[207] **Doğan Kardeş**, Sayı: 63, 1993, s.3.
[208] **Doğan Kardeş**, Sayı: 63, 1993, ss.3-4.

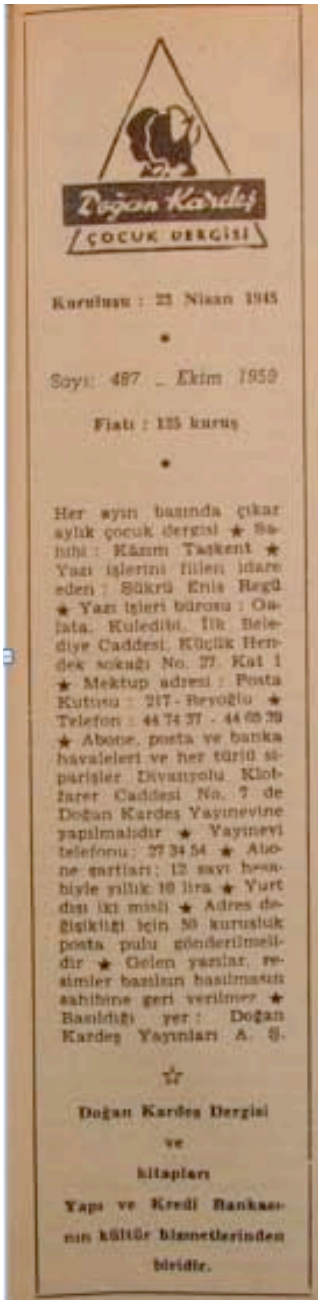
5.5.1. Künye

Yapı Kredi Bankası'nın bir kültür hizmeti olarak Kazım Taşkent'in sahipliğini yaptığı dergi, ilk yıllarında Vedat Nedim Tör, 1954-1957 yılları arasında, Şükrü Enis Regü tarafından yönetilmiştir.

İlk yıllarda künye bilgileri, derginin herhangi bir sayfasında küçük bir köşede aşağıdaki şekliyle yayımlanmıştır:

> Her ayın birinde çıkar.
> Sahip ve neşriyat müdürü
> VEDAT NEDİM TÖR
> Basıldığı yer:
> Kağıt ve Basım İşleri A.Ş-İstanbul
> İdare Merkezi: Beyoğlu Yeni Han
> Adres: Posta K.2217- Beyoğlu Hesap No: Yapı ve Kredi Bankası-İstanbul
> Abone Şartları-12 Sayı hesabıyle yıllık 5 lira, altı aylığı 3 lira [209]

[209] **Doğan Kardeş**, Sayı: 12, 1946, s.3.

Doğan Kardeş
ÇOCUK DERGİSİ

Kuruluşu : 23 Nisan 1945

•

Sayı: 487 _ Ekim 1959

Fiatı : 125 kuruş

•

Her ayın başında çıkar aylık çocuk dergisi ★ Sahibi : Kâzım Taşkent ★ Yazı işlerini fiilen idare eden : Şükrü Enüs Regü ★ Yazı işleri bürosu : Galata, Kuledibi, İlk Belediye Caddesi, Küçük Hendek sokağı No. 27. Kat 1 ★ Mektup adresi : Posta Kutusu : 217 - Beyoğlu ★ Telefon : 44 74 37 - 44 65 79 ★ Abone, posta ve banka havaleleri ve her türlü siparişler Divanyolu Klodfarer Caddesi No. 7 de Doğan Kardeş Yayınevine yapılmalıdır ★ Yayınevi telefonu : 27 34 54 ★ Abone şartları : 12 sayı hesabiyle yıllık 10 lira ★ Yurt dışı iki misli ★ Adres değişikliği için 50 kuruşluk posta pulu gönderilmelidir ★ Gelen yazılar, resimler basılsın basılmasın sahibine geri verilmez ★ Basıldığı yer : Doğan Kardeş Yayınları A. Ş.

☆

Doğan Kardeş Dergisi ve kitapları Yapı ve Kredi Bankasının kültür hizmetlerinden biridir.

Şekil 6: Sayı: 453, 1956, Doğan Kardeş, s.3

1949 ve 1950'de sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden Vedat Nedim Tör, Yazı İşleri Sekreteri ise, Şükrü Enüs Regü olarak belirtilmektedir.

1951 yılından 1960 yılına kadar künyeye derginin sahibinin adı da, Manisa milletvekili Kazım Taşkent olarak eklenmiştir. Yazı İşlerini fiilen idare eden kişi ise, Şükrü Enüs Ergüdür.

5.5.2. Logo

Doğan Kardeş Dergisi, ilk yıldan son yayınlanma tarihine kadar olan süreç içersinde renk değişimi yapmak suretiyle aynı logoyu kullanmıştır.

Şekil 7: Sayı: 6, 1945, Doğan Kardeş, Ön kapak

Şekil 8: Sayı: 472, 1958, Doğan Kardeş, Ön kapak

Derginin ilk logosunda, kırmızı zemin üzerine siyah yazı kullanılarak, derginin adı olan, "Doğan Kardeş" olarak yer alır. Daha sonraki yıllarda aynı isim, kırmızı zemin üzerine beyaz yazıyla sunulmaktadır.

5.5.3. Yazar Kadrosu

İlk yıllarda, derginin kadrosunda hikâye sütunlarında, Nihal Yalaza Taluy, Nezahat Nurettin Ege, Hikâyeci Teyze, Adem Sakar ve Cevat Gobi yer almıştır. Taluy dışındakiler, doğa ve fen olaylarını konu alan, yazılar da yazmıştır. Yazarlar, zaman zaman farklı türlerde de karşımıza çıkmaktadır. Enver Behnan Şapolyo, Şükrü Enis Regü romanlarıyla, Hikmet Duruer, Selma Emiroğlu, Güngör Kabakçıoğlu, Yalçın Emiroğlu resimli romanlarıyla, Can Tantürk, Evin Taylan, Koray Yaman hikâyeleriyle dergiye katkı sağlamakta, birçok sayıda da Bülent Kahyaoğlu, Muazzez Kargı, Fethi Köngül, Bülent Tunakan gibi isimler de dergi sayfalarında yer almaktadır. Derginin aylık olarak yayımlandığı dönemlerde ise, şiirler haricinde, hikâye ve masallar da dahil olmak üzere metinler de çoğunlukla yazar ismi kullanılmamıştır.

5.5.4. Derginin Kapak Sunumu

23 Nisan 1945 yılında, ilk sayısında dergi kapağı renkli zemin üzerine konumlandırılmış, dekupe çocuk yüzü fotoğraflarından oluşmaktadır.

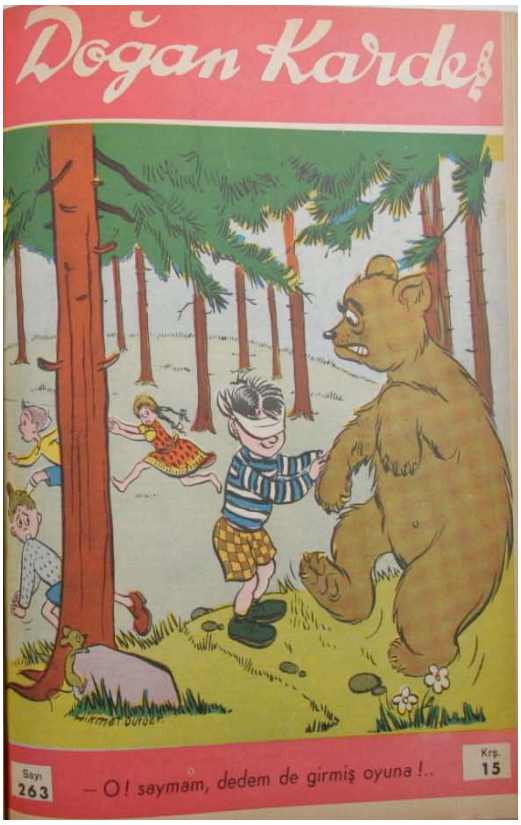
Şekil 9: Sayı: 1, 1945, Doğan Kardeş, Ön kapak

Doğan Kardeş'in ilk sayısının kapağında İsmail İnsel tarafından yapılmış, çocuk resimlerinden oluşan bir kolaj vardır ve okurlar, bu resimleri kimin yaptığını yine derginin sayfalarından öğrenirler:

> Kapaktaki güzel çocuk fotoğraflarını Doğan Kardeş'e Sabah Fotoğrafhanesi sahibi İsmail İnsel ağabey hediye etti. [210]

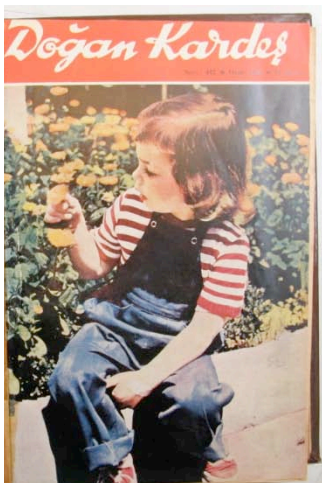
İlk yıllarında, ön ve arka kapak renkli olarak basılan, derginin kapak resimlerini Selma Emiroğlu tasarlamıştır. Kapak resim konularını ise, genel olarak çocuk ve nadiren de hayvan resimleri oluşturmaktadır. Genelde konular çocuk etkinlikleri, anne, çocuk, aile ilişkileri, önemli günler ve haftalar üzerine kurgulanarak verilmektedir. Her sayıda kapak resminin altında, "Yüzmek Öğreniyoruz", "Doğan Kardeş Müsameresi'nde", "Resim Sergisinde", "Eski Yılı Uğurluyoruz" gibi konuyu açıklayıcı cümlelere yer verilmiştir.

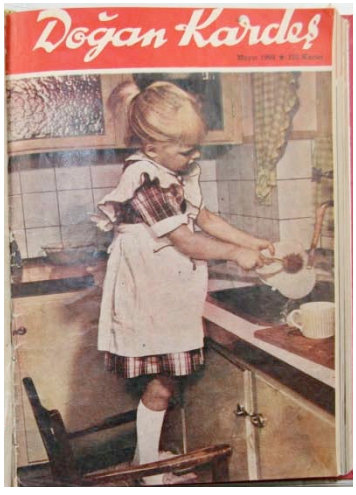
[210] **Doğan Kardeş**, Sayı: 1, 1945, s.7.

Şekil 10: Sayı:263, 1951, Doğan Kardeş, Ön kapak

Dergi kapaklarında aylık olarak yayımlanmaya başladığı, 1955 yılından itibaren, renkli çocuk fotoğrafları görülmeye başlamıştır.

Şekil 11: Sayı: 442, 1956, Doğan Kardeş Ön kapak,

Şekil 12: Sayı: 494, 1978, Ön kapak

5.6. Derginin Dil, Anlatım, Biçim ve İçerik Özellikleri

5.6.1. Dil ve Anlatım Özellikleri

Toplumsallaşma bir etkileşim sürecidir. Bu süreçte birey, bir kimlik kazanır ve yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelir.

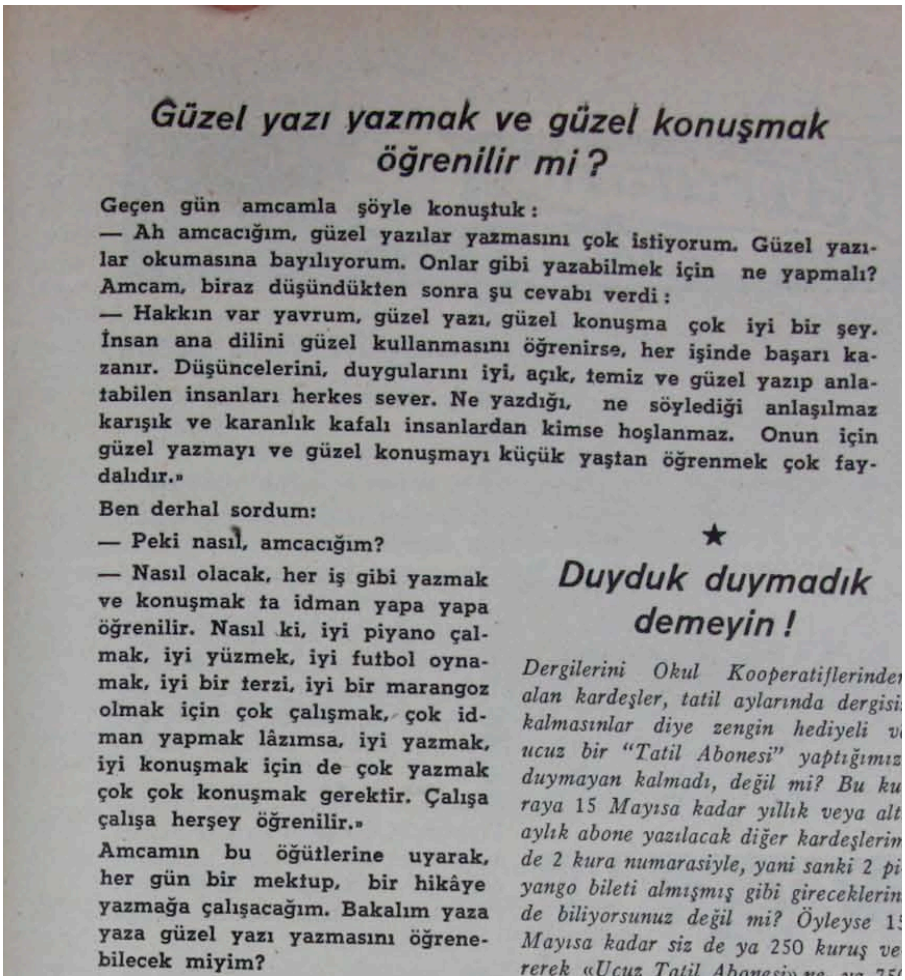
Dil, toplumsal bir varlık olarak toplumun oluşumunu sağlayan temel unsurlardan biridir. Bireyin iletişim yeteneğini, en önemli iletişim aracı olan dili kullanma becerisi belirler. Dilini iyi kullanan bireylerde, sosyal yaşamlarında çevrelerindeki kişilerle daha sağlıklı iletişim kurmaktadırlar.

Bireyin sosyalleşmesi, çocukluk döneminde başlar. Bu dönemde aile, okul ve yaşadığı çevreyle etkileşim içinde olan bireyin, dilsel gelişimine en büyük katkı sağlayan araçlar kitap, dergi ve gazetelerdir.

Dergi yayımlanmaya başladığı ilk dönemler itibariyle çocuklara, dilin önemini anlatan ve anadil sevgisini aşılayan yazılar yayımlamaktadır:

> **ANA DİLİMİZ**,
> Sen tükenmez bir hazinesin!
> Ne güzel, ne renkli, ne canlı, ne cana yakın bir anadilimiz var bizim.
> Onun inceliklerini zenginliklerini öğrendikçe, milletimi de vatanımı da daha çok seviyorum. [211]

[211] **Doğan Kardeş**, Sayı: 32, 1946, s.22.

Güzel yazı yazmak ve güzel konuşmak öğrenilir mi?

Geçen gün amcamla şöyle konuştuk:

— Ah amcacığım, güzel yazılar yazmasını çok istiyorum. Güzel yazılar okumasına bayılıyorum. Onlar gibi yazabilmek için ne yapmalı?

Amcam, biraz düşündükten sonra şu cevabı verdi:

— Hakkın var yavrum, güzel yazı, güzel konuşma çok iyi bir şey. İnsan ana dilini güzel kullanmasını öğrenirse, her işinde başarı kazanır. Düşüncelerini, duygularını iyi, açık, temiz ve güzel yazıp anlatabilen insanları herkes sever. Ne yazdığı, ne söylediği anlaşılmaz karışık ve karanlık kafalı insanlardan kimse hoşlanmaz. Onun için güzel yazmayı ve güzel konuşmayı küçük yaştan öğrenmek çok faydalıdır.»

Ben derhal sordum:

— Peki nasıl, amcacığım?

— Nasıl olacak, her iş gibi yazmak ve konuşmak ta idman yapa yapa öğrenilir. Nasıl ki, iyi piyano çalmak, iyi yüzmek, iyi futbol oynamak, iyi bir terzi, iyi bir marangoz olmak için çok çalışmak, çok idman yapmak lâzımsa, iyi yazmak, iyi konuşmak için de çok yazmak çok çok konuşmak gerektir. Çalışa çalışa herşey öğrenilir.»

Amcamın bu öğütlerine uyarak, her gün bir mektup, bir hikâye yazmağa çalışacağım. Bakalım yaza yaza güzel yazı yazmasını öğrenebilecek miyim?

★

Duyduk duymadık demeyin!

Dergilerini Okul Kooperatiflerinde alan kardeşler, tatil aylarında dergisiz kalmasınlar diye zengin hediyeli ve ucuz bir "Tatil Abonesi" yaptığımızı duymayan kalmadı, değil mi? Bu kura ya 15 Mayısa kadar yıllık veya altı aylık abone yazılacak diğer kardeşlerin de 2 kura numarasiyle, yani sanki 2 piyango bileti almışmış gibi gireceklerini de biliyorsunuz değil mi? Öyleyse 15 Mayısa kadar siz de ya 250 kuruş vererek «Ucuz Tatil Abonesi»

Şekil 13: Sayı:482, 1959, Doğan Kardeş s.3

DİL KÖŞESİ

ZIT SIFATLAR

Aşağıda rakamlarla gösterilen 10 sıfat harflerle gösterilen 10 sıfatın zıddıdır, yalnız sırası karışıktır. Dikkatle okursanız bunlardan hangilerinin harflerle gösterilen sıfatlardan hangilerine tam zıt olduklarını bulabilirsiniz.

A Yaş - Dar 1
B Büyük- İnce 2
C Bol -Az 3
Ç Ufak- Dolu 4
D Güzel- Küçük 5
E Uzun- Kuru 6
F Geniş- Kıt 7
G Çok- Kısa 8
H Kalın- Çirkin 9
I Boş- İri 10

İKİZ KELİMELER

Aşağıda biri harflerle, öbürü rakamlarla gösterilen iki sütunda onar kelime vardır. Her biri kendi başına anlamlı olan bu kelimeler bazan, özel bir anlam belirtmek, yahut anlamı kuvvetlendirmek maksadı ile, ikisi birlik olarak kullanılır, mesela "el" ve "ayak" kelimeleri "el ayak çekildi" cümlesinde böyle kullanılmıştır. "ortada hiç kimse kalmadı" demektir. Dikkatle okursanız burada sol sütundaki kelimelerle sağ sütundan seçeceğiniz kelimelerden böyle özel anlamlı birlikler yapabilirsiniz.

A Çanak- Saçak 1
B Ev- Baş 2
C Öte- Çömlek 3
Ç Salkım-Toplu 4
D Eş- Yarı 5
E Giyim- Çatma 6
F İri- Beri 7
G Derli- Kuşam 8
H Üst- Dost 9
İ Derme- Bark 10 (Cevabı 48:sayfada) [212]

Çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocukların dilsel gelişimine olumlu katkı sağlamaları açısından, bazı dil ve anlatım kurallarına uygun olarak yazılması gerekmektedir. Çocuklar için yazılmış bir yazının, büyüklerce zevkle okunabilmesi gereklidir.Çocuk yayınları, çocuğun dil ve gelişimine uygun olmalı, sözcük dağarcığını zenginleştirmelidir. Yalın, kısa cümleler kullanılıp, açık, duru, sade bir anlatım tercih edilmelidir. Anlatım, ilgiyi diri tutacak biçimde akıcı ve canlı olmalıdır.Konuşma dili ölçü alınmalı, yapıtın diliyle konuşma dili arasında uçurum olmamalıdır. Noktalama işaretleri titizlikle seçilmeli, yabancı kelimelerin okunuşları, mutlaka ayraç içinde verilmelidir.[213]

Doğan Kardeş Dergisi'ndeki metinlerde, çocuklara özgü sade ve yalın bir yazım tercih edilmiş, aşırı betimleme ve didaktik bir anlatım kullanılmamıştır. İfadeler, çocukların anlayabileceği biçimde, çoğu zaman "soru -cevap" şeklinde tasarlanmıştır:

Oynanan Piyes'in adı: Memiş'in Rüyası

Görseniz, ne eğlenceli ne güzel bir piyes. Yer yer söylenen şarkılar hala kulağımda çınlıyor. İstanbul'da oturan kardeşlerime bu piyesi görmelerini sağlık veririm. Şimdiye, kadar hiç tiyatroya gitmediğim için, merak ettim de anneme sordum.

-Anneciğim tiyatroda oynayanlara ne derler?
-"Sahne artisti" veya "aktör" derler yavrum.
-Peki, aktörlere rollerini kim öğretir?
-Öğretmen gibi biri yavrum ona "rejisör" derler. [214]

[212] **Doğan Kardeş**, Sayı: 493, 1960, s.36.
[213] Nas, ss.77-78.
[214] **Doğan Kardeş**, Sayı: 7, 1945, s.8.

Bazı metinlerde, döneme özgü kelime kullanımlarına rastlanılmaktadır:

> Kapaktaki güzel çocuk fotoğraflarını Doğan Kardeş'e Sabah **fotoğrafhanesi** sahibi İsmail İnsel **ağabey** hediye etti."[215]

> "Bu mini mini kardeşin adı Fatoş Balkardır. Daha henüz beş yaşında olduğu halde, iki seneden beri çocuk tiyatrosunda oynamış ve **muvaffakiyet** kazanmıştır. Piyano ve dans dersleri almaktadır. Şimdi Boğaziçi Lisesi ana kısmının çalışkan öğrencilerinden biridir. En çok sevdiği annesi, babası, amcası ve **mektebidir.**[216]

Dergide yer alan metinler, dilbilgisi kurallarına uygun olarak yazılmış, çoğunlukla kısa ve devrik olmayan cümleler tercih edilmiştir. Türkçe cümle yapısına uygun, yapının kuruluş özellikleriyle örtüşen kalıplar kullanılmaktadır.

Genel anlamda, başlıklarla metinler arası uyum sağlanmış, başlıklarda iri punto ve kalın harf kullanılarak çocuğun algılaması kolaylaştırılmıştır. Cümleler etken yapılı, noktalama işaretlerine ve imla kurallarına uygun olarak kurulmuştur:

> **EN BÜYÜK DOSTLARIMIZ**
> Bir zamanlar en büyük dostlarımız oyuncaklardı. Canımız sıkılınca oyuncaklarımıza sarılır, onlarla eğlenir oyalanırdık. Şimdi git gide, oyuncaklarımızın yerini kitaplar almağa başladı. Boş zamanlarımızda kitap okuyarak vakit geçiriyoruz. Okuyacak kitabımız olmazsa canımız sıkılıyor.
> Geçen gün kitap okurken birdenbire amcam yanıma girdi ve sordu.
> -Kitap okumayı seviyor musun?
> -Çok seviyorum amcacığım.
> -Aferin yavrum. Yalnız okuduğun şeylere çok dikkat et. [217]

5.6.2. Derginin Biçimsel Özellikleri

Çocuk yayınlarının, özellikle de çocuk dergilerinin biçimsel olarak bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Dergi kağıdının kalitesi özenle seçilmeli (1. ya da 2. hamur kağıt kullanılmalıdır.), kağıt, mat ve bükülebilir olmalıdır. Çocuk gazete ve dergileri büyüklük, kapak ve sayfa düzeni açısından çocukların sevebileceği ve rahatça okuyabileceği biçimde olmalıdır. Çocuk dergilerinin biçimsel yapısı, içeriğinde yer alan metinlerin sanatsal değere sahip, aynı zamanda kolay okunulabilir olması önemli olmaktadır. Ayrıca çocuk dergilerinin sayfa yapısı ve büyüklüğü de önemlidir.

---

[215] **Doğan Kardeş**, Sayı: 1, 1945, s.7.
[216] **Doğan Kardeş**, Sayı: 12, 1946, s.8.
[217] **Doğan Kardeş**, Sayı: 68, 1948, s.3.

Yazıların boy ve puntoları, hedef kitle olan yaş gruplarına göre özenle hazırlanmalıdır. Çocuk yayınlarında, puntoların okuyucuların yaşlarına göre ayarlanması gerekmektedir. 7 – 8 yaş dönemi çocuklar için 12 puntoluk harfler, bu yaştan sonraki çocuklar için ise, 10 puntoluk harfler kullanılması, okuyucunun okumada sorun yaşamaması açısından önemlidir.[218] Çocuk kitaplarında puntonun yanı sıra, satır aralığı, her sayfadaki sözcük sayısı da önemlidir.

Okumayı öğrenmiş çocuklar için hazırlanmış kitaplar, ne çok büyük ne de çok küçük olmalı, sözcükler uygun aralıklarda ve gözü yormayacak büyüklükte yazılmalıdır.

Edebiyat, çocuklara ilk dönemlerde ancak görsel dünya aracılığıyla ulaştırılabilir. Bu nedenle metinler resimlerle karikatürlerle desteklenmelidir. Resimler, fotoğraflar, şekiller çocukların algılayış seviyeleri göz önünde tutularak mümkün olduğu kadar açık, sade ve net olmalıdır. Görsellerde kullanılan renkler, birbirlerine karışmamalıdır.[219]

1945 yılında yayımlanmaya başlayan dergi, ilk 6 sayı aylık, 31 sayfa ve 59 kuruş olarak çıkmıştır. 7. sayıdan itibaren haftalık olarak yayımlanmaya başlayan dergi, ön ve arka kapak renkli olarak yayımlanmıştır.

Doğan Kardeş, aylık olarak yayımlandığı dönemlerde 17,5 X 25 cm. boyutunda birinci hamur kağıda ve 60 gram ağırlığında, ön ve arka kapak renkli, 90 gramajlı kağıttan 50 sayfa olarak piyasaya çıkmıştır.

Dergide, 8 punto kullanılmıştır. Punto kullanımı yaş aralıklarıyla tam uyuşmamasına rağmen, başlıklarda bold ve metne göre daha büyük punto kullanımına dikkat edilerek, anlatım biçiminde çarpıcılık sağlanmıştır. Paragraflar çok uzun tutulmamakta, satır aralıkları gözü yormamaktadır. Sayfalardaki sözcük sayısı da okuyucuların anlatımdan kopmamaları açısından kısa tutulmuştur.

Derginin sayfa kenar boşlukları geniş tutulmuş, satırlar arasında bir boşluk bırakılarak, okuyucuya rahat okuma imkânı sağlanmıştır. Çocuk dergilerinin sahip

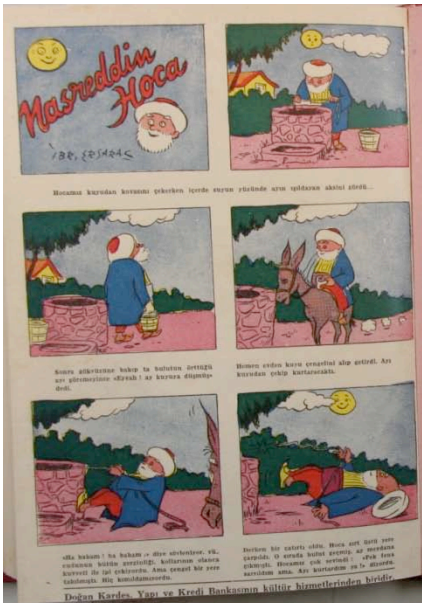
[218] Demiray, ss.6-7.
[219] Nas, s. 57.

olması gereken özellikler açısından Doğan Kardeş dergisi incelendiğinde, derginin yayımlanan bütün sayılarında bu ilkelere bağlı kalındığı görülmektedir.

Dergide yer alan resimler, konu olarak metinlerle uyumludur.

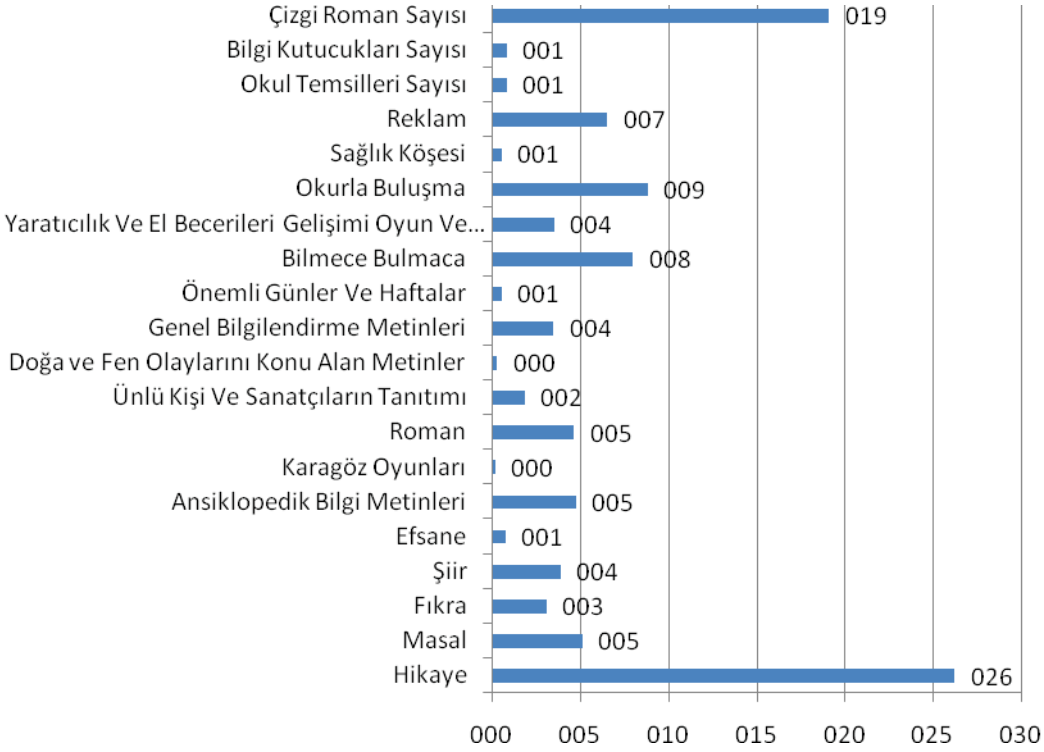

Şekil 14: Sayı:477, 1958, Doğan Kardeş, s.4

Şekil 15: Sayı:483, 1959, Doğan Kardeş s.50

5.6.3. Derginin İçeriğindeki Türlerin Dağılımı

Grafik 1. Doğan Kardeş Dergisi'nin İçeriğindeki Türlerin Dağılımı

5.6.3.1. Edebi Türler

Dergide, hikaye, roman, masal, şiir, efsane, okul temsilleri (piyes) gibi edebi türlere yer verilmektedir**.** Yetiştirilmesi hedeflenen insan tipinin özellikleri metinlerde ayrıntılı olrak belirtilerek, dönemin çaba ve uygulamalarına ışık tutulmaya çalışılmıştır. Savaş döneminde yaşanan zulümler, sıkıntılar, dönemin sosyo-ekonomik siyasal ve ahlaki sorunlarına dikkat çekilerek milli bilinç diri tutulmaya çalışılmıştır.

5.6.3.1.1. Hikâye ve roman

Hikâye, insan yaşamından gerçeğe uygun kesitler sunan, bunu yere, zamana bağlayarak yapan, yazı türü olarak tanımlanmaktadır. Bu gibi yazıların daha genişlerine de roman denilmektedir.

Çocuk hikâyeciliğini ise, Beydabanın Kelile ve Dinmesi Lafontaine'nin fabllarının uzantısı olarak görmek mümkündür.

Zaman içerisinde çocukların dünyasından gelen hikâyelerde, iyilik ve kötülüğün savaşı, iyiliğin sürekli üstün gelişi anlatılır. İyiler mükafatını görürken, kötüler cezasını çeker. Bu hikâyeler psikolojik ve sosyolojik tahlillerden uzak oldukça yalın anlatıma sahiptirler. Bu anlatımı sürükleyip götüren sadece merak öğesidir.

Romanlarda, hikâyelerden farklı olarak gelenek ve göreneklerin, kişilerarası ilişkilerin toplumsal durumların ve ruhsal olayların açıklanması görülmektedir.[220]

Çocuklar, masal çağından sonra gerçeklere yöneldikleri yaşlarda, hikâye ve romana ilgi duymaya başlarlar. İlköğretimin ilk yıllarında, daha uzun ve sıkıcı buldukları romanların yerine hikâyeleri tercih etmektedirler.

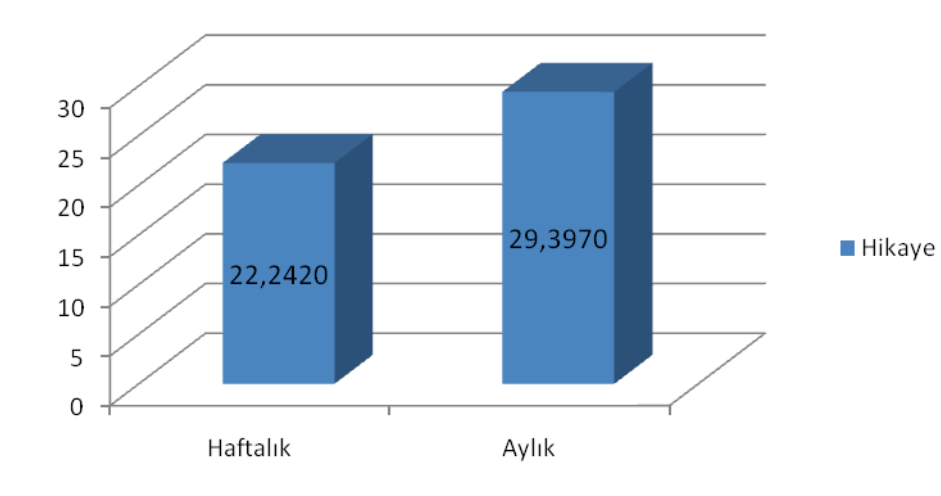
Doğan Kardeş Dergisi'nin hitap ettiği çocuklar, ilköğretim grubuna dahildir. Araştırma kapsamındaki sonuçlara bakıldığında, dergide en yoğun tür olarak hikâyeler yer almaktadır. Ayrıca dönemsel olarak yapılan incelemeler sonucunda, derginin aylık olarak çıkmaya başladığı dönem itibariyle hikâye sayısında, diğer metinlerle kıyaslandığında daha fazla artış olduğu gözlemlenmektedir. Buradan yola çıkılarak, çocuk okurların en çok ilgi gösterdikleri bölüm olan hikâye sayısında arttırmaya gidildiği söylenebilir.

Tablo 2
Derginin Hikâye Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Hikâye yoğunluğu	22,242	10,116	29,397	8,735	-3,208	**0,002**

Derginin hikâye yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-3,21$, $p=0,002<0,05$). Dergi aylık yayınlanırken hikâye oranı haftalık yayına göre daha yüksektir.

[220] Oğuzkan, **Yerli ve Yabancı Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, 1979, s.92.

Grafik 2. Derginin Hikâye Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Hikâyelerde ağırlıklı olarak işlenen konular hayvan sevgisi, sorumluluk bilinci, iyiliğin mükafatı, çalışkanlığa övgü, olumsuz davranışların eleştirilmesi, anne sevgisi, sağlığa özen gösterme, kendini sevme ve özgüvendir. Dergide yer verilen çeşitli adap kuralları arasında arkadaşlara, büyüklere karşı edep ve nezaket kurallarının ihmal uyarılarına sıkça rastlanılmaktadır. Yalan ve yalancılığın kötü bir davranış olduğu, başarıya ulaşmanın yolunun çalışma ve gayret göstermek olduğu düşüncesi sıklıkla işlenmektedir. Yardımlaşma, kanaatkarlık gibi kavramlar yüceltilmektedir. Birçok masal, hikaye ve roman çocukların, kaçınılması gereken davranışlara yönelmelerini engellemeleri için kurgulanmıştır.

"Kartalla Çarpışan Hasan" başlıklı hikâye de, kahraman ve yardımsever bir çocuğun maceraları anlatılmaktadır.[221]

"Gökyüzüne Misafir Geliyor" başlıklı hikâye de, güneş sisteminin hareketleri ay ve güneşin karşılıklı konuşmalarıyla anlatılmaktadır. Doğa ve fen olaylarının ayrıntılarıyla işlendiği bu hikâyelerde, çocukların rahat kavrayabileceği, sıkıcı olmayan öykümsü bir anlatım hakimdir.[222]

1951'de hayvan sevgisinin konu edildiği, "Kumru'nun Buluşu" adlı hikâyede Kumru adlı bir köpek ve sahibi Mine'nin sıkı dostluğu anlatılmaktadır.[223] Dergide birçok hikâye hayvanların kişileştirilmesi yoluyla, hayvanlara insansı özellikler

[221] **Doğan Kardeş**, Sayı: 4, 1945, s.9.
[222] **Doğan Kardeş**, Sayı: 7, 1948, s.9.
[223] **Doğan Kardeş**, Sayı: 223, 1951, s.5.

atfedilerek kurgulanmaktadır. Hikâyelerde, hayvanlar insanlar gibi giyinmekte, konuşmakta, her türlü sosyal faaliyete katılmaktadır. Bu şekilde çocuk okurlara daha eğlenceli bir üslubla kavramlar aşılanmaktadır.

Diğer bir hikâyede, Ejdarha ailesinin, kasabalarına yeni açılan kütüphane dolayısıyla yaşadıkları sevinç anlatılmaktadır. Hikâye, çocuklara kitapları sevdirme ve okuma alışkanlığı kazandırma üzerine kurgulanmıştır.[224]

Bazı hikâyelerin konusu ünlü kişilerin yaşam öyküleridir. Kristof Colomb'un Amerika'yı keşfi sırasında yaşadığı mücadeleler anlatılırken, kullanılan görsellerde Colomb, olduğundan daha küçük yaşlarda resmedilmiştir. Bu şekilde Colomb, keşif sırasındaki maceralarında bir çocuk gibi gösterilerek, çocukların olayları daha rahat içselleştirilmesi sağlanmaktadır.[225]

Adsız kahraman adlı hikâyede ise, milli savaş dönemindeki kahramanlık mücadelemiz anlatılmaktadır. Askerlerimizin onca zorluk içinde gösterdikleri yaşam savaşı, ulus olma bilinciyle birlikte işlenmektedir:

> Kadın, erkek, çoluk çocuk katıldığımız dişimizle tırnağımızla çalıştığımız milli savaşın en hararetli en önemli günleriydi.
>
> Ordumuz büyük taarruz hazırlıklarına başlamıştı.
>
> Murat, iki gecedir uykusuz ve yarı açtı. Fakat açlığı aklına bile gelmiyor, düşmanı gördüğü zaman nasıl ateş yakabileceğini düşünüp duruyordu. Eline geçirdiği ağaç kavuklarını birbirine sürterek ateş çıkarmayı bir kere daha denedi. Biraz becerir gibi oldu ama bu hiçte pratik bir şey değildi. Öğleye doğru karnının müthiş açıktığını hissetti. Beyhude yere çantasını bir kere daha karıştırdı. Peksimetin kırıntıları bile yoktu. Karnını doyurmak için bir şeyler yapması lazımdı**.** [226]

Hikâyelerde kimi zaman olumsuz davranışlar doğrudan eleştirilirken, örneğin kıskançlığın, kibrin, tembelliğin, yalan söylemenin, bencilliğin meydana getirdiği sonuçlar ortaya konarken, bazı davranışları olumlayarak da istenilen vurgu sağlanmaktadır. Çalışkanlığın, tutumlu olmanın, adil ve dürüst davranmanın, iyilik yapmanın onaylanması gibi. Sorumluluk, görev ahlakı temalarını esas alan yeni toplumun ulusal kalkınma modelinde görev ahlakı vurgusu çalışmayı bir değer, erdem ve ahlaki varoluş biçimi olarak sunmaktadır. Bu bağlamda çalışkanlık, yeni toplum için öngörülen vasıfların başında gelmektedir.

---

[224] **Doğan Kardeş**, Sayı: 477, 1958, s.35.
[225] **Doğan Kardeş**, Sayı: 390, 1954, s.4.
[226] **Doğan Kardeş**, Sayı: 487, 1959, ss.24,25.

1955 ve sonrasında yayımlanan hikâyelerde, artık yavaş yavaş Amerikan çizgi kahramanlarını görebilmek mümkündür. “Devin Borcu” adlı hikâyede Donald Amca, Miki, Gufi gibi kapitalist sistem gereği oluşan, tüketim ideolojisinin sarmalında yaratılan kahramanların yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.[227] Amerikan hayranlığının açıkça vurgulandığı bu hikâyelerde, para, sermaye güç gibi kavramlar, milyarder Donald Amca, lüks yaşam gibi söylemlerle ve sık sık tekrarlanan dolar görselleriyle çocuklara aşılanmaktadır.

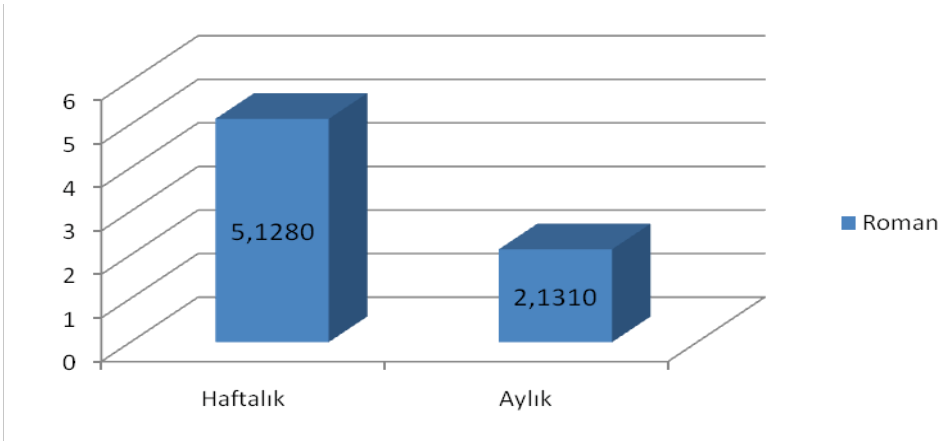
Dergi ilk çıktığı yıllarda, resimli ve tek sayfa romanlar yayınlamaktadır. 1950’li yıllarda uzun soluklu çeviri romanlar, dergide dört, beş sayfa ve her sayıda devam eden bölümler şeklinde görülmektedir. Romanlar, kimi zaman da ek olarak, orta bölüme yerleştirerek okurlara sunulmaktadır. Aylık olarak yayına geçilen, 1955’li yıllar itibariyle roman yoğunluğunda belirgin bir düşüş saptanmaktadır.

Tablo 3
Derginin Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Ansiklopedik bilgi metinleri yoğunluğu	5,128	5,171	2,131	2,590	3,801	**0,000**

Derginin roman yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=3,80, p=0,000<0,05). Haftalık yayınlanırken derginin roman oranı aylık yayına göre yüksektir.

[227] **Doğan Kardeş**, Sayı: 447, 1956, s.36.

Grafik 3. Derginin Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Tanzimat sonrası çeviri romanlarda artış oranı görülmektedir. Romanlar, işlenen temalar hikâyelerle paralellik arz etmekle beraber vatan sevgisi, ulus olma bilinci, bayrak sevgisi, kahramanlık, farklı kültürleri tanıma gibi temalar daha fazla ön plandadır. Bu kavramlar, dönemin oluşturmak istediği çocuk modeli için öngördüğü değerlerle paralellik arz etmektedir.

1945 yılının 7. sayısında derginin sayfalarında ilave olarak verilen romanın tanıtımı ilk sayfada yapılmaktadır.

Romanda, kızılderilerin yaşamları, kültürleri, gelenek ve görenekleri, kabilelerin birbirlerine bağlılıkları, vatan ve millet sevgisi çerçevesinde işlenmektedir. "*Kızılderililer, çocukları doğar doğmaz onlara isim vermezler, onları çocuk diye çağırırlar. Kızılderili her erkek çocuk oniki yaşından sonra bir isim sahibi olabilmek için cesaretine herkesi inandıracak bir iş yapmak zorundadır.*" [228] Romanda bir erkek çocuğun, Karayipler Denizi kıyılarındaki ormanlarda ismini kazanabilmek için verdiği mücadelede heyecanlı, sürükleyici, akıcı bir dille anlatılmaktadır. Roman, derginin peşpeşe yayınlanan altı sayısında da verilmeye devam etmektedir.

1948 yılında yayınlanan, Yıldırım'ın Serüvenleri isimli roman ise, her sayıda tek sayfa verilmektedir. Romanda Yıldırım'ın başından geçen olaylar okurda merak güdüsünü artıracak bir dille verilmekte, olumlu davranışlar onaylanmaktadır. Yardımseverliğin ve toplumsal paylaşmanın önemine vurgu yapılırken, uygunsuz

[228] **Doğan Kardeş**, Sayı: 7, 1945, s.3.

davranışların sonuçları da anlatılmakta ve okuyucudan ders çıkarması beklenilmektedir.[229]

1952 yılında yayınlanan İlk türk paraşütçüsü başlıklı romanda, Hezarfen Çelebinin hayatı dönemin toplumsal yaşamı, sosyo-ekonomik kültürel koşullar çerçevesinde aktarılmaktadır.[230] Roman içerisinde bilime, buluşa, araştırarak öğrenmeye istek uyandıran konulara yer verilmektedir. Amaç, harcanan çaba ve azmin sonucunda başarının elde edileceğini örneklerle ortaya koyarak, çocukta özdeşleştirme duygusu yaratmaktır.

Yine 1952 yılında tek sayfada yayımlanan, diğer bir roman da Deniz Altı Ülkeleri'dir. Macera ve aksiyonun ağırlıklı olduğu romanda, dostluğun ve yardımlaşmanın önemi ana temadır. Daha sonraki yıllarda dergi az sayıda romana seyrek olarak yer vemektedir.[231]

5.6.3.1.2. Masallar

Masallar, halkın ortak şuurunda doğmuş ağızdan ağza kuşaktan kuşağa sürüp gelen cereyan ettiği, yer ve zaman bilinmeyen normal ya da olağanüstü şahıs veya peri, cin, dev, ejdarha gibi yaratıklara ait olağandışı ve tamamiyle hayal mahsulü birtakım hadiselerin hikâye edildiği, sözlü halk edebiyatı ürünleridir.[232]

İnsanoğlunun istediği hayal ettiği şeylere ulaşma çabasından doğan masalların, ilk insan topluluklarında meydana geldikleri düşünülmektedir. Masallar, meydana geldikleri zaman bir kişinin malı iken, zamanla toplumun malı olup ortak değerleri temsil ederler.

Geçmişte bazı düşünür ve aydınlar, masalların çocukları hayatın gerçeklerinden kopardıklarını, doğru ve mantıklı düşünceden uzaklaştırdıklarını savunarak, çocukların masallarla büyümesine karşı çıkmışlardır. Nitekim Rousseau, Emile adlı eserine çocuğun masal okumasını yasaklayarak, bu konuda sert bir tutum sergilemiştir.

---

[229] **Doğan Kardeş**, Sayı: 68, 1948 s.4.
[230] **Doğan Kardeş**, Sayı: 280, 1952 ss.6,7.
[231] **Doğan Kardeş**, Sayı: 68, 1952, s.4.
[232]Selçuk Kantarcıoğlu, **Eğitimde Masalın Yeri**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 169, Milli Eğitim Basımevi,1991, s.13.

Ancak eğitim tarihi incelendiğinde, eğitimcilerin çoğunun çocuklara masal öğretilmesini ve çocuğun dünyasının masalla zenginleştirilmesini istedikleri görülmektedir.[233]

Nitekim, masalları dinleyerek büyüyen binlerce çocuk, iyiye doğruya yönelmekte, kendisiyle masal anlatan büyükleriyle arasında güçlü bir sevgi bağı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, çocuğa alternatif düşünme yetkisi, geniş hayalgücü ve okuma alışkanlığı kazandırma açısından, masalların çocuk eğitimindeki yeri yadsınamaz.

Doğan Kardeş Dergisi de, sayfalarında yer verdiği birçok masalla çocukların zengin hayal dünyasına seslenmektedir.

Masalların çoğu kötülerin cezalandırılması ile sonuçlanırken, iyilik, dürüstlük çalışkanlık, aile bağları, dostluk ve yardımlaşma gibi kavramlar çoğu zaman insanüstü güçlü varlıkların kahramanlaştırılmasıyla bütünleştirilmektedir.

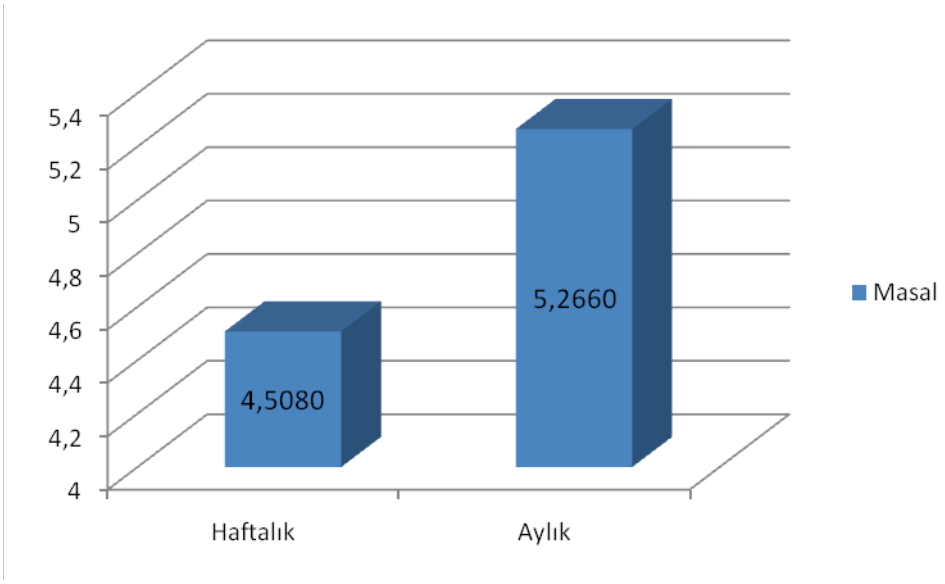
Derginin haftalık ve aylık yayımlanan dönemlerdeki masal yoğunluğu şekilde görülmektedir.

Tablo 4
Derginin Masal Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Masal yoğunluğu	4,508	5,203	5,266	4,324	-0,727	0,471

Derginin masal yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (t=-0,727, p=0,471>0,05). Dergi aylık yayınlanırken hikâye oranı haftalık yayına göre benzerlik göstermektedir.

[233] Kantarcıoğlu, s.41.

Grafik 4. Derginin Masal Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Derginin ilk yıllarında yayımlanan Keloğlan masalı, yaşlı bir dedenin siyah ve beyaz yün yumaklarını sarmasıyla, gece ve gündüzün oluştuğuna yönelik hayali betimlemelerle anlatılmaktadır. Gerçeklerden yola çıkarak çocukların düşünme gücünü geliştiren ve hayal dünyasını genişleten masalın sonunda keloğlan iki yün yumağını alarak kaçar ve gece ve gündüzün oluşumunun artık onun elinde olduğu söylenir.

1948 yılının 140. sayısında, "Altın kız" adlı masalda büyük sözü dinlemenin ve verilen bir görevi yerine getirmenin olumlu sonuçları masal diliyle anlatılmaktadır.

1950 yılındaki masalda ise, bir ayının hışmından zekası ve dil oyunlarıyla kurtulan bir çiftçinin başından geçenler aktarılmaktadır. Çiftçi pazarda satmak için yüksek bir ağaçtan güçlükle topladığı armutların bazılarını, ayıyı kandırmak için feda etmek zorunda kalmaktadır.

Ayı ile çiftçinin karşılıklı diyalogları içinde geçen masalda, hayatta bazı şeyleri elde temek için bazı şeylerden de fedakarlık etmenin gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Sürekli kavga eden "Maymunla Tavşan" masalında ise, hile ile edilen şeylerin sonunda mutlaka kaybedileceği, doğruluk ve dürüstlük ve çok çalışmanın ise, başarı getireceği mesajı verilmektedir.[234]

5.6.3.1.3. Şiir

Şiir, genellikle "en az sözcükle, en çok şey anlatma" olarak tanımlanmaktadır. Şiirde, düz anlatımın yanında belli biçimsel kurallara uyma sözcük seçimi, iç ve dış uyumun yanında estetik bir kaygı söz konusudur.

Çocuklar gelişimlerinin her döneminde, şiir okuma ve ezberleme etkinliklerini severek yerine getirirler. Şiirlerde yer alan ölçü, uyak ve durak gibi nitelikler çocukta doğuştan var olan ritim uyum duygusunun gelişmesini sağlar. Bu bağlamda, şiirlerin de çocuk eğitimindeki rolü büyüktür.[235]

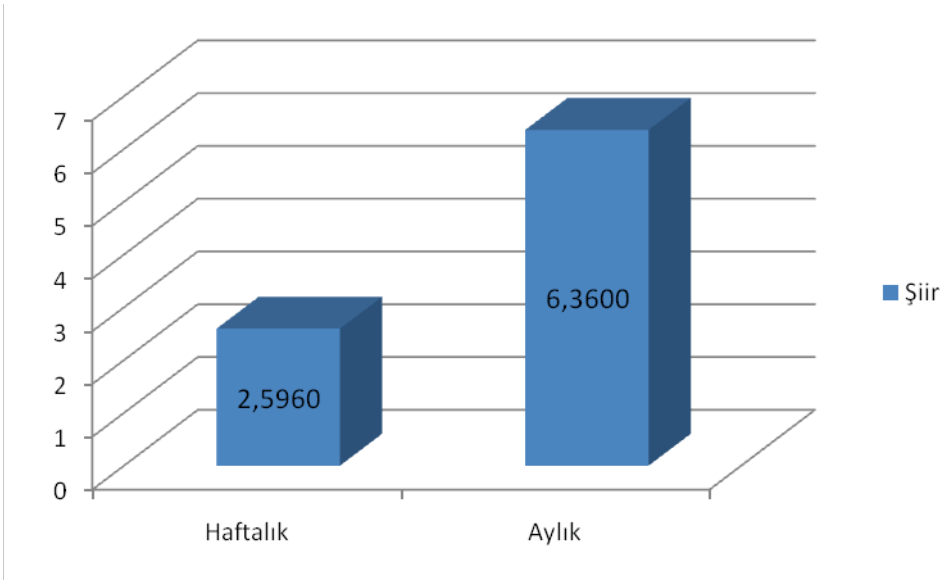
Doğan Kardeş Dergisi sayfalarında ünlü şairlerin şiirlerinin dışında, küçük okurların yazıp gönderdiği birçok şiirde yayınlanmaktadır.

Tablo 5
Derginin Şiir Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Şiir yoğunluğu	2,596	8,261	6,360	6,351	-2,112	**0,037**

Derginin şiir yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=-2,11, p=0,037<0,05). Dergi aylık yayınlanırken şiir yoğunluğu haftalık yayına göre yüksektir.

[234] Doğan Kardeş, Sayı: 331, 1953, s. 7.
[235] İbrahim Kıbrıs, **Çocuk Edebiyatı**, Ankara: Kök Yayıncılık, 2010, s.142.

Grafik 5. Derginin Şiir Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Çocukların kaleme aldığı şiirler genellikle basit bir üslupla kafiyelendirilerek, yazılmaktadır.

Çocukların sevinçlerin mutluklarını anlattığı, beğendiği, sevdiği şeyler konulu şiirlerin yanında, önemli gün ve haftalarda o güne özel yazılmış şiirler de yer almaktadır.

Derginin ilk yıllarında, fabl tarzı şiirler görülmektedir. Doğan Kardeş Müsamerisinde okunan şiirlerden bazıları şunlardır:

KARGA İLE TİLKİ

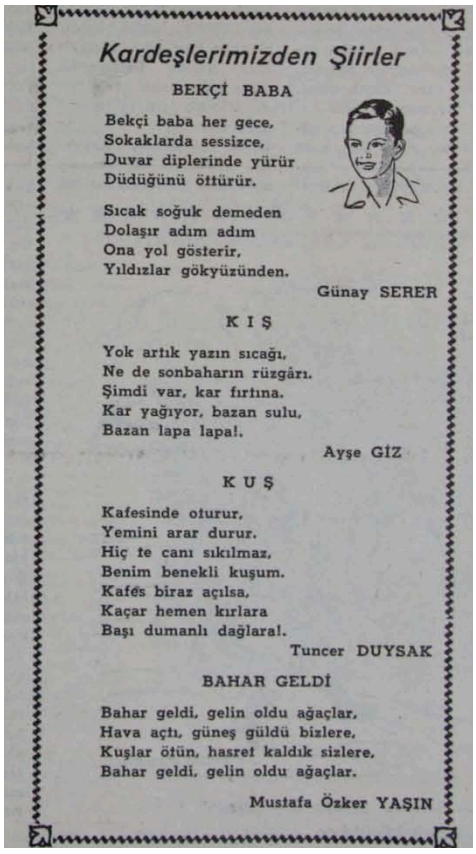
Karga bir ağacın dalına konmuş,
Gagasında duran koca peyniri
Yemekte idi.
Tilki gelip şöyle dedi:
“-Bonjur karga hazretleri!
Biricik güzel kuş!
Bilmiş olsa bütün kuşlar
Şu güzel ve ipek tüyünüz kadar
Güzel olduğunu
Ötüşünüzünde
-Sakın yalan sanmayın bunu-
Sizi kral yaparlardı yeryüzünde.”
Bu sözleri işitince
Düştü karga sevince
Göstermek için güzel sesini
Açtı ağzını, düşürdü hissesini.
Tilki peyniri kaparak hemen
Dedi ki “- Öğrenin, güzel efendim,

Bu dünyada dalkavuklar
Öğdüklerinin cebinden yaşar
Ben size şüphesiz bu peynircilikten
Çok daha kıymetli bir derste verdim."
Şaşkın şaşkın duyunca bunları karga
Düşünceye dalmıştı.
Yemin etti bir daha aldanmamağa,
Fakat geç kalmıştı. [236]

"**BEBEK**
Bugün de gül yarım da
Gülmekten gelmez zarar.
Yurdum ufuklarında
Çınlasın kahkahalar.

Açarken renk renk çiçek,
Öterken binbir böcek,
Ağlama güzel bebek
Unutma: Gülen yaşlar.

Celal ALNIGENİŞ"[237]

Kardeşlerimizden Şiirler

BEKÇİ BABA

Bekçi baba her gece,
Sokaklarda sessizce,
Duvar diplerinde yürür
Düdüğünü öttürür.

Sıcak soğuk demeden
Dolaşır adım adım
Ona yol gösterir,
Yıldızlar gökyüzünden.

Günay SERER

K I Ş

Yok artık yazın sıcağı,
Ne de sonbaharın rüzgârı.
Şimdi var, kar fırtına.
Kar yağıyor, bazan sulu,
Bazan lapa lapa!.

Ayşe GİZ

K U Ş

Kafesinde oturur,
Yemini arar durur.
Hiç te canı sıkılmaz,
Benim benekli kuşum.
Kafes biraz açılsa,
Kaçar hemen kırlara
Başı dumanlı dağlara!.

Tuncer DUYSAK

BAHAR GELDİ

Bahar geldi, gelin oldu ağaçlar,
Hava açtı, güneş güldü bizlere,
Kuşlar ötün, hasret kaldık sizlere,
Bahar geldi, gelin oldu ağaçlar.

Mustafa Özker YAŞIN

Şekil 16: Sayı:81, 1948, Doğan Kardeş, s.9

[236] **Doğan Kardeş**, Sayı: 12, 1946, s.4.
[237] **Doğan Kardeş**, Sayı: 97, 1948, s.4.

İstanbul

Seni görüyorum yine İstanbul,
Gözlerimle kucaklar gibi uzaktan,
Minare minare, ev ev,
Yol, meydan.

Geliyor Boğaziçi'nden doğru,
Bu iskeleden kalkan vapurun sesi.
Mavi sular üstünde yine
Bembeyaz Kızkulesi.

Bir yanda serin sabahla beraber
Doğduğum kıyılar, Beşiktaş'ım
Baktıkça hep semt semt, yer yer
Beş yaşım, on beş yaşım, ah yirmi yaşım.
Durmuş bir tende okuduğum mektep,
Askerlik ettiğim kışlardır ötesi.
Bir gün, bir kızını benim eden
Evlendirme dairesi.

Benimde sayımaz mı oralar
Elimi tutar iki yanımdan,
Babamım yattığı Küçüksu,
Anamın toprağı Eyüpsultan.

Önümde açık kollarıyla Boğaz,
Çengelköy'den aktarma Rumelihisarı
İstanbul İstanbulum benim
Kadıköy'ü, Üsküdar'ı.

Gün olur, köprü ortasında durur,
Ararım Ada'larda çamların uykusunu.
Gün olur beyoğlunu özler içim,
Koklamak isterim Tünel'in kokusunu.

Bulut geçer üstünden,
Gemi gelir yanaşır,
Bir eski türkündür kulağıma fısıldar:
"İçi dolu çamaşır"
Göğsünde tanıdım ayın ondördünü
Kırlarında bilirim baharı
Herşey içimde, her şey,
İstanbul yadigarı.

Bir daha görüyorum seni dünya gözüyle,
Göğün hep üstümde havan ciğerlerimdedir
Ey doğup yaşadığım, yerdeki her taşını
Öpüp başıma koymak istediğim şehir"[238]

Ziya Osman Saba

Toprak

Kolay gelsin çiftçi dayı!
Toprağın bereketli olsun.
Bütün anbarların, kilerlerin
Çuval çuval buğday dolsun.

Ne cömert değil mi bu toprak?
Sen bir ekersin, o on verir,
Hiç boş durmaz baharda kışta.
Söyle ne var çiftçi dayı,
Bu aziz toprakta?

O, boy verir başaklara
O, doyurur, o besler hepimizi.
Yağmur onu ıslatır önce,
Gün doğar, karşısında onu görür.
Ona doğru eğilir bütün dallar.
Yapraklar kuruyunca,
Olgunlaşınca meyvalar
Hep onun üstüne dökülür!
Şükrü Enis Regü[239]

Birçok sayıda ünlü şairlerin şiirlerine de yer verilmektedir. Orhan Veli Kanık'ın "Bolu Dağlarında" isimli şiiri konuya özgü görselle desteklenmiştir.

[238] **Doğan Kardeş**, Sayı: 456, 1957 s.5.
[239] **Doğan Kardeş**, Sayı: 442, 1956 s.17.

BOLU
DAĞLARINDA

Kır at'a nal mı dayanır ?
Dağlar uykudan uyanır,
Yer gök kızıla boyanır.
Bu dağlardan geçmedinse,
Yaşadım deme sen ahbap,
El dayanmaz, diş dayanmaz pınar başlarında
Kavaklar yatar boylu boyunca.
Ovaya kereste indiren arabalardan
Ses gelir inceden ince :
«Arabalar yük indirir ovaya,
Arabacı değnek vurur düveye,
Başın döner, bakamazsın havaya !...

Orhan Veli KANIK

Şekil 17: Sayı:497, 1959, Doğan Kardeş, s.35

Dergi, 30 Ağustos Zafer Bayramı'na denk gelen sayısında, vatan ve millet, bayrak sevgisi, çalışkanlık konulu şiirlere ağırlık vermektedir. Birçok şiirde vatan, yarının büyükleri olacak çocuklara emanet edilmektedir. Döneme ait cumhuriyetçi söylemler sık sık, "çocukların elinde tuttuğu bayrak görselleriyle" desteklenmektedir.

Zaferin Hikâyesi

Ankara'da güneş bir başka türlü doğar
Göklere asılı mor kayalar ardından...
Damar damar yayıldı buradan vatan aşkı
Köy, kent sınırlarına,
Akın başladı!...

Düştü Bozkurt öne bir gece yarısı,
Bir ordu ki ne giyeceği var ne ayakkabısı
Yarı aç yarı tok koşuyor
Bentler boşalmışcasına
Kurtlar ulurcasına
Aslan kükrercesine
Türk harbe gidercesine!
Ne Çin seddi, Ne Afyon seddi
Dayanmaz bu hıza karşı...
Mustafa Kemal'im doğan güneşe karşı!

Burada Mustafa Kemal'in
Sırtında pelerin, başında kalpak vardır,
İçinde vatan, vatan, vatan vardır...
Sular vatan toprağını bir bahçıvan gibi
düşman kaniyle...

Filiz verir burcu burcu cennet gülleri
Ordu daha İzmir'e varmadan!
Gökler devrim ışıklariyle dolar.
İzmir bir donanma olur,
Dualar, dualar, dualar okunur.
Ve zafer İzmir'de biter...

Muallâ UZMAY

Bu şiir Doğan Kardeş Yayınları arasında çıkan (Benim Atatürk'üm) adlı kitaptan alınmıştır. Bu güzel kitabı bütün okuyucularımıza salık veririz.

Şekil 18: Sayı:497, 1960, Doğan Kardeş, s.21

Gelecek Senin Çocuğum
Sarıl küçük ellerinle
Büyük büyük işler olsun
O, gözlerindeki ışık
O, damarlarındaki kan
O, herşeyden temiz alnın
Yeter her gücü yenmeğe
Gelecek, senin çocuğum

Yarın küçük eller büyür
Yurt yapısında her taşın ırgatı ustası olur
Bu yurdun bütün şifası
Saadetli yükselişi senin parmaklarındadır
Gelecek senin çocuğum

Sarıl küçük ellerinle
Büyük büyük işler olsun
Yarın büyür o ak eller
Her parmağında bin hüner
Bin hayırlı iş yoğrulur
Doğru at her adımını
Gelecek senin çocuğum"

Senin içindir her emek
Bu gördüklerin hep senin
Bu toprağın, bu bayrağın yarın sensin tek sahibi
Çalış bugün, yorul didin
Yorulmadan gülmek yalan
Gelecek senin çocuğum
Tarık Orhan[240]

5.6.3.1.4. Efsane

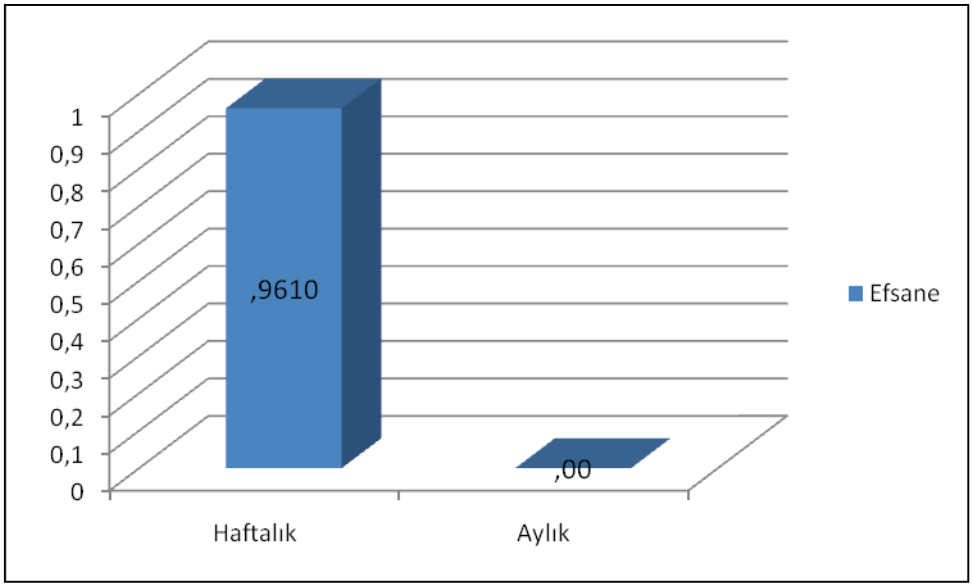
Halk arasında kulaktan kulağa kuşaktan kuşağa aktarılarak varlıklarını koruyan efsanelerin birçoğu değişerek günümüze gelmektedir. Türk milleti, özellikle Orta Asya'da yaşadığı yıllarda başından geçen bir çok olayı efsaneleştirmiştir.

Tablo 6
Derginin Efsane Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Efsane yoğunluğu	0,961	2,991	0,000	0,000	2,764	**0,007**

Derginin efsane yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=2,76, p=0,007<0,05). Haftalık yayınlanırken derginin efsane yoğunluğu aylık yayına göre fazladır.

[240]**Doğan Kardeş**, Sayı: 497, 1960, s.21.

Grafik 6. Derginin Efsane Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Efasanelerde çoğunlukla doğa ve insan üstü güçlerin ortaya çıkması ve tarihe mal olmuş birtakım olayların altında yatan gizemli maceralar kurgulanmaktadır. "Sarı Kız Efsanesi" adlı efsane şu soruyla başlayarak okurlarda merak ve okuma isteği uyandırmaktadır. *"Kütahya'nın her derde deva, her hastalığa şifa bir ılıcası var. Bu kaplıcanın sarı sıcak suları günün birinde nasıl ortaya çıkmış?"* Efsanenin ana teması, iyi kalpli ve çok güzel olan bir kızın, bu özelliklerini suya aktararak, ömür boyu insanlara şifa dağıtmasıdır. Efsanede öykümsü ve abartlı bir anlatım kullanılmıştır.

"Evvel zaman içinde bir mağaranın birinde bir kocakarı yaşarmış. Kocakarının bir sarkızı, sarıkızında bir sarı ineği varmış Sarı ineğin, bir memesinden süt bir memesinden bal akarmış. Sarı kızda nar tanesi, nur tanesi bu dünyanın bir tanesiymiş. Sarı ineğin südünü içip balını emerek büyürmüş.Yüzü aydan aydın gözleri kudretten sürmeli imiş. Hele öyle utangaç, öyle utangaçmış ki, "gülüm" desen yanakları al al olur, güller açarmış. Güllerini dersen, utandıkça utanır, dudağından bülbül uçarmış."[241]

Efsanede, çocukların hayalgücü ve yaratıcı düşünceleri geliştirilirken, iyilik ve güzellik kavramları işlenmiştir. "İyi, güzel ve faydalı, dürüst insanlar, çevrelerine de aynı olumlu vasıfları aşılamaktadırlar" vurgusu yapılmaktadır.

[241] **Doğan Kardeş**, Sayı: 30, 1946, s.3.

Diğer bir efsane de ise, hayvanların yaşadıkları deneyimler sonucunda, doğa koşulları içinde hangi yerleri, yaşam alanı olarak tercih ettikleri sebep ve sonuç ilişkileri içinde verilmektedir. Efsanenin sonuç kısmı, olayların sonuçlarını özetleyici nitelikte olup, çocuklara sorgulama, olaylar arasında paralel geçişler kurma yeteneği kazandırmaktadır.

"O gün bugün kaplumbağalar dere, ırmak, nehir hatta sıcak denizler kenarında bulundukları gibi, ormanlarda da yaşarlar."[242]

1959 yılının 39. sayfasında yer alan "İnsan Sesli Çağlayan" isimli efsanede de, Yunan mitolojisinin tanrıları, Zeus ve Apollo'nun insan üstü mitolojik güçleriyle, güzel kaval çalan bir çobanı, ahenkli akıp giden bir nehre dönüştürmeleri konu edilmektedir. Amaç yine güzel olan bir şeyin, bütün insanlığa faydalı olmasını sağlamaktır. Bu bağlamda efsanenin temalarından biri de, sanata ve sanatkara duyulan saygıdır.

5.6.3.1.5. Fıkralar

Temelinde zekayı barından bir tür olan fıkralar, gülmece üzerine kurulu olmasına rağmen, her zaman ders vermeyi ve sonuç çıkartmayı amaçlar. Toplumun kültürlerin de yansıtan fıkralar, eğlendirirken eğitirler. Çocuk eğitimindeki ana temalardan biri de, bilgi aktarımı yaparken, bu işi zevkli ve eğlenceli bir sunuma dayandırmaktır. Bu nedenle, çocuk edebiyatı ürünleri arasında önemli bir yere sahip olan dergilerde de, eğlendirerek eğitmek amaç edinilmiştir. Fıkralar da bu yolla eğitime destek vermektedirler. Doğan Kardeş Dergileri'ni hemen hemen her sayısında çocuk fıkralarına rastlamak mümkündür.

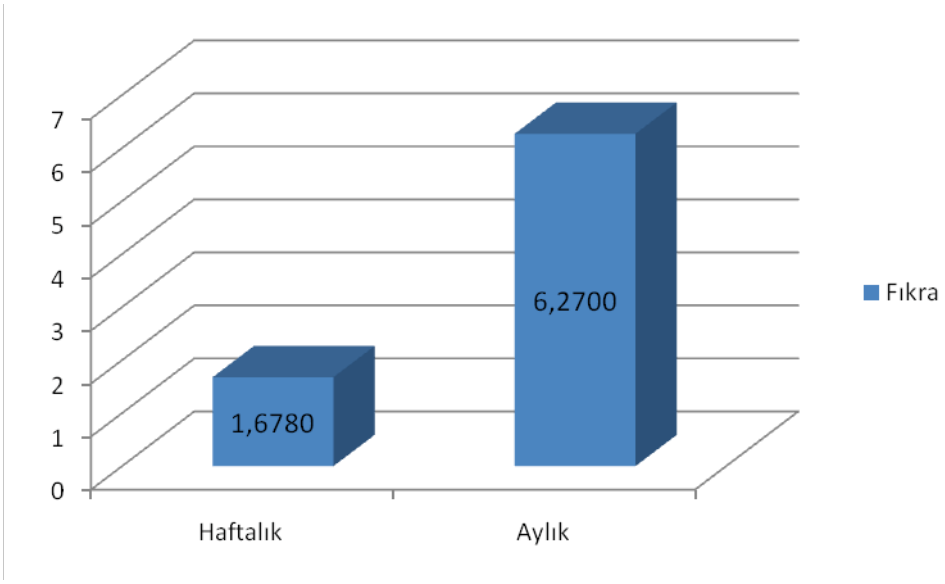
Tablo 7
Derginin Fıkra Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

	Haftalık		**Aylık**		**t**	**p**
	Ort	**Ss**	**Ort**	**Ss**		
Fıkra yoğunluğu	1,678	2,890	6,270	5,408	-4,128	**0,000**

Derginin fıkra yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi

[242] **Doğan Kardeş**, Sayı: 68, 1948 s.5.

sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=-4,13, p=0,000<0,05). Dergi Aylık yayınlanırken fıkra oranı haftalığa göre yüksektir.

Grafik 7. Derginin Fıkra Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Derginin haftalık çıktığı 1945-1955 yılları arasında, dergide yayımlanan fıkralar, sayfalarda küçük köşelere yerleştirilebildiği gibi açılan gülelim kutularının içi de fıkralarla doldurulmaktadır.

O YAZMAMIŞ
Sözlü tarih imtihanında bir öğretmen Erol'a sorar:
-Söyle bakalım dikili taşın üzerindeki yazıyı kim yazdı?
Erol korkarak cevap verir
-Vallahi efendim ben yazmadım!"[243]

"KURNAZ KIZ
Türkan akşam sofrada ninesine:
-Nineciğim senin gözlüklerin herşeyi büyütürmüş öyle mi? diye sordu.
-Evet yavrum, diye cevap verdi.
-Ne olursun nineciğim tabağıma tatlı koyarken gözlüklerini çıkarıver.

NE ANLAYIŞ
Lokantada bir müşteri garsonu çağırarak
Garson bu getirdiğin et taş gibi bıçak kesmiyor dedi
Garson hemen cevap verdi.
Üzülmeyin bıçağınızı şimdi değiştiririm."[244]
Gülelim Mart 1960 41

[243] **Doğan Kardeş**, Sayı: 329, 1953, s.10.
[244] **Doğan Kardeş**, Sayı: 465, 1957, s.33.

Dişçi Özcan'ın dişini muayene ederek:
Öyle bir yerin acıyormuş gibi yüzünü buruşturup durma. Daha dişine dokunmadım bile...
Evet dişime dokunmadınız ama, ayağıma basıyorsunuz.

Erol-Balıklar çok çabuk büyürlermiş.
Çetin-Ya öyleymiş. Hani babam bir balık tutmuştum ya ne zaman ondan söz açılsa balık biraz daha büyüyor.[245]

Bazı sayılarda fıkralar, kapakta kullanılan hikâyeleştirilmiş görseller ile birlikte verilmektedir.

Şekil 19: Sayı: 287, 1952, Doğan Kardeş, Ön kapak

[245] **Doğan Kardeş**, Sayı: 329, 1953, s.10.

5.6.3.1.6. Okul Temsili (Piyes)

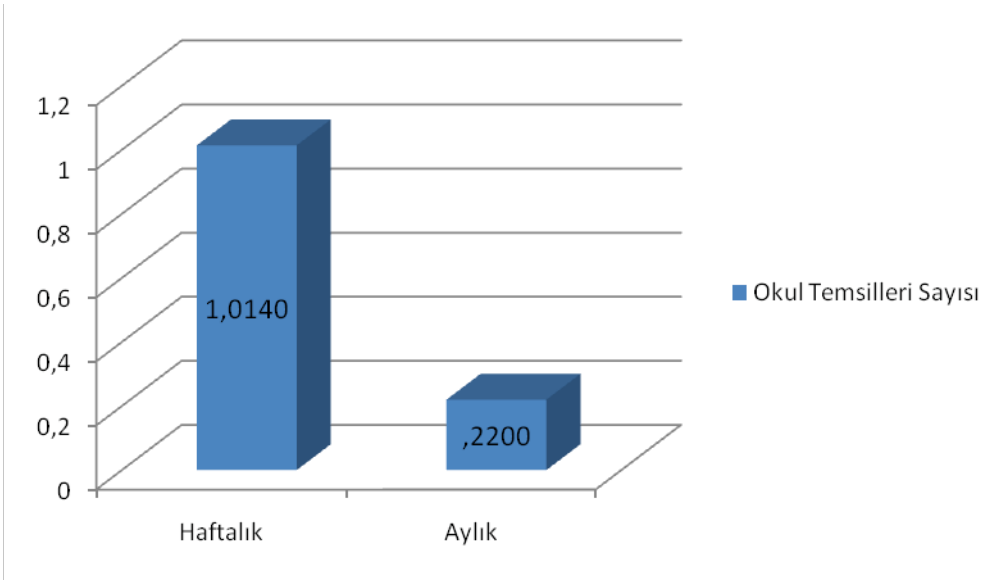
Yayımlanmaya başladığı ilk sayılarında her sayı da mutlaka bir okul temsiline yer veren dergi, daha sonraki yıllarda hemen hemen hiç okul temsili yayımlamamaktadır. Bunun nedeni, derginin yayımlanmaya başladığı dönemler olan 1945'lerde radyonun toplumsal yaşamda belirgin bir rol almış olmasıdır. Arkası yarın şeklinde yayımlanan piyesler dönemin gerek yetişkinler, gerekse çocuklar tarafından ilgi ve beğeniyle takip ettikleri programlardandır. Bu da izleyici de ve okuyucu da merak güdüsü uyandıran piyeslerin, o dönem içersindeki okullarda ve çocuk yayımlarında daha fazla görülmesine etken sayılabilmektedir. Radyonun yanı sıra o dönemde tiyatro, ortaoyunları faaliyetleri, halk arasında zevkle izlenen ve katılımın yüksek oranda sağlandığı türlerdir. Halkevlerinde verilen konuya ilişkin dersler de, bu tür faaliyetleri destekler niteliktedir. Zamanla sanayileşme, modernleşme gibi kavramlarla toplum içersinde yaşama biçimi farklılaşan bireyler, ekonomik, sosyal, kültürel yapıdaki değişikliklerle birlikte yalnız bireylere dönüşmüşlerdir. Bu durum, toplumsal paylaşım gerektiren bazı konularda da belirgin bir azalma ortaya çıkarır.

Tablo 8
Derginin Okul Temsilleri Sayısı Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Okul temsilleri sayısı	1,014	2,398	0,220	0,777	2,499	**0,014**

Derginin Okul temsilleri yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=2,50, p=0,014<0,05). Dergi haftalık yayınlanırken okul temsilleri oranı haftalık yayına göre yüksektir.

Derginin ilk yıllarında hemen hemen her sayıda bir tane okul temsili yayımlanmaktadır. Konularını hikâye ve masallardan alan metinler iki sayfa halinde sunulmaktadır.

Grafik 8. Derginin Okul Temsilleri Sayısı Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Okul temsilleri, çocuktaki tiyatral faaliyetleri, konuşma ve ezber yeteneğini geliştirmek açısından oldukça faydalı eserlerdir

Derginin üçüncü sayısında, "Altın Kaz" isimli temsil, onuncu sayfada başlayarak, dört sayfa halinde verilmektedir. 8. sayıda da, Yaramaz civciv hikâyesi okul temsili şeklinde yayımlanmaktır.

1955'den sonra okul temsili yerine, piyes sözcüğü kullanılmaya başlamaktadır.

1960 yılında anneler gününde özel olarak, yayımlanmış piyes şu konuşmalarla başlamaktadır.

> Sahne: Bir oturma odası ortada bir masa onun üstünde bir gazete vardır. Soldaki sandalya minderlidir. Masanın her iki yanında birer sandalya durur. Bunlara istenilen diğer bazı eşyalar eklenebilir.
>
> Vakit: Anneler günündeki önceki gece.
>
> Oynayanlar: Ayşen ve Gülşen Kardeşler, ağabeyleri Oktay, babaanne, anne, baba
>
> (Perde açıldığı zaman babaanne masanın açıldığı sağ tarafında oturmaktdır. Yerde ayaklarının dibinde büyük bir iş çantası vardır. Gülşen babaannenin yerine oturmuş bir yumağa yün sarmaktadır. Ayşen yanı başlarında ayakta durur.)
>
> Ayşen- Oktayla babam geç kaldılar yarın anneler gününde annemize vereceğimiz hediyeyi getireceklerdi.(Saatine bakar)

Gülşen- Acele etmezlerse annem onlardan önce eve dönecek hediyeyi bugünden görmesi hiç iyi olmaz. [246]

Metnin devamında hazırlıklar tamamlanır ve hediyesini alan anne, çok mutlu olur. Geleneksel aile yapısının, dayanışmanın, anne sevgisinin işlendiği piyeste, dönemin sosyo-kültürel yapısı aile kavramının önemi de ortaya konulmaktadır.

5.6.3.2. Önemli Gün ve Haftalar

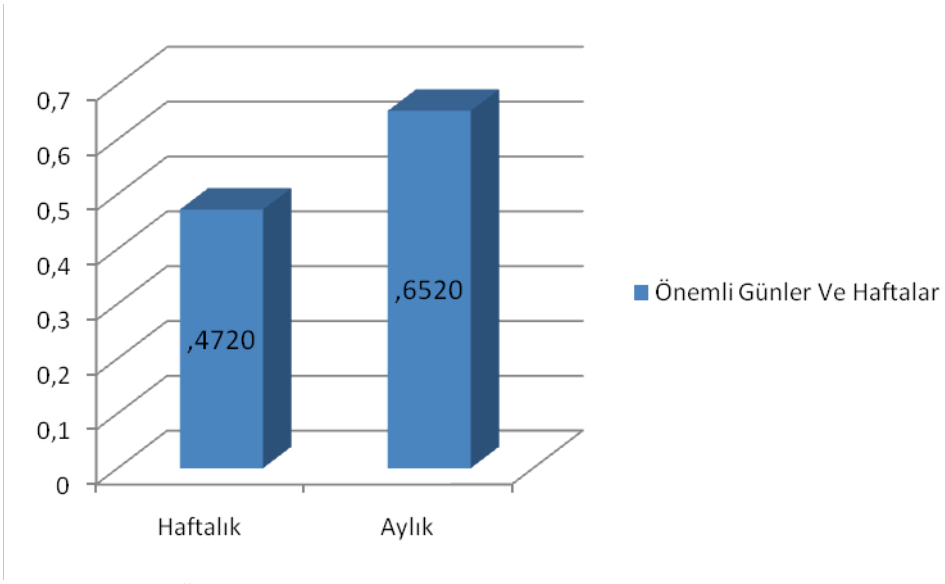
Doğan Kardeş Dergisi özellikle milli bayramlarda kapaklarda kullanılan bayrama özgü çocuk odaklı görselleri üçüncü sayfada yer alan giriş bölümündeki kutlama yazılarıyla desteklemektedir. Bu metinlerde bayramın anlam ve önemini belirtilirken, o güne özel yapılan etkinlikler de anlatılmaktadır. Çocuk, vatan sevgisi gibi kavramlar en çok 23 Nisan'larda coşkulu bir anlatımla verilmektedir.

Tablo 9
Derginin Önemli Günler ve Haftalar Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Önemli Günler ve Haftalar	0,472	1,830	0,652	2,171	-0,411	0,682

Derginin önemli Günler ve Haftalar yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır($t=-0,411$, $p=0,682>0,05$). Dergi haftalık yayınlanırken Önemli Günler ve Haftalar oranı aylık yayın ile benzerdir.

[246] **Doğan Kardeş**, Sayı: 494, 1960, ss.14-15.

Grafik 9. Derginin Önemli Günler ve Haftalar Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

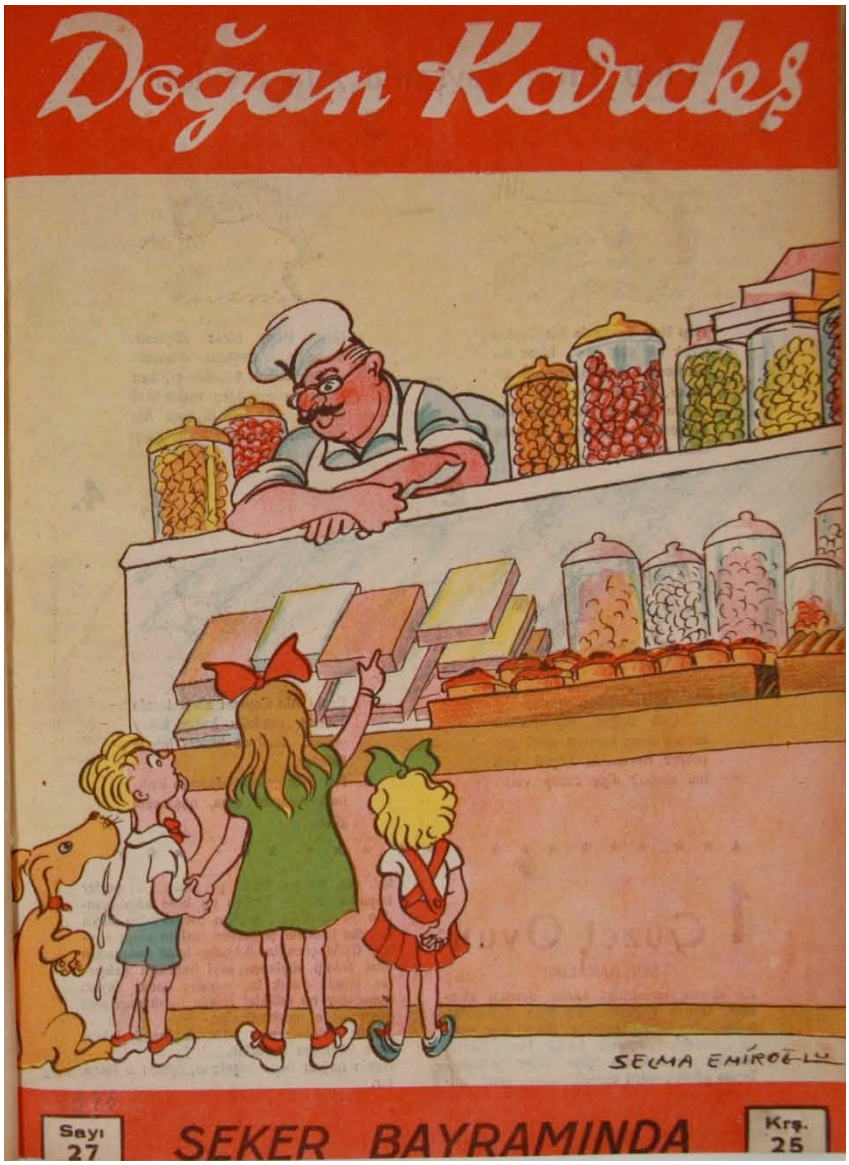
1948 yılının 86.sayısı Gençlik ve Spor bayramına denk gelmesi sebebiyle giriş yazısı başta olmak üzere, birçok sayfada bayramın önemine, Atatürk'e saygı konusuna vurgular göze çarpmaktadır. Dönem itibariyle ulusçuluk, ulus olma, tek vücut olma, sağlam vücutlu olma, birleşme, tek ses olma gibi kavramlar, cumhuriyet sonrası toplum için öngörülen aydınlıkçı ruh gibi söylemler göze çarpmaktadır.

> Her yıl 19 Mayısta gençlik bayramını kutluyoruz.1919 yılında Atatürk Türkiye'yi esirlikten kurtarmak, gençleştirmek kuvvetli bir devlet haline getirmek için, Samsun'a ayak basmıştı. İşte bunun içindir ki her yıl bu tarihi günü bir gençlik günü olarak selamlıyoruz.
>
> Biz Atatürk'ü görmedik. Fakat onun ruhu içimizde yaşıyor. Bizde yurdumuzu korumak ve yükseltmek için sağlam vücutlu, aydın kafalı vatandaşlar olarak yetişmeye çalışıyoruz.
>
> Yaşasın genç ve kuvvetli Türkiye
>
> Yaşasın Türkiye'nin en güzel vücutlu, canlı, çevik, atılgan çocuk ve gençlik orduları [247]

Resmi bayramlardaki coşkulu anlatıma ve derginin birçok sayfasındaki kutlama yazılarına, dini bayramlarda rastlanılmamaktadır.

Dergide, dini bayramlara çoğunlukla kapakta verilen görsel ve kapak altı kutlama yazıyla değinilmektedir. Ramazan bayramı yerine, aşağıda geçen görsellerde de yer almakta olan şeker bayramı ifadesi kullanılmaktadır.

[247] **Doğan Kardeş**, Sayı: 329, 1960, s.10.

Şekil 20: Sayı: 27, 1946, Doğan Kardeş, Ön kapak

Şekil 21: Sayı:97, 1948, Doğan Kardeş, Ön kapak

Dini bayram kutlamalarında, cami görselinin yanında, büyüklerinin elini öpen çocuklar, başörtülü kadınlar, gelenek ve göreneklerin ön plana çıkarıldığı görseller yerine dergi, "modern giyimli, cumhuriyet dönemi ailesine örnek oluşturacak bir aile profili çizdiği" görseli kullanmayı tercih etmektedir. Metinlerde, yüceltilen ahlaki değerler de dinsel figürlere dayandırılmamaktadır.

1954 yılındaki 411. sayısındaki Kurban bayramı kutlaması ise, sadece dergi sayfasına konulan küçük bir yazıyla yapılmaktadır.

Şekil 22: Sayı: 97, 1948, Doğan Kardeş, s.14

1945 yılının dokuzuncu sayısında, yerli mallar haftası kutlaması, derginin üçüncü sayfasından yapılmaktadır. Dönem itibariyle üzerinde en çok durulan konulardan birisi, halkı yerli malı almaya teşvik etmektir. Savaşların ardından, sıkıntılı günler geçiren devlet, ekonomik anlamda toparlanma sürecinde kalkınmayı hızlandırılmak için halkı, sürekli olarak yerli mal alımına özendirmektedir. Bu durum, Doğan Kardeş Dergisi'nde de birçok görsel ve metinde açıkça ifade bulmaktadır.32. sayıda kitap haftasında okuma sevgisi, kütüphanelerin önemi gibi konular üzerinde durularak, çok kitap okumanın çocuklara kazandırdıkları anlatılmaktadır.

1950 yılının tutum haftasında ise, birçok sayfada tutum, bilinçli tüketicilik konuları işlenmektedir.Mayıs 1959 yılındaki sayıda, anneler günü yine giriş yazısıyla kutlanarak, dergi içerisinde hikâye ve metinlerde anne sevgisi gibi kavramlar üzerinde durulmaktadır.

Giriş yazısında, çocuklara, annelerini memnun etmek için neler yapmaları gerektiği konusunda tavsiyeler verilmektedir. Ayrıca dergi, yapılmasını tavsiye ettikleri davranışların yalnızca bugüne özel olmaması gerektiğini vurgulayarak, annelerimize olan sevgimizin sürekli gösterilmesi gerektiğini de önemle belirtmektedir.

5.6.3.3. Bilgilendirme Metinleri

Dergide, çocukların genel kültür gelişimine destek olacak, dönemin önemli olayları hakkında fikir edinmelerini sağlayan, birçok konuda bilgi veren metinler yer almaktadır. Ülkemizin ve dünyanın büyük adamlarının hayatları, çeşitli marifetleri, buluşları, sanat zevklerinin yer aldığı yazıların, yanında ülke ve mekanların coğrafi ve kültürel yapılarını anlatan yazılarda bulunmaktadır.

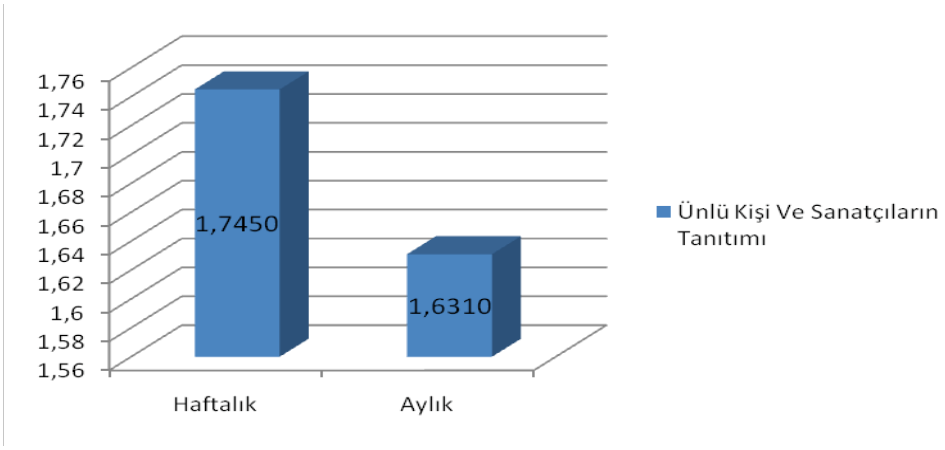
5.6.3.3.1. Ünlü Kişilerin Yaşam Öyküleri

Dergide yayımlanan ünlü kişilerin yaşam öykülerinde, birçok alanda insanlığa hizmet etmiş, eşsiz sanat eserleri ortaya çıkarmış, teknolojik buluşlara imza atmış, ünlü kişiler yer almaktadır. Hikâyelerde, ağırlılık olarak zor yaşam koşulları, sabır ve azmin zaferi, araştırıcı kişilikler, çalışma tutkuları üzerinde durulmakta, kitap ve okuma sevgisi, sanata olan ilgi gibi kavramlar ön planda tutulmaktadır. Bu şekilde oluşturulan rol modelleri çocuğa aşılanarak, çocuğun bu insanları ulaşılmaz, olağanüstü yeteneklerle donatılmış, üstün zekalı kişiler olarak değil, kendisi gibi bir zamanlar çocuk olan, küçük yaşlardan itibaren zor koşullara rağmen araştırmaktan ve çalışmaktan vazgeçmeyen, başarıya ulaşan kişiler olarak görmesine ve kendisiyle özdeşleştirmesine olanak sağlanmaktadır.

Tablo 10
Derginin Ünlü Kişilerin Yaşam Hikâyelerinin Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı	1,745	3,232	1,631	1,689	0,228	0,820

Derginin ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=0,228$, $p=0,820>0,05$). Aylık yayınlanırken derginin ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı oranı haftalığa yayın ile benzerdir.

Grafik 10. Derginin Ünlü Kişilerin Yaşam Hikâyelerinin Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

"O da Bir Çocuktu: MOZART" başlığının kullanıldığı metinde, batı musikisinin en büyük ustalarından biri olan Wolfgang Amedeus Mozart'ın hayatı, özellikle çocukluğu üzerinde durularak işlenmektedir.

Mozart, kendisine verilen musiki derslerini inanılmaz bir kolaylıkla öğrenmekte, yarım saatlik gibi kısa bir zamanda büyük bir parçayı yanlışsız çalabilmektedir. Metinde, Mozart'ın yeteneğini bütün dünyaya duyuruşu ve çalışmaları anlatılırken, diğer bir yandan onun kişilik özellikleri üzerinde durularak, matematik başta olmak üzere, diğer derslerinde de ne kadar başarılı olduğu belirtilerek, çalışkanlığı, insan sevgisi, paylaşımcı ruhu anlatılmaktadır. Bu hikâyeci sunumla, çocuk kendisi için örnek teşkil edebilecek olan ünlü bir kişinin hayatını öğrenerek, bilgilendirilmekte ve onunda zamanında kendisi gibi bir çocuk olduğu düşündürülerek, yaşamlar arası özdeşim kurması sağlanmaktadır.

> Deha hiçbir zaman tek taraflı olmaz. Mozart müzikteki kabiliyetini derslerinde bilhassa matematikte de gösterdi. Fakat o hayatının hiçbir devresinde hesaplı bir insan olmadı. Bizlere bıraktığı sevgisini parasını da cömertçe verdi. O, sanki yeryüzüne insanlara saadet saçmak için gelmişti. Üç yaşından, ölümün onu sevdiklerinden kopardığı otuz altı yaşına kadar, hiç durmadan çalıştı. En basit şeylerle meşgul olduğu sanıldığı anlarda bile, onun büyük başının yaratıcı kuvveti, insanlık için en güzel eserleri hazırladı. [248]

Metinlerde, milliyetçi söylemler dikkat çekmektedir. Mozart'ın hayatı anlatılırken vatan sevgisi, vatanına bağlığı gibi konularda metin içersinde yer almaktadır.

[248] **Doğan Kardeş**, 1945 Sayı: 4, s.31.

Birçok farklı meslek dalında çalıştıktan sonra, amatör ressamlığa başlayan Paul Gauguin'in hayat mücadelesinin anlatıldığı diğer bir öyküde yaratıcılığın, zor şartlar altında çalıştıktan sonra elde edilen başarının, sabrın önemi işlenmektedir.

> Heyecanlı ve azametli bir dünya yaratmak arzusu ve bu suretle elde ettiği özellikler onu eşine az rastlanır yaratıcı yaptı. Gerçek dünyayı reddederek, kendine öz bir gerçek yarattı. Ağaçlar mor, yollar yeşil, çiçekler pembe, yine de bütün, çizgisi çizgisine kopye edilmiş bir tekrardan çok daha gerçek, çok daha kararlı. [249]

Dergi, bazı aydınları tarafından, yerli kültürden ziyade, yabancı kültüre ağırlık vermesi yönünde eleştiriler almaktadır. Araştırmamızda geçen dönem çerçevesinde derginin yerli tanıtımlara da yer verdiği görülmektedir. 1959 yılındaki sayıda dergi, ünlü gezgin Katip Çelebi'nin hayatı hikâyeleştirilerek, karşılıklı diyaloglar çerçevesinde aktarmaktadır.

> Mustafa, uzun yıllar ordu katipliği yaptığı ve Türk ordularıyla savaşlara katıldığı için "Katip Çelebi" diye anılmaya başlandı. Günlük işlerinden arta kalan vakitlerinde durmadan kitap okuyor, yazma denemeleri yapıyordu. Gayet güzel ve tatlı bir ifadesi vardı. Bu yüzden birçok arkadaşı yazılacak şeylerini ona getirirler, ricalarda bulunurlardı. O, hiç nazlanmadan onların isteklerini yerine getirirdi. [250]

Mimar Sinan'ın, çocukluğunun anlatımıyla başlayan hikâyede, Sinan'ın kendine güveni ve kararlılığı sayesinde, Süleymaniye gibi muhteşem bir yapıtı meydana getiriş öyküsü anlatılmaktadır.

> Bir gün Kayseri'nin fakir köylerinden birinden 12 yaşlarında babasız bir çocuk bir kervanına takılmış günlerce insanlar atlar ve katırlar arasında yürüdükten sonra İstanbul'a gelmişti.
> Bu çocuğa köyünde Dıvarcı Sinan derlerdi. O daha üç yaşındayken arkadaşları gibi çelik çomak oynamaz, bir kenara çekilip çamurdan duvar yapar, evler kurmağa çalışırdı. İstanbul'a da iyi bir ustanın yanında çalışmak için gelmişti.
> Sinan Üsküdara gelir gelmez, ilk olarak bir iş aramağa başladı. O gün tesadüfen bir bina yapılıyordu. Küçük Sinan hemen oraya yaklaştı, utanarak sordu.
> -Beni yanınıza çırak alır mısınız?
> Alaycı bir ırgat gülerek cevap verdi:
> -Seni mi? Boyuna posuna bir baksana
> Sinan, baştan aşağı kendi halini süzdü ve sonra bağırdı:
> -Boyumda posumda ne var benim?
> -Sen hiç bu ağır işte çalışabilir misin? Bizim gibi duvarların üzerine çıkabilir misin?
> Tabi çıkarım gücüm yettiği kadar çalışırım.[251]

[249] **Doğan Kardeş**, Sayı: 472, 1958, s.5.
[250] **Doğan Kardeş**, Sayı: 481, 1959, s.32.
[251] **Doğan Kardeş**, Sayı: 23, 1946, s.14.

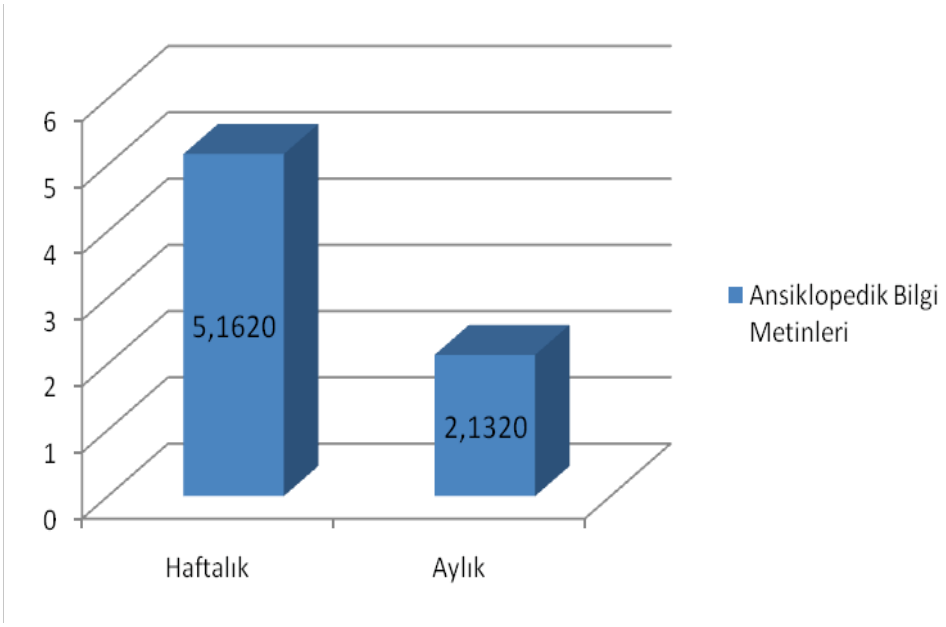
5.6.3.3.2. Ansiklopedik Bilgi Metinleri

Tek veya çift sayfalarla verilen bu tarz ansiklopedik anlatımlarla veriler, didaktik olmayan, küçük okurların rahat kavrayabileceği, uygulamaya dönük, karşılıklı söyleşi havası içinde kurgulanan bir anlatımla çocuğa verilmektedir. Bu şekilde çocuk sıkılmadan, eğlenerek öğrenmeye teşvik edilmektedir.

Tablo 11
Derginin Ansiklopedik Bilgi Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Ansiklopedik bilgi metinleri yoğunluğu	5,162	5,199	2,132	2,610	3,825	**0,000**

Derginin ansiklopedik bilgi metinleri yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=3,83, p=0,000<0,05). Haftalık yayınlanırken derginin Ansiklopedik bilgi metinleri oranı aylık yayına göre yüksektir.

Grafik 11. Derginin Ansiklopedik Bilgi Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Yapraklar

Yaprakların Güz aylarında olgunlaştığını bilirsiniz. Bu onların olgunlaştığına işarettir. Sonbaharda bazı yapraklar renk değiştirir. Kızarır, sararır portakal rengi ve kahverengi olurlar."

"Burada gördüğünüz yaprakları kopya edin. Bulunduğunuz yerlerde bu yaprakları bulabilirsiniz. Resimlerin üzerine yapıştırın, resimdeki yaprakların ne olduğunu biliyor musunuz? Bilmiyorsanız biz yazalım:

1-At kestanesi
2-Söğüt
3-Çınar
4-Çam
5-Ak Meşe [252]

Yemişlerin Şahı: Üzüm

Her meyva gibi üzümünde kendisine mahsus hoş bir çehnisi ve latif bir tadı vardır. Fakat üzüm öteki meyvaların hepsinden üstündür. O derece ki, ona meyvaların şahı derler. Çünkü başka meyvaların çoğu mevsiminde bir iki ay için nefis bir yemiş olur, sonra ortadan çekilir. Üzüm öyle değildir zira o hem latif bir yemiş, hem de önemli kazanç sağlayan pek değerli bir mahsuldür. Her sene elde edilen üzümlerin bir kısmı taze olarak mevsiminde en ziyade yurt içinde yenilir. Bir kısmı kurutulur ,daha ziyade başka memleketlere satılır. Üzümün bir kısmından da şarap yapılır. Sirkenin iyisi ile pekmezde üzümden olur. Her üzüm kurmaya elverişli değildir, kuru üzümlerin çeşitleri ayrıdır. [253]

Bazı metinlerde çocuklar, merak duygusu uyandırılarak, araştırma ve geliştirmeye yönlendirilmektedir.

Ömürlü ve Ömürsüz Tohumlar

Mısır piramitlerinden birinde, ölüyle beraber gömülen eşyalar ve yiyecekler arasında bir kap içinde birkaç buğday tohumu bulunmuştu. Bilginler bunları yaş toprağa attılar, tohumlar filiz verdi.

Amerikalı bilginler, tohumların yaşama müddetini anlamak içinde kupkuru kum bulunan bir kaba yabani ot tohumları koyup, bunları 60 cm derinliğinde toprağa gömdüler. Kap, tam kırk yıl sonra çıkarıldı, tohumlar besili toprağa ekilince filizlendiler. Bazı tohumlar aksine kısa ömürlüdür. Kahve söğüt ağacının tohumu ancak birkaç gün yaşar. Sebze tohumlarının umumiyetle bir senelik olanları taze sayılır. Yalnız hıyar ekiminde tohumların, 2-3 senelik olması lazımdır. [254]

Benzetme yoluyla anlatım daha canlı tutularak, çocukları sıkmadan, öğretici fakat aşırı didaktik olmayan bir üslup kullanılmaktadır.

"**Fıraklı Beyaz Yelekli Kuşlar**

Güney yarımküresinde Oğlak Dönencesi'nden Antartika'ya kadar okyanusların kayalık adalarında büyük topluluklar halinde yaşayan penguenler,

[252] **Doğan Kardeş**, Sayı: 36, 1947, s.13.
[253] **Doğan Kardeş**, Sayı: 473, 1958, s.12.
[254] **Doğan Kardeş**, Sayı: 112, 1948, s.5.

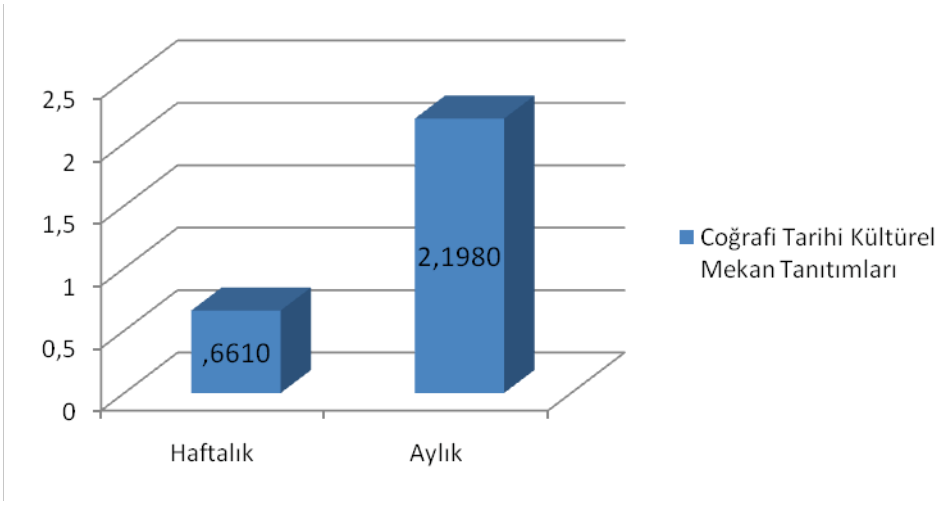
vücut yapıları bakımından hayli tuhaf hayvanlardır. Ayak üstünde dik dururlarken, boylarının yüksekliği bir metre kadardır."[255]

5.6.3.3.3. Coğrafi, Tarihi, Kültürel Mekan Tanıtımları

Tablo 12
Derginin Coğrafi, Tarihi, Kültürel Mekan Tanıtımları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Coğrafi tarihi kültürel mekan tanıtımları	0,661	2,193	2,198	2,052	-3,124	**0,002**

Derginin coğrafi tarihi kültürel mekan tanıtımları yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=-3,12, p=0,002<0,05). Aylık yayınlanırken derginin Coğrafi tarihi kültürel mekan tanıtımları oranı haftalığa göre yüksektir.

Grafik 12. Derginin Coğrafi, Tarihi, Kültürel Mekan Tanıtımları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

"Orta Avrupa'yı Karadeniz'e Bağlayan Nehir" Tuna başlıklı metinde, Tuna nehrinin yapısı ve önemi işlenirken, soru ve cevap şeklinde araştırma ve düşünce gücünü geliştirici bir anlatım hakimdir:

[255] **Doğan Kardeş**, Sayı: 487, 1959, s.12.

> Çocuklar vakti ile bundan dört yüzyıl kadar, önce Türkler işte bu Tuna Nehri'nin kıyılarında at oynamışlar ve oralara kadar Avrupayı almışlardı. Macaristan'da Avusturya'da birçok Türk ismine rastlamıştım. Şimdi nehri siz takip ediniz bakayım daha nerelerden geçiyor.
>
> Yalçın- Yugoslavyadan geçiyor sonrada Bulgaristan'la Romanya'nın arasından geçiyor. Romanya'ya gelince denize dökülüyor.
>
> Yıldız- Karadenize dökülüyor… Baba bu nehir Karadenizle Orta Avrupayı Avusturyayı Macaristanı birbirine bağlıyor değil mi?
>
> Babası-Evet kızım onun için bu büyük nehirle birçok devletler ilgilenirler. Su yolu kara yolundan çok ucuzdur. Trenle bir mal göndermek, vapurla mal göndermekten daha pahalı olur. Su yolu tabiatın yaptığı yoldur. Tren yolu için milyonlarca para harcamak lazımdır. [256]

Diğer bir bilgilendirme metninde, sorulan bir sorudan yola çıkılarak, güncel konular hakkında yorum yapabilme, genel kültür kazandırma gibi hususlar üzerinde durulmaktadır. Özcan'ın, dayısına sorduğu sorunun cevabı olarak, İran'dan gelen petrolle ilgili gelişmeler anlatılırken, İran'ın coğrafi sosyo-kültürel yapısı değerlendirilerek konu akışı karşılıklı diyaloglarla devam ettirilmektedir:

> Geçenlerde, coğrafya hocası derste söylemiş: İran petrolleri gelecek yıllarda borularla Türkiye topraklarından geçirilerek, Akdenizde bir Türk limanına akıtılacakmış. Dayısı bu husuta ne düşünüyor, işte Özcan bunu öğrenmek istiyordu.
>
> Dayısı -Gerçekten merak edilmeğe değer çok önemli bu şeydir bu dedi Otur şuraya da konuşalım: [257]

5.6.3.3.4. "Karagöz Oyunları" Başlıklı Sayfalar

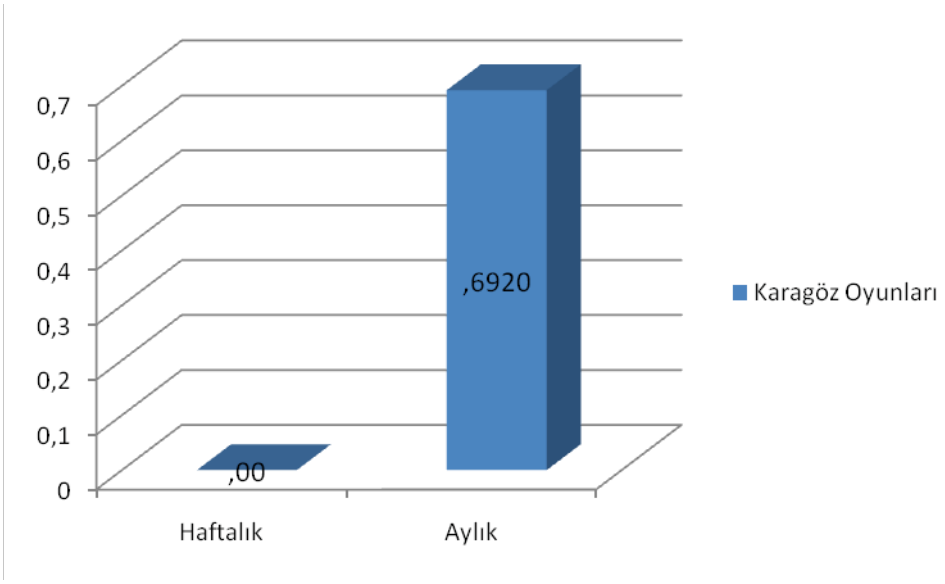
Derginin 1950'den sonra hemen hemen her sayısında karşımıza çıkan diğer bir bölüm de, "Karagöz Oyunları" başlıklı sayfalardır. Bu bölümde, bilgilendirme yöntemi daha eğlenceli kılınmak amacıyla, karşılıklı diyaloglarla yapılmaktadır. "Karagözcük" ve babası "Karagöz" olarak tanımlanan, iki kişi arasında geçen diyaloglarla çocuklara ülkemiz, gelenek, göreneklerimiz, kültürümüz ağırlıklı olmak üzere, yabancı kültürleri tanıma ve benzeri konular hakkında geniş bilgiler sunulmaktadır.

[256] **Doğan Kardeş**, Sayı: 116, 1948, s.7.
[257] **Doğan Kardeş**, Sayı: 477, 1958, ss.6-7.

Tablo 13
Derginin Karagöz Oyunları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Karagöz Oyunları Bölümü	0,000	0,000	0,692	1,174	-3,005	**0,006**

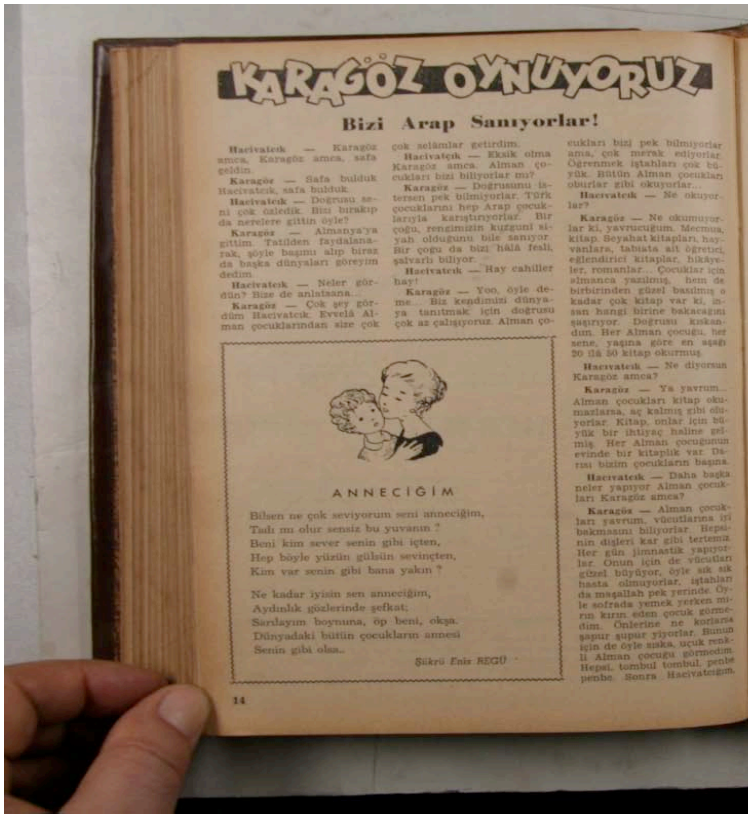
Derginin Karagöz oyunları yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=-3,00, p=0,006<0,05). Aylık yayınlanırken derginin karagöz oyunları bölümü oranı haftalığa göre yüksektir.

Grafik 13. Derginin Karagöz Oyunları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

1956 yılındaki sayfada, "Bizi Arap Sanıyorlar" başlığının kullanıldığı metinde, cumhuriyet sonrası oluşturulması hedeflenen, modern toplum ve birey profilinin farklı kültürlerce henüz anlaşılmadığı belirtilmektedir. Yazıda, Osmanlı dönemindeki İslami temellere oturtulan Doğu odaklı toplum yapısının ortadan kalktığının, cumhuriyetle beraber batı orjinli yeni bir toplum modeli oluşturulduğunun, diğer ülkelerce de benimsenmesi gerekliliği anlatılmaktadır.[258]

[258] **Doğan Kardeş**, Sayı:463, 1956, s.14.

KARAGÖZ OYNUYORUZ

Bizi Arap Sanıyorlar!

Hacivatcık — Karagöz amca, Karagöz amca, safa geldin.

Karagöz — Safa bulduk Hacivatcık, safa bulduk.

Hacivatcık — Doğrusu seni çok özledik. Bizi bırakıp da nerelere gittin öyle?

Karagöz — Almanya'ya gittim. Tatilden faydalanarak, böyle başımı alıp biraz da başka dünyaları göreyim dedim.

Hacivatcık — Neler gördün? Bize de anlatsana...

Karagöz — Çok şey gördüm Hacivatcık. Evvelâ Alman çocuklarından size çok çok selâmlar getirdim.

Hacivatçık — Eksik olma Karagöz amca. Alman çocukları bizi biliyorlar mı?

Karagöz — Doğrusunu istersen pek bilmiyorlar. Türk çocuklarını hep Arap çocuklarıyla karıştırıyorlar. Bir çoğu, renginizin kuğgunî sarı olduğunu bile sanıyor. Bir çoğu da bizi hâlâ fesli, şalvarlı biliyor.

Hacivatcık — Ray cahiller hay!

Karagöz — Yoo, öyle değil. Biz kendimizi dünyaya tanıtmak için doğrusu çok az çalışıyoruz. Alman çocukları bizi pek bilmiyorlar amma, çok merak ediyorlar. Öğrenmek iştahları çok büyük. Bütün Alman çocukları okurlar gibi okuyorlar...

Hacivatcık — Ne okuyorlar?

Karagöz — Ne okumuyorlar ki, yavrucuğum. Mecmua, kitap. Seyahat kitapları, hayvanlara, tabiata ait öğretici, eğlendirici kitaplar, hikâyeler, romanlar... Çocuklar için almanca yazılmış, hem de birbirinden güzel basılmış o kadar çok kitap var ki, insan hangi birine bakacağını şaşırıyor. Doğrusu kıskandım. Her Alman çocuğu, her sene, yaşına göre en aşağı 30 ila 50 kitap okurmuş.

Hacivatcık — Ne diyorsun Karagöz amca?

Karagöz — Ya yavrum... Alman çocukları kitap okumazlarsa, aç kalmış gibi ölüyorlar. Kitap, onlar için büyük bir ihtiyaç haline gelmiş. Her Alman çocuğunun evinde bir kitaplık var. Derisi bizim çocukların başına.

Hacivatcık — Daha başka neler yapıyor Alman çocukları Karagöz amca?

Karagöz — Alman çocukları yavrum, vücutlarına iyi bakmasını biliyorlar. Hepsinin dişleri kar gibi tertemiz. Her gün jimnastik yapıyorlar. Onun için de vücutları güzel büyüyor, öyle sık sık hasta olmuyorlar. İştahları da maşallah pek yerinde. Öyle sofrada yemek yerken mırın kırın eden çocuk görmedim. Önlerine ne koyarsa şapur şupur yiyorlar. Bunun için de öyle aska, uçuk renkli Alman çocuğu görmedim. Hepsi, tombul tombul, pembe pembe. Sonra Hacivatcığım,

ANNECİĞİM

Bilsen ne çok seviyorum seni anneciğim,
Tatlı mı olur sensiz bu yuvanın ?
Beni kim sever senin gibi içten,
Hep böyle yüzün gülsün sevinçten,
Kim var senin gibi bana yakın ?

Ne kadar iyisin sen anneciğim,
Aydınlık gözlerinde şefkat;
Sardayım boynuna, öp beni, okşa.
Dünyadaki bütün çocukların annesi
Senin gibi olsa..

Şükrü Enis REGÜ

14

Şekil 23: Sayı:463, 1956, Doğan Kardeş, s.14

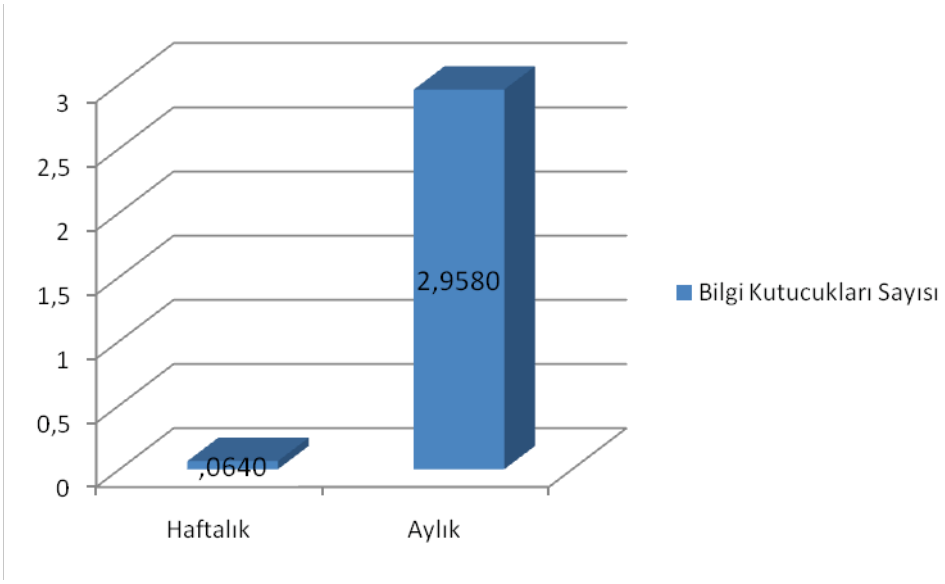
1958 Eylül sayısında, "Ya Siz Tatili Nasıl Geçiriyorsunuz?" başlıklı yazıda Yaz tatilini, eğlenerek ve dinlenerek geçirecek olan çocukların, derslerini de ihmal etmemeleri gerektiği belirtilmekte, verimli bir tatil geçirmek için, neler yapılması gerektiğine dair çocuklara birtakım öğütler verilmektedir.

5.6.3.3.5. Bilgi Kutucukları

Tablo 14
Derginin Bilgi Kutucukları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Bilgi kutucukları sayısı	0,064	0,554	2,958	3,299	-4,451	**0,000**

Derginin bilgi kutucukları yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=-4,45, p=0,000<0,05). Dergi aylık yayınlanırken bilgi kutucukları oranı haftalığa göre yüksektir.

Grafik 14. Derginin Bilgi Kutucukları Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

HAYVANLARI TANIYALIM!

Maymun

Maymunlarda kuyruk beşinci el vazifesini görür. Ağaçların dallarına kuyruklarını sararak tutunurlar. Hattâ, bazan, ölmüş maymunların böyle kuyruklarından asılı kaldıkları bile görülmüştür. Fakat, kuyrukla iş gören maymunlar, Yeni-dünya maymunlarıdır. Bunlar, Güney Amerikadaki ormanlarda yaşamayı severler. Sürü halinde dolaşırlar. Eski-dünya maymunlarından akılsızdırlar. . Fakat pek sevimli, pek tatlı hayvanlardır, Kavgadan hoşlanmazlar, düşünceli, düşünceli dururlar. Kürkleri çok makbuldür. Bunları kürkleri ve etleri için avlarlar.

Şekil 24: Sayı:32, 1946, Doğan Kardeş, s.14

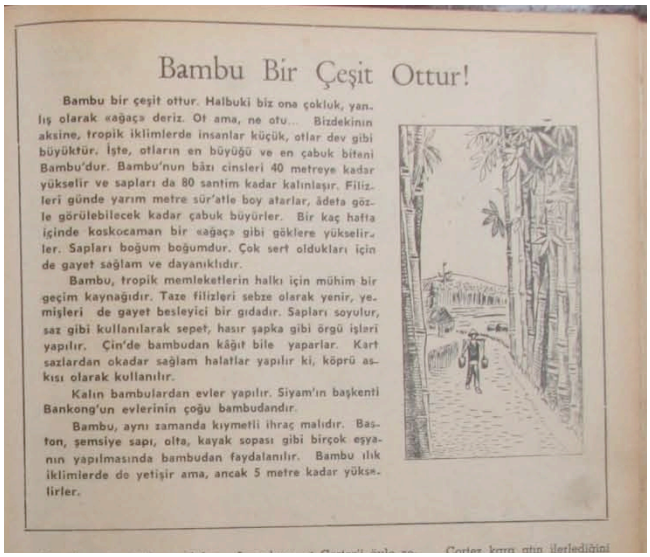
Kaya değil,
Karınca yuvası!

Yandaki resmi görünce ne tuhaf bir kaya demişsiniz dir. Ama bu garip heykel gurubu kaya değil, Avustralya'nın kuzey kısmında, Darwin şehrinin güneyindeki kurak, fundalık topraklarda çok rastlanan Termit (Beyaz karınca) yuvalarından biridir. Termitler, bu yuvaları kendileri, ifraz ettikleri bir madde ile karıştırdıkları balçıktan yaparlar. Kuruyunca sert birer kaya halini alan bu pek kocaman yuvaların içindeki bölüklerde yüzbinlerce termin yaşar.

Resim İngiliz Biyoloji Bilginlerinden Julian Huxley tarafından çekilmiştir.

güzellikte olan şiirleri Türk di-

Şekil 25: Sayı:442, 1956, Doğan Kardeş, s.14

Bambu Bir Çeşit Ottur!

Bambu bir çeşit ottur. Halbuki biz ona çokluk, yanlış olarak «ağaç» deriz. Ot ama, ne otu... Bizdekinin aksine, tropik iklimlerde insanlar küçük, otlar dev gibi büyüktür. İşte, otların en büyüğü ve en çabuk biteni Bambu'dur. Bambu'nun bazı cinsleri 40 metreye kadar yükselir ve sapları da 80 santim kadar kalınlaşır. Filizleri günde yarım metre sür'atle boy atarlar, âdeta gözle görülebilecek kadar çabuk büyürler. Bir kaç hafta içinde koskocaman bir «ağaç» gibi göklere yükselirler. Sapları boğum boğumdur. Çok sert oldukları için de gayet sağlam ve dayanıklıdır.

Bambu, tropik memleketlerin halkı için mühim bir geçim kaynağıdır. Taze filizleri sebze olarak yenir, yemişleri de gayet besleyici bir gıdadır. Sapları soyulur, saz gibi kullanılarak sepet, hasır şapka gibi örgü işleri yapılır. Çin'de bambudan kâğıt bile yaparlar. Kart sazlardan okadar sağlam halatlar yapılır ki, köprü askısı olarak kullanılır.

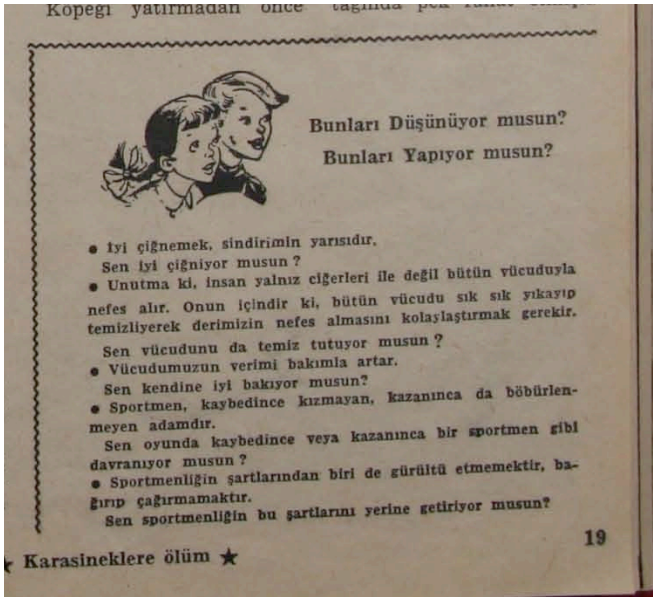
Kalın bambulardan evler yapılır. Siyam'ın başkenti Bankong'un evlerinin çoğu bambudandır.

Bambu, aynı zamanda kıymetli ihraç malıdır. Baston, şemsiye sapı, olta, kayak sopası gibi birçok eşyanın yapılmasında bambudan faydalanılır. Bambu ılık iklimlerde de yetişir ama, ancak 5 metre kadar yükselirler.

Cortez kanı atın ilerlediğini

Şekil 26: Sayı: 442, 1956, Doğan Kardeş, s.14

Bazı sayılarda yayımlanan kısa cümlelerden oluşan bilgilendirmeler soru-cevap şeklinde yapılmaktadır. Bu yöntemle, ezberci sistemden uzak, akılda kalıcı, hafıza geliştirici bir yol izlenmektedir.

Köpeği yatırmadan önce

Bunları Düşünüyor musun?
Bunları Yapıyor musun?

• İyi çiğnemek, sindirimin yarısıdır.
Sen iyi çiğniyor musun ?
• Unutma ki, insan yalnız ciğerleri ile değil bütün vücuduyla nefes alır. Onun içindir ki, bütün vücudu sık sık yıkayıp temizliyerek derimizin nefes almasını kolaylaştırmak gerekir.
Sen vücudunu da temiz tutuyor musun ?
• Vücudumuzun verimi bakımla artar.
Sen kendine iyi bakıyor musun?
• Sportmen, kaybedince kızmayan, kazanınca da böbürlenmeyen adamdır.
Sen oyunda kaybedince veya kazanınca bir sportmen gibi davranıyor musun ?
• Sportmenliğin şartlarından biri de gürültü etmemektir, bağırıp çağırmamaktır.
Sen sportmenliğin bu şartlarını yerine getiriyor musun?

19

Karasineklere ölüm ★

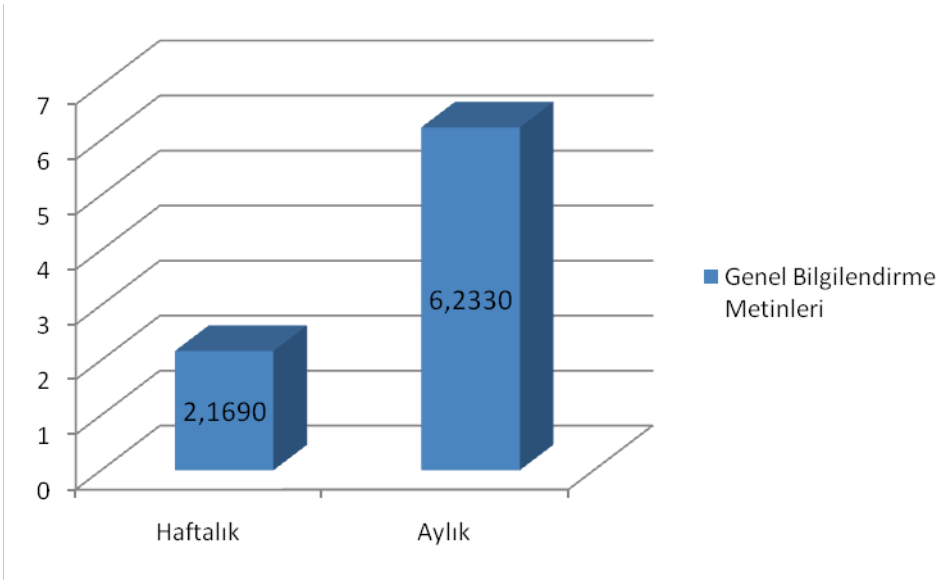
Şekil 27: Sayı: 494, 1960, Doğan Kardeş, s.19.

5.6.3.3.6. Genel Bilgilendirme Metinleri:

Tablo 15
Derginin Genel Bilgilendirme Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Genel bilgilendirme metinleri	2,169	4,103	6,233	4,325	-4,284	**0,000**

Derginin genel bilgilendirme metinleri yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-4,28$, $p=0,000<0,05$). Aylık yayınlanırken derginin genel bilgilendirme metinleri oranı haftalık yayına göre yüksektir.

Grafik 15. Derginin Genel Bilgilendirme Metinleri Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

"Hayvanlar Toplu Yaşamayı Severler" başlığıyla sunulan metinde, hayvanların neden toplu halde yaşadıkları anlatılırken, olaylar arasında paralel geçişler sağlanılarak çocuklara, sebep sonuç içersinde sorgulama yapma ve bağlantı kurarak düşünme biçimleri öğretilmektedir:

> Arılar, karıncalar, kunduzlar daima bir arada toplu olarak yaşmayı severler. Cazı hayvanlarda bazen toplu, bazen de yalnız yaşarlar. Mesela siz olurya. Bir vahşi hayvan avına çıksanız, mutlaka yanınıza birkaç arkadaş alırsınız. Ne olur ne olmaz değil mi? İşte birçok hayvanlarda böyle birbirlerine yardım etmek ve tehlikeleri önlemek için sürü halinde yaşarlar. Mesela yaban öküzleri, kurtlara ve vahşi hayvanlara karşı korunmak için daima grup dolaşırlar. Bazı hayvanlarda bir yerden bir yere göç ederken toplanırlar.[259]

Dergi aylık döneme geçişi itibariyle genel bilgilendirme bölümlerinde, yoğun bir artış görülmektedir. "Doğudan Batıya Yılbaşı ve Yılbaşıları" başlıklı yazıda, yılbaşının farklı kültürlerdeki anlamı ve kutlanış biçimleri anlatılırken, derginin diğer bir sayfasında yer alan, yeryüzünde yaşayan ilk insanlara ait fosillerin nerede bulunduğunu açıklayan yazı, siyah-beyaz çizgi resimlerle desteklenmektedir:

> Bundan çok çok uzun yıllar önce Cava'da bir yanardağ patladı. Cava haritada göreceğiniz gibi Asya'nın güney doğusunda ince uzun bir adadır.
>
> Cavada bulunan en önemli fosiller, sadece dört ayaklı hayvanlarınkinden ibaret değildir. Büyük yanardağ patlaması sırasında burada yaşayan insanlara ait kafatası kemik ve dilelerde bulunmuştur. İşte bunları yeryüzünde yaşayan en eski insan olarak kabul ediyoruz. [260]

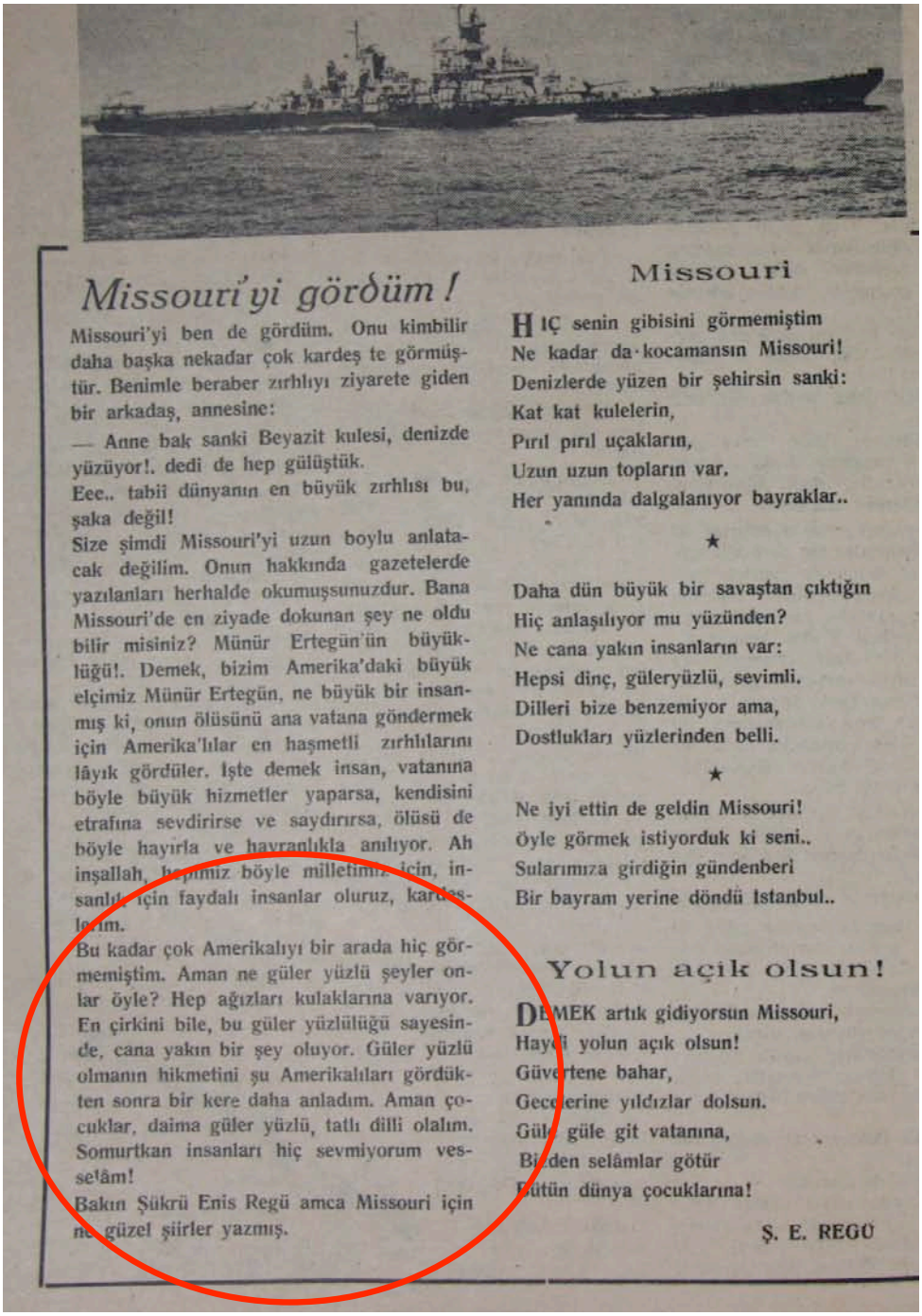
[259] **Doğan Kardeş**, Sayı: 329, 1953, s.7.
[260] **Doğan Kardeş**, Sayı: 442, 1956, s.16.

Metnin devamında ilk insanların barınma, beslenme alışkanlıkları, avlanma sanatları gibi yaşam biçimleri anlatılmaktadır.

Dönemin en belirgin özelliği, hayaller ülkesi Amerika'ya duyulan hayranlıktır. Birçok metinde, Amerikan tarzı yaşama öykünmeler görülmektedir. Dergi vasıtasıyla 'Amerikan yaşam biçimi ve kültürünün mükemmel olduğu düşüncesi' okurlara empoze edilmeye çalışılmaktadır.

Amerikan büyükelçimiz Münür Ertegün'ün naşının, meşhur Amerikan Gemisi Missouri ***[*] ile getirilmesi halk tarafından büyük bir sevinçle karşılanmaktadır. Doğan Kardeş Dergisi de sayfalarından, Missorinin gelişini okurlarına duyurmaktadır. Metin içersinde sürekli olarak Amerika'yı ve Amerikan insanını olumlayıcı söylemlere yer verilmektedir. Bu durum, o yıllardaki Amerikan hayranlığının ve kültür empozesinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

***[*] ABD'nin en gelişmiş ve en önemli zırhlısı Missouri'nin güvertesinde imzalanan anlasma ile Japonlar teslim olmuş ve 2. Dünya Savaşı'na sona ermiştir. Missouri gemisi, ABD'den yola çıktığı andan itibaren basının odak noktası olmuştur.

Missouri'yi gördüm!

Missouri'yi ben de gördüm. Onu kimbilir daha başka nekadar çok kardeş te görmüştür. Benimle beraber zırhlıyı ziyarete giden bir arkadaş, annesine:

— Anne bak sanki Beyazit kulesi, denizde yüzüyor!. dedi de hep gülüştük.

Eee.. tabii dünyanın en büyük zırhlısı bu, şaka değil!

Size şimdi Missouri'yi uzun boylu anlatacak değilim. Onun hakkında gazetelerde yazılanları herhalde okumuşsunuzdur. Bana Missouri'de en ziyade dokunan şey ne oldu bilir misiniz? Münür Ertegün'ün büyüklüğü!. Demek, bizim Amerika'daki büyük elçimiz Münür Ertegün, ne büyük bir insanmış ki, onun ölüsünü ana vatana göndermek için Amerika'lılar en haşmetli zırhlılarını lâyık gördüler. İşte demek insan, vatanına böyle büyük hizmetler yaparsa, kendisini etrafına sevdirirse ve saydırırsa, ölüsü de böyle hayırla ve hayranlıkla anılıyor. Ah inşallah, hepimiz böyle milletimiz için, insanlık için faydalı insanlar oluruz, kardeşlerim.

Bu kadar çok Amerikalıyı bir arada hiç görmemiştim. Aman ne güler yüzlü şeyler onlar öyle? Hep ağızları kulaklarına varıyor. En çirkini bile, bu güler yüzlülüğü sayesinde, cana yakın bir şey oluyor. Güler yüzlü olmanın hikmetini şu Amerikalıları gördükten sonra bir kere daha anladım. Aman çocuklar, daima güler yüzlü, tatlı dilli olalım. Somurtkan insanları hiç sevmiyorum vesselâm!

Bakın Şükrü Enis Regü amca Missouri için ne güzel şiirler yazmış.

Missouri

HIÇ senin gibisini görmemiştim
Ne kadar da kocamansın Missouri!
Denizlerde yüzen bir şehirsin sanki:
Kat kat kulelerin,
Pırıl pırıl uçakların,
Uzun uzun topların var.
Her yanında dalgalanıyor bayraklar..

★

Daha dün büyük bir savaştan çıktığın
Hiç anlaşılıyor mu yüzünden?
Ne cana yakın insanların var:
Hepsi dinç, güleryüzlü, sevimli.
Dilleri bize benzemiyor ama,
Dostlukları yüzlerinden belli.

★

Ne iyi ettin de geldin Missouri!
Öyle görmek istiyorduk ki seni..
Sularımıza girdiğin gündenberi
Bir bayram yerine döndü İstanbul..

Yolun açık olsun!

DEMEK artık gidiyorsun Missouri,
Hayırlı yolun açık olsun!
Güvertene bahar,
Gecelerine yıldızlar dolsun.
Güle güle git vatanına,
Bizden selâmlar götür
Bütün dünya çocuklarına!

Ş. E. REGÜ

Şekil 28: Sayı:19, 1946, Doğan Kardeş, s.6

1950'li yıllar Amerika'da toplumsal çatışmanın, en çok da zenci -beyaz kavgalarının yaşandığı dönemlerden biridir. Bu nedenle, Amerika'da devlet, bireylerin yaşam güvencelerini korumak amacıyla birçok önlem almaktadır. Doğan Kardeş Dergisi de okurlarına, aşağıda yayımladığı metindeki öğütlere uyulmasını tavsiye etmektedir.

Sokağın 100 tehlikesine karşı 10 Öğüt

Medenilik ne kadar ileri giderse gitsin, insanlar arasında kötülük kökünden sökülüp atılamıyor.Her memlekette her zaman kötü insanlar çıkıyor. Bunların arasında en kötü olanlar da hiç şüphesiz, türlü melunca maksatlarla çocuk kaçıran haydutlardır…Bu türlü cinayetler hemen her memlekette son zamanlarda tek tük bizde de oluyorsa da en çok ve hemen hemen devamlı surette Birleşik Amerika'da görülmektedir.

Amerika'da bir şehir Belediyesi, son günlerde aile birlikleri tarafından bu esasa göre hazırlanmış olan aşağıdaki 10 öğüdü binlerce nüsha bastırıp evlere dağıtmıştır.

1.Hiçbir vakit hiçbir suretle tanımadığınız kimselerin otomobiline binmeyin.

2.Tanımadığınız kimselerden hiçbir suretle para hediye şeker çikolata kabul etmeyin.

3.Tanımadığınız bir kimse sizden yol sorarsa nezaketle tarif edin, sağlık verin, ama yolu göstermek için onunla birlikte gitmekten mutlak surette çekinin .

4.Ailenize önceden haber verip, izin almadan kimsenin evine girmeyin.

5.Ailenizin müsadesi olmadan, tanımadığınız kimselerden asla iş ve hizmet kabul etmeyin (hususiyle) paket taşımayın.

6.İyi ışıklanmamış sokak aralarında koru ve ormanlarda, ıssız densiz kenarlarında, metruk binalar civarında oynamayın.

7.Okulda bile olsa ayakyolları etrafında asla dolaşmayın.

8.Tanımadığınız kimselerin size her ne surette olursa olsun elle dokunmalarına, el değdirmelerine asla müsaade etmeyin.

9.Yüzme havuzlarına, sinemalara, plajlara yalnız gitmekten son derce sakının. Tek başınıza bisiklet gezmelerine çıkmayın.

10.Sokaklarda dolaşmayın. Her hangi bir sebeple gecikecek olursanız telefonla (veya polis vasıtasıyla) evinize haber verin. Okula arkadaşlarınızın evine giderken, kendi evinize dönerken hızlı adımla yürüyerek, dosdoğru gidin. (şurada burada oyalanmayın.

Bu öğütleri biz çok faydalı bulduk ve Doğan Kardeş okuyucularının da bizim gibi düşüneceklerini umduğumuz için dergimize koyduk. [261]

Şekil 29: Sayı: 373, 1953, Doğan Kardeş, s.3

[261] **Doğan Kardeş**, Sayı: 471, 1958, s.15.

Şu Zenci Yavrusunun keyfine bakın! Ata biner gibi dev kaplumbağanın sırtına binmiş "deh,deh" diyerek hayvancığı yürütneye çalışıyor. Ama kaplumbağa hiç oralı değil! Eğer çocuk akıl edip ağzına bir parça salat yaprağı tutsaydı. Hayvanı pek ala yürütebilirdi.
Afrika ormanlarında yaşayan bu dev kaplumbağalar 70 cm boyundadırlar. Zenci çocukları bunların üstüne binip gezmeyi pek severler.[262]

Karanlık Afrika'da Medeniyet Işığı

Şu gördüğünüz siyah yavrular Güney Afrika'da zenciler için açılmış bir ana okulunun çocuklarıdır. Üstleri başları tertemiz, bakışları manalı, birbirinden sevimli. Kendi boylarına göre yapılmış musluklarda yıkananlara bakın: yalnız biri yüzünü fotoğrafa çevirmiş, öteküler bütün dikkatlerini o andaki işlerine vermişler.

Ya hele şu yemekten sonra dua edenlere ne dersiniz?

«Çok şükür dinlediğimiz güzel sözlere, çok şükür yediğimiz nimetlere.» Baştaki yavrunun gözleri ve yüzü bu duanın gönülden doğma olduğunu ne güzel ifade ediyor.

Daha yakın zamanlara kadar Afrika'da Habeşistan ile Liberia'dan başka bağımsız yerli devlet yoktu. Şimdi Fas, Tunus, Libya, Mısır, Sudan bağımsızdır. Beş ay önce de eski Altın Sahil memleketi de Ghana adı ile bağımsız devlet oldu. Ghana, ahalisi hep zenci olan tam yerli bir devlettir. Hürriyet, bağımsızlık fikirleri yavaş yavaş Afrikanın içlerine kadar yayılmaktadır.

Avrupalıların idaresi altındaki topraklarda da zenciler artık kendilerini beyazlardan aşağı görmüyorlar; beyazlarla eşit haklar istiyorlar ve bu haklara layık olduklarını da her fırsatta gösteriyorlar.

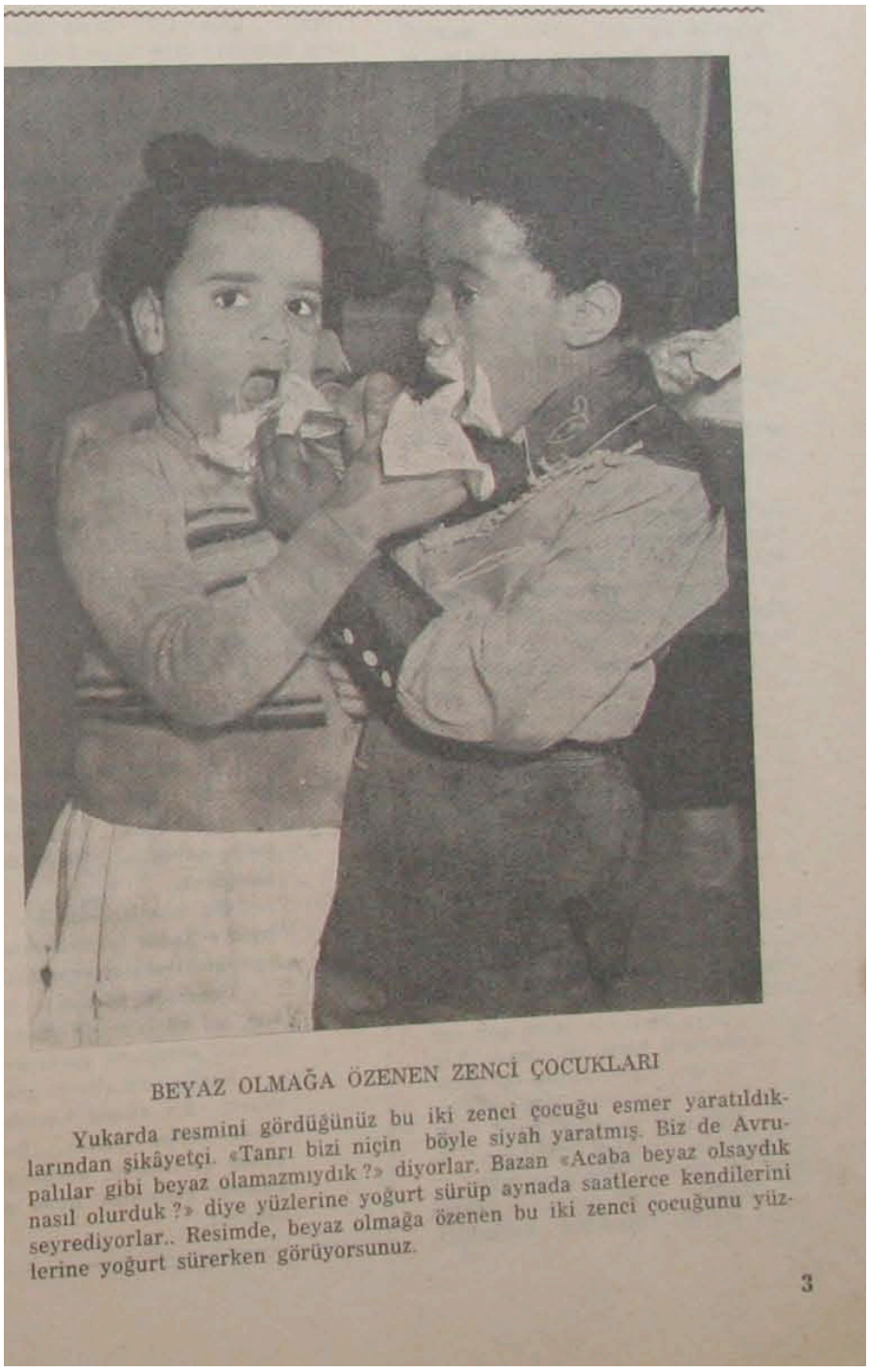
Zenciler temizliği çok severler. Elleri, yüzleri daima temizdir, hele dişleri inci gibi parıldar.

14

Şekil 30: Sayı:465, 1957, Doğan Kardeş, s.3

Birçok metinde, zencilerin de, beyazlarla aynı haklardan faydalanması gerekliliğini savunan görüşlere yer verilmektedir. "*Avrupalıların idaresi altındaki topraklarda zenciler, artık kendilerini beyazlardan aşağı görmüyorlar, beyazlarla eşit haklar istiyorlar ve bu haklara layık olduklarını da her fırsatta gösteriyorlar.*"[263]

[262] **Doğan Kardeş**, Sayı: 373, 1953. s.3.
[263] **Doğan Kardeş**, Sayı: 465, 1957. s.3.

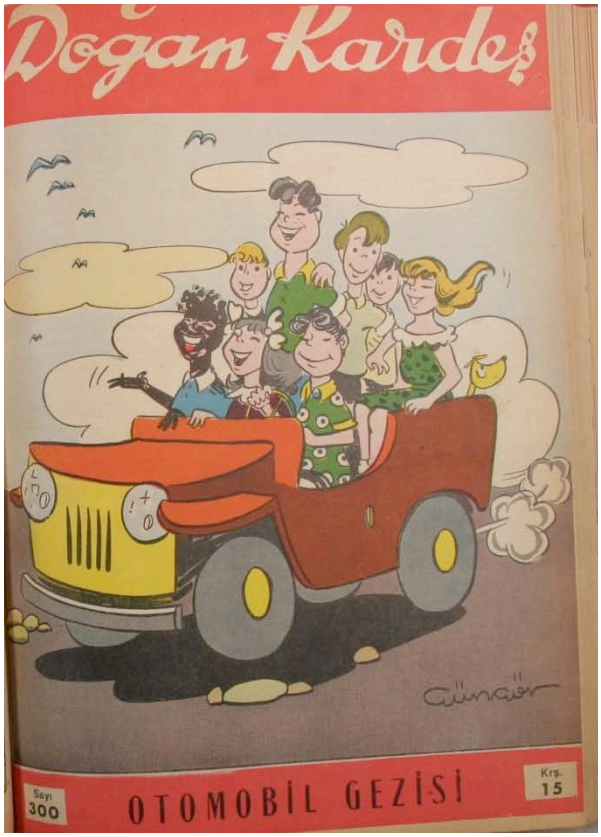
BEYAZ OLMAĞA ÖZENEN ZENCİ ÇOCUKLARI

Yukarda resmini gördüğünüz bu iki zenci çocuğu esmer yaratıldıklarından şikâyetçi. «Tanrı bizi niçin böyle siyah yaratmış. Biz de Avrupalılar gibi beyaz olamazmıydık?» diyorlar. Bazan «Acaba beyaz olsaydık nasıl olurduk?» diye yüzlerine yoğurt sürüp aynada saatlerce kendilerini seyrediyorlar.. Resimde, beyaz olmağa özenen bu iki zenci çocuğunu yüzlerine yoğurt sürerken görüyorsunuz.

3

Şekil 31: Sayı:390, 1954, Doğan Kardeş, s.3

Dergi, zenci-beyaz çatışmasının olmaması gerektiğine dair mesajlarını, çocuk görselleri üzerinden vermektedir. Bazı kapak görsellerinde zenci ve beyaz çocukların, toplu halde mutlu ifadeleri kullanılmaktadır. Tüm metinlerde, yeni kurulan cumhuriyetimizde, bu tür ayrımcılık ve ötekileştirme sorunlarının yaşanmadığı da vurgulanmaktadır.

Şekil 32: Sayı:300, 1952, Doğan Kardeş, s.3

Mayıs ayındaki sayılardan birinde, İnönü'den cumhurbaşkanlığını devralan DP'li Celâl Bayar'ın resmi yer almaktadır. Dergi, çocuk okurlarına, yeni bir dönemin başladığının haberini şu satırlarla vermektedir.

> 14 Mayısta yapılan Milletvekili seçimlerinde çoğunluğu kazanan Demokrat Parti'nin Başkanı Sayın Celâl Bayar'ın, Cumhurbaşkanlığına seçildiğini biliyorsunuz. Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyetinin üçüncü başkanı Celâl Bayar'ı bütün Türk çocukları adına saygı ile selâmlar ve kendisine candan başarılar dileriz. [264]

Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasının (30 Kasım 1925) ardından, birtakım dini gruplar ve tarikatlar çalışmalarını gizli olarak yürütmeye devam etmektedir. Demokrat Parti döneminde bazı özgürlükler kazanan bu gruplar (kuran kurslarının açılması v.b), Atatürk karşıtı söylemler geliştirerek birtakım olumsuz faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Dergi bu duruma eleştirilerini sunarak, konuya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmektedir.

[264] **Doğan Kardeş**, Sayı:193, 1950, s.3.

> Atatürk'ün heykellerine el uzatanlara karşı ve Atatürk'ün inkılâplarına dil uzatanlara karşı içimizde büyük bir tiksinti duyuyoruz. Ercüment Ekrem Talu amcamızın ,13/6/951 tarihli Son Posta gazetesinde yayınlanan "Varol Mehmet Ali" adlı yazısı bütün kardeşlerimizin duygularını dile getirdiği için aynen aşağıya alıyoruz: Ticanî tarikatine mensup bir yobaz, Eskişehir'in Muttalip köyündeki bakkala gitmiş. Bakkal dükkânında Atatürk'ün minimini bir büstü duruyormuş. Yobazın kör olası gözleri bu büste ilişir ilişmez, tutarağı tutan herif bir yandan ağız dolusu küfürler savururken, bir yandan da elindeki bastonla üzerine yürüyerek kırmağa teşebbüs etmiş. Bu sırada dükkânda, Mehmed Ali adında 12 yaşında bir köylü çocuğu bulunuyormuş. Bu asıl Türk yavrusu büstü kaptığı gibi bağrına bastırarak: O benim Atamdır! diye bağırmış, onu sana kırdırmam! Ey Atatürk'ün aziz hatırasına ve inkılâplarına sadık olanlar!.... Yeise düşmeyin. Birkaç vicdansız, imansız otuz yılın eserini ne yapsalar, ne etseler yıkamıyacaklardır. Yurda Mehmed Ali'ler var. Bu "Mehmed Ali'leri yetiştiren öğretmenler var. Öyle bir nesil yetişiyor ki Atasına el sürdürmemek, inkılâplarına dokundurmamak azmindedir [265]

Dönemin en önemli olaylardan birisi, Kore Savaşı'dır. Birçok çocuğun babası, ağabeyi veya herhangi bir akrabasının savaşa katılmış olabileceğini düşünerek yazarlar, konuya ilişkin 1950 yılında derginin üçüncü sayfasında siyah çerçeveli bir kutuya alınmış aşağıdaki yazıyı yayımlama gereği duymuşlardır. Metindeki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Amerikan hayranlığının yansımaları görülmektedir, savaş bir ulusal savaş haline getirilerek coşkulu, milliyetçi bir anlatım verilmektedir.

> Kore'de Şanlı Kahramanlarımız
> Kore'de milletlerin hürriyeti uğruna kızıl düşmanlarla boğuşan Birleşik Milletler orduları içinde görülmemiş bir kahramanlıkla döğüşen Türk tugayını bütün Türk çocukları heyecanla, hayranlıkla selâmlıyorlar!... Ve şehit düşen ağabeylerini de saygı ve rahmetle anıyorlar!.. [266]

18 Ocak 1951 tarihli derginin kapağında, "Kore'deki Kahraman Babaya Mektup" başlıklı bir resim yer alır. Aynı sayının üçüncü sayfasında da Doğan Kardeş, akrabaları Kore'de savaşan okurlara seslenmektedir:

> Bugün bazı kardeşlerimizin babaları veya amcaları, dayıları, ağabeyleri Kore'de kızıl düşmana karşı kahramanca döğüşüyorlar. Ve bütün dünyanın hayranlığını kazanıyorlar. Bizden de kahramanlarımıza selamlar!... [267]

1960 yılının Nisan ayı sayısında dergide iki sayfa olarak yayımlanan metinde, Türk gazetecilik tarihi anlatılmaktadır. "Türk Gazeteciliği 100 yaşında" başlığının kullanıldığı metinde, Türkiye'de gazetecilik tarihi, Agah Efendi, Şinasi'nin hayatları, çıkardıkları gazeteler kısaca anlatılmaktadır. Latin harflerine geçişle birlikte eğitimde

[265] **Doğan Kardeş**, Sayı:252, 1951 s.3.
[266] **Doğan Kardeş**, Sayı:220, 1950 s.3.
[267] **Doğan Kardeş**, Sayı:225, 1951 s.3.

ve basında yaşanan değişiklikler egemen ideolojiyi, yeni cumhuriyetimizi olumlayan söylemlerle vurgulanmaktadır:

> Türk basını, asıl hürriyete Cumhuriyet devrinde kavuştu. Yeni harflerin kabulünden sonra da hem dış şekil hem yazı ve öz bakımından, Türk basınında esaslı bir gelişme başladı. Yeni harfler okumayı kolaylaştırmış, dilde hayli sadeleşmiş olduğu için beş on yıl içinde memlekette okuma bilenlerin sayısı gittikçe arttı ve gazetelerin satışı da yükseldi. Eskiden en çok satılan gazetenin basım sayısı 25000 etrafında iken, şimdi günlük baskısı 250.000 rakamını aşan gazetelerimiz ve haftada 150.000 nüsha basan dergilerimiz var. Nüfusumuzun okur yazar nispeti yükseldikçe gazetelerimizin basım sayısı daha da artacaktır. Şimdiki halde nüfusun ancak %55-%60 kadarı okur-yazar sayılmaktadır. [268]

Yazının devamında, dünyadaki ilk gazete, Avrupa ve Amerika'da çıkan ilk gazetelere değinilerek çocuklara bir meslek dalı olarak gazetecilik anlatılmıştır. Bu şekilde çocuklara farklı gruplardan meslekler tanıtılarak, gelecekte seçecekleri meslek grupları hakkında küçük yaşlarda bilgi verilmektedir.

Bazı yazılar da çocuğa, toplumsal yaşamda doğru davranışların kazandırılmasına yönelik bilgiler içermektedir.

453. sayıda tutumlu olmanın önemi şu satırlarla dile getirilmektedir.

> İçinizde Ak akçe kara gün içindir sözünü işitmeyen yoktur. Para arttırmanın değerini ve günün birinde biriken paraların insana anlatan bu atasözünü, günlük hayatımızın başka taraflarına da bize bir rehber olarak görürüz. [269]

Diğer bir sayıda, ilk paragrafta düzenli olmanın önemi vurgulanmış, metnin devamında da çocuklara derli toplu olup olmadıklarını ölçmeleri amacıyla, hazırlanmış kısa bir anket sunulmuştur. Bu çalışmanın ortaya çıkan sonuçlarına göre davranışlara anlam yüklenerek kişiye özel yorumlama sağlanmaktadır.

> -A-
> Gece yatmadan önce dağınık olan odanızı derler toplar mısınız?
> Bir eşyayı kullandıktan sonra tekrar eski yerine koyar mısınız?
> Çıkardığınız elbiseyi hemen muntazam katlar veya askıya asar mısınız?
> -B-
> Dışarılık temiz elbisenizi, gündelik elbisenizden ayırmadan giyer misiniz?
> Çorabınızın hemen örer veya ördürür müsünüz?
> Elbiseniz lekelenince hemen temizleme çaresini arar mısınız?
> -C-
> Sınıfta kalem defter ve kitaplarınızı intizamlı olarak saklar mısınız?
> Kitaplarınıza defterlerinize kap geçirir misiniz?
> Defterlerinizi bitirinciye kadar temiz tutar mısınız?

[268] **Doğan Kardeş**, Sayı:493 1960, s.8.
[269] **Doğan Kardeş**, Sayı:453, 1956, s.50.

-D-

Yatağınızı muntazam yapar mısınız?

Çekmeceleriniz derli toplu mudur?

Küçük kardeşiniz eşyalarını oyuncaklarını dağıtınca arkasından toplar mısınız?

Bu soruları cevaplandırırken her evet cevabınız için 8, Bazen dediklerinize 5, her "Hayır" ınıza da 0 vereceksiniz. Yalnız B grubundaki 1 ve 3 numaralı sorular için "Hayır" a 8,"Evet" e, 0 verirsiniz.

Toplamınız 90 olursa tam manasıyla derli toplu bir çocuksunuz.70 puvan da fena değildir ama, bazı kusurlarınızı düzeltmeğe çalışmalısınız. Hele 40 puandan aşağı alanlar yarını düşenerek, tam bir ciddiyetle kendilerini derli toplu olmağa alıştırmalıdırlar. [270]

Aynı sayının bir sonraki sayfalarında, tembelliğin zararlarını anlatan yazı da, bu kötü huydan kurtulmak için neler yapılması gerektiği söylenmektedir.

1948 yılında 116. Sayının, "Öğretmenlerimiz Bizden Ne İsterler" başlıklı yazısında ,dürüst çalışma, güzel yazı yazma, ödevleri zamanında yapma, arkadaşlarla iyi geçinme gibi olumlu davranışların önemine vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda, dergide çocuklara en yakın çevrelerinden , en uzak çevrelerine kadar diğerleriyle nezaket ve görgü kuralları içinde yaşama biçimlerini sağlayacak uygun davranış kuralları (vatandaş olmanın ayrılmaz bir parçası olarak), aktarılmaya çalışılmaktadır.[271]Aynı konu, 1957 yılında da dergi sayfalarında yer almaktadır.

[270] **Doğan Kardeş**, Sayı: 46, 1959, s.16

[271] Füsun Üstel, **Makbul Vatandaş'ın Peşinde, II. Meşrutiyetten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s.82.

Bizden Neler İsterler?

ÖĞRETMENLERİMİZ

★ Yazımızın okunaklı olmasını;
★ Defterlerimizde mürekkep lekeleri, silintiler, koparılmış sayfalar bulunmamasını;
★ Defter ve kitap sayfalarında parmak izleri olmamasını;
★ Okuldaki sıraları kalemle, çakıyla bozmamamızı;
★ Sabahları ilk derse geç kalmamamızı;
★ Ders saatlerinde oynamamamızı;
★ Dersleri yüksek, açık sesle anlatmamızı;
★ Arkadaşlarımızla her zaman iyi geçinmemizi;
★ Dürüst, çalışkan arkadaşlarımızdan kopya dilenmememizi;
★ Daima güler yüzlü olmamızı ve onları bizim iyiliğimizi isteyen büyük bir arkadaş saymamızı.

İSTERLER

★

AİLEMİZ

★ Ders çalışıyorum diye ev halkının kafasını şişirecek kadar bağırmamamızı;
★ Ödevlerimizi büyüklerimize yaptırmamamızı;
★ Okul hayatımızı onlara da anlatmamızı;
★ Tutumlu olmamızı;
★ Yalan söylemememizi;
★ Tatil günlerinde annemiz bizden ufak tefek yardım isteyince bunu güler yüzle karşılamamızı;
★ Erken yatıp erken kalkmamızı;
★ Ağabeylerimizin, ablalarımızın cetvellerine, kalemlerine sahip çıkmamayı

İSTERLER

ARKADAŞLARIMIZ

★ Sınıfa giren yeni bir öğrenci, ona yakınlık gösterilmesini;
★ Okulumuz, öğretmenler, sınıf arkadaşlarımız hakkında yeni arkadaşa kısa bir bilgi vermemizi;
★ Birbirimize gerektiği zaman kitap, kalem, lâstik ödünç vermemizi.
★ Kopya etmememizi; tahtada ders anlatan arkadaşa yardım olsun diye fısıldamamamızı (çünkü çoğu zaman bu fısıldamalar o arkadaşımızı daha kötü bir duruma düşürür).
★ Arkadaşlarımızın öğretmen tarafından azarlanmasına sebep olmamamızı ve hiç bir zaman fitnecilik etmememizi.

İSTERLER

★

BİZ AİLEMİZDEN NE İSTİYORUZ ?

Anne ve babamız eğer bizi seviyor ve istikbalimizi düşünüyorlarsa, onlardan bir an önce bizi sigorta ettirmelerini istiyoruz. Doğan Sigorta'nın

★ Hayat Sigortası,
★ Tahsil Sigortası,
★ Çeyiz Sigortası

çocuklar için hazırlanmıştır. Bu sigortalara ne kadar erken başlanırsa o kadar kârlıdır.

19

Şekil 33: Sayı:456, 1957, Doğan Kardeş, s.19

Dergi "Yardımcı sayfalar" adı altında yayımladığı bazı sayfalarda çocuklara iyi birer yurttaş olunması için, neler yapılması gerektiğine dair bilgiler de vermektedir. Yazılarda devlet ve devletçiliği olumlayan söylemler sıklıkla kullanılmaktadır. (Tek parti döneminin bürokrasi anlayışının izlerinin hala sürüyor olmasının bir kanıtı da devletçilik destekli söylemlerdir. Çok partili hayata geçiş döneminin öngördüğü özel

teşebbüse destek, henüz iktidarın ekonomik güçsüzlüğü nedeniyle tam olarak sağlanamamaktadır.)

Devletle birey arasındaki hukusal ilişkinin çerçevesini 'vatandaşlık görevi oluşturmaktadır. Vergi görevi modern merkezi devletin vatandaşın inşasında özel bir öneme sahiptir.[272] Örneğin, aşağıda bir bölümü aktarılan yazıda, çocuk okurlara bazı davranış biçimlerinin küçük yaşlardan itibaren aşılanması gereği düşünülerek, vergiler konusu anlatılmaktadır. Bu bağlamda sistemin savunduğu tez çocuklara aktarılmaktadır. Konuya ilişkin bilgiler çocuğun sorgulama yapmasına zemin hazırlayarak, eğlenceli bir dille kolay bir anlatımla verilmektedir:

> Devlet yurddaşlarını rahat yaşatabilmek için yol, okul, hastane, fabrika açmağa, posta ve şimendifer işletmeğe ordu beslemeğe mecburdur
>
> Devlet bütün bu işleri yaparken, paraya muhtaçtır. Devletin bu parayı nereden elde ettiğini hiç düşündünüz mü?
>
> Devletin millet için yaptığı hayırlı işlerin gerçekleşmesine yurddaşlar para ile yardım ederler. İşte bu paraya vergi denmektedir.Yurddaş vergi vermekle ihtiyacı olan büyük ve genel işlerin devlet eliyle yapılmasını ister.Bu onun hakkıdır. Devlette milleti rahat yaşatabilmek için ihtiyacı olan parayı milleten ister. Bu da onun hakkıdır. Görüyorsunuz ki haklar ve vazifeler karşılıklıdır. Devlet yapacağı işlerin karşılığı olan parayı gelişi güzel toplayamadığı gibi harcayamaz da. [273]

5.6.3.3.7. Doğa ve Fen Olaylarını Konu Alan Metinler

Derginin birçok sayfasında çocukları araştırmaya, geliştirmeye yönelten yazılarla birlikte, bilim ve teknik konusundaki gelişmelere yer veren metinler yer akmaktadır.

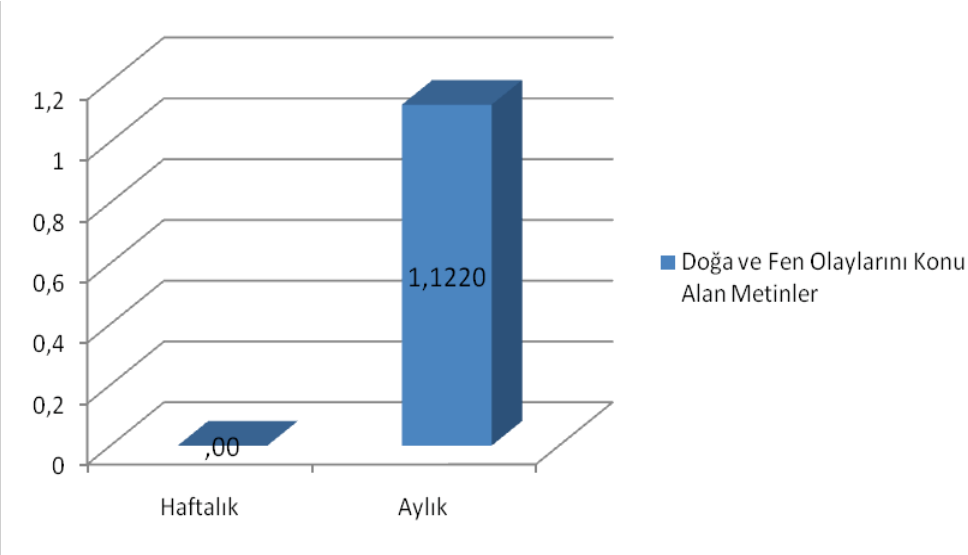
Tablo 16
Derginin Doğa ve Fen Olaylarını Konu Alan Metinler Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Doğa ve Fen olaylarını konu alan metinler	0,000	0,000	1,122	1,598	-3,582	**0,001**

Derginin doğa ve fen olaylarını konu alan metinler yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark

[272] Üstel, s.82.
[273] **Doğan Kardeş**, Sayı: 112, 1948, s.5.

istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=-3,58, p=0,001<0,05). Aylık yayınlanırken derginin doğa ve fen olaylarını konu alan metinlerinin oranı haftalık yayına göre yüksektir.

Grafik 16. Derginin Doğa ve Fen Olaylarını Konu Alan Metinler Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Doğa ve fen olaylarını konu alan yazıların, derginin sayfalarının çoğaldığı aylık yayınlarda fazlalaştığı görülmektedir.

"Renkleri Nasıl Görüyoruz?" başlıklı yazıda, gece ve gündüze göre renklerin oluşumu anlatılmaktadır. Bu tip yazılar, çocukları araştırmaya, denemeye doğa olaylarını çözümlemek için, fikirler üretmeye, meraklanarak yeni bir şeyler ortaya koymaya, bilme ve bulmanın ve yeni bir şey üretmenin mutluluğunu tatmaya yönlendirmektedir.

Hemen arkadaki sayfa da, "Büyük Kimya Bilgini: Solucan" başlığıyla başlayan bir diğer metinde, babalarına bahçe işlerinde yardım eden, çiçek ekme, gübreleme gibi faaliyetleri öğrenen iki kardeşin araştırma ve merak heyecanıyla doğa olaylarını analiz etmeye çalıştıkları anlatılmaktadır:

> Solucanlar yirmi dört saatte kendi vücudunun ağırlığı kadar gübre çıkarırlar. Bu gübreler koyun inek at gübresinden daha çok faydalıdır. Biliyorsunuz ya her sene ağaçlara, çiçeklere verilmek üzere gübre alıyoruz. Halbuki bu gübreler yalnız başına para etmez. Bunları solucanların terbiye etmesi lazımdır. Bahçenin bir

köşesine her sene yaprak süprüntülerini gömüyoruz değil mi?... Söyleyin niçin gömüyoruz?

Aydın-Ortalık temiz olsun ortada çarçöp bulunmasın diye değil mi?

Çürüsünler diye gömüyoruz.

Her ikisi de doğru fakat asıl bu yaprakları, süprüntüleri solucanlar terbiye etsinler diye gömüyoruz. Solucanlar bunları yiyorlar. Onlardan gayet zengin bir toprak yapıyorlar. [274]

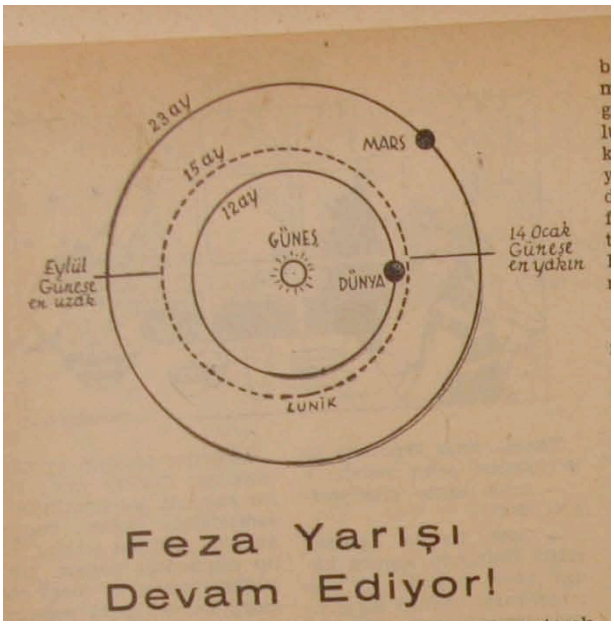
Feza Yarışı Devam Ediyor

Amerikalılarla Ruslar arasında geçen yıl başlayan Feza yarışı anlaşılıyor ki bu yılda devam edecek. Geçen yıl her iki tarafın gök kubbesine fırlattığı peyklerin ikisi hala dünyamızın etrafında dönüyor. Ötekiler birkaç hafta döndükten sonra okyanuslara düşüp kayboldu…

Bu yarışlarda hızdan ne anlamak gerektiğini açıklamak için küçük bir misal verelim: Yerden fırlatılan bir cismin yer çekiminden kurtulup fezada serbestçe ilerliyebilmesi için, yerden saniyede 11.200 metre (11 km 200m) hızla atılmış olması lazımdır. Bu hızla mesela İstanbul'dan atılan bir roket 44 saniyede Ankara'ya varır.

Bursa'ya giden yolcu

Bu kadar hızlı bir uçak yapılabilse bununla mesela, Bursa'ya gitmek isteyen bir adamın uçak hareket ederken hostese: Bursa'da ineceğim yolculuk ne kadar sürer sorusuna alacağı cevab: İşte geldik bile olur çünkü bu hızla İstanbul'dan 12 saniyede ulaşılır. [275]

Şekil 34: Sayı:125, 1949, Doğan Kardeş, s.6

Metinlerin görselleri, konuyla paralellik arz etmekte ve anlatılmak istenen bilgilerin daha kolay kavranabilmesi için basit şekillerle tasarlanmaktadır. Uzay kelimesinin "feza" olarak kullanıldığı anlatımda, okurların konuyu çabuk ve rahat anlayabilmesi için örneklendirme yöntemi kullanılmaktadır.

[274] **Doğan Kardeş**, Sayı:125, 1949, s.7
[275] **Doğan Kardeş**, Sayı:479, 1959, s.10.

Bazı sayılarda dergi doğa ve fen olaylarına ilişkin yazıları “Tabiatta neler oluyor” başlığıyla açtığı bir köşeden vermektedir.

TABİATTA NELER OLUYOR

Buhar Pınarları

Denizin yüzüne çıkan balinalar vücutlarından su fışkırtmazlar. Denizin altındeyken ciğerlerinde ısınan havayı püskürtürler. Bu ılık hava soğuk havayla karşılaşınca bulut gibi buğulanır, uzaktan fışkıran su gibi görünür.

Tohumun Hikayesi

Ökse otunun çoğalıp, öteye beriye dağılmasında pek çokların sandığı gibi arılar değil, kuşların rolü vardır. Ökse otunun küçük meyvasını yiyen kuşların ayaklarına yapışkan tohumlardan birkaç tane yapışır. Bunlar uzaktaki bir ağaca uçup kondukları zaman tohum dallara yapışır, orada filiz sürer, ağacın öz suyunu emerek büyür.

Gökyüzünde Yangın

Güneşten 150 milyon kilometre ileriye fışkıran minicik elektronlar, dünyanın havası son derece az olan yukarı atmosferine girerek gazları tutuştururlar. Kuzey memleketlerinde gökyüzünde sık görülen bu dalga dalga, renk renk alevlere Kuzey yarım küresde Kuzey Fecri, Güney yarım kürede ise Güney Fecri denir.

Şekil 35: Sayı:479, 1959, Doğan Kardeş, s.17

5.6.3.4. Bilmece Bulmaca

Bilişsel gelişim, bireylerdeki düşünme, akıl yürütme, bellek kavrama sistemleri ve dilde meydana gelen değişmeler, dünyayı anlamayı ve öğrenmeyi sağlayan zihinsel

faaliyetlerdeki gelişmelerdir.İlk çağlardan beri, birçok milletin halk ve aydın çevreleri ile çocuk topluluklarında vakit geçirmek, eğlenmek, devlet adamları arasında gizli haber ulaştırmak, bir bakıma bilgide zekada, muhakemede, hafızada dikkatte süratlilik yarışması olarak söylenen ve yazılan bilmecelerin çocuğun bilişsel gelişimine ilişkin temel becerilerinin kazanılmasında önemi büyüktür.

Çocuklara yönelik yayınlar, çocuğun dil, kişilik ve zihin gelişimde etkin araçlardır. Çocuk dergileri de, çocuklara okuma zevki ve alışkanlığı kazandırırken, yaratıcılık, eleştirel bakış, özgür düşünme ve benzeri alanlarda farklı önermelerde bulunur. Eğlendirerek, eğitme işlevini üstlenen çocuğa yönelik dergilerin, birçok sayfası bilmece ve bulmacalara ayrılmaktadır.

> Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri insan, hayvan, bitki gibi canlıları, eşyayı akıl, güzellik açısından yakın uzak ilişkilerle ve çağrışımlarla düşünce muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir.[276]

Halk edebiyatı ürünü olan bilmeceler, eskiden de sadece eğlence amaçlarının dışında, toplumsal yaşamda da önemli işlev görürlerdi. Tekkelerde dervişler, çırakların bilgilerini, zekalarını bilmecelerle yoklarlar, hamamlarda düzenlenen günlerde, yenilip içilip türküler söylendikten sonra, kadınlar bilmeceli eğlenceler düzenlerlerdi.

Birçok masala konu olan bilmeceler, dilin gizemli dünyasına açılan bir kapıdır. Örneğin, Keloğlan zor bilmeceleri çözerek, padişahın kızıyla evlenmektedir.

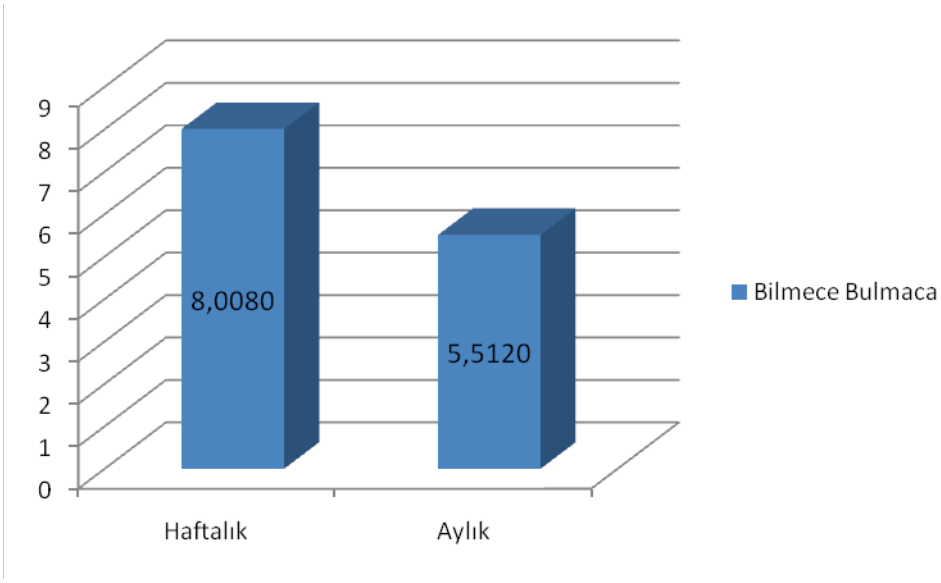
Doğan Kardeş Dergisi'nde yayımlanan bilmece ve bulmacalar özel olarak ayrılmış sayfalarda sunulmaktadır. Derginin haftalık olarak yayımlandığı tarihlerde, "Bakalım Bulabilecek miyiz?" başlığıyla sunulan bilmece ve bulmacalar genel olarak iki sayfanın birleştirilmesi ile oluşturulan bölümlerde görülmektedir.

Tablo 17
Derginin Bilmece Bulmaca Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Tablo Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Bilmece Bulmaca	8,008	3,225	5,512	2,838	3,498	**0,001**

[276] Nas, s. 325.

Derginin bilmece bulmaca yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=3,50, p=0,001<0,05). Haftalık yayınlanırken derginin Bilmece Bulmaca oranı aylık yayına göre yüksektir.

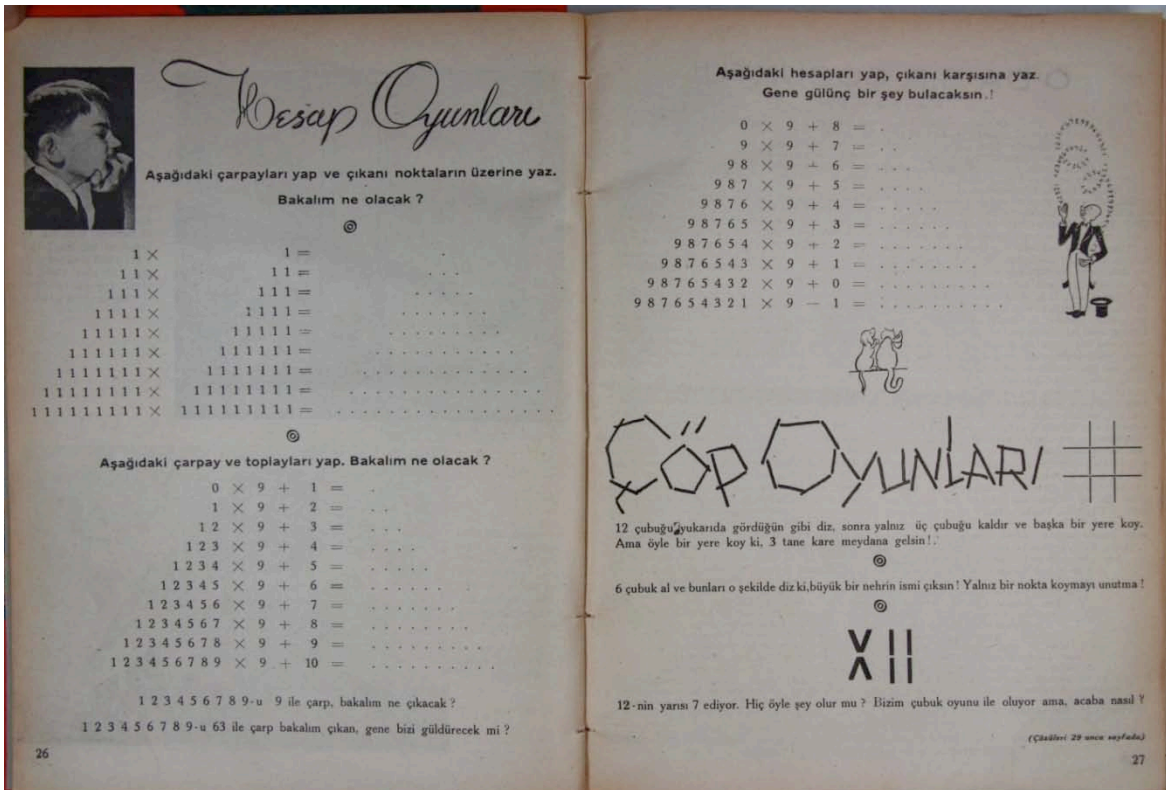

Grafik 17. Derginin Bilmece Bulmaca Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Tablo Farklılaşması

Şekil 36: Sayı: 3, 1945, Doğan Kardeş, ss.18-19.

Ayrıca, “Hesap Oyunları” başlığının kullanıldığı bazen bir, bazen de iki sayfadan oluşan bölümde çocukların, zihinsel gelişimlerini kuvvetlendirmek için hazırlanmış, matematik işlemlerine yer verilmektedir. Bu çalışmalar, çocuk okurların muhakeme, algı, anlama ve kavrama yeteneklerinin güçlenmesine zemin hazırlayarak, yeni fikir ve çözümler üretmelerini sağlamaktadır. Bu tür faaliyetlerle hafıza güçlendirilerek, algılanmış bilginin saklanması ve tekrar kullanılmasına olanak tanınmaktadır.

Hesap Oyunları

Aşağıdaki çarpayları yap ve çıkanı noktaların üzerine yaz.
Bakalım ne olacak ?

1 × 1 =
11 × 11 =
111 × 111 =
1111 × 1111 =
11111 × 11111 =
111111 × 111111 =
1111111 × 1111111 =
11111111 × 11111111 =
111111111 × 111111111 =

Aşağıdaki çarpay ve toplayları yap. Bakalım ne olacak ?

0 × 9 + 1 =
1 × 9 + 2 =
12 × 9 + 3 =
123 × 9 + 4 =
1234 × 9 + 5 =
12345 × 9 + 6 =
123456 × 9 + 7 =
1234567 × 9 + 8 =
12345678 × 9 + 9 =
123456789 × 9 + 10 =

1 2 3 4 5 6 7 8 9-u 9 ile çarp, bakalım ne çıkacak ?

1 2 3 4 5 6 7 8 9-u 63 ile çarp bakalım çıkan, gene bizi güldürecek mi ?

26

Aşağıdaki hesapları yap, çıkanı karşısına yaz.
Gene gülünç bir şey bulacaksın.!

0 × 9 + 8 =
9 × 9 + 7 =
98 × 9 + 6 =
987 × 9 + 5 =
9876 × 9 + 4 =
98765 × 9 + 3 =
987654 × 9 + 2 =
9876543 × 9 + 1 =
98765432 × 9 + 0 =
987654321 × 9 − 1 =

ÇÖP OYUNLARI

12 çubuğu yukarıda gördüğün gibi diz, sonra yalnız üç çubuğu kaldır ve başka bir yere koy. Ama öyle bir yere koy ki, 3 tane kare meydana gelsin!.

6 çubuk al ve bunları o şekilde diz ki,büyük bir nehrin ismi çıksın! Yalnız bir nokta koymayı unutma!

12-nin yarısı 7 ediyor. Hiç öyle şey olur mu ? Bizim çubuk oyunu ile oluyor ama, acaba nasıl ?

(Çözüleri 29 uncu sayfada)

27

Şekil 37: Sayı: 1, 1945, Doğan Kardeş, ss.26-27.

Günümüzde kullanılan bazı modern matematik terimleri ile incelemeye konu olan dönemdeki terimler arasında farklılıklar gözlemlenmektedir. Örneğin Şekil 3’de “Aşağıdaki çarpay ve toplayları yap. Bakalım ne olacak?” cümlesindeki, çarpma ve toplama işlemi için söz konusu dönemde kullanılan ‘çarpay’ ve ‘toplay’ ifadeleri dikkat çekicidir.

Bakalım Bulabilecek miyiz? Sayfalarında, çoğu zaman ödüllü bulmacalara yer verilmektedir. Bulmacaları doğru çözen okurların, isimleri daha sonraki sayılarda yayımlanmaktadır. Kitap, ansiklopedi, kalem, defter, v.b ürünlerden oluşan bu ödüllerle,

çocuğun okuma alışkanlığı kuvvetlendirilerek, genel kültür gelişimine de katkı sağlanmış olunur. Verilen kitaplar ve ansiklopedi tarzı yayınlar, çoğunlukla Yapı Kredi ve Doğan Kardeş ürünleri olduğu için, dergi bir yandan da kendi reklamını yapmaktadır.

Bakalım Bulabilecek miyiz?

Acaba bu bebeğin nesi var? Bu sorunun cevabını yukarıdaki küçük resimlerin baş harflerini kullanarak bulabilirsiniz.

Bu parçaları birleştirerek bir resim yapınız. Yaptığınız resmin ve her parçanın ayrı ayrı adlarını yazınız. Fakat dergiyi kesmeden bir kâğıdın üzerine kopyasını çıkararak yapınız.

RICALARIMIZ:

1 — Adınızı ve adresinizi yalnız zarfın arkasına değil, mektubun içine de yazmayı unutmayınız.
2 — Mektuplarınızı mürekkeple temiz ve okunaklı yazınız.
3 — Bulmacayı çözdükten sonra, sakın dergiyi kesmeyiniz. Bize dergiyi kesip gönderen kardeşleri bulmaca kurasına sokmuyoruz.
4 — Bazı kardeşler bulmacalardan yalnız birini yapıp yolluyorlar. Halbuki kuraya girebilmek için her iki bulmacayı da çözmek lâzımdır.

DIKKAT!

Bu bulmacaları eksiksiz çözenler arasında kura çekilerek, birinciye bir Resim Albümü, ikinciye bir yıllık abone, üçüncüye bir okul çehizi, dördüncüden elliyeye kadar güzel bir kitap hediye edilecektir. Cevaplar Nisan ayının 5.ine kadar P. K. 2217 Beyoğlu adresine gönderilmiş bulunmalıdır.

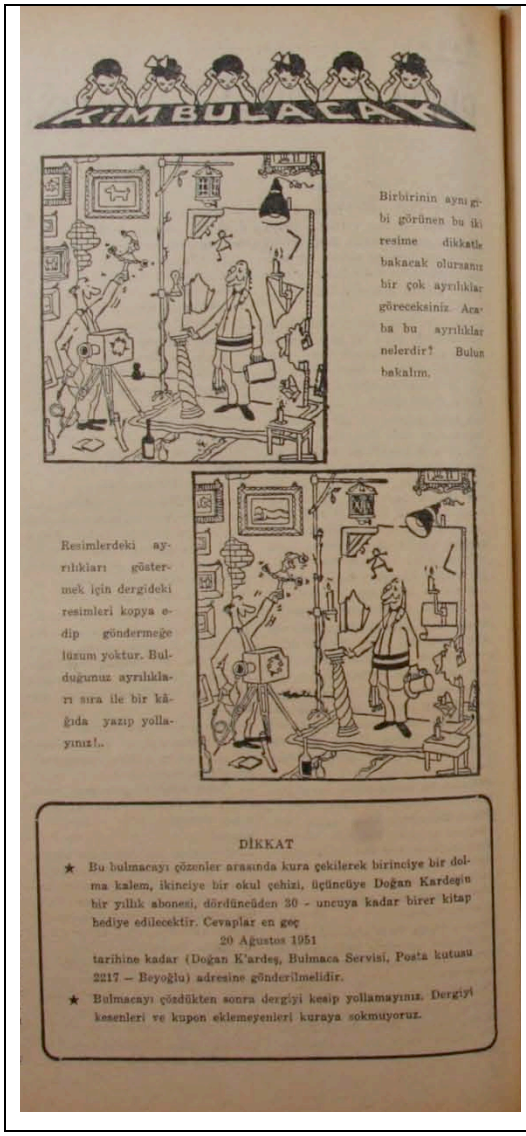
19

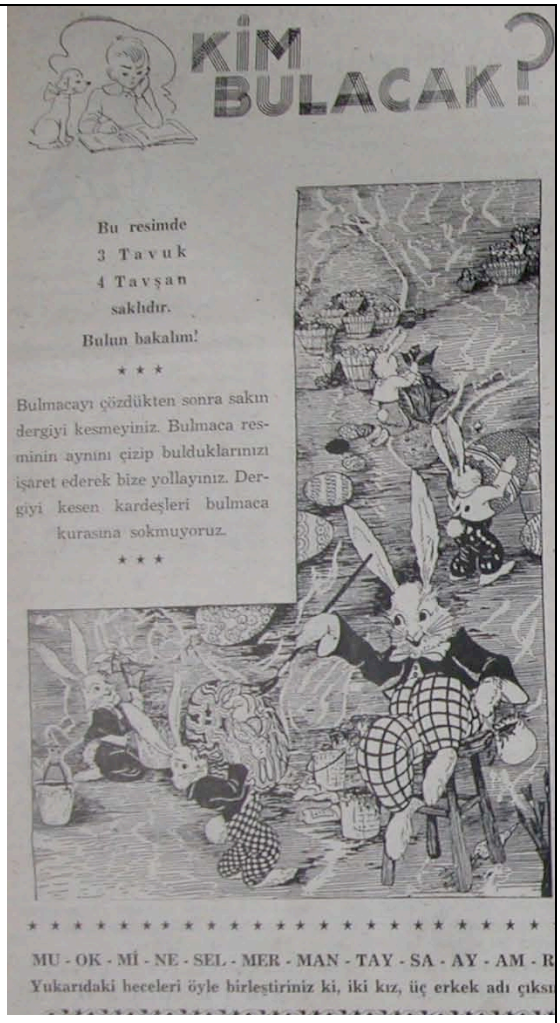
RICALARIMIZ:

1 — Adınızı ve adresinizi yalnız zarfın arkasına değil, mektubun içine de yazmayı unutmayınız.
2 — Mektuplarınızı mürekkeple temiz ve okunaklı yazınız.
3 — Bulmacayı çözdükten sonra, sakın dergiyi kesmeyiniz. Bize dergiyi kesip gönderen kardeşleri bulmaca kurasına sokmuyoruz.
4 — Bazı kardeşler bulmacalardan yalnız birini yapıp yolluyorlar. Halbuki kuraya girebilmek için her iki bulmacayı da çözmek lâzımdır.

Şekil 38: Sayı: 16, 1946, Doğan Kardeş, s.19.

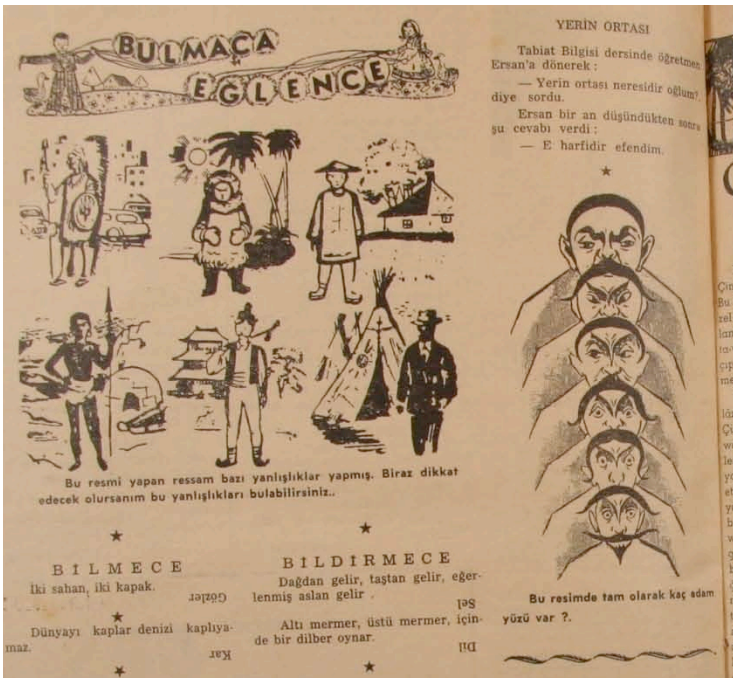
Ricalarımız bölümündeki uyarılarda, temiz, mal kıymeti bilen, bilinçli tüketicilerden oluşan çocuk profilleri çizilmektedir.

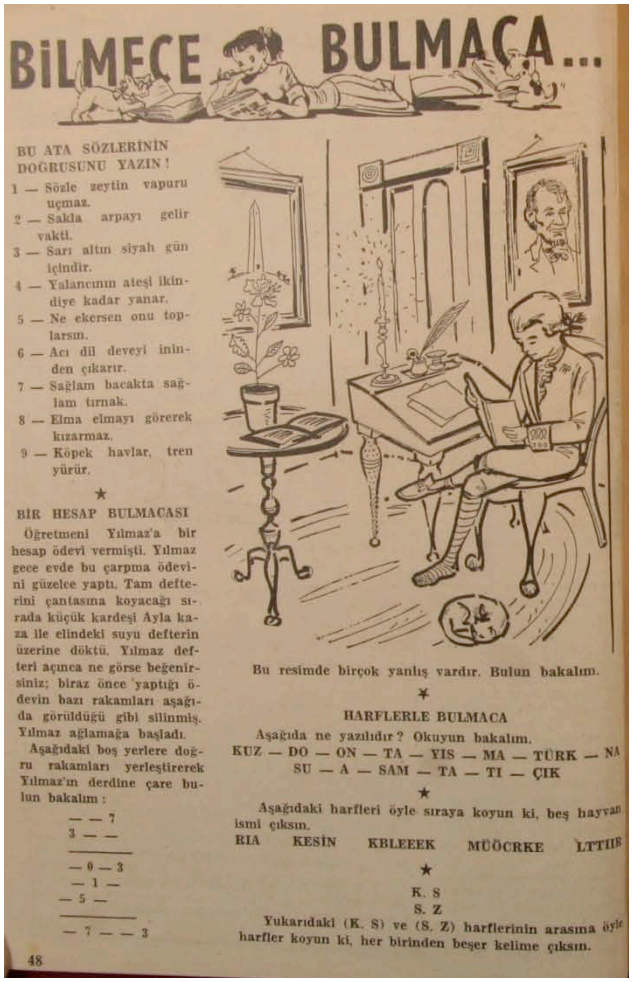
Şekil 39: Sayı: 16, 1946, Doğan Kardeş, s.19**, Şekil 40:** Sayı:138, 1949, Doğan Kardeş, s.10.

Dikkatin yoğunlaştırılması ve ilgilenilen alana yoğunlaşma yetisi başarıyı getiren bir araçtır. Dergide bu konuyu içeren birçok soru göze çarpmaktadır. Verilen, iki resim arasındaki farkları bulmaya, resimde gizlenen nesne ve canlıları görmeye yönelik sorularda, çocukların dikkati bir noktaya toplanarak, problem çözme yetenekleri geliştirilmektedir.

Şekil 41: Sayı: 411, 1954, Doğan Kardeş, s.10.

Derginin bilmece ve bulmaca içeren bölümlerinde, çocuğun sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik sorularda görülmektedir. Çocuklar eğlendirilirken, düşünmeye yöneltilerek, dil ve düşünme ilişkisi sezdirilmektedir.

BİLMECE BULMACA...

BU ATA SÖZLERİNİN DOĞRUSUNU YAZIN!

1 — Sözle zeytin yapuru uçmaz.
2 — Sakla arpayı gelir vakti.
3 — Sarı altın siyah gün içindir.
4 — Yalancının ateşi ikindiye kadar yanar.
5 — Ne ekersen onu toplarsın.
6 — Acı dil deveyi ininden çıkarır.
7 — Sağlam bacakta sağlam tırnak.
8 — Elma elmayı görerek kızarmaz.
9 — Köpek havlar, tren yürür.

★

BİR HESAP BULMACASI

Öğretmeni Yılmaz'a bir hesap ödevi vermişti. Yılmaz gece evde bu çarpma ödevini güzelce yaptı. Tam defterini çantasına koyacağı sırada küçük kardeşi Ayla kaza ile elindeki suyu defterin üzerine döktü. Yılmaz defteri açınca ne görse beğenirsiniz; biraz önce yaptığı ödevin bazı rakamları aşağıda görüldüğü gibi silinmiş. Yılmaz ağlamağa başladı.

Aşağıdaki boş yerlere doğru rakamları yerleştirerek Yılmaz'ın derdine çare bulun bakalım:

— — 7
3 — —
———
— 0 — 3
— 1 —
— 5 —
———
— 7 — — 3

Bu resimde birçok yanlış vardır. Bulun bakalım.

★

HARFLERLE BULMACA

Aşağıda ne yazılıdır? Okuyun bakalım.

KUZ — DO — ON — TA — YIS — MA — TÜRK — NA
SU — A — SAM — TA — TI — ÇIK

★

Aşağıdaki harfleri öyle sıraya koyun ki, beş hayvan ismi çıksın.

RIA KESİN KBLEEEK MÜÖCRKE LTTIIB

★

K. S
S. Z

Yukarıdaki (K. S) ve (S. Z) harflerinin arasına öyle harfler koyun ki, her birinden beşer kelime çıksın.

48

Şekil 42: Sayı: 470, 1958, Doğan Kardeş, s.48.

Şekil 43: Sayı: 219, 1950, Doğan Kardeş, s.8.

Hediye kazananlar
250-nci sayıdaki bulmacayı çözenler arasında kur'a çekilerek aşağıda adı geçen kardeşler şu hediyeleri kazandılar.
-Osman Aldanır. (Ankara), Bir dolmakalem
-Cüneyit Arman (İzmir), Bir okul çehizi
-Mine Tongol (Ankara), Bir yıllık Doğan Kardeş aboneliği [277]

Çocukların zihinsel gelişimleri ve psikolojik özellikleri yetişkinlere göre farklılık arz edeceği için, okuyucuları yayınlarda ona göre olmalıdır. Doğan Kardeş Dergisi'ndeki bilmeceler ve bulmacalar çocukların rahat anlayabileceği, kavrayabileceği ve zevk alabileceği düzeylerde hazırlanmıştır.

Kazanan okurlar dergi sayfalarından okurlara duyurulmaktadır. Bulmacaları çözerek çekilişe katılan küçük okurlar, yarışa giriyor düşüncesine kaptırılmak yerine, başarmanın verdiği hazzı paylaşma güdülerine odaklandırılmaktadır.

[277] **Doğan Kardeş**, Sayı: 222, 1950, s.19.

Şekil 44: Sayı: 314, 1952, Doğan Kardeş, s.10.

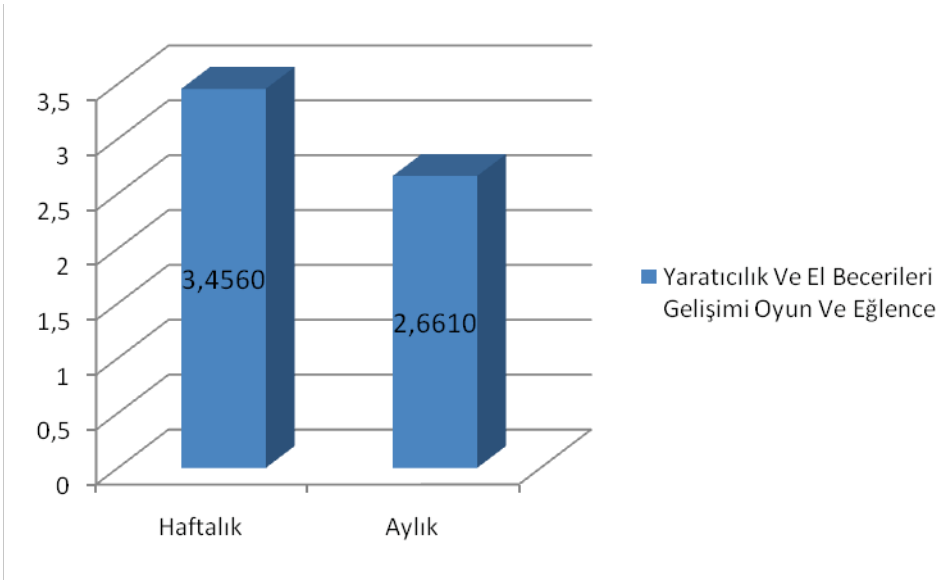
5.6.3.5.Oyun Eğlence (Yaratıcılık ve El Becerileri Gelişimi)

Tablo 18
Derginin Yaratıcılık ve El Becerileri Gelişimi Oyun ve Eğlence Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Yaratıcılık ve El Becerileri Gelişimi Oyun ve Eğlence	3,456	4,048	2,661	2,323	1,213	0,229

Derginin yaratıcılık ve el becerileri gelişimi oyun ve eğlence yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamaktadır(t=1,213, p=0,229>0,05).

Dergi haftalık yayınlanırken yaratıcılık ve el becerileri gelişimi oyun ve eğlence oranı aylık yayın ile benzerdir.

Grafik 18. Derginin Yaratıcılık ve El Becerileri Gelişimi Oyun ve Eğlence Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

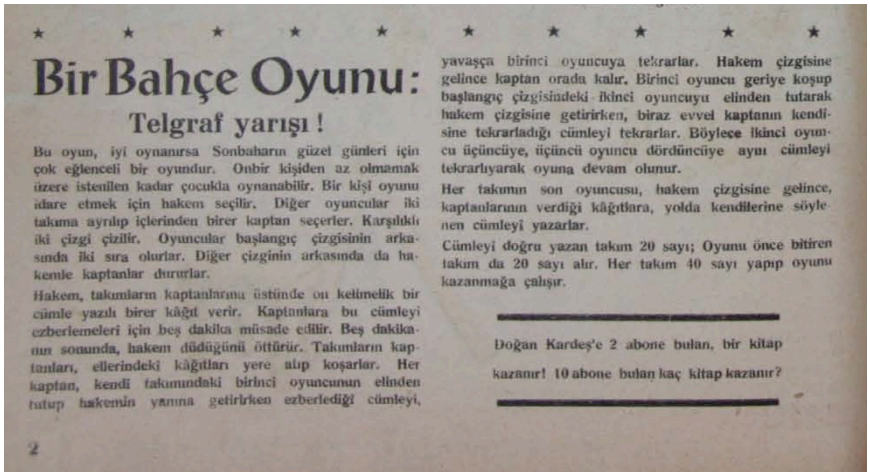
Oyun oynamak farklı bir dünyaya atılan adım, daha doğrusu sihirli bir çemberdir.[278] "Özgürce ve kendiliğinden yapılan, haz veren, mutluluk kaynağı olan, çocuğu geliştiren ve eğlendiren etkinlikler bütünü" [279] olarak tanımlanabilen oyunlar, çocuğun çevresini tanımasına, anlamasına bir şeyler öğrenmesine, öğrendiği bilgi ve becerileri pekiştirmesine yarayan önemli ve gerekli bir faaliyetlerdir.

Yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, çocuk etkinliklerinde de farklılaşmalara sebep olmuş, oyun kavramında da köklü bir değişim yaratmıştır. Bu değişimin ürünü olarak mahalle önlerinde, kapı önlerinde oynanan oyunlar yerini, sanal ortama bırakmıştır. Dijital oyunlar, çocukları gerçek yaşamdan sanal bir yaklaşıma sürüklerken, çocuğun kendini hayal gücü ile kimliklendirme, karakterize etme gibi özgün özelliklerini zayıflatarak, belirlenen rol modelleri çerçevesinde oyun içerisine dahil olmasına sebep olmaktadır.

Dolayısıyla toplu deneyimlerden çoğunlukla uzaklaştıran dijital oyunlar, doğa ile iç içe oynanan arkadaşlık kavramının temellerinin atıldığı geleneksel oyun

[278] H. Davies, Place as Media in Pervasive Games'', 4th Australian Conferance on Interactive Entertainment, October 03-05, p.1.
[279] Mahmut Tezcan, **Boş Zamanlar Teknolojisi**, Doğan Matbaası, Ankara, 1977, s. 7.

kurgusundan farklı olarak, çocukların yaratıcılıklarını ve sosyal ilişkilerini geliştirme olasılıklarını da zayıflatmaktadır. Doğan Kardeş Dergisi, bireysel oyunların dışında, toplu halde oyunların anlatımına sıklıkla yer vermektedir. Aşağıdaki yazıda, takım halinde oynanan bir oyunun kuralları anlatılmaktadır.

Bir Bahçe Oyunu:

Telgraf yarışı !

Bu oyun, iyi oynanırsa Sonbaharın güzel günleri için çok eğlenceli bir oyundur. Onbir kişiden az olmamak üzere istenilen kadar çocukla oynanabilir. Bir kişi oyunu idare etmek için hakem seçilir. Diğer oyuncular iki takıma ayrılıp içlerinden birer kaptan seçerler. Karşılıklı iki çizgi çizilir. Oyuncular başlangıç çizgisinin arkasında iki sıra olurlar. Diğer çizginin arkasında da hakemle kaptanlar dururlar.

Hakem, takımların kaptanlarına üstünde on kelimelik bir cümle yazılı birer kâğıt verir. Kaptanlara bu cümleyi ezberlemeleri için beş dakika müsade edilir. Beş dakikanın sonunda, hakem düdüğünü öttürür. Takımların kaptanları, ellerindeki kâğıtları yere atıp koşarlar. Her kaptan, kendi takımındaki birinci oyuncunun elinden tutup hakemin yanına getirirken ezberlediği cümleyi, yavaşça birinci oyuncuya tekrarlar. Hakem çizgisine gelince kaptan oradа kalır. Birinci oyuncu geriye koşup başlangıç çizgisindeki ikinci oyuncuyu elinden tutarak hakem çizgisine getirirken, biraz evvel kaptanın kendisine tekrarladığı cümleyi tekrarlar. Böylece ikinci oyuncu üçüncüye, üçüncü oyuncu dördüncüye aynı cümleyi tekrarlıyarak oyuna devam olunur.

Her takımın son oyuncusu, hakem çizgisine gelince, kaptanlarının verdiği kâğıtlara, yolda kendilerine söylenen cümleyi yazarlar.

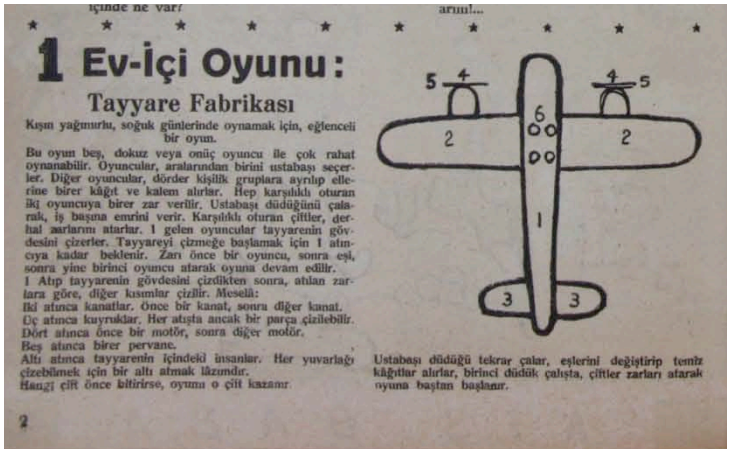
Cümleyi doğru yazan takım 20 sayı; Oyunu önce bitiren takım da 20 sayı alır. Her takım 40 sayı yapıp oyunu kazanmağa çalışır.

Doğan Kardeş'e 2 abone bulan, bir kitap kazanır! 10 abone bulan kaç kitap kazanır?

2

Şekil 45: Sayı: 314, 1959, Doğan Kardeş, s.12.

Cumhuriyet dönemi sonrası, çocuk olgusundaki değişimler, çocuğun birey olarak toplum içerisinde yer alması ve ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, aile olgusu da değişmiş, cinsiyet rollerindeki harmanlamayla birlikte yüzünü batıya dönmüş, yeni bir aile kavramı karşımıza çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında yaratılan yeni toplum ve ailelerde anne-baba ve çocuk paylaşımı başrol oynamaktadır. Dergide önerilen oyunlardan bazıları dönemin, çocuk ve aile yapısındaki değişimleri göz önüne alınarak tasarlanmıştır. Anne, baba ve çocuğun daha fazla vakit geçirmesi için, tasarlanan bu tip oyunlar, aile çatışmalarının çözümünde de önemli bir rol oynamaktadır.

içinde ne var?

1 Ev-İçi Oyunu:

Tayyare Fabrikası

Kışın yağmurlu, soğuk günlerinde oynamak için, eğlenceli bir oyun.

Bu oyun beş, dokuz veya onüç oyuncu ile çok rahat oynanabilir. Oyuncular, aralarından birini ustabaşı seçerler. Diğer oyuncular, dörder kişilik gruplara ayrılıp ellerine birer kâğıt ve kalem alırlar. Hep karşılıklı oturan iki oyuncuya birer zar verilir. Ustabaşı düdüğünü çalarak, iş başına emrini verir. Karşılıklı oturan çiftler, derhal zarlarını atarlar. 1 gelen oyuncular tayyarenin gövdesini çizerler. Tayyareyi çizmeğe başlamak için 1 atıncaya kadar beklenir. Zarı önce bir oyuncu, sonra eşi, sonra yine birinci oyuncu atarak oyuna devam edilir.

1 Atıp tayyarenin gövdesini çizdikten sonra, atılan zarlara göre, diğer kısımlar çizilir. Meselâ:

İki atınca kanatlar. Önce bir kanat, sonra diğer kanat.

Üç atınca kuyruklar. Her atışta ancak bir parça çizilebilir.

Dört atınca önce bir motör, sonra diğer motör.

Beş atınca birer pervane.

Altı atınca tayyarenin içindeki insanlar. Her yuvarlağı çizebilmek için bir altı atmak lâzımdır.

Hangi çift önce bitirirse, oyunu o çift kazanır.

Ustabaşı düdüğü tekrar çalar, eşlerini değiştirip temiz kâğıtlar alırlar, birinci düdük çalışta, çiftler zarları atarak oyuna baştan başlanır.

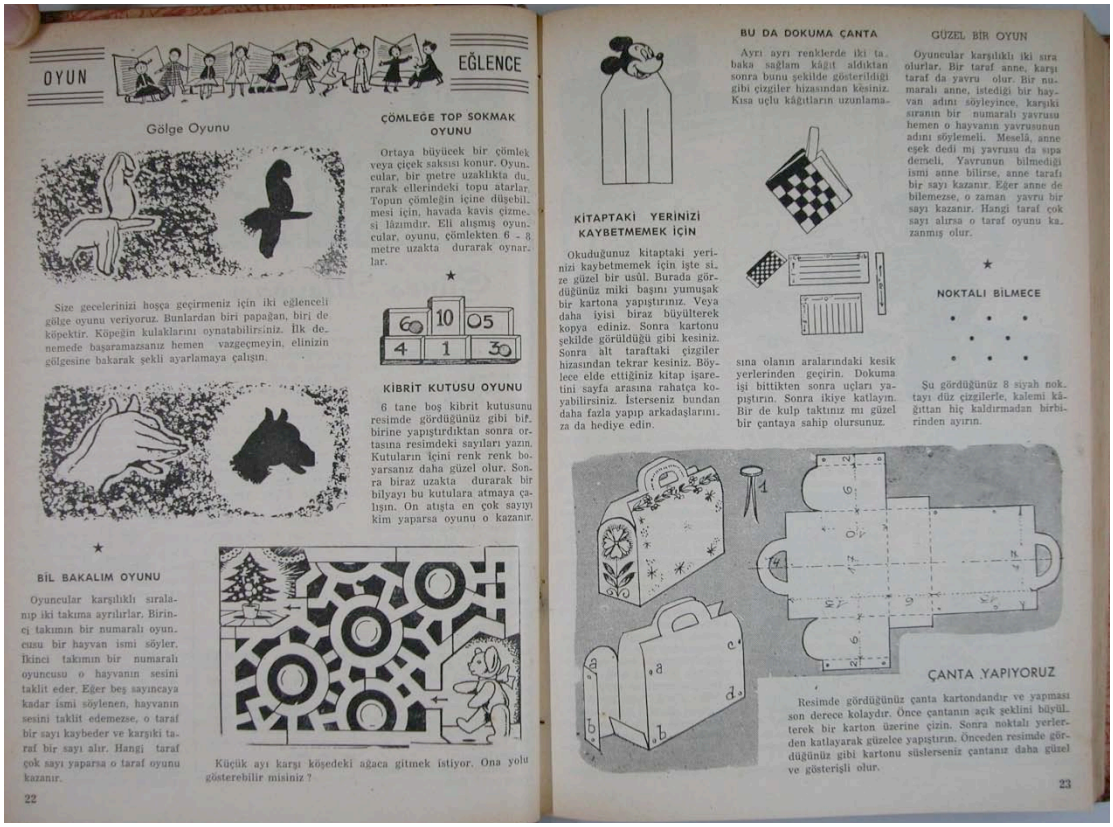
2

Şekil 46: Sayı: 10, 1945, Doğan Kardeş, s.2

Yayımlanan, bu tip oyunlardan bazıları da çocukları, toplu halde oyun kurmaya yönlendirmektedir. Çocukların okul dışında, sosyalleşmesine katkı sağlayan oyunlar, kurallara uymayı, hayat tecrübesi edinmeyi, uyumlu hareket etmeyi öğreterek bedensel gelişime de destek vermektedirler.

Şekil 47: Sayı: 52, 1947, Doğan Kardeş, s.18.

Şekil 48: Sayı: 456, 1957, Doğan Kardeş, s.23.

5.6.3.6.Çizgi Roman

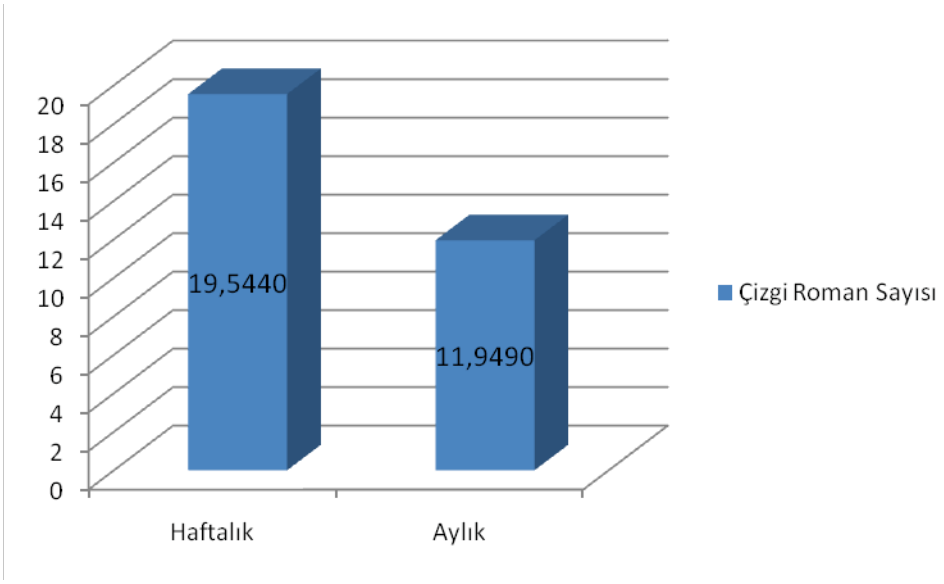
Kısaca, resim yada çizim dizileriyle öykü kurgulama sanatı olarak tanımlanan çizgi romanlar, kendine özgü anlatım teknikleri olan özgün bir yaratı alanıdır. Sürükleyici ve heyecanlı konuların sunulduğu, politik, serüven, kurgubilim, güldürü, dedektif gibi çeşitleri olan bu tür yapıtlar çocuklara, okumayı sevdirmede, okuma alışkanlığı kazandırmada çok önemli bir okuma aracıdır.[280] Çocukların beğeniyle takip ettikleri dergi içinde yer alan çizgi romanlarda, birçok çizgi kahraman yer almaktadır. İyi ve kötü karakterlere oturtulan Çizgi roman kahramanları, zamanla çocuğun en yakın arkadaşı haline gelirler. Bu karaktereler, tıpkı insanlar gibi düşünmekte ve davranmaktadırlar. Onları gerçek yaşamdaki insanlardan ayıran özellik ise, asla yaşlanmalarına izin verilmeyişi, ya da ne kadar kavga ederlerse etsinler yenilmeyişleri ve asla ölmeyişleridir.[281]

[280] Nas, s. 346.
[281] Üstün Alsaç, **Türkiye'de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1994, s.17.

Tablo 19
Derginin Çizgi Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Çizgi roman sayısı	19,544	7,138	11,949	4,705	6,121	**0,000**

Derginin çizgi roman yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=6,12, p=0,000<0,05). Dergi haftalık yayınlanırken çizgi roman oranı aylık yayına göre yüksektir.

Grafik 19. Derginin Çizgi Roman Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

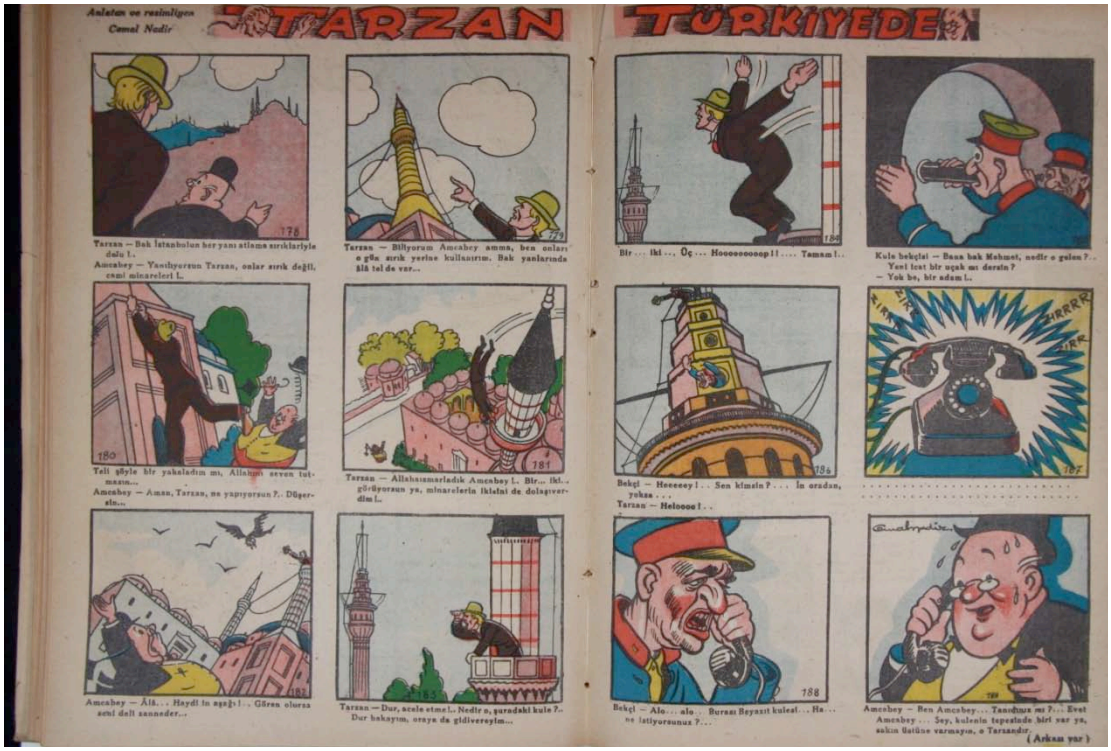
Dergi sayfalarındaki çizgi roman serüvenine ilk sayılarında iki sayfa yayımlanmaya başladığı, Tarzan Türkiye'de isimli renkli çizgi karekterlerin resmedildiği ve dönemin Amerikan filmlerinin ünlü kahramanı, Tarzan'ın kahramanlaştırıldığı bir çizgi diziyle başlamaktadır. Hayvan sevgisi ve dostluğunun ağır bastığı, çoğu zaman da kültürel değerlerin konu edildiği çizgi romanda, görseller modern insan tiplemelerine uygun şekilde karekterize edilmiştir.

3. sayıdan itibaren arka kapakta, La Fonfontaine'den masalların konu edildiği renkli çizgi romanlar yayımlanırken, ön kapak arka sayfasında da uzun süre devam eden

siyah beyaz çizgi roman, “Hop Hop Tavşanın Maceraları” yer almaktadır. Sadece bir çizgi roman dergisi olmadığı anlaşılan dergi sayfalarının çok az bir bölümü bu türe ayrılmıştır.

Karikatürist, Selma Emiroğlu, 1945 yılından itibaren, Doğan Kardeş dergisine önce kapak, ardından da Kara Kedi Çetesi başlıklı bir çizgiroman hazırlamaya başlamıştır. Kara Kedi Çetesi’nin Başına Gelenler başlıklı çizgiromanın çok beğenilmesiyle üne kavuşarak, şöhretli ilk Türk kadın çizgiromancısı haline gelmiştir. 1946 yılında başlayan ve derginin en ünlü çizgi romanlarından biri olan Kara Kedi Çetesinin Maceraları, önceleri arka kapakta sunarken, daha sonraları derginin iç kısımlarında değişik sayfalarında görülmektedir. 1947 yılında “Cin ile Can ve Mercan Balığının Serüvenleri”, 1948’de “Oya’nın Hikâyesi”, 1949’da çoğunu La Fontaine'in eserlerinden esinlendiği Tavşan Kardeşin Sofrası, Böceklerin Oyunu, Tırtılın Hikâyesi ve Zenci ile Maymun başlıklı çizgiromanları hazırlamıştır. “*Emiroğlu’nun karikatürize stildeki temiz ve sade çizgileriyle hayat bulan bu çalışmaların, hemen hemen tamamı hayvan karakterlerin başrolde olduğu yapıtlardır. Görseller oldukça basit çocuğun anlayabileceği düzeyde çizilmiştir. Konular, kahramanların başından geçen macera yüklü olaylara dayandırılmaktadır. Amaç, minik okurlarda merak güdüsü uyandırmak ve serüvenin devamı hakkında yorum yapmalarına olanak sağlamaktır*.”[282]

[282] www.çizgidiyarı.com (30.09.2011)

Şekil 49: Sayı: 16, 1946, Doğan Kardeş, ss.10-11.

1954’den itibaren Doğan Kardeş sayfalarında, -bazılarının alt yazıları hâlâ devam etmekle beraber- konuşma balonu olan, ancak birçoğunun çizeri belli olmayan çizgi romanlar da gözükmeye başlamıştır. Bunlar arasında, İkizlerin Köpeği ve Oya ile Kaya, arka sayfada renkli olarak Pamuk Prensesle Yedi Cüceler, Cingöz Tavşan, Pekhoş’un Serüvenleri adıyla Goofy, Küçük Şehzademin Maceraları, Engin'in Denizaltısı, Üç Arkadaş, Ayşe ile Arap, devamlı macerasıyla Korsanlar Arasında, ikizler, yer almaktadır. 1955’li yıllarda dergi, çizgi roman yayımlamak için ön ve arka kapakları tercih etmektedir. Ali’nin Başına Gelenler, Yüksel ile Kara Karga dönemin başlıca çizgi romanlarındandır. 1955’ler ve sonrası çizgi karakterlerde, Amerikan Walt Disney çizgi kahramanlarının girdiği ve romanların bu karakterler üzerine kurgulandığı görülmektedir.

Şekil 50: Sayı: 453, 1956, Doğan Kardeş, Arka Kapak

1958'lerde derginin içinde yer alan çizgi roman sayısında, belirgin bir azalma görülmektedir. Ancak, dergi yayımladığı çizgi roman sayısını azaltmasına rağmen, çizgi romanın sayfa sayısını arttırmıştır. Bu dönemde, daha önceki yıllara kıyasla çizgi roman konu ve çizimlerinde ağırlaşma görülmektedir. Daha çok derginin orta bölümlerinde beş, altı sayfa yayımlanan çizgi romanların konuları, genellikle ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımına yönelik hikâyelerden oluşmaktadır.

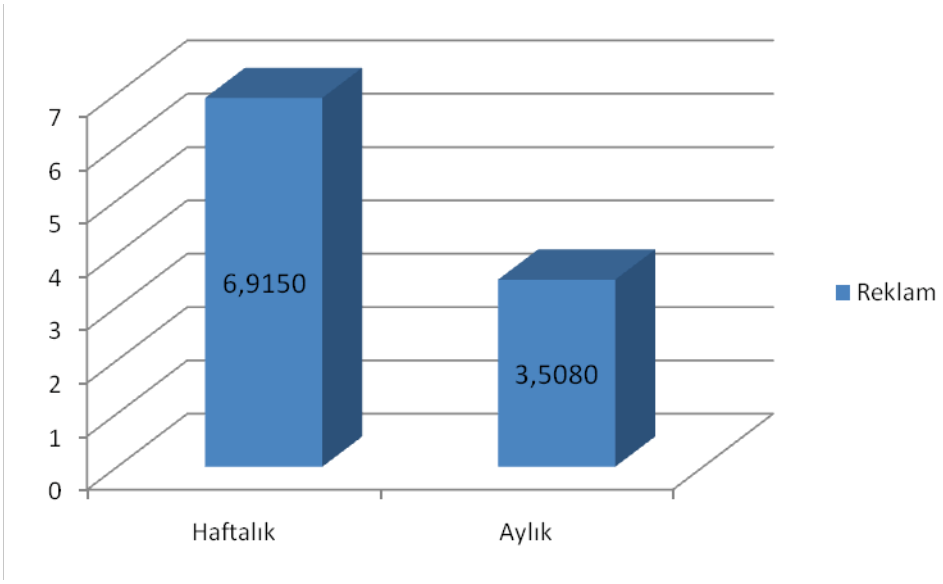
Şekil 51: Sayı: 453, 1960, Doğan Kardeş, Arka Kapak

5.6.3.7.Reklamlar

Tablo 20
Derginin Reklam Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Reklam	6,915	6,692	3,508	3,819	3,155	**0,002**

Derginin reklam yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=3,16$, $p=0,002<0,05$). Dergi haftalık yayınlanırken reklam oranı aylık yayına göre yüksektir.

Grafik 20. Derginin Reklam Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Endüstri devrimiyle başlayan süreçte, pazarlamanın tarihsel gelişimi çerçevesinde, üretici ve tüketici arasındaki mesafenin artması, işletmelerin daha fazla tüketiciye ulaşabilme çabaları, reklamcılık faaliyetlerinin de aynı paralelde gelişmesini sağlamıştır.

Ülkemizde, Türkçe basından önce çıkmaya başlayan yabancı basın özellikle de Fransız gazeteler, reklamcılığın gelişmesine katkı sağlamıştır. Avrupalı tüccarlarla rekabate giren yerli tüccarlar, kendilerini tanıtma ve duyurma çabasına girerler. I. Dünya Savaşı ile duraklama içine giren reklamcılık, Cumhuriyet sonrası dönemde tekrar canlanmaya başlar.

Cumhuriyet döneminin ilk reklam verenlerine bakıldığında, devletçilik anlayışının, devletçi ekonomi politikalarına geçişin, bir sonucu olarak en büyük reklam verenin devletin kendisi olduğu ve yerli malı sermayenin, yerli mallarla birlikte teşvik edildiği görülmektedir.

Doğan Kardeş Dergisi'nin yayımlandığı ilk yıllarda da sürekli olarak yerli malların ön plana çıkarıldığı reklamlar göze çarpmaktadır.

Şekil 52: Sayı: 8, 1945, Doğan Kardeş, s.18.

Şekil 53: Sayı: 6, 1945, Doğan Kardeş, s.29.

Rönesans ve Aydınlanma sonrası, Avrupa'da başlayan ve Fransız Devrimiyle siyasal alana da yansıyan, dinin etkisinin başta kamusal alan olmak üzere, her alanda en aza indirilerek, hayatın her alanında sekülerleşme/dünyevileşme eğilimi olduğu söylenebilir. Osmanlı Devleti'nde bu dönüşümün etkilerini, 19. yüzyıl boyunca yenileşme hareketleri ile günlük yaşayışın her alanına yaşamaya başlamıştır. "Ulaşımda vapur ve trenler, giyim kuşamda Avrupa tarzı elbiseler, sağlık alanında meydana gelen batı orijinli değişmeler, Avrupa'daki eğitim sistemini hedefleyen yeni tarz okullar, gazeteler, dergiler ve basın dünyasında ortaya çıkan yeniklikler başta İstanbul olmak üzere, belli başlı şehirlerde açılan Avrupa'nın büyük mağazalarının şubeleri, Osmanlı Devleti'nde batılı ve Avrupalı yaşayışın yayılmasında etkili olur."[283] Tüm bu değişim

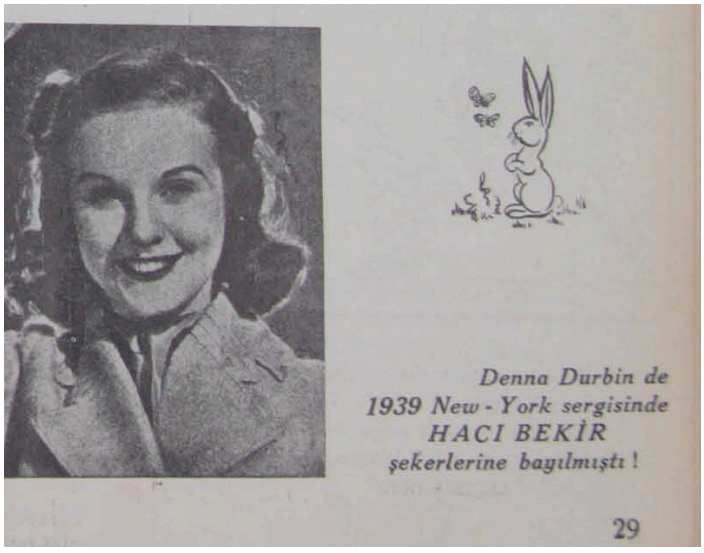
[283] Cüneyd Okay, **Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler**, İstanbul: Kırkambar Yayınları, 1998, s.22

toplum içerisindeki rol modernlerine de paralel bir ivme kazandırmıştır. Geleneksel anlamda anne veya bir eş olan kadının yerine, modernizmin öngördüğü, çalışma hayatının ve toplumsal hayatın içinde erkekle birarada yer alan kadın profili oluşturulma çabası karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu gelişmeler, toplumsal hayatta birey olarak yerini alan çocukların yaşantısında da kendini göstermektedir. Dönemin izlerini taşıyan görsellerde de kıyafetler, saç biçimleri, aksesurarlar modernizmin getirdiği değişimi yansıtmaktadır.

Derginin reklam yoğunluğunun en fazla olduğu dönemler ilk çıktığı yıllardır. Bu dönemdeki reklamlarda, bazı yabancı ünlü isimlerin fotoğraflarının kullanıldığı görülmektedir.

Hacı Bekir şekerleri reklamında, dönemin ünlü film yıldızı Donna Durbin'in siyah beyaz fotoğrafı kullanılmıştır. Görselde, cumhuriyet sonrası oluşturulması öngörülen kadın profili net olarak görülmektedir. Bu dönemin, kadın imajında güzellik, bakımlı olma, modern-Avrupalı tarzda giyim ön plandadır.

Diğer bir reklamda, ünlü yıldız Micky Runny'nin de bir Amerikalı olarak, şekerlemeleri beğendiği vurgusu yapılmaktadır. Runny, şapkalı, modern giyimli erkek olarak toplumun diğer kesimleri için örnek rol modeli oluşturmaktadır.

Şekil 54: Sayı: 1, 1945, Doğan Kardeş, s.29.

Şekil 55: Sayı: 2, 1945, Doğan Kardeş, s.29.

Dergi, bazı reklamları da çocuk ve hayvan görselleriyle desteklemiştir. Metinlerde üzerinde en çok durulan kavramlardan biri de sağlıklı ve iyi beslenen bir yeni nesil beklentisidir. Sağlıklı ve güzel çocuk fotoğraflarına yer veren dergi, reklamlarının en çok yayımladığı markalar, Hacı Bekir şekerlemeleri ve Veral yağları ve sütleridir.

Şekil 56: Sayı: 36, 1947, Doğan Kardeş, s.29.

Şekil 57: Sayı: 01, 1945, Doğan Kardeş, s.29.

Şekil 58: Sayı: 7, 1945, Doğan Kardeş, s.19.

Ziraat Bankası, Sümerbank, İş Bankası gibi bankaların yanı sıra çocuk mamasından, böcek ilacına, zeytinyağından, güzellik kremlerine kadar birçok ürünün reklamı dergilerde yer almaya başlamaktadır. Yabancı markaların pazara girişleri ve tüketicilerle buluşması aracılar/temsilciler üzerinden gerçekleşmiştir. Bunlardan biri de, Frigidaire'den Telefunken'e, Everady'den Parker'a kadar geniş bir yelpazede yabancı markalan tüketicilerle buluşturan Bourla Biraderler'dir. 1950'li yıllardan itibaren de Fiat, Ford, Renault, Chevrolet arabalarının, bazı havayolu şirketlerinin, Nivea, Puro, Pertev kozmetik ürünlerinin, Sana, Vita, Çapamarka gıda ürünlerinin reklamlarına rastlanmaktadır.

Şekil 59: Sayı: 2, 1945, Doğan Kardeş, s.30.

Şekil 60: Sayı: 4, 1945, Doğan Kardeş, s.14.

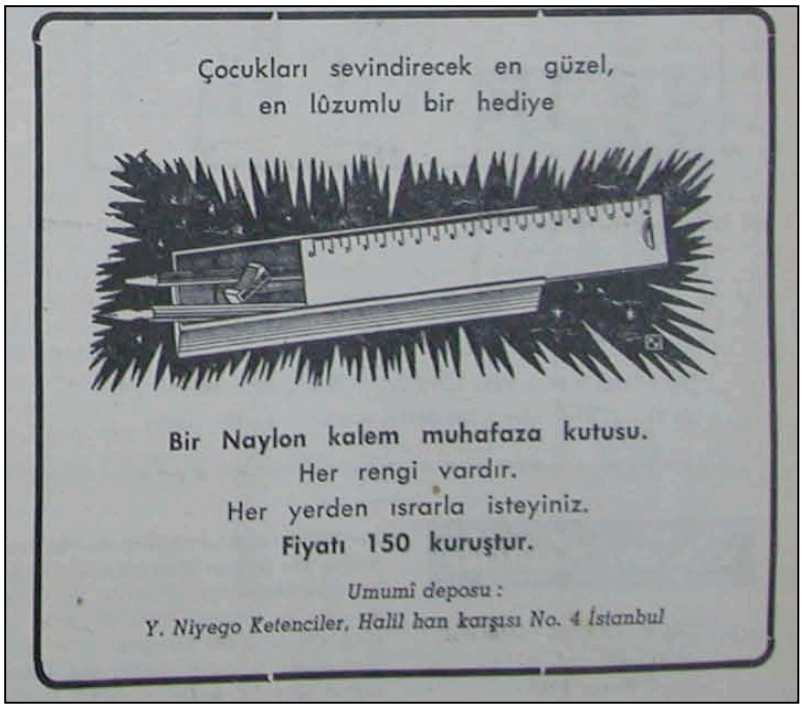

Şekil 61: Sayı: 5, 1945, Doğan Kardeş, s.27.

Çocukların ihtiyacı olan okul malzemelerine (defter, silgi kalem, cetvel) yönelik reklamlarda yer almaktadır.

Şekil 62: Sayı: 6, 1945, Doğan Kardeş, s.3.

Şekil 63: Sayı: 16, 1949, Doğan Kardeş, s.29.

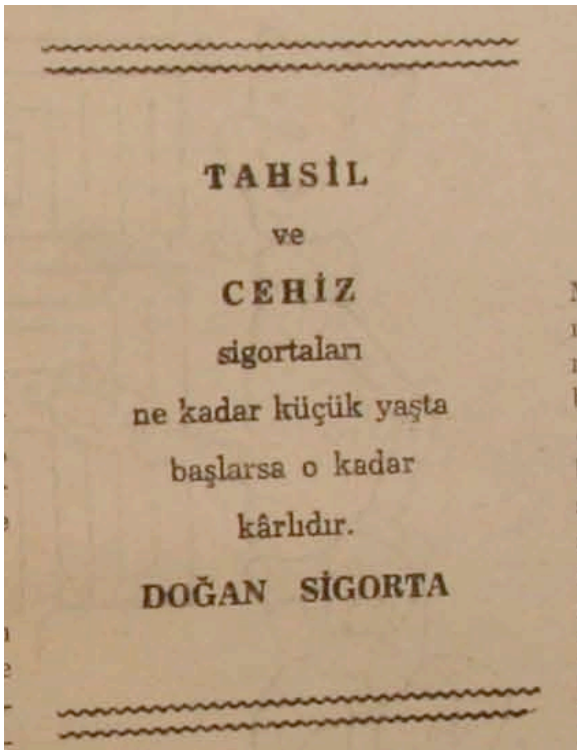
Cumhuriyetin ilanıyla yeniden canlanan reklamcılık, Cumhuriyet döneminde 1928 Harf Devrimi ile yine kısa bir duraklama geçirir. 1945'e gelindiğinde devletçilik, Türkiye'de kapitalizmi geliştirmekten başka hiçbir işe yaramamıştır. Bu süreç reklamcılık sektöründe de ilginç gelişmelerin yaşanmasına yol açmıştır. Bu sırada Eli Acıman dönemin "Şen Şapka", günümüzün ise, Vakko firmasının sahibi Vitali Hakko ve Mario Began ile Faal Reklam Ajansı'nı kurarlar ve Faal Reklam sonradan Manajans olur.[284] Doğan Kardeş'te anneler gününe özel olarak düzenlenmiş, tek sayfa bir Vakko reklamı yayımlamaktadır.

[284] Müge Elden, **Reklam ve Reklamcılık**, İstanbul: Say Yayınları, 2009, s.156.

Şekil 64: Sayı: 482, 1959, Doğan Kardeş, s.50.

1947 yılından sonraki sayılarda dergi, reklam çeşitliliğinde farklılaşmalar görülmektedir. Doğan Kardeş Yayınları, Yapı Kredi Bankası en çok görülen reklamlar arasında yer almaktadır.

Şekil 65: Sayı: 280, 1952, Doğan Kardeş, s.9

Şekil 66: Sayı: 453, 1956, Doğan Kardeş, s.49

Şekil 67: Sayı: 92, 1948, s.11.

DÜNYANIN DÖRT BUCAĞINDAN DOSTLAR

Güzel kitaplar serisi arasında çıkan bu eserde dünyanın dört bucağından bir hayvanat bahçesine toplanmış hayvanların bilmediğiniz taraflarını öğreneceksiniz. Ünlü Alman yazarı, Felix Salten'in bu kitabı sizi yepyeni, zengin bir alemle karşı karşıya getirecektir.

İyi kağıda basılmış*renkli*resimli*cildli*lüks baskı*Fiatı 10 lira

DOĞAN KARDEŞ YAYINLARI [285]

Araştırma kapsamında yapılan içerik analizlerinin sonuçları doğrultusunda, Doğan Kardeş Dergisinin reklam yoğunluğunun dergideki diğer metinlere oranla çok daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda günümüzde çıkmakta olan reklam odaklı ve tüketim kültürünün hegamonyasındaki dergilerle kıyaslandığında, Doğan Kardeş Dergisi'nin reklam odaklı bir dergi olmadığı söylenebilir.

[285] **Doğan Kardeş**, Sayı: 482, 1959, s.49.

5.6.3.8.Sağlık Konulu Yazılar

Tarih boyunca devletlerin devam edebilmesi için, önce insanın, sonrada toplumun sağlıklı olması ve şartlar bozulduğu anda acil olarak durumun düzeltilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, devletler, izledikleri politikalarda halkının sağlığı üzerinde durmuş ve halkının sağlığı için birçok tedbirler alıp, düzenlemeler yapmıştır.

Cumhuriyet sonrası, yönetimin uyguladıkları sağlık politikasına geçmeden önce, Osmanlı'dan alınan mirasın izlerini gözden geçirmekte fayda görülmektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde halk, eğitim sistemindeki çarpıklıklar, okuryazar oranının düşüklüğü, okul ve öğretmen sayısının yetersizliği gibi sebeplerden dolayı cehalet ve bilinçsizlik içindedir. İnsanlar, başta sağlık olmak üzere birçok konuda batıl inançlara inanmakta, modern tıb gerekli itibarı görmemektedir. Uzun süren savaşların yorgunluğundan dolayı bitkin düşen halk arasında, beslenme ve çalışma şartlarının da iyi olmamasından dolayı sıtma, verem başta olmak üzere frengi, çiçek, dizanteri, tifo v.b. bulaşıcı hastalıklar ülkenin önemli biri sorunu haline gelmiştir.[286]

Daha ilk hükümetle birlikte, Sağlık Bakanlığı kurulmuş ve kuruma çeşitli görevler atfedilmiştir. Beden ve çevre temizliğinin önemi, ihmal edilmemesi gerekliliği ve bu durumun ancak toplum eğitimiyle sağlanabileceği bilincinin yayılmasıyla birlikte, mümkün olduğunca ilkokul, ortaokul ve lise gibi eğitim öğretim kurumları açılarak halkın eğitim seviyesi yükseltilmeye çalışılmıştır.

Sağlık konusu üzerinde önemle duran Atatürk'te, konuya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmektedir.

"*Sağlık ve sosyal yardım hususlarında takip ettiğimiz gaye şudur: Milletimizin sıhhatinin korunması ve takviyesi, ölümün azaltılması, nüfusun arttırılması, bulaşıcı ve salgın hastalıkların etkisiz hale getirilmesi, bu suretle millet fertlerinin dinç ve çalışmaya kabiliyetli bir halde sıhhatli vücutlar olarak yetiştirilmesi* (1922)", "*Her ulus*

[286] Osman Gümüşçü, **Osmanlıdan Cumhuriyete Geçiş ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Halk Sağlığı**,Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:55, Cilt 19., Mart 2003, s.25.

çocuklarının sıhhatli ve gürbüz olmaları için yaşadıkları bölgenin sıhhi şartlarını temin etmek, devlet halinde bulunan siyasi teşekküllerin en birinci ödevidir (1937)."[287]

Çocukluk çağında kazandırılan temizlik, iyi beslenme, spor yapma, bulaşıcı hastalıklardan korunmak için, gerekli önlemleri alma gibi kavramların sağlıklı nesiller yetiştirmede önemi büyüktür. Dönemin egemen söylemi doğrultusunda, bireylerin kendilerine karşı vazifelerinden en önemlisi, bedensel sağlığın korunmasıdır. Dergide bu bağlamda temizlik konusu üzerinde sıklıkla durmaktadır.

Dönemin üretim ilişkilerini, sosyo-kültürel yapıdaki değişim ve dönüşümlerinin analizinde kültürel pratiklerin anlamdırılmasında, söylem ve ideoloji arasındaki ilişkinin çözülmesi gereklidir. Bu bağlamda basın yayın ürünleri en güçlü kaynaklardır.

Doğan Kardeş Dergisi, okurlarına, 1946 yılında yayımlanan sayısındaki giriş yazısında, sağlıklı bir nesil için nasıl bir çocuk stereotipi oluşması gerektiğine dair düşüncelerini iletmektedir.

> Cumhuriyet çocukları demek vücuduna, sağlığına, güzelliğine bakmasını bilen, cahil, ummi, tembel, pis insanları gittikçe azalan uyanık ilerlemeyi ve yükselmeyi seven, çalışkan, özü sözü doğru bir milletin çocukları demektir. [288]

Ulus olma, milliyetçilik gibi kavramlar insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, dönem itibariyle üzerinde önemle durulan olgulardır. Dergide kullanılan metin ve görsellerde de güç, birlik, dayanışma konularına ağırlık verilmekle birlikte, ulus devlet ideolojisi ve milliyetçilik söyleminin yansımaları görülmektedir.

Ulus devlet olmanın dayanaklarından biri olan üretime katkı sağlayan, sağlıklı, sağlam bireyler yaratma ve tek vücut olma (birlikte hareket etme, ortak disiplin, merkezi otoriteye uyum) gibi söylemlere sık sık yer verilerek, ulus olma bilinci ve ulusa bağlılık güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, sağlıklı güzel ve sağlam nesil aynı zamanda gücün de göstergesi olmaktadır.

[287] Utkan Kocatürk **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara: Edebiyat Yayınevi, 1971, s.277.
[288] **Doğan Kardeş**, Sayı: 30, 1946, s.3.

Şekil 68: Sayı:20, 1946, Doğan Kardeş, Ön kapak

Darwinist kuramları, jimnastiği ulusal bir görev olarak değerlendiren anlayışlara göre, spor hem vatandaşın davranışlarını biçimlendirme özelliğine sahiptir, hem de onun özyönetim kapasitesinin kanıtıdır. Spor, güçlü bedenlerin ulusal hizmet ve kullanıma sunulması açısından faydacı bir gönderme içermektedir. Bu bağlamda sistem sağlıklı genç nesiller öngörmektedir.[289]Dergide bu söylemlere uygun metinlere ve göesellere sıklıkla rastlanılmaktadır.

[289] Üstel, s.78.

Görsellerde kullanılan güzel vücutlu kadınların, giyim tarzı da modernitenin getirdiği değişimlere uygun, Cumhuriyet dönemi sonrası toplumda, yeni bir rol modeli üstlenen kadın kimliğiyle örtüşen niteliktedir.

GÜZELLEŞMEK VE BÜYÜMEK İÇİN

Abbas amca, sözüne şöyle devam etti:

— Bazı kardeşler, güzelliği sadece Allah vergisi sanıyorlar. Evet, Allah vergisi olan bir güzellik vardır ki, o, zoraki, yani sonradan olma ve yapma değil, anadan doğmadır, tabiidir. Fakat bir güzellik de vardır ki, o insanın kendi eseridir. Meselâ, insanın gözleri ya güzeldir, ya değildir. Bunu değiştirmek elimizden gelmez. Fakat dişlerimizin güzelliği böyle değildir. Bir insan, isterse güzel dişli olabilir. Aynı suretle, güzel vücutlu da olmak kabildir. Vücudün en büyük güzelliği sıhhatindedir. Sıhhat ve sağlık ise, Allah vergisinden ziyade insanın eseri ve işidir.

Japonların, boylarını 15 santim uzatmağa muvaffak olduklarını biliyorsun değil mi?

— Sahi mi Abbas amca?

— Tabii sahi ya.

— Buna nasıl muvaffak olmuşlar?

— Nasıl olacak, vücutlarını küçük yaştan iyi bakarak, beden terbiyesi, spor yaparak ve iyi beslenerek.

Suat amca söze karıştı:

— İyi beslenmek dedin de, aklıma geldi. Güzelleşmenin ve büyümenin ana şartlarından biri de iyi beslenmektir. Fakat herşeyden önce şunu söyliyeyim ki, iyi beslenmek demek, çok yemek demek değildir. İyi beslenmek için, evvela belirli saatlerde yemek yemelidir. Yemek saatleri, düzgün olmıyan insanlar, ve ille çocuklar, kaliyyen sıhhatli olamazlar. Uyku saatleri gibi, yemek saatleri de hiç şaşmamalıdır.

Vücudümüz, tıpkı bir ağaç gibi, bir bitgi gibi iyi ve düzgün beslenirse, büyür, serpilir, gelişir.

Denemesi pek kolay: İki küçük saksının içine arpa veya buğday ekin. Birinin toprağına biraz kuru gübre karıştırın. Ötekinin toprağına hiç birşey koymayın. Birisine gün aşırı bir bardak su verin. Ötekine düzgün olmıyan aralıklarla meselâ, bir seferinde üç gün sonra, gelecek sefer bir hafta sonra su verin. Birisinin toprağını her hafta biraz eşeleyin, havalandırın, ötekini olduğu gibi bırakın. Birisini güneşe çıkarın, ötekini loş bir yere koyun. Bakın ne olacak. Aradan bir müddet geçtikten sonra, iyi bakılan buğday veya arpa saksısından taneler fışkıracak, ötekinde ise, taneler kavrulacak; cılız kalacak, büyüyemiyecektir.

— Sahi bunu yapayım, hem güzel bir eğlence olur."

— Beslenmenin bir başka şartı da, abur cubura mideyi doldurup yormamaktır. Bir çok kardeşler, sık sık midelerini bozarlar, ateşleri yükselir, kusarlar ve günlerce perhiz yapmak zorunda kalırlar, zayıf ve halsiz düşerler. Tabii neticede iyi büyüyemezler. Bunlar, yemek saatlerini bir düzene korlarsa, yemek saatleri dışında birşey yemezlerse, hem mideleri bozulmaz, vücutleri de güzel büyür.

Yüzersenk, siz de böyle güzel vücutlu olabilirsiniz!

Bazı kardeşler de arkalarından alıp kovalar gibi acele acele yemek yedikleri yani iyi çiğnemedikleri için kolay hazmedemezler, mideleri bozulmasa bile, yedikleri vücutlarına yaramaz. Bunlar, nekadar çok yeseler de, yine bir türlü kendilerini toplıyamaz ve kilo alamazlar.

Abbas amca burada dayanamadı:

— Halbuki yemek yemek dedi, hayatımızın en önemli işidir. Daha ötesi var mı, yemek yemezsek ölürüz. Bukadar önemli bir işi bazılarımız, sanki bir angarya imiş gibi yaparız. Acele acele yiyip sofradan kalkarız. Bundan daha zararlı birşey yoktur.

Suat amca da:

— Bir çoklarımız da, sofrada ne konuşuruz, ne de güleriz. Halbuki neşe ile yenen yemek, insana daha çok yarar. Sofra başında, hiç fena şeylerden konuşmamalı, hiç kavga etmemeli, daima şen ve şakrak olmalı. Neşe ile yenen kuru ekmek, sinirli sinirli yenen baklavadan daha iyi yarar." dedi, ve yine hep güldük.

Demek ki, güler yüzlü olmak, yalnız fotoğraf çektirirken değil, yemek yerken de iyi bir şeymiş...

8

Şekil 69: Sayı:23, 1946, Doğan Kardeş s.8.

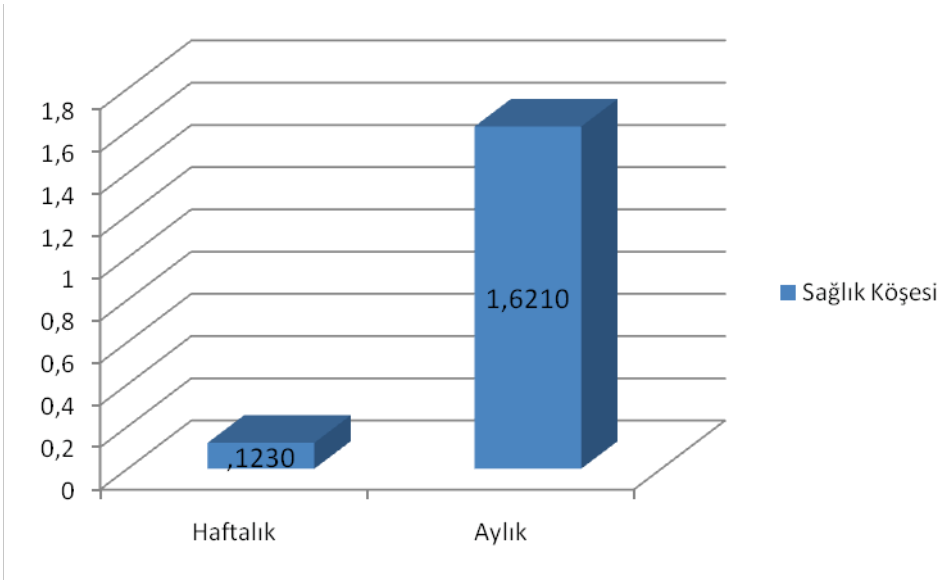
Doğan Kardeş Dergisi'nde yapılan içerik analiz çalışmalarının sonuçlarına bakıldığında, sağlık konulu metinlerin 1955'lerden sonra daha da arttığı görülmektedir. Yeni cumhuriyetin 'hisseden, düşünen, ve isteyen başka bir anlatımla özgür ve özerk bireyi inşa etme çabası 'kendimize karşı görevlerimizdeki bedensel sağlık söylemleriyle oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada,**'kendine karşı görevler' 'vatandaşlık**

görevlerine' dayandırılmakta, beden veruh hijyeni, temel bir ahlaki yükümlülük haline getirilmektedir.[290]

Tablo 21
Derginin Sağlık Konulu Yazıların Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Sağlık Köşesi	0,123	1,057	1,621	2,114	-3,464	**0,002**

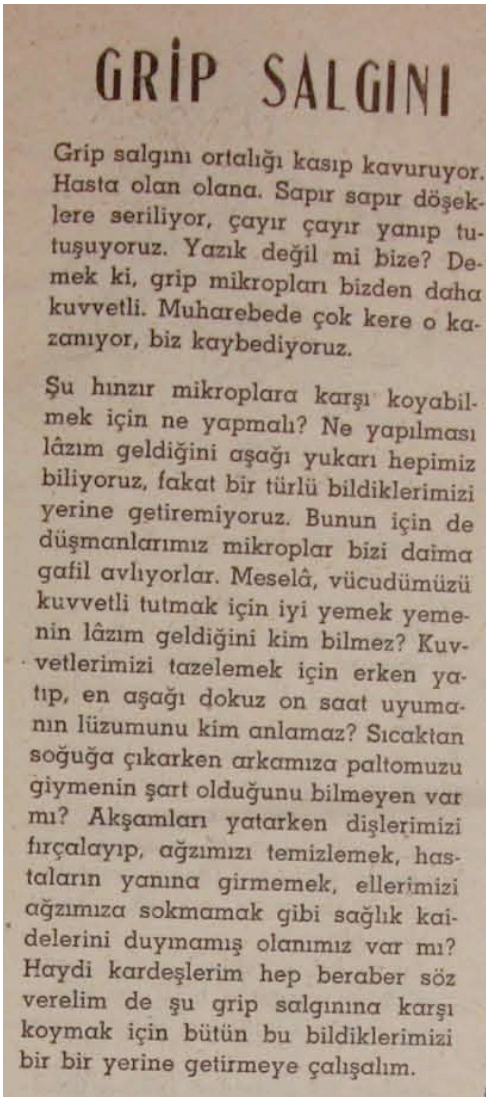
Derginin sağlık konulu yazıların yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi, sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (t=-3,46, p=0,002<0,05). Dergi aylık yayınlanırken sağlık köşesi oranı haftalık yayına göre yüksektir.

Grafik 21. Derginin Sağlık Konulu Yazıların Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Dergi yayımlandığı ilk yıllarda bazı sayfalarında veya köşelerde birtakım salgın hastalıklara özelliklede kışın gribe karşı korunmanın yollarına yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır.

[290] Üstel, ss.77-78.

GRİP SALGINI

Grip salgını ortalığı kasıp kavuruyor. Hasta olan olana. Sapır sapır döşeklere seriliyor, çayır çayır yanıp tutuşuyoruz. Yazık değil mi bize? Demek ki, grip mikropları bizden daha kuvvetli. Muharebede çok kere o kazanıyor, biz kaybediyoruz.

Şu hınzır mikroplara karşı koyabilmek için ne yapmalı? Ne yapılması lâzım geldiğini aşağı yukarı hepimiz biliyoruz, fakat bir türlü bildiklerimizi yerine getiremiyoruz. Bunun için de düşmanlarımız mikroplar bizi daima gafil avlıyorlar. Meselâ, vücudümüzü kuvvetli tutmak için iyi yemek yemenin lâzım geldiğini kim bilmez? Kuvvetlerimizi tazelemek için erken yatıp, en aşağı dokuz on saat uyumanın lüzumunu kim anlamaz? Sıcaktan soğuğa çıkarken arkamıza paltomuzu giymenin şart olduğunu bilmeyen var mı? Akşamları yatarken dişlerimizi fırçalayıp, ağzımızı temizlemek, hastaların yanına girmemek, ellerimizi ağzımıza sokmamak gibi sağlık kaidelerini duymamış olanımız var mı? Haydi kardeşlerim hep beraber söz verelim de şu grip salgınına karşı koymak için bütün bu bildiklerimizi bir bir yerine getirmeye çalışalım.

Şekil 70: Sayı:125, 1949, Doğan Kardeş s.3.

Yazıda grip salgınının yoğunlaştığını, bu hastalıktan korunmak için neler yapılması gerektiği sade, ağır olmayan, masalımsı bir anlatımla küçük okurlara verilmektedir.

1956 yılındaki sayının, “Hoş geldin 1956” başlıklı giriş yazısında yeni yıl için istenen iyi dilekler arsında sağlıkla ilgili yazılarda göze çarpmaktadır. Çocukların, yeni yılı sağlıklı, mutlu geçirmeleri dilenmektedir:

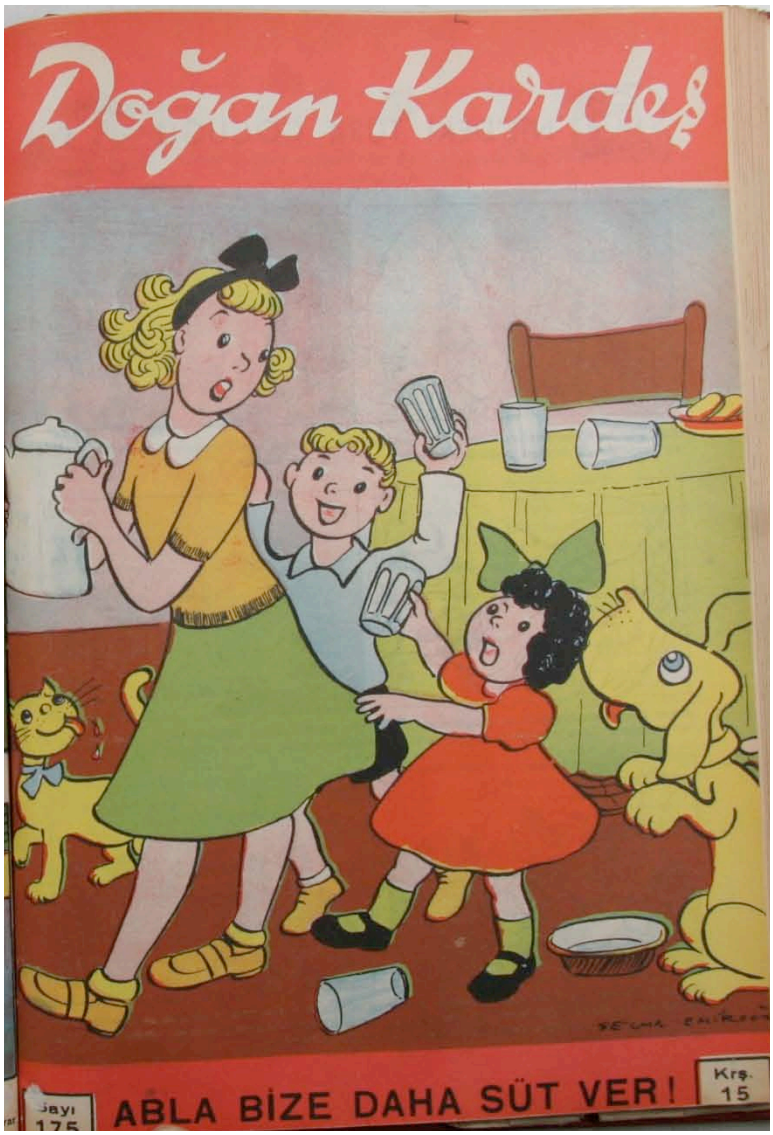
Hoş Geldin 1956!
Bir yeni yıla daha girdik.
Her şeyden önce bütün kardeşlerimin yeni yılını sağlık içinde geçirmelerini dilerim. Her şeyin başı sağlıktır diyen atasözünün ne kadar doğru olduğunu insan hasta olup ateşler içinde yatarken midesi, karnı, kulağı ,dişi, başı filan gibi herhangi bir organı ağrırken daha iyi anlıyor. Bu kış aylarını öksürüğe, nezleye tutulmadan bademcikleri şişip, ağrımadan gribe falan yakalanmadan geçirebilene ne mutlu.
Aman kardeşlerim sağlığımıza iyi bakalımda hastalanmamaya çalışalım."[291]

Dergi sağlıklı olmanın başında temizlik kavramının gerekliliğini vurgulayarak kimi hikâye ve romanların sonunda "dişlerinizi fırçalamadan yatmayın" gibi cümlelere yer vermektedir.

ra köye gelin gitmiş.
Bu ihtiyarın üç oğlu ile iki gelini varmış. Düğünün ertesi günü, bütün ev halkı hemen işe koyulmuş. Yalnız yeni gelin hâlâ ipekli tuvaletiyle süzülüp duruyormuş. Bir işe yanaşmıyormuş.
Öğle olmuş. Yemek yemek için hepsi sofraya oturmuşlar. Çiçek te oturmuş. Gelinlerin biri yemekleri taşırken, öteki gelin de sıcak bir ekmek getirip ihtiyarın önüne koymuş. İhtiyar, ekmeği bölmüş herkesin önüne birer parça koymuş. Kaynana:
— Çiçeğe yok mu? demiş.
İhtiyar:
— O bir iş yapmadı ki.. Çalışmıyan insan acıkır mı? diye cevap vermiş.
Ötekiler tatlı tatlı yiyerek karınlarını doyurduktan sonra tekrar işe koyulmuşlar. Yeni gelin ise hâlâ bir köşede oturup duruyormuş.
Akşam olmuş. Yine sofra kurulmuş. İhtiyar çöreği bölerken Çiçeği yine unutmuş. Kaynana:
YURDUMUZU TANIYALIM
Bu fotoğraf hangi şehrimizindir? Sorun, soruşturun, Eğer bulamazsanız gelecek sayımızdan öğrenin!
(Geçen sayımızdaki resim İzmirden bir görünüştü)
★ BİZ HER GECE YATMADAN ÖNCE DİŞLERİMİZİ UVARIZ ★
5

Şekil 71: Sayı:72, 1948, Doğan Kardeş s.5.

[291] **Doğan Kardeş**, Sayı: 442,1956, s.3.

Şekil 72: Sayı:175, 1950, Doğan Kardeş s.3.

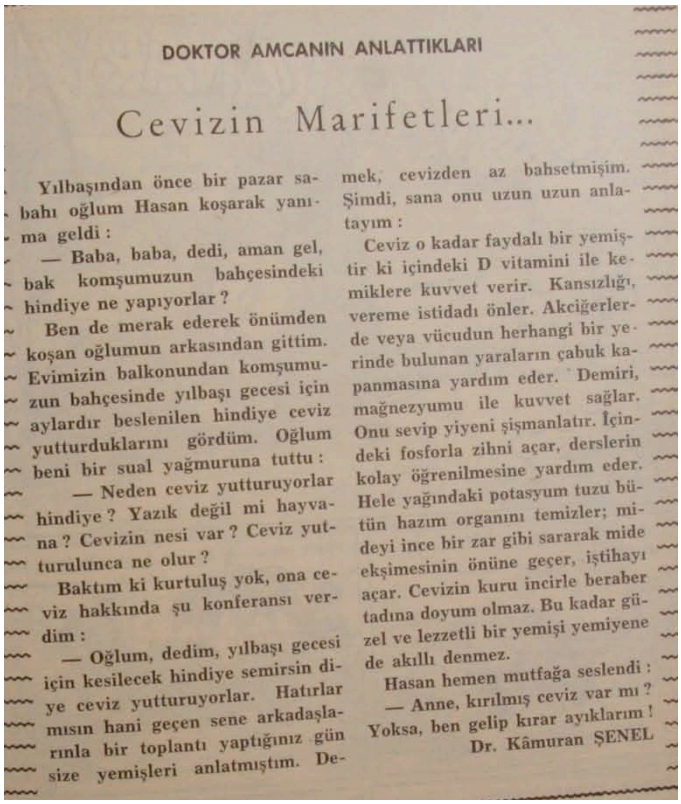
İyi beslenmede süt içmenin önemi konulu yazı, 3.sayfadan kapak görseliyle bağlantılı olarak verilmektedir:

> Amcam her zaman derki, Süt en mükemmel besindir. Büyüyen serpilen gelişen çocuk vücutları için süt çok faydalı çok lüzumludur. Süt içen çocuklar daha çabuk ve daha iyi büyürler. Hem de öyle çabuk çabuk hastalanmazlar.
>
> Sütü hiç sevmezken amcamın bu sözleri üzerine önceleri istemeye şimdi de her sabah ve her akşam birer bardak süt içiyorum. Çünkü söz aramızda güzel vücutlu olmak pek istiyorum.[292]

Dergi aylık olarak yayınlanmaya başladığı tarihten itibaren, Doktor Amca'nın Anlattıkları başlıklı yazıları tam bir sayfadan vermektedir. Çocuklarda inandırıcılığı

[292] **Doğan Kardeş**, Sayı: 175, 1950, s.3.

kuvvetlendirmek ve içimizden biri imajını sağlamak amacıyla bilgilendirme görevi gerçek bir doktor olan Dr. Kamuran Şenel'e verilmektedir. Şenel'in ifadeleriyle anlatılan hastalıklar ve korunma yöntemleri, iyi beslenme gibi konular, doktorun hastalarıyla olan yaşadıkları olaylar üzerine kurgulanarak, gerçek yaşamdan alıntılar yapılarak anlatılmaktadır.

DOKTOR AMCANIN ANLATTIKLARI

Cevizin Marifetleri...

Yılbaşından önce bir pazar sabahı oğlum Hasan koşarak yanıma geldi:

— Baba, baba, dedi, aman gel, bak komşumuzun bahçesindeki hindiye ne yapıyorlar?

Ben de merak ederek önümden koşan oğlumun arkasından gittim. Evimizin balkonundan komşumuzun bahçesinde yılbaşı gecesi için aylardır beslenilen hindiye ceviz yutturduklarını gördüm. Oğlum beni bir sual yağmuruna tuttu:

— Neden ceviz yutturuyorlar hindiye? Yazık değil mi hayvana? Cevizin nesi var? Ceviz yutturulunca ne olur?

Baktım ki kurtuluş yok, ona ceviz hakkında şu konferansı verdim:

— Oğlum, dedim, yılbaşı gecesi için kesilecek hindiye semirsin diye ceviz yutturuyorlar. Hatırlarmısın hani geçen sene arkadaşlarınla bir toplantı yaptığınız gün size yemişleri anlatmıştım. Demek, cevizden az bahsetmişim. Şimdi, sana onu uzun uzun anlatayım:

Ceviz o kadar faydalı bir yemiştir ki içindeki D vitamini ile kemiklere kuvvet verir. Kansızlığı, vereme istidadı önler. Akciğerlerde veya vücudun herhangi bir yerinde bulunan yaraların çabuk kapanmasına yardım eder. Demiri, mağnezyumu ile kuvvet sağlar. Onu sevip yiyeni şişmanlatır. İçindeki fosforla zihni açar, derslerin kolay öğrenilmesine yardım eder. Hele yağındaki potasyum tuzu bütün hazım organını temizler; mideyi ince bir zar gibi sararak mide ekşimesinin önüne geçer, iştihayı açar. Cevizin kuru incirle beraber tadına doyum olmaz. Bu kadar güzel ve lezzetli bir yemişi yemiyene de akıllı denmez.

Hasan hemen mutfağa seslendi:

— Anne, kırılmış ceviz var mı? Yoksa, ben gelip kırar ayıklarım!

Dr. Kâmuran ŞENEL

Şekil 73: Sayı:479, 1959, Doğan Kardeş s.25.

Aynı sayının 19. sayfasında dinç olmak için, neler planlaması gerektiği anlatılmaktadır. Temizlik, diş sağlığı, vücut ıstirahati gibi kavramların çocukların anlayabileceği, sade ve yalın bir anlatımla işlendiği metin, sözü edilen faaliyetleri yapan çocuk görselleriyle desteklenmiştir:

> Dinç olmak için…
>
> Hasta bir insanın hiç keyfi yerinde olmaz. Elbette hepimiz sıhhatli olmayı isteriz. Vücudumuzu sağlam tutmak için ciğerlerimizi bol bol temiz havayla doldurmalıyız. Saf ve temiz su içmeli, vücudumuza faydalı besinler yemeliyiz. Ama sadece bunları yapmakla vücudumuzu sağlam tutamayız.
>
> Dinlenmek mühimdir. İş ve oyun sonunda vücudumuz bir miktar yıpranmış ve aşınmıştır. İş yaparken, oynarken hasıl olan zararlı maddeler vücutta birikmektedir.İnsanın kendini yorgun hissetmesinin sebebi kanın taşıyacağı zararlı maddeyle, yorgun bir insan en olmayacak şeylere hiddetlenir. İyi düşünemez çabuk

hastalanır. Biriken bu zararlı maddelerin temizlenmesi ve yıpranmış kısımların tamiri için vücuda bir fırsat verilmelidir.

Çocuklar dinlenmeye, büyüklerden daha fazla muhtaçtırlar. Onların vücutlarında sadece yıpranmış kısımların tamiriyle iş bitmez aynı zamanda büyüyerek gelişmeleri de lazımdır. Çalışır, oynar ve yıpranırken vücut büyüyemez.

Dinlenmenin en iyi şekli uyumaktır. Her çocuğun uyku saati aynı olmaz. Herkesle birlikte yattığı halde sabahleyin kalkmakta güçlük çeken bir çocuğun öbürlerinden daha fazla dinlenmeye ihtiyacı vardır. Doktorlar dokuz ve on yaşlarındaki çocukların her gün muhakkak 11-12 saat uyumaları icab ettiğini söylerler. Büyüdükçe uyku saatleri kendiliğinden azalır.

Vücutlarımızın dinlenmeye ihtiyacı vardır ama bazı insanlar fazla dinlenirler. Bunlar gerektiği kadar idman yapmazlar. Hareket adaleleri kuvvetlendirir. Besin ve oksijen taşıyan kanın vücutta daha hızlı deveran etmesini sağlar. Açık havada güneşte oynamak vücuda çok faydalıdır.

Temizliğinde vücudun düzgün işlemesinde büyük bir önemi vardır. Temiz olduğumuz zaman tabi daha güzel görünürüz. Her gün ılık suyla banyo yapmak vücudu dinç tutar.

Dişlerimize de hususi bir dikkat göstermemiz lazımdır. Fırçalanmayan dişler çabuk çürür.

Vücut makinesinin iyi işlemesi için bütün bunlara dikkat etmek lazımdır.[293]

[293] **Doğan Kardeş**, Sayı: 479, 1954, s.19.

Dinç olmak için..

HASTA bir insanın hiç keyfi yerinde olmaz. Elbette hepimiz sıhhatli olmayı isteriz.

Vücudumuzu sağlam tutmak için ciğerlerimizi bol bol temiz havayla doldurmalıyız. Saf ve temiz su içmeli, vücudumuza faydalı besinler yemeliyiz. Ama sadece bunları yapmakla vücudumuzu sağlam tutamayız.

Dinlenmek mühimdir. İş ve oyun sonunda vücudumuz bir miktar yıpranmış ve aşınmıştır. İş yaparken, oynarken hasıl olan zararlı maddeler vücutta birikmektedir. İnsanın kendini yorgun hissetmesinin sebebi kanın taşıyacağından fazla böyle zararlı maddeyle yüklenmiş olmasıdır. Yorgun bir insan en olmayacak şeylere hiddetlenir, iyi düşünemez, çabuk hastalanır. Biriken bu zararlı maddelerin temizlenmesi ve yıpranmış kısımların tamiri için vücuda bir fırsat verilmelidir.

Çocuklar dinlenmeye büyüklerden daha çok muhtaçtırlar. Onların sadece vücutlarında yıpranmış kısımların tamiriyle iş bitmez, aynı zamanda, büyüyerek gelişmeleri de lâzımdır. Çalışır, oynar ve yıpranırken vücut büyüyemez.

Dinlenmenin en iyi şekli uyumaktır. Her çocuğun uyku saati aynı olmaz. Herkesle birlikte yattığı halde sabahleyin kalkmakta güçlük çeken bir çocuğun öbürlerinden daha fazla dinlenmeye ihtiyacı vardır. Doktorlar, dokuz ve on yaşlarındaki çocukların her gün muhakkak 11-12 saat uyumaları icabettiğini söylerler. Büyüdükçe uyku saatleri kendiliğinden azalır.

Vücutlarımızın dinlenmeye ihtiyacı vardır ama bazı insanlar fazla dinlenirler. Bunlar gerektiği kadar idman yapmazlar. Hareket adaleleri kuvvetlendirir, besin ve oksijen taşıyan kanın vücutta daha hızlı deveran etmesini sağlar. Açık havada, güneşte oynamak vücuda çok faydalıdır.

Temizliğin de vücudun düzgün işlemesinde büyük bir önemi vardır. Temiz olduğumuz zaman, tabii, daha güzel görünürüz. Her gün ılık suyla banyo yapmak vücudu dinç tutar.

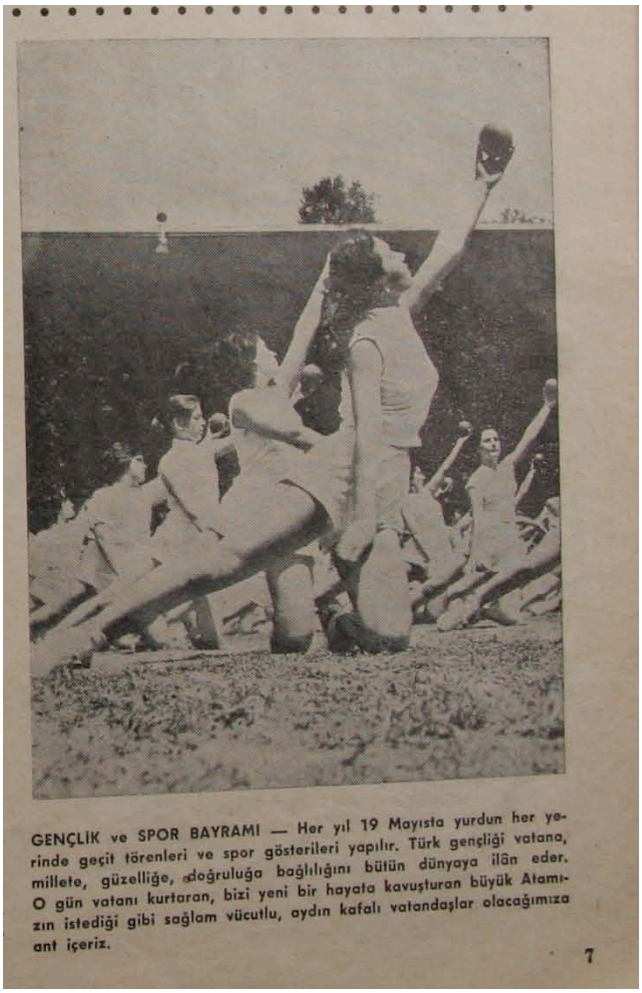
Dişlerimize de hususi bir dikkat göstermemiz lâzımdır. Fırçalanmayan dişler çabuk çürür.

Vücut makinasının iyi işlemesi için bütün bunlara dikkat etmek lâzımdır.

19

Şekil 74: Sayı:479, 1959, Doğan Kardeş s.19.

1960 yılının Mayıs sayısında, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk'ün öngördüğü yeni nesil üzerinde durulmaktadır.

GENÇLİK ve SPOR BAYRAMI — Her yıl 19 Mayısta yurdun her yerinde geçit törenleri ve spor gösterileri yapılır. Türk gençliği vatana, millete, güzelliğe, doğruluğa bağlılığını bütün dünyaya ilân eder. O gün vatanı kurtaran, bizi yeni bir hayata kavuşturan büyük Atamızın istediği gibi sağlam vücutlu, aydın kafalı vatandaşlar olacağımıza ant içeriz.

7

Şekil 75: Sayı:494, 1960, Doğan Kardeş s.7.

Aynı sayıda "Doktor Amcanın Anlattıkları" sayfasında Dr. Kamuran Bey'in hastasıyla olan sohbetinde, bahar hastalıkları anlatılmaktadır.

> Annesi: Doktor bey neden Mehmet'e bu krizler hep Nisan, Mayıs aylarında gelir. Diye sordu.
>
> Her zamanki hastalıklar bir kenara gider.
>
> Hanımefendi, her yaşın kendine göre tehlikeleri olduğu gibi mevsimlerinde vardır. Bahar gelmesiyle çok defa her zamanki hastalıklar ikinci plana geçer, insan daha çok ilkbaharın getirdiği hastalıklarla meşgul olur. Bahar hastalıkları tehlikesiz olmakla beraber, dikkati elden bırakmamak icap ettirir. İlkbahar hastalıklarının başında nezle, astım gelir. Astımın sebebi rüzgarın savurduğu çiçek tozlarıdır. [294]

Dergide çocukları hastalıklardan korunmanın bir yolu olan aşılanmaya teşvik, diş bakımı konulu yazılarda görülmektedir:

[294]**Doğan Kardeş**, Sayı: 494, 1960, s.31.

SAKIN UNUTMAYIN!

*Tifo var Eğer bu yıl aşılanmadınızsa Sakın unutmayın derhal olun. Yoksa tatili kendinize zehir edersiniz.

*Ağzınızda çürük ya sızlayan ağrıyan yahut henüz ağrımayıp ta sadece üstünde siyah bir lekecik olan dişleriniz varsa sakın unutmayın hemen dişçiye gidin

Çürük dişler en büyük düşmanımızdır. Birçok hastalıkların yuvası onlardır.

*Eğer güzel vücutlu, uzun boylu, neşeli, sağlam olmak isterseniz sabah öğle akşam onar defa açık ve temiz havada derin derin nefes almayı sakın unutmayınız. [295]

Deniz, açık hava, güneşin sağlığımıza olumlu etkileri aşağıdaki satırlarda belirtilmektedir.

YAŞASIN DENİZ ve AÇIK HAVA

Bu sıcak havalarda denize de doyum olmaz doğrusu.

Biz, denizi ve açık havayı çok seviyoruz. Bunların bizim sağlığımızı koruduğunu, güzelliğimizi arttırdığını biliyor, güzel vücutlu, sağlam insanlar olmak istiyoruz. Büyüklerimizin dediğine göre, eskiden çocukları denize girmeye, açık havada oynamağa bırakmazlarmış. Pis havalı, kapalı odalarda oturturlar, yahut tozlu, topraklı sokaklarda, boş arsalarda oynatırlarmış. Şimdi denize girmenin, yüzmenin, açık ve temiz havada oynamanın faydasını herkes anladı.

Deniz, açık hava ve güneş bizim en büyük dostumuzdur. Yalnız dikkat çocuklar ! Her şeyin olduğu gibi denizin de, güneşin de fazlası zararlıdır. Denizde fazla kalınca, üşüyüp hastalanırız. Güneş çarpması, güneş yanıkları insanı öldürebilir.

Yukarıdaki resimde serinlemek için denize giren çocukları görüyorsunuz.

Şekil 76: Sayı:411, 1954, Doğan Kardeş s.3.

YAŞASIN DENİZ, AÇIK HAVA

Bu sıcak havalarda denize de doyum olmaz doğrusu

Biz denizi ve açık havayı çok seviyoruz. Bunların bizim sağlımızı koruduğunu, güzelliğimizi arttırdığını biliyor. Güzel vücutlu, sağlam insanlar olmak istiyoruz. Büyüklerimizin dediğine göre, eskiden çocukları denize girmeye açık

[295] **Doğan Kardeş**, Sayı: 195, 1950, s.3.

havada oynamaya bırakmazlarmış. Pis havalı, kapalı odalarda oturturlar, yahut tozlu topraklı sokaklarda boş arsalarda oynatırlarmış. Şimdi denize girmenin, yüzmenin açık ve temiz havada oynamanın faydasını herkes anladı.

Deniz, açık hava ve güneş bizim en büyük dostumuzdur. Yalnız dikkat çocuklar her şeyin olduğu gibi denizin ve güneşin de fazlası zarardır. Denizde fazla kalınca üşüyüp hastalanırız. Güneş çarpması güneş yanıkları insanı öldürebilir. [296]

Spor yapmanın önemini vurgulayan yazılar, zaman zaman derginin çizgi hikâyelerinde, bazı sayılarda da sayfaların küçük köşelerinde yer almaktadır.Dergi, çocukları yüzmeye teşvik etmek amacıyla yarışma düzenler, ancak katılım azlığından dolayı daha sonradan yarışmanın iptal edildiği şu şekilde duyurulur:

Her Türk çocuğu yüzmesini bilmeli!

Bu tatil aylarında hele su kıyılarında oturup ta yüzmek öğrenmemek şaşılacak şey doğrusu, yüzmek vücudu en çok güzelleştiren spor. Yüzmek insana en çok yarayan spor. Yüzmek iştahı açan kanı harekete geçiren spor

Bu sporu her Türk çocuğu muhakkak iyice öğrenmeli

İstanbul'da oturan kardeşler, yüzme ihtisas kulübüne üye olurlarsa bu sporu en teknik biçimde usta amcalardan öğrenirler.

Ağustos ayı içinde, ileride ayrıca ilan edilecek bir günde yüzme bilen Doğan Kardeş okuyucuları arasında bir yarış yapılacaktır. Bu yarışa şimdiden hazırlanın.[297]

Hayvanların jimnastik derslerinin konu edildiği çizgi dizi de, insana özgü davranışlar hayvanların yaşamıyla anlatılarak, anlayım eğlenceli ve zevkli bir hale getirilip, çocuk okurlar spor yapmaya teşvik edilmektedir.

[296] **Doğan Kardeş**, Sayı: 411,1954, s.3
[297] **Doğan Kardeş**, Sayı: 23, 1946, s.3

Şekil 77: Sayı:32, 1946, Doğan Kardeş s.2.

5.6.3.9.Okurla Buluşma

Doğan kardeş Dergisi'nin çocuk okurlar tarafından çok sevilmesinin en önemli sebeplerinden birisi, küçük okurlarla sağladıkları güçlü bağdır. Bu güçlü iletişim, çocukların dergiye gönderdikleri mektup, yazı, şiirlerin derginin özel olarak ayrılmış sayfalarında yayımlanmasıyla sağlanmaktadır. Okurlar, tüm bu etkinliklerle derginin bir parçası haline getirilmektedir. Öyle ki gönderilen birçok mektupta, çocuklar dergiye sevgili dostum, benim biricik arkadaşım, sen benim en yakınımsın gibi ifadelerle seslenişte bulunmaktadır.

Dergi, tüm okurlarına kardeş ifadesiyle seslenmekte (Suna Kardeş, Ali Kardeş), bu surette biz bir aileyiz ve hepimiz kardeşiz söylemiyle tüm okurlara bu ailenin bir parçası oldukları hissini vermektedir.

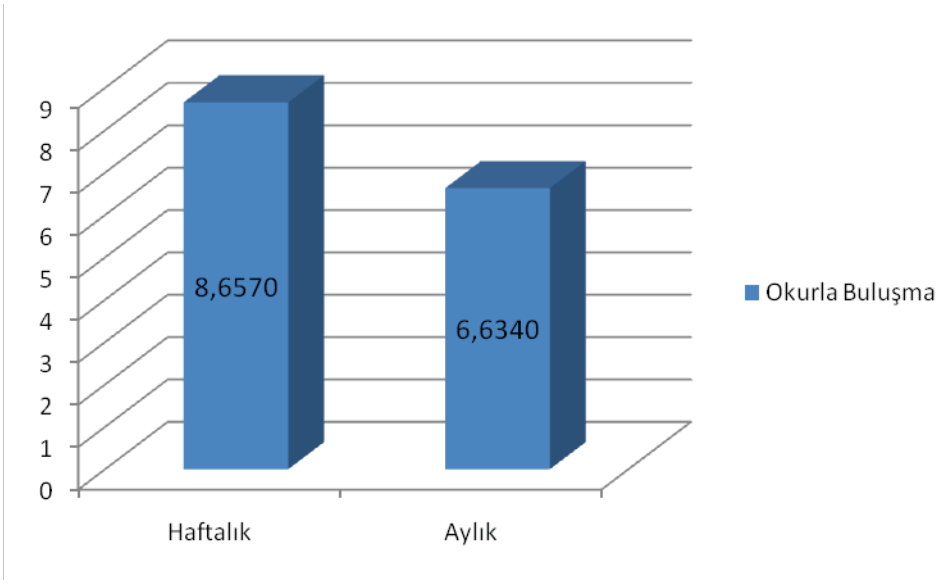
"Doğan Kardeş
Bütün Türk çocuklarının kardeşidir."[298]

Tablo 22
Derginin Okurla Buluşma Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Gruplar	Haftalık		Aylık		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Okurla Buluşma	8,657	6,104	6,634	5,870	1,467	0,145

Derginin okurla buluşma yoğunluğu ortalamalarının haftalık ve aylık yayınlanmasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamaktadır($t=1,467$, $p=0,145>0,05$). Dergi haftalık yayınlanırken okurla buluşma oranı aylık yayın ile benzerdir.

[298] **Doğan Kardeş**, Sayı:23, 1946, s.19.

Grafik 22. Derginin Okurla Buluşma Oranının Haftalık ve Aylık Yayına Göre Farklılaşması

Doğan Kardeş Dergisi, çocuklar arasındaki bağı kuvvetlendirmek ve sosyalleşmelerini sağlamak amacıyla çeşitli klüpler kurmaktadır. Mektup klübü, futbol klübü bunlardan bazılarıdır. Ayrıca pul koleksiyonculuğu ve benzeri hobilere teşvik ederek, araştırma, biriktirme ve geliştirme faaliyetlerine de destek verilmektedir.

> MEKTUPLAŞMAK KLÜBÜMÜZÜN YENİ ÜYELERİ
> Mektuplaşmak Kulübümüzün yeni üyelerinin adını aşağıya yazıyoruz:
> Erdoğan Arıkan,Posta Kutusu,316 Ankara (Kitap okumağa meraklı, 14 yaşında)
> Cevza Özil, Saray Arkası Güzel Marmara Ap. No.3, Beyoğlu (Karpostal toplamaya meraklı ,14 yaşında).
> Savaş Manço, Pazaryolu, Vahabbey sok.Direkli Ap.Daire No:8 Kadıköy (Spora güreşe meraklı 8 yaşında)
> Büzay Alpar,Toygar Hamza Salp Ruhi sok.No.12 Üsküdar (Musikiye top oynamağa kitap okumağa meraklı 9 yaşında)
> Sümer Gökpınar,Rahmiye mahallesi,Atatürk cad.387/A Adana (Şiir yazmağa ve kitap okumağa meraklı, 14 yaşında).
> Sevil Ünlütürk, Çemberlitaş Evkaf sokak No 17.2-nci kat, Kumkapı-İstanbul (Resim yapmağa piyano çalmağa meraklı). [299]

Dergi, yeni arkadaşlıklar dostluklar kurarak, sosyal paylaşım sağlamak amacıyla çocukları, Amerikalı çocuklarla mektuplaşmaya teşvik etmektedir.

> Amerikadaki Türk çocukları ile mektuplaşalım
> Amerikada yaşıyan Türk çocuklarından biri Doğan Kardeşi görmüş ve pek beğenmiş Bana yazdığı mektupta diyor ki:

[299] **Doğan Kardeş**, Sayı:28, 1946, s.19.

Doğan Kardeşi çok sevdim. Onu burada yaşıyan Türk kardeşlerime de gösterdim.Onlar da bayıldılar.Buradaki türk çocukları, Türkiye'deki kardeşlerimizle mektuplaşmak istiyoruz. Doğan Kardeşi sen bize aracılık eder misin?

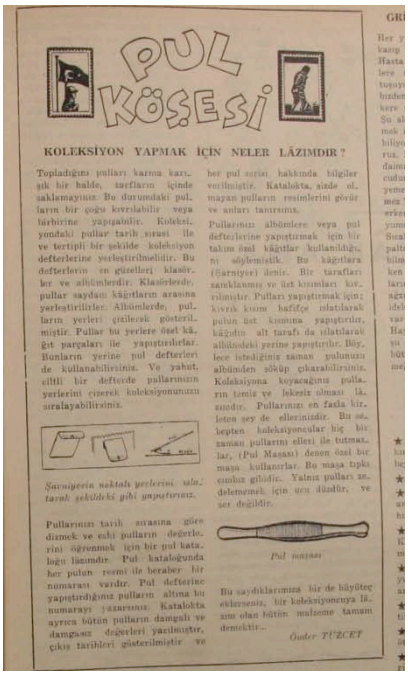
Tabi ederim işte ilan ediyorum: Amerikadaki Türk çocuklarıyla mektuplaşmak isteyen kardeşlerim adreslerini bana bildirirlerse ben de onları Amerikadaki kardeşe gönderirim.

Yanlış anlaşılmasın:Şimdilik yalnız adresinizi istiyorum.Bende bunları Amerikadaki kardeşe bildireceğim. Oda Türkiye'deki kardeşlerle mektuplaşmak isteyen Amerika'daki Türk çocuklarına dağıtacak.Ve günün birinde bakacaksınız postacı size Amerikadan bir mektup getirecek.Pul, kart postal ve saire meraklıları

Değiş tokuş yaparlar, kitaplar, dergiler gelir gider onlar size, siz onlara meraklarınızı isteklerinizi bildirirsiniz. Tatil aylarında bundan güzel eğlence olur mu? [300]

Futbol üzerine klüpleri ve pul köşesi gibi köşelerle okurları araştırma ve geliştirmeye teşvik etmektedir. Bu etkinliklerle çocuklara toplu kara verme, birlikte çalışma ve sorumluluk alma bilinci aşılanmaktadır.

Doğan Kardeş Futbol klüpleri kurmak için Doğan Kardeş'e bir yıllık veya 6 aylık abone olmak lazım.11 abone bir araya gelip aralarından bir kaptan seçsinler. Bu kaptan bize abone olan arkadaşlarının adlarını ve adreslerini bildirsin. Biz de ona vaaddetğimiz futbol topunu derhal gönderelim. [301]

PUL KÖŞESİ

KOLEKSİYON YAPMAK İÇİN NELER LÂZIMDIR?

Topladığını pulları karma karışık bir halde, tarfların içinde saklamayınız. Bu durumdaki pulların bir çoğu kıvrılabilir veya türbirine yapışabilir. Koleksi, yondaki pullar tarih sırası ile ve tertipli bir şekilde koleksiyon defterlerine yerleştirilmelidir. Bu defterlerin en güzelleri klasör, ler ve albümlerdir. Klasörlerde, pullar saydam kâğıtların arasına yerleştirilirler. Albümlerde, pul, ların yerleri çizilerek gösterilmiştir. Pullar bu yerlere özel kâğıt parçaları ile yapıştırılırlar. Bunların yerine pul defterleri de kullanabilirsiniz. Ve yahut, cilltli bir defterde pullarınızın yerlerini çizerek koleksiyonunuzu oluşturabilirsiniz.

Sarnıçlerin noktalı yerlerini, sola, tarak şeklideki gibi yapıştırınız.

Pullarınızı tarih sırasına göre dizmek ve eski pulların değerlerini öğrenmek için bir pul kataloğu lâzımdır. Pul kataloğunda her pulun resmi ile beraber bir numarası vardır. Pul defterine yapıştırdığınız pulların altına bu numarayı yazarsınız. Katalokta ayrıca bütün pulların damgalı ve damgasız değerleri yazılmıştır, çıkış tarihleri gösterilmiştir ve her pul serisi hakkında bilgiler verilmiştir. Katalokta, sizde olmayan pulların resimlerini görür ve onları tanırsınız.

Pullarınızı albümlere veya pul defterlerine yapıştırmak için bir takım özel kâğıtlar kullanıldığını söylemiştik. Bu kâğıtlara (Sarnıçlar) denir. Bir tarafları zamklanmış ve üst kısımları kıvrılmıştır. Pulları yapıştırmak için; kıvrık kısmı hafifçe ıslatılarak pulun üst kısmına yapıştırılır, kâğıdın alt tarafı da ıslatılarak albümdeki yerine yapıştırılır. Böylece istediğiniz zaman pulunuzu albümden söküp çıkarabilirsiniz. Koleksiyona koyacağınız pulların temiz ve lekesiz olması lâzımdır. Pullarınızı en fazla kirleten şey de ellerinizdir. Bu sebepten koleksiyoncular hiç bir zaman pullarını elleri ile tutmazlar, (Pul Masası) denen özel bir masa kullanırlar. Bu masa tıpkı cımbız gibidir. Yalnız pulları zedelememek için ucu düzdür, ve sert değildir.

Pul cımbızı

Bu sayıdıklarımıza bir de büyüteç eklerseniz, bir koleksiyoncuya lâzım olan bütün malzeme tamam demektir..

Güler TUZCET

Şekil 78: Sayı:334, 1953, Doğan Kardeş, s.14

[300] **Doğan Kardeş**, Sayı:19, 1946, s.3.
[301] **Doğan Kardeş**, Sayı:112, 1948, s.3.

Dergi, çocuklar için oluşturdukları bu sayfalarda yapmış olduğu etkinliklerin tamamına da yer vermektedir. Çocuklar için düzenlenen resim, yazı yarışmaları, yapılan müsamerelerin hepsi duyurulmaktadır. Bu yarışmaların sonuçlarında, dereceye giren birçok çocuk isimleri de tebrik yazılarıyla dergide yer almaktadır. Böylece çocuklar onurlandırılarak, yaptığı işten duyduğu hazzı dergi yoluyla birçok çocukla paylaşma imkânını sağlamaktadır. Bu bağlamda, sanal ortamda görüşülen şimdinin büyükleri eski Doğan Kardeş okurları resimlerinin yayınlandığı, isimlerinin ilan edildiği dergileri hala sakladıklarını belirterek, Doğan Kardeş Dergisinin okurlarla çok sıkı bir iletişim kurduğunu aktarmaktadırlar:

> Oğuz Karaoğlu ”Bugün Doğan Kardeşler” köşesinde resmim çıkmıştı, 1966 veya 67 yanlış hatırlamıyorsam, ne çok sevinmiştim :)
>
> Selâmi Akkan 26 şar sayı halinde 6 cilt DOĞAN KARDEŞ kitaplığımın en güzel yerinde.
>
> Emre Tezcan-1981 doğumlu olarak sadece 1988 - 1991 dönemindeki sayılarını büyük bir zevkle, defalarca okumuştum. Dergilerin kapakları, hikâyeleri, çizimleri hala aklımdadır. Ülkemizde yayınlanmış en güzel ve en kaliteli çocuk dergisi olduğunu düşünüyorum.
>
> Feriha Samur-Okumayı sevdiren ve ilk tanıdığım dergi. Halamın her hafta bize armağanı olarak başlayan dört gözle ve heyacanla yeni sayıları beklenen çocukluk maceramız.
>
> Refika Yavuz-çocukluğumun bitmeyen rüyası, bana okumayı sevdiren dergi, ilk sayısını babam getirmişti ona ne kadar teşekkür etsem yetmez.
>
> Sevim Öndemir Çakar-Doğan Kardeş, Perşembe gününü iple çekerdim. Meydanın bir ucundaki köşeden tek bir gazete bayii İsmail Ürküt'ün yardımcısı Basri Amca ile göz göze geldiğimde dergiyi elinde sallar ben de koşarak giderdim. Daha sonra ciltlettiğim sayılar oldu ama o günlerde dergi ve kitaplarımı çok kişi ile paylaşmak zorunda olduğumdan bana geri dönen olmadı. Bir tek sayısını bulsam da özlem gidersem...[302]

Derginin yayınlanmaya başladığı ilk yıl olan 1945 senesinde, okurla buluşmalardan bazıları, “Alo Alo Ayşe Abla” başlığıyla oluşturulan sayfalarda sağlanmaktadır.

[302] “**Hayatında Doğan Kardeş Dergisi Geçmiş Olanlar**”, http://www.facebook.com/group.ph(14 Ekim 2011)

Allo! Allo!
AYŞE ABLA

ENGİN — Allo! Allo! Ayşe Abla.. duyduklarım doğru mu ? *Doğan Kardeş*'e abone olanlar arasında, her yıl bir kur'a çekilecekmiş ve yüz kişiye Doğan Sigorta Şirketiyle Yapı ve Kredi Bankası tarafından iki bin liralık güzel güzel hediyeler dağıtılacakmış, doğru mu bu söylenenler ?

AYŞE ABLA — Engin yavrum, tabii doğru. Hem bu kur'a çok heyecanlı bir şey olacak.

— Ne gibi hediyeler meselâ ?

— Meselâ, bisiklet, fotoğraf makinesi, elbiselik kumaş, dolma kalem gibi şeyler. Daha başka ne gibi hediyelerin kur'aya konmasını istiyorsanız, *Doğan Kardeş*'e yazın.

— Aman ne iyi, meselâ bir boya takımı da konsa, hiç fena olmaz!

●

GÜLEN — Allo! Allo! Ayşe Abla.. *Doğan Kardeş* neden her hafta çıkmıyacak ta ayda bir çıkacak? Biz, bir ay nasıl bekleriz ?.

AYŞE ABLA — *Doğan Kardeş* de sizinle her hafta buluşmağı pek isterdi ama, ne yapsın ki, bu harp senelerinde, insan istediği kadar kâğıt bulamıyor, Şimdi içinizde bazıları belki « iyi ama Ayşe Abla, ayda bir, 32 sahife olacağına, haftada bir, sekiz sahife olsun » diyeceksiniz.. *Doğan Kardeş* her nedense tombulluğu çok seviyor!. Bu tombulluk, hiç te fena bir şey değil ama. Eğer sekiz sahifelik bir şey olsaydı, size öyle her sayısında bir tam piyes verebilir miydi ? Halbuki siz piyesleri ne kadar çok seversiniz. İleride imkân bulunca, *Doğan Kardeş* sizlere daha sık gelmeğe karar verecek, tombulluğundan hiç fedakârlık etmeden, haftada veya on beş günde bir, yine 32 sahife olarak çıkacak..

●

YILDIZ — Allo! Allo! Ayşe Abla, Sen bizim radyodaki Ayşe Ablamız musun, yoksa *Doğan Kardeş*'in başka bir Ayşe Ablası mı var? Eğer bizim radyodaki Ayşe ablamız isen, bize arada sırada bu dergide kulûbümüzden haberler verir misin ?

AYŞE ABLA — Ben, *Doğan Kardeşin* de, sizlerin de radyodaki ablanızım. Radyo çocuk kulûbünden nasıl haberler beklediğinizi, size onun hakkında neler anlatmamı istediğinizi bana birer mektupla bildirirseniz size bu sahifelerde anlatmağa söz veri-

3

Şekil 79: Sayı: 1945, Doğan Kardeş, ss.3-4-5.

Derginin 3-4-5. sayfalarına ayrılan köşelerde Ayşe Abla ve birkaç çocuğun hayali oluşturulmuş, telefon konuşması diyaloğu aktarılmaktadır. Bu konuşmalarda Ayşe Abla çocukların soruları doğrultusunda, dergide yapılacak etkinliklerin duyurusunu yapmaktadır:

ALO Alo Ayşe Abla

Engin:Alo Alo Ayşe Abla Duyduklarım doğrumu Doğan Kardeş'e abone olanlar arasında her yıl bir kura çekilecekmiş ve yüz kişiye Doğan Sigorta şirketiyle Yapı ve Kredi Bankası tarafından iki bin liralık güzel güzel hediyeler dağıtılacakmış doğru mu söylenilenler

Ayşe Abla: Engin Doğru hem bu Kura çok heyecanlı bir şey olacak

Ne gibi hediyeler mesela

Mesela bisiklet fotoğraf makinesi elbiselik kumaş dolma kalem gibi şeyler. Daha başka ne gibi hediyelerin kuraya konmasını istiyorsanız, Doğan Kardeş'e yazın.

Aman ne iyi mesela bir boya takımımı olsa hiç fena olmaz.

Alo Alo Ayşe Abla Doğan Kardeş neden her hafta çıkmayacak ta ayada bir çıkacak Biz bir ay nasıl bekleriz

Doğan Kardeş'te sizinle buluşmayı pek isterdi ama ne yapsın ki bu harp senelerinde insan istediği kadar kağıt bulamıyor.Şimdi içinizde bazıları iyi ama Ayşe Abla ayada bir olacağına ayda bir sekiz sahife olsun diyeceksiniz.Doğan Kardeş her nedense tombulluğu çok seviyor..,

Yıldız: Alo Alo Ayşe Abla Sen bizim radyodaki Ayşe Ablamız mısın? Eğer bizim radyodaki Ayşe Ablamız isen bize arada sırada kulübümüzden haberler verir misin?

Ayşe Abla: Ben Doğan Kardeşinde sizlerin de radyodaki ablanızım. Radyo çocuk klübünden nasıl haberler beklediğinizi size onun hakkında neler anlatmamı istediğinizi bana birer **mektupla bildirirseniz size bu** sahifelerde anlatmaya söz veriyorum. [303]

Ayşe Abla'nın yükünü zaman zaman yine hayali bir kahraman olan Doğan da paylaşmaktadır. Doğan'ın bir amcası vardır ve Doğan, onun verdiği güzel öğütleri dergide kardeşleriyle paylaşmaktadır:

Tatil Aylarında Ne Yapsak...

Kardeşlerim, ben amcamın dediklerini elimden geldiğince yerine getirmeğe çalışıyorum. Mesela geçen sayıdaki resim için bir yazı hazırladım. Tam iki hafta bununla oyalandım. İki hafta dedimse her gün sabahtan akşama kadar, yalnız onunla uğraştım demek istemiyorum. Canım sıkıldıkça, elime kağıt kalemi aldım, amcamın dediği gibi yazdım çizdim, yazdım çizdim, yazdıklarımı yüksek sesle okudum, en sonunda güzelce bir yazı ortaya çıktı.

Siz de kim bilir ne güzel şeyler hazırlamışsınızdır. İsterseniz onları bana yollayın. Sizi bilmem ama, ben her gün, sabah, öğle, akşam, açık ve temiz havada onar defa derin nefes alıyorum. Doğrusu bunu çok faydasını gördüm. Göğsüm bir santim genişlemiş!

Kilom da 750 gram kadar artmış! Sizin daha çok arttıysa bana yazın da hep sevinelim!

Ben, çocuklar, tifo aşısı oldum. Bir arkadaşım aşılanmamış, tifoya yakalandı. Ve sizlere ömür, öldü. O kadar acıdım ki, sormayın. Aklıma geldikçe hep ağlamaklı oluyorum.

Amcamın doğrusu çok hakkı varmış. Aman kardeşlerim hiç vakit kaybetmeden aşılanın.

Görüyorsunuz ya, tifonun hiç şakası yok. Çok fena bir hastalık. Kökü kurusun! [304]

En Büyük Dostlarımız"

Bir zamanlar en büyük dostlarımız oyuncaklardı. Canımız sıkılınca oyuncaklarımıza sarılıp onlarla eğlenip oyalanırdık. Şimdi gitgide oyuncaklarımızın yerini kitaplar almaya başladı. Boş zamanlarımızda kitap okuyarak geçiriyoruz. Okuyacak kitabımız olmazsa canımız sıkılıyor.

Geçen gün kitap okurken amcam birdenbire odama girdi ve sordu: Kitap okumayı seviyor musun ?

Çok seviyorum amcacığım

Aferin yavrum..yalnız okuduğun şeylere çok dikkat et abur cubur şeyler okuyarak vaktini çarçur etme.Üstelik kafanı da bozayım deme.Nasıl ki abur cubur yiyerek midemizi bağırsaklarımızı bozarsak, kötü kitaplar okuyarak da kafamızın ve sağlığımızı bozabiliriz. Daima bizi iyiliğe, büyüklüğe, güzelliğe getiren kitapları seçmeliyiz. Bizi fenalığa, kötülüğe, çirkinliğe, hoyratlığa sürükleyen kitaplardan kaçınmalıyız.Tıpkı insanlar gibi kitaplarında iyileri ve fenaları vardır.Arkadaşları iyi insanlar arasından seçmeyi öğrenmeliyiz.Kitaplarında yalnız iyilerini okumalıyız.

Ben amcamın bu öğütlerini yerine getirmeye çalışıyorum.[305]

[303] **Doğan Kardeş**, Sayı:1, 1945, s.3-4-5.
[304] **Doğan Kardeş**, Sayı:3, 1945, s.20.
[305] **Doğan Kardeş**, Sayı:1, 1948, s.6-8.

Doğan Kardeş Dergisi'ndeki her türlü yenilik çocuklara dergi vasıtasıyla duyurulmaktadır:

> Biliyorsunuz ki benim ilk sayım bu yılın 23 Nisan'ında okulların kapanmasından biraz önce çıktı. Bütün tatil boyunca sizinle her ay buluştuk. Beni her okuyan kardeş sevdi. Ben de buna tabii çok sevindim.Yalnız bütün kardeşlerim hemen hep bir ağızdan bana şunu söylediler.
>
> Seni bütün bir ay beklemek bize zor geliyor. Hiç olmazsa 25 günde bir çık işte ben bütün kardeşlerimin bütün bu isteklerini yerine getirmek için gelecek sayıdan itibaren 15 günde bir çıkmaya başlayacağım… Zannediyorum ki bu haber hepimizi sevindirecektir.
>
> Sizi sevindirecek başka bir haberim daha var. Gelecek sayıdan itibaren artık 50 kuruşa değil 25 kuruşa satılacağım. Yani yarı yarıya ucuzluyorum. Fakat sakın sahifelerimin de yarıya ineceğini sanmayınız. 32 sahifaye karşılık 24 sahife çıkacağım. Yani yalnız 8 sahife eksileceğim.
>
> Şöyle bir hesap edersek eskiden ayda 50 kuruşa yalnız 32 sahifelik bir sayı alıyordunuz. Şimdi yine ayda 50 kuruşa 24 er sahifelik iki sayı yani 48 sahife alacaksınız. Abonem yine yılda 5 aylık 3 liradır.
>
> Sevgili kardeşlerim size ilk sayımda kağıt biraz bollaşırsa hem daha sık hem daha ucuz çıkmaya çalışacağımı vaat etmiştim. İşte ben verdiğim sözü tutuyorum.
>
> Sizden de ricam beni daha çok sevmeniz ve bana yeni yeni kardeşler bulmanızdır. [306]

Tüm güzel haberlerin çocuklara duyuruluduğu gibi tanınmış kişilerin ölüm haberleri de, dergi sayfalarında yer almaktadır. Dergi, Osman Ziya Saba'nın Ölümünü sayfalarından şu şekilde duyurmaktadır:

> **Şair Osman Ziya Saba'yı Kaybettik**
>
> Türkçe kitaplarınızda ve Doğan Kardeşte güzel şiirlerinizi okuduğumuz Şair Osman Ziya Amcamızı genç yaşta kaybettik.
>
> Ziya Osman, Cumhuriyetten sonra şairlerden en iyilerinden biriydi. Şiirlerini herkes severek okurdu. Kendisi de çok temiz ve efendi bir insandı, çocukları da pek severdi. Ölümü sanat severler arasında büyük bir acı uyandırdı.
>
> Doğan Kardeş, Türk çocukları adına merhumun ailesine ve yavrularına baş sağlığı diler. [307]

Türkiye'de ilk çocuk sinemasının kurulması, Yapı Kredi Bankası'nın ve Doğan Kardeş dergisinin çalışmalarıyla gerçekleşmiştir. Çocuğun izlemesi istenen etkinlikler arasında sinema da vardır:

[306] **Doğan Kardeş**, Sayı:1, 1945, s.6.
[307] **Doğan Kardeş**, Sayı:456, 1957, s.3.

MÜJDE! MÜJDE!
DOĞAN KARDEŞ SİNEMASI

Amerika'dan 180 tane hem öğretici, hem eğlendirici, hem güldürücü film getirttik. Bunları okullarda göstereceğimiz gibi her hafta Halkevlerinde, "Tepebaşı Çocuk Tiyatrosu"nda Doğan Kardeş okuyucularına göstereceğiz. Sinemanın başlayacaşı günler yakında ilan olunacaktır. Şimdiden kupon toplamağa başlayınız. Çünkü yalnız kupon getiren kardeşlere davetiye verilecektir.

30 Ekim Perşembe günü Tepebaşı Çocuk Tiyatrosundaki Doğan Kardeş müsamerelerine sen de gel!"[308]

Doğan Kardeş yayınlarının artması bir matbaanın kurulmasını da gündeme getirmiş ve bu yenilik dergi sayfalarından okura iletilmiştir:

DOĞAN KARDEŞ MATBAASI KURULUYOR

Kardeşlerim sevinin. Sizin de bir matbaanız oluyor. Doğan Kardeş Matbaasının temeli atıldı. En geç 5-6 ay sonra artık bütün Doğan Kardeş yayınları, kendi matbaamızda basılacak. O vakit sizi, sevgili okuyucularımızı kendi matbaanıza davet edeceğiz. Dergilerin ve kitapların nasıl dizilip basıldıklarını göreceksiniz.[309]

Dergi, hayvansever çocuk okurların resimlerini, hayvan dostları köşesinde yayınlayarak, hayvan sevgisinin ve dostluğunun önemini de vurgulamaktadır.

[308] **Doğan Kardeş**, Sayı:56, 1947, s.3.
[309] **Doğan Kardeş**, Sayı:62, 1947, s.3.

HAYVAN DOSTLARI

Erhan ve Erdal Vardar kardeşler, Ankara Bahçelievler ortaokulunda okuyorlar. Hayvanları çok severler. Hele kuşların sapanla vurulmasına hiç dayanamazlar. Arkadaşlarının elinde sapan gördüler mi alıp kırarlar. Sokakta kalmış kedileri besler, istiyenlere verirler. Yuvadan düşmüş kuş yavrularını büyütüp uçururlar.

Filiz Önder Ankara Maarif koleji öğrencilerindendir. Doğan Kardeşteki öğütümüzü dinliyerek kendi kendine Hayvanları Koruma Derneğine gitmiş, üye yazılmıştır. Bu kardeşimiz şimdi büyük bir üzüntü içindedir. Çünkü çok sevdiği köpeğini kaybetmiştir. Başı sağolsun Filiz kardeşim.

Mustafa Mikyas kardeş de hayvanlara zulmeden birçok arkadaşını doğru yola getirmek için çalışmış ve birçoklarının sapanlarını kendi elleriyle kırmasını sağlıyacak kadar kuşların faydalı birer yaratık olduğuna inandırmış. Onları Hayvanları Koruma Derneğine üye yazdırmıştır.

Siz de üç fotoğrafınızla birlikte ad ve soyadınızı, hangi okula gittiğinizi, açık ev adresinizi (Adakale Sokak, No. 20, Yenişehir - Ankara) adresine bir mektupla bildirirseniz Hayvanları Koruma Derneğine ücretsiz üye yazılırsınız. Resimleriniz Doğan Kardeş'te de basılır.

Şekil 80: Sayı:465, 1957, Doğan Kardeş, s13

Dergi yayınladığı tarihten itibaren anne ve babaların, öğretmenlerin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın da desteğini aldığını bazı yazılarında çocuklara seslenerek ifade etmektedir.

> Devlet Baba Küçük Kardeş'i de beğendi.
>
> Küçük kardeş çok seviliyor. Bir çok ana ve babalar öğretmenler gönderdikleri mektuplarda küçük kardeşin ilkokulların 1. ve 2. Sınıf öğrencileri için çok faydalı olduğunu söylüyorlar."[310]
>
> **DOĞAN KARDEŞ KONUŞUYOR!**
>
> Ben, 23 Nisan 1945'te, yani bundan iki yıl önce dünyaya geldim. Şimdiye kadar 42 sayım çıktı. İlk altı sayım ayda bir, sonraları da hep onbeş günde bir, hiç şaşmadan kardeşlerimi aradım. Onlar da beni gittikçe daha çok sevdiler, arkadaşlarına sağlık verdiler.
>
> Böylelikle okuyucularımın ve abonelerimin sayısı gittikçe çoğalıp duruyor. Beni öğretmenlerim de çok seviyorlar. Daha iyi, daha faydalı olmam için daima bana yardım ediyorlar. Yavrularının iyi şeyler okumasını isteyen analar, babalar da beni hep koruyorlar.
>
> Milli Eğitim Bakanlığı'da, Tebliğler Dergisinde beni okullara tavsiye ederek bana kuvvet veriyor.

[310] **Doğan Kardeş**, Sayı: 92, 1948, s.68.

Bu sayımla 3 yaşıma basıyorum! Beni seven bütün kardeşlerime, öğretmenlerime, analara, babalara ve Devlet babaya bu yıl da elimden geldiği kadar iyi, güzel, faydalı olmak için çalışacağıma söz veriyorum! [311]

Milli Eğitim Bakanlığı da 30 Aralık 1946 tarihinde Tebliğler Dergisi'nde yayınladığı genelgeyle, Doğan Kardeş'i ilkokul öğrencilerine tavsiye etmiş ve haber dergi sayfalarında şu şekilde yer almıştır:

DOĞAN KARDEŞ'İ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI SAĞLIK VERİYOR!

Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkardığı "Tebliğler Dergisi"nin 30 Aralık 1946 tarih ve 414 sayılı nüshasında şu genelgeyi okuduk:

Vedat Nedim Tör tarafından onbeş günde bir çıkartılan ve 25 kuruş fiatla satılan "Doğan Kardeş" dergisi ilkokul öğrencileri için faydalı görülmüştür. İstanbul- Beyoğlu posta kutusu 2217 den temin edilebilecek olan bu dergiyi ilgililere tavsiye ederim.

Türkiye'nin en iyi, en faydalı, en güzel Çocuk Dergisini çıkartmak yolunda yaptığımız fedakarlıkların ve sarfettiğimiz gayretlerin en büyük mükafatı olan bu tavsiye için Milli Eğitim Bakanlığına teşekkürlerimizi sunarız [312]

1960 Ocak yılında Devlet Baba olarak nitelendirilen, Maarif Vekili teşekkür yazısı ile dergiye olan onay ve desteğini ifade etmektedir.

Devlet Babada Doğan Kardeş Yayınlarını beğeniyor

Maalif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesinin 2357 sayı ve 24 Eylül 1959 tarihli yazısı Doğan Kardeş Yayınları A.ş Md ne

Çocuk edebiyatımızı zenginleştiren yayınlarıyla eğitim davalarımıza çok müspet hizmetlerde bulunan müessesenizi bu alandaki çalışmaları Vekaletimizce teşekkürle karşılanmaktadır.

Saygılarımla

Maarif Vekili a.[313]

Dergi bazı sayılarda okurlarını diğer arkadaşlarına tanıtmak amacıyla gönderdikleri tanıtım yazılarını, "Merak Ettikleri?" başlığıyla resimleriyle birlikte yayınlamaktadır.

[311] **Doğan Kardeş**, Sayı:43, 1947 s.3
[312] **Doğan Kardeş**, Sayı:39, 1947, s.3.
[313] **Doğan Kardeş**, Sayı: 490, 1960, s.3.

Şekil 81: Sayı:2, 1945 Doğan Kardeş, s.31

Dans meraklısı Şair

Taksim Aydın İlkokulu dördüncü sınıf öğrencilerinden Bilge Mikelay diyor ki:

-Ben Milli Dansları çok seviyorum. Müsamerelerimizde hep baş rolü alıyorum. Bilge şair olacakmış mektebinin mecbuasında neşrettiği bir şiiri beraber okuyalım.

Okul açıldı artık
Hepimiz sevinçliyiz!
Birgün geri kalmadan
Okula koşarız biz.
Okulu çok severiz
Koşa koşa gideriz! [314]

[314] **Doğan Kardeş**, Sayı:2, 1945, s.31.

Doğan Kardeş Dergisi düzenlediği etkinliklerle, çocukların sanatsal yeteneklerini ortaya çıkarmalarına olanak tanımaktadır. Bu etkinlikler okurların yaratıcılıklarını geliştirmeleri içinde oldukça fayda sağlamaktadır.

> Sanatkâr kardeşlerim!
> Doğan Kardeş müsamerelerinde vazife almak istiyorsanız, bir fotoğrafınızla beraber adınızı, adresinizi ve müsamerede ne yapmak istediğinizi bana vakit kaybetmeden bildiriniz [315]

İki hafta sonraki sayıda bu büyük organizasyonun, yani ilk Doğan Kardeş Müsameresi'nin programı bütün ayrıntısıyla verilmiştir:

> Doğan Kardeş müsameresi no ı
> Bu yıl Doğan Kardeş müsameresinin birincisi 16 Kasımda Tepebası'ndaki
> Çocuk Tiyatrosu'nda saat 16'da verilecektir.
> Program
> Bir kaç söz. (Merak etmeyin çok kısa olacak!)
> Piyano konseri: (İstanbul konservatuarı öğretmenlerinden bayan Rana Erksan'ın yetiştirdiği sanatkâr çocuklar tarafından)
> Balet ve solo rakslar: (Bayan Krassa Lidya'nın öğrencileri tarafından)
> Akordeon konseri: (Bay Arto Benon'un öğrencileri tarafından)
> Cemal Nadir Amca ile Selma Emiroğlu Abla size karikatür nasıl yapılır anlatacaklar. Çok sevdiğiniz Cemal Nadir Amca ile Selma Emiroğlu Ablayı bu fırsatla görmüş ve tanımış olacaksınız.
> Zeybek Raksı: Olcal Öncel tarafından.
> Yüksel Bars'ın raksları.
> Giriş 50 kuruştur. Biletlerinizi Kasımın 5'inden itibaren idarehanemizden, Foto Sabah'tan ve Tepebaşı Çocuk Tiyatrosu'ndan satın alabilirsiniz. Yersiz kalmamak için acele ediniz. Toplanacak paralar Verem Mücadele Cemiyetine "Çocuk Pavyon"u için bir yardım olmak üzere verilecektir. Hepinizi bekliyoruz, sevgili kardeşlerim! [316]

Dergi, çocuk okurlarına, kendisinin olumsuz yanlarını da söylemelerini belirterek bir anlamda bugünkü interaktif yayıncığın örneklerini de vermektedir:

> **EĞER DOĞAN KARDEŞ'İ SEVİYORSAN**…
> Birçok kardeşlerimden seni çok seviyorum, çok beğeniyorum, her ayın başını iple çekiyorum diye mektuplar alıyorum. Bunları okudukça ne kadar sevindiğimi anlatamam. Sevilmekten, beğenilmekten kim hoşlanmaz?
> Ama beni daha çok sevindirmek istiyorsanız, sizden iki ricada bulunacağım:
> Benim yalnız beğendiğiniz taraflarımı değil, beğenmediğiniz taraflarımı da haber vermenizdir. Çünkü ben daha iyi olmak istiyorum. Siz bunları bana söylemezseniz, kabahat benim mi?
> Bana yeni yeni kardeşler aboneler bulmanız. Çünkü ben Türk çocuklarına faydalı olmak için çıkıyorum. Beni okuyanların sayısı ne kadar çoğalırsa hizmetlerimin alanı da o kadar genişlemiş olur. [317]

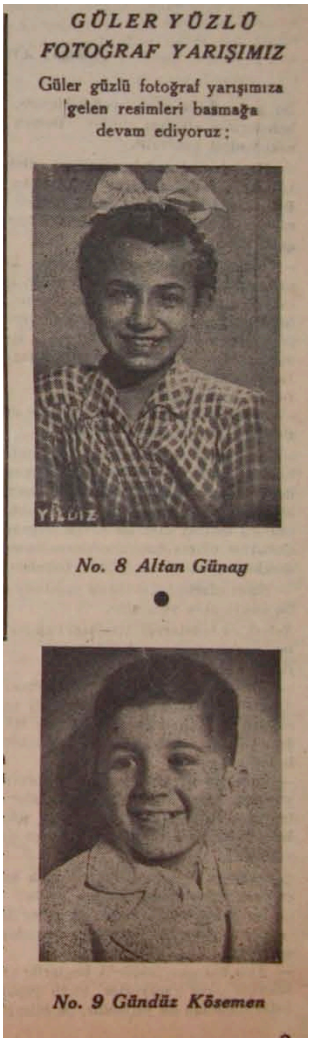
[315] **Doğan Kardeş**, Sayı:6, 1945, s.6.
[316] **Doğan Kardeş**, Sayı:4, 1945, s.3.
[317] **Doğan Kardeş**, Sayı:493, 1960, s.7.

Müsamerenin gelirinin tamamının Verem Mücadele Cemiyeti'ne bağışlanması ve bu haberin dergi aracılığıyla okurlara duyurulması, çocuklarda yardımseverlik duygusunun gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır.

Güleryüzlü fotoğraflar yarışmasında, resimlerini gönderen çoçuklarla, güleryüzlü olmanın önemi vurgulamaktadır:

> Güleryüzlü Fotoğraflarınızı istiyoruz!
>
> Güler yüzlü fotoğraf yarışımıza katılmak isteyen kardeşler fotoğraflarını göndermeğe başladılar.
>
> Bunlara teşekkür ederiz.
>
> Bazı kardeşlerde yarışın nasıl olacağının iyice anlıyamadıklarını yazıyorlar. Yarış Şöyle olacaklar: 1 Eylül tarihine kadar gelecek olan güler yüzlü fotoğrafları sıra numarası ile gelecek sayıdan itibaren basmağa başlıyacağız. Hepsinin basılması bitince, Doğan Kardeş okuyucuları en çok beğendikleri 3 fotoğrafıın numaralarını bize bildirecekler. Böylelikle en çok oy kazanan 3 güler yüzlü kardeş yarışta birinci, ikinci, üçüncü seçilmiş olacaklar ve birer güzel hediye kazanacaklar.
>
> Yalnız şunu açıkça söyliyeyim ki bugüne kadar elimize çok az güleryüzlü fotoğraf geldi. Acaba neden? Güler yüzlü fotoğraf çıkarmak o kadar güç mü? Galiba bir çok kardeşlerimiz geleryüzlü fotoğraf çıkartmaktan utanıyorlar. İnşallah ben yanılmıyorumdur da güleryüzlü fotoğraflar bu ay içinde yağmur gibi yağar!..[318]

[318] **Doğan Kardeş**, Sayı:25, 1946, s.3.

GÜLER YÜZLÜ
FOTOĞRAF YARIŞIMIZ
Güler güzlü fotoğraf yarışımıza gelen resimleri basmağa devam ediyoruz:
No. 8 Altan Günay
No. 9 Gündüz Kösemen

Şekil 82: Sayı:30 1946, Doğan Kardeş, s.30.

Dergi bazı sayılarında özel olarak çeşitli sosyal sorumluluk kampanyaları düzenleyerek, çocuklara yardımlaşma, paylaşma, sorumluluk bilinci aşılamaktadır.

DARÜLACEZEDEKİ KARDEŞLERE OYUNCAK

Darülacezedeki oyuncaksız çocuklar için yazdığımız yazıyı okuyan kardeşler eski oyuncaklarını idareevimize getirmeğe başladılar. Biz de bu oyuncakları Darülaceze müdürlüğüne gönderdik.

Bize oyuncaklarını getiren kardeşlerin adlarını yazıyoruz.

-Engin Dördüncü,Kasımpaşa Güzelce ilkokulu öğrencilerinden

-Kısmet Eskiner,Parmakkapı Birinci istiklal ilkokulu öğrencilerinden

-Alev ve TülinDoğanay kardeşler,Hereke

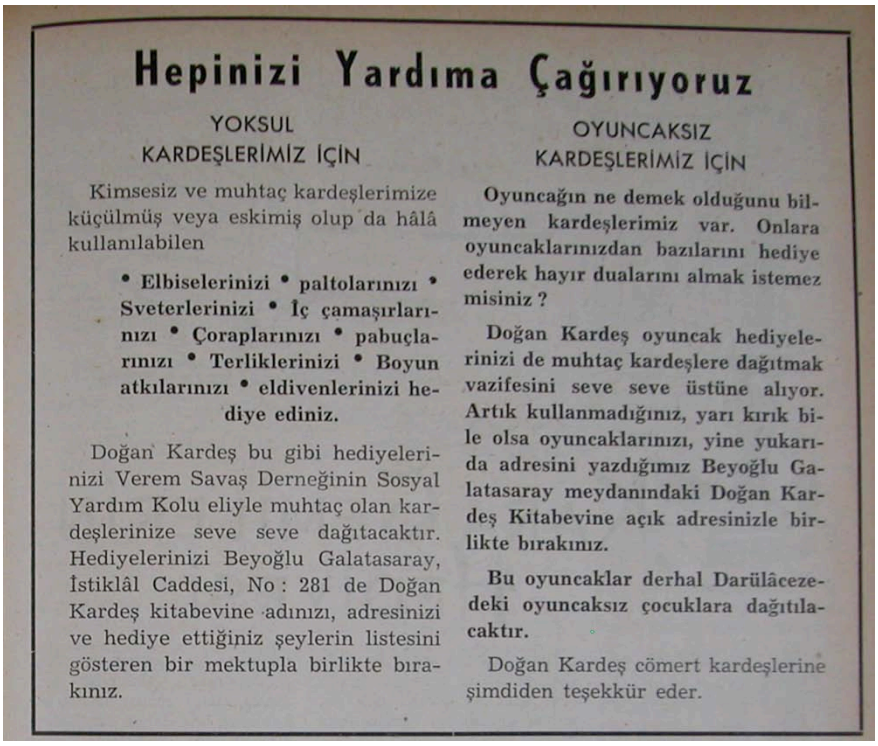
-Ülkü ve Mete Esedoğlu kardeşler Beylerbeyi

Bu hayırsever kardeşlere Darülacezedeki kimsesiz çocuklar adına teşekkür ederim.

Siz de bu zavallı kimsesiz kardeşleri düşününüz. Onları oyuncaksız büyümekten kurtarınız. Ne kadar eski oyuncağınız varsa toplayıp ya doğrudan doğruya veya bizim vasıtamızla Darülacezeye yollayınız.

Oyuncaklarını yoksul çocuklara hediye eden iyi yürekli kardeşlerin adlarını Doğan Kardeş'te sıra ile yayınlayacağız.

Hindistan başbakanı, Nehru'dan istenilen fil yavrusu üzerine Doğan Kardeş sayfalarında sıkça rastlanan "fil" konulu yazılardan biri olan "Hindistan Fili"nde, fillerin nerede yaşadığı, fizyolojik özellikleri, fil dişleri, fildişi avcılığıyla ilgili ansiklopedik bilgiler verilmiştir. Metnin sonunda çocuklar, Hindistan'dan gelen fili görmeye yönlendirilmiştir: "Hindistan Başbakanı Nehru amcanın Doğan Kardeş vasıtasıyla Türk çocuklarına hediye ettiği Mohini adlı fili muhakkak görsünler, incelesinler. Bakalım buradaki tariflerden başka neler görmüş olacaklar."[319]

Hepinizi Yardıma Çağırıyoruz

YOKSUL KARDEŞLERİMİZ İÇİN

Kimsesiz ve muhtaç kardeşlerimize küçülmüş veya eskimiş olup da hâlâ kullanılabilen

• Elbiselerinizi • paltolarınızı • Sveterlerinizi • İç çamaşırlarınızı • Çoraplarınızı • pabuçlarınızı • Terliklerinizi • Boyun atkılarınızı • eldivenlerinizi hediye ediniz.

Doğan Kardeş bu gibi hediyelerinizi Verem Savaş Derneğinin Sosyal Yardım Kolu eliyle muhtaç olan kardeşlerinize seve seve dağıtacaktır. Hediyelerinizi Beyoğlu Galatasaray, İstiklâl Caddesi, No : 281 de Doğan Kardeş kitabevine adınızı, adresinizi ve hediye ettiğiniz şeylerin listesini gösteren bir mektupla birlikte bırakınız.

OYUNCAKSIZ KARDEŞLERİMİZ İÇİN

Oyuncağın ne demek olduğunu bilmeyen kardeşlerimiz var. Onlara oyuncaklarınızdan bazılarını hediye ederek hayır dualarını almak istemez misiniz ?

Doğan Kardeş oyuncak hediyelerinizi de muhtaç kardeşlere dağıtmak vazifesini seve seve üstüne alıyor. Artık kullanmadığınız, yarı kırık bile olsa oyuncaklarınızı, yine yukarıda adresini yazdığımız Beyoğlu Galatasaray meydanındaki Doğan Kardeş Kitabevine açık adresinizle birlikte bırakınız.

Bu oyuncaklar derhal Darülâcezedeki oyuncaksız çocuklara dağıtılacaktır.

Doğan Kardeş cömert kardeşlerine şimdiden teşekkür eder.

Şekil 83: Sayı:456, 1957 Doğan Kardeş, s.39

Doğan Kardeş'in düzenlediği etkinliklerden en ilgi çekici olanı şüphesiz, Hindistan'dan istenen fil yavrusudur. Derginin düzenlediği bu kampanya da okurlara, bir çocuğun dilinden yazılmış "Hindistan Başbakanından Türk Çocukları da Bir Fil Yavrusu istiyorlar" başlıklı bir mektupla duyurulur. Böylece bu etkinliğin çocuklar tarafından sahiplenmesi sağlanır ve yüzden fazla çocuğun imzasıyla mektup Hindistan Başbakanı'na gönderilir.

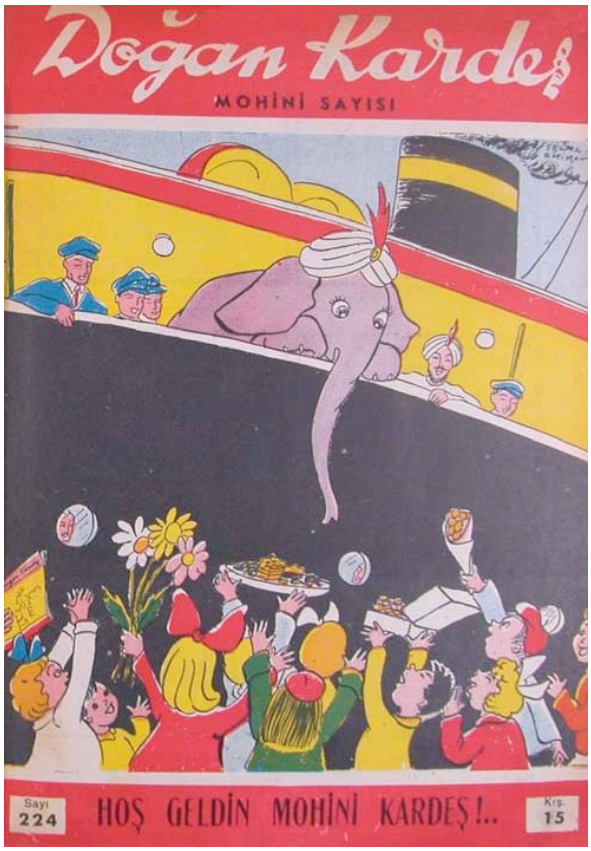
> Sevgili Pandit Nehru amca,
> Dünya çocuklarına gönderdiğin mektubu Doğan Kardeş'te okuduk. Verdiğin güzel öğütleri kulağımıza küpe yaptık. Bir çok işlerin arasında bizleri

[319] Doğan Kardeş, Sayı:224, 1951, s.9.

düşünmeye vakit ayırmandan anlıyoruz ki, sen çocukları çok seviyorsun. O kadar ki, Japon ve Amerikan çocuklarına birer fil yavrusu hediye etmişsin. Biz, Türk çocukları ömrümüzde daha canlı bir fil görmedik. Onun için biz de senden bir fil yavrusu istesek, acaba büyük bir ayıp işlemiş olur muyuz? Egğer ayıpsa, Doğan Kardeş mektubumuzun bu parçasını basmasın. Türk çocukları büyük dostlarının elini saygıyla öperler."

Yüzden fazla imza ile aldığımız bu mektubu aynen bastık. Pandit Nehru amcamız, Japon ve Amerikan çocuklarına karşı gösterdiği cemileden Türk çocuklarını herhalde mahrum bırakmak istemeyecektir. Doğan Kardeş Dergisi, sayın Pandit Nehru tarafından gönderilecek fil yavrusu ile meşgul olmayı memnuniyetle kabul ettiğini bildirmekten zevk duyar. [320]

Daha sonraki sayılarda, Hindistan Başbakanı Nehru'nun Türk çocuklarına bir fil armağan ettiği duyurusu yapılmaktadır. Yavru fil "Mohini" o zaman henüz ortaokula giden Sezgin Burak'ı çok etkilemiş ve Burak'ın daha sonradan derginin konuyla ilgili olarak düzenlediği karikatür yarışmasına çizip gönderdiği karikatür, Doğan Kardeş'in fil Mohini için çıkarttığı özel sayıda yayınlanmıştır. Bu şekilde, çocuklara yeteneklerini gösterme fırsatları da verilmektedir.

Şekil 84: Sayı:224, 1951 Doğan Kardeş, ss.1,3,4.

[320] **Doğan Kardeş**, Sayı:176, 1948, s.3

HOŞ GELDİN MOHİNİ!
İstanbul Çocukları MOHİNİ'ye
büyük bir tören yaptılar.

MOHİNİYİ
KARŞILAMA
TÖRENİNDE

Şekil 85: Sayı:224, 1951 Doğan Kardeş, ss.1,3,4, **Şekil 86:** Sayı:224, 1951 Doğan Kardeş, ss.1,3,4.

5.7. Bulguların Değerlendirilmesi

Doğan Kardeş Dergisi'nin incelenmesi sonucunda elde edilen bulguların değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

Edebi Türlere İlişkin Bulguların Değerlendirmesi:

- Doğan Kardeş Dergisi'nde yer alan edebi türler hikâye, roman, masal, efsane, şiir ve okul temsillerinden (piyes) oluşmaktadır.
- Derginin haftalık ve aylık çıktığı dönemler dikkate alınarak yapılan içerik analizi sonuçları doğrultusunda haftalık ve aylık dönemler çerçevesinde, dergideki türlerin yoğunluğu saptanmıştır. Yapılan içerik analizinin sonuçlarına göre, dergide en fazla yer alan tür hikâyelerdir.
- Hikâye, masal, şiir ve fıkra sayılarının derginin aylık yayınlanmaya başladığı tarihten itibaren fazlalaştığı, roman yoğunluğunun ise belirgin bir oranda azaldığı görülmektedir.

- Haftalık olarak yayımlanan sayılarda efsane ve piyeslere yoğun olarak yer verilirken, aylık dönemde yayımlanan sayılarda ise bu türlere hemen hemen hiç rastlanılmamaktadır.
- Metinlerde çocuklara kazandırılmak istenen değerler, metinlerde kurgulanan kahramanlara yüklenen kişilik özellikleriyle verilmeye çalışılmıştır.
- İyilik, güzellik, doğruluk, dürüstlük, çalışkanlık, tutumluluk gibi olumlu kavramlar desteklenmekte, yalancılık, tembellik, kibirli olma, bencillik gibi kavramlar da kurgulanan olaylar çerçevesinde eleştirilmektedir. Ulus devletin oluşturulma sürecinde yeni cumhuriyetin oluşturmak istediği 'makbul vatandaş'[321] profili, medenilik ve yurtseverlik eksenleri üzerine kurgulanmıştır. Nitekim dergideki söylemlerde, dönemin siyasal sınıfınının cumhuriyet batıcılığıyla örtüşerek 'makbul' olarak kabul edilen davranış kodlarıyla yeni bir çocuk, yurrtaş tasavvur etmeye çalıştığı gözlemlenmektedir.
- Dergilerin dönemin ideolojilerinin taşıyıcısı olduğu ve sistemin meşrulaştırılması ve devamını sağladığı gerçeğinden yola çıkılarak dönemin oluşturmak istediği çocuk profiliyle, dergi yayınlarında desteklenen modellerin örtüştüğü görülmektedir. Nitekim metinlerde yüceltilen değerler arasında bilmeye, araştırmaya, öğrenmeye, sanata duyulan ilgi gibi kavramlara oldukça sık yer verilmektedir. Sistemin öngördüğü toplum da sanata ve bilime önem veren çalışkan, azimli bireylerden oluşmaktadır.
- Cumhuriyet döneminden itibaren yeni toplumun bütününü ulusal kalkınma proje temelinde seferber etmeye yönelen bir sorumluluk görev ahlakı esas alınmıştır. Görev ahlakı vurgusu çalışmayı bir değer erdem ve bir ahlaki varoluş biçimi olarak sunar. Gerçek anlamda bir yandan sınıfsal farklılıklar görmezden gelinirken, diğer yandan Cumhuriyet'in ekonomik ötekisi olan 'tembel'e'[322] işaret edilir.

[321] Üstel, s.322.
[322] Üstel, s.229.

Çalışmanın zorunlu bir vazife olduğu, zenginlerin bile çalışması gerektiği vurgulanmaktadır.

- Dönemin üzerinde durduğu vatan, millet sevgisi, ulus olma, birlik ve beraberlik söylemleri de ideolojik çerçevelerde metinlere yedirilmiştir.

Önemli Günler ve Haftalara İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi:

- Dergi önemli günler ve haftalara yönelik yayınlarını aylık dönemden itibaren az da olsa arttırmıştır.
- Haftalık ve aylık dönemler kıyasladığında belirgin bir farklılık göze çapmamaktadır.
- Resmi bayramlardaki coşkulu söylemler dini bayramlarda kullanılmamaktadır.
- Dergi, dini bayramlar olan Ramazan ve Kurban Bayramları kutlamalarını kapaklarda kullanılan görsel ve kapak altı kutlama yazılarıyla desteklemektedir.
- Görsellerde dini motiflerden daha çok egemen yapının ve ideolojinin hegemonyası doğrultusunda Batı orjinli özellikle de Amerikan yaşamı üzerinden verilen ‘modernlik’ kavramı ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır. Örneğin dini bayramlarda kullanılan cami görsellerinin karşısında başörtülü kadın görselleri yerine, modern giyimli aileler konumlandırılmıştır.
- 23 Nisan, 19 Mayıs ve Cumhuriyet Bayramları kutlamaları derginin tamamına yansımaktadır. Günün anlam ve önemini belirten yazılar, coşkulu şiirler Atatürk fotoğrafları ve bayrak görselleri dergi sayfalarını süslemektedir. Tüm metinlerin içeriğinde yer alan iletilerde Cumhuriyetin meşruluğunu ve devamını sağlayacak olan yeni nesil olarak görülen çocuklar, gençler Cumhuriyetin bekçileri ilan edilmektedir.

Bilgilendirme Metinlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi:

- Dergide yer alan bilgilendirme metinlerinde ağırlıklı olarak bitkiler, hayvanlar, doğa olayları, ünlü kişilerin yaşam öyküleri, coğrafi tarihi kültürel mekan tanıtımları, gibi konulara yer verilmektedir.
- Ayrıca çocuklar, dönemin önemli olayları, ülke ve dünyada olan gelişmelerden haberdar edilerek sosyalleşmeleri, toplumun bir bireyi olarak güncel olayları takip etmeleri sağlanmaktadır.
- Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı, ansiklopedik bilgi metinleri aylık yayınlarda azalırken, Coğrafi Tarihi Kültürel Mekan tanıtımları ve Genel bilgilendirme metinleri fazlalaşmaktadır.
- Derginin aylık olarak yayınlandığı dönemlerde, yayınlara 'Karagöz Oynuyoruz' başlıklı sayfalar eklenmiştir. Her sayıda yer verilen bu sayfalarda çocukların sosyal, kültürel gelişimine destek verecek sorgulamaya ve eleştirmeye yönelik birçok konuda bilgiler yer almaktadır.
- Kore Savaşı, Cumhurbaşkanlığı seçimleri, Amerikan hayatı, ve dönemin politik olayları iktidarın bu olaylara bakış açısıyla yansıtılmaktadır. Bu bağlamda sistemin sosyo-ekonomik ve siyasal yaklaşımlarını destekleyici ideolojik söylemler metinlerde sıklıkla kullanılarak çocuklara aşılanmaya çalışılmaktadır.
- Metinlerde göze çarpan noktalardan biri de Amerikan tarzı yaşama öykünmelerdir. Kitle iletişim araçlarının egemen ideolojiyi yaymada ve bu doğrultu da kanaat oluşturmadaki rolü bilinen bir gerçektir.
- Basının, genel anlamda kitle iletişim araçlarının açık ifadelerle propoganda yaptığı söylenemezse de gizli bir propoganda dili kullandığı da söylenebilir, çünkü medya sistemin bir ürünü ve aracısı olarak konumlandırılmaktadır. Bu doğrultuda, çocuk okurlara 'batı tarzı hayatın en mükemmel hayat olduğu düşüncesi' aktarılmaya çalışılmıştır. Derginin Batılı, özellikle de Amerikan insanlarının sadece tüketim alışkanlıklarını değil, yaşam tarzı ve öğrenme alışkanlıklarını da yeni oluşturulan topluma kazandırmaya çalıştığını da gözlemlenmektedir.

Bilmece, Bulmaca ve Oyun-Eğlence Sayfalarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi:

- Dergide, Bilmece Bulmaca ve Oyun Eğlence Sayfaları haftalık ve aylık dönemlerde sürekli olarak yer verilmektedir.
- Bu sayfaların haftalık ve aylık dönemlerdeki yoğunlaşma oranlarında belirgin bir farklılık gözlemlenmemektedir.
- Bilmece ve bulmacalarla çocukların zihinsel ve sözel yetenekleri geliştirilmeye çalışılmıştır.
- Elişi çalışmalarıyla, çocukların el becerileri geliştirilerek bazı malzemelerden yeni bir araç veya eşya üretmelerine destek verilmiştir.

Reklamlara İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi:

- Dergide yer verilen reklamlar 1950 sonrasında azalmaya başlamıştır.
- Dönemin üretim ilişkilerini, sosyo-kültürel yapıdaki değişim ve dönüşümlerinin analizinde kültürel pratiklerin anlamlandırılmasında basın yayın ürünlerinde yer alan reklamlar güçlü kaynaklardır.
- Cumhuriyet döneminin devletçilik anlayışının, devletçi ekonomi politikalarına geçişin, bir sonucu olarak en büyük reklamverenin devletin kendisi olduğu ve yerli malı sermayenin, yerli mallarla birlikte teşvik edildiği görülmektedir.
- Yeni kurulan devlet için ulusal bağımsızlığın yolu, ekonomik bağımsızlıktan geçmektedir. Bu nedenle ulusal sanayii yabancı rekabetten korumak gereklidir.
- Doğan Kardeş Dergisi'nin yayımlandığı ilk yıllarda da sürekli olarak devletin uyguladığı politika doğrultusunda, yerli malların ön plana çıkarıldığı reklamlar göze çarpmaktadır.
- 1950 yıllarından sonra yayımlanan sayılarda, dergi reklam çeşitliliğinde farklılaşmalar görülmektedir. Bu dönemde, Doğan Kardeş Yayınları ve Yapı Kredi Bankası tanıtımları en çok görülen reklamlar arasında yer almaktadır.(Dergi daha önce de belirtildiği üzere bir Yapı Kredi Bankası yayınıdır ve doğal olarak kendi reklamlarına ağırlık vermektedir.)

Çizgi Romanlara İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi:

- Hayvan sevgisi ve dostluğunu ağır bastığı çoğu zamana da kültürel değerlerin konu edildiği çizgi romanlarda görseller modern insan tiplemelerine uygun şekilde karekterize edilmiştir.
- Çizgi roman sayıları aylık dönemlerde azaltılmaya başlanılmıştır. 1955 li yıllır ve sonrasında, çizgi karakterlerde Amerikan Walt Disney çizgi kahramanlarının girdiği ve romanların bu karakterler üzerine kurgulandığı görülmektedir. Amaç, mevcut kapitalist sistem açısından bakıldığında tüketim kültürünün sürekliliğini sağlamaktır.
- Sistem gereği toplumsal kodlamalar ve mitler metaşlaştırılarak üretilmekte ve tüketilir hale getirilerek dağıtılmaktadır. Bu yolla farklı toplumsal sınıflara birtakım değerler ve ideolojiler aktarılmaktadır. Asıl amaç Amrkan yaşam tarzına öykünme sağlamakla birlikte, bu bağlamda Mickey Mouse, Donald Duck gibi popüler kültür ürünlerinin dergi de yer almaya başlaması da sistemin bir idelojisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sağlık Konulu Yazılara İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi:

- Sağlık konulu metinler aylık yayınlarda derginin ilk sayılarına oranla oldukça fazlalaşmıştır. Bu da derginin egemen ideolojinin söylemleri doğrultusunda sağlık konusuna verdiği önemin arttırdığının göstergesidir.
- Yeni toplumun oluşturmak istediği çocuk modellerinde öngörülen değerler, genç nesil sağlıklı, temiz ve bakımlı olma gibi söylemlerle dile getirilmektedir.
- Hastalıklardan korunma, iyi beslenme, spor yapma konu yazılar derginin birçok sayfasında yer almaktadır. Sıkı sık tek vücut olma, birlik ve beraberlik, otoriteye uyum v.b kavramlar yinelerek milliyetçi söylemlere ağırlık verilmektedir.

“Okurla Buluşma” Sayfalarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi:

- Derginin okurları tarafından beğeniyle takip edilmesinin en önemli sebeplerinden birisi çocuklarla kurdukları güçlü bağdır.
- Dergide yayımlanan okur mektupları, yazı ve şiirleri, düzenlenen yarışmalar, verilen ödüllerin duyuruları okurla buluşma köşelerinde yer almaktadır.
- Dergi, yayımlanmaya başladığı tarihlerden itibaren bu sayfalara yer vermektedir.
- Okurla Buluşma köşelerinin yoğunlukları haftalık ve aylık yayımlanan dönemlerde aynı yoğunluktadır.
- Okurla Buluşma sayfalarında çocuklara birey olarak toplumun birer ferdi oldukları düşüncesi verilmekte, çocuklara derginin bir parçası oldukları mesajı verilmektedir.
- Derginin verdiği iletiler çerçevesinde birbirlerini ‘kardeş okurlar’ olarak gören çocuklar paylaşmanın ve birlik olmanın hazzınıda dergi aracılığıyla tatmaktadır.

Dergide yer alan metinlerin eğlendirici ve eğitici özellikler taşıması, çocuğun öğrenme süreçlerine etkin bir biçimde katkı sağlamaktadır. Dergide yayımlanan tüm edebi türler konu, biçim ve anlatım yönünden çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıması gereken özelliklere uygun olarak tasarlanmıştır. Çocuğun dil ve kişilik, toplumsal gelişimine fayda sağlayan metinler, cümle ve imla yapısı, dil ve anlatım özellikleri açısından edebiyat ürünlerinin ihtiva etmesi gereken özelliklerle örtüşmektedir.

İncelediğimiz dönem boyunca devletin uyguladığı politikalar çerçevesinde, çağdaş, açık fikirli, modern eğitim almış, güzel ahlaklı, milli kültürüne sahip çıkacak, vatan ve millet sevgisi ve ulus olma bilinciyle yoğrulmuş yüzünü Batıya çeviren çocuk modelleri öngörülmektedir. Bu doğrultudan yola çıkılarak Doğan Kardeş Dergisi’nin Cumhuriyet sonrası dönemi ve o dönemde oluşturulmak istenen çocuk profilini yansıttığını söylemek mümkündür.

SONUÇ

Cumhuriyet sonrası dönem, Türk tarihinin dönüm noktalarından biridir. Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış bir ulusun, yeni bir rejimle tanışması, gerçekleştirilen devrimlerin toplumun hemen hemen her alanında yayılması, kolay bir şey değildir. Yeni toplum projesinin ihtiyacı olan kamusal, siyasal bir özne olarak makbul 'insan ve yuttaşın' üretiminde eğitim önemli bir yere sahiptir. Hukuk ve eğitim sistemindeki değişimler, Latin harflerinin kabulü, kadının ve çocuğun toplum içersindeki yeni yüzü, bir devletin yeniden bambaşka bir kimlikle ortaya çıkışının göstergeleri olacaktır.

Onsekizinci yüzyılın başından itibaren başlayan, Batılılaşma ve Avrupalılaşma çabalarıyla birlikte, yaşamın her alanında meydana gelen değişme ve gelişmeler yetişkinler gibi çocukları da etkilemektedir. Nitekim, çocukluk, toplumsal değişme ve gelişmelere bağlı olarak değişen ve gelişen bir olgudur. Birey olarak toplum hayatında yerini alan çocukların hayatında, kıyafetten oyuncağa, eğitimden sağlığa, kitaplardan, dergilere kadar birçok alanda gelişmeler yaşanmış, Avrupa tarzı hayatla tanışan yeni bir çocuk profili ortaya çıkmıştır.

Elbetteki her değişim ve dönüşümün yerleşmesi ve yayılması zaman alan bir süreçtir. Bu süreçte yeni düşünce yapılarının, Batının yeni kavramlarının ve dünyadaki gelişmelerin, halka aktarılmasında en etkin güçlerden biri kitle iletişim araçlarıdır. Çalışmamızın ana konusu olan dergiler, belirli bir dönemde gerçekleşen olayları, toplumun değişim ve dönüşümünü, yeni yaşam pratiklerini, döneme özgü düşünce yapılarını, yansıtabilecek en önemli yazılı kaynaklardır.

İktidar mücadelesinin iki önemli unsuru olan ideoloji ve hegemonya kavramı düşünce sistemlerinin yapılandırılmasında, Althusserin tezinde ifade edildiği üzere Devletin İdeolojik Aygıtları aracılığıyla hakimiyet kurmaktadır. Sistemi yeniden üretmek için tasarlanan bu aygıtlar(okul, kilise, sendika, ordu v.b.) fikirlerin ve inanç sistemlerinin yönetimini ve denetimini sağlamaktadırlar. Bu noktada egemen ideolojinin yayılmasında ve kamuoyunun oluşmasında kitle iletişim araçlarının önemli bir rolü olduğu gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir. Konumuz gereği incelenen çocuk dergileri de o dönemde yaratılmak istenen çocuk profilini, çocuğa ve eğitime bakış açılarını görmemize olanak sağlamaktadır.

Cumhuriyet dönemine kadar yayımlanan dergilerin tamamına yakın bir kısmı, dönemin sosyal, siyasal çalkantıları, savaşların yol açtığı istikrarsız ortam ve buna benzer sebeplerden dolayı düzenli biçimde çıkartılamamışlardır. Bu dönemde çıkan dergilerin en önemli özelliği, sadece eğitici unsurlar taşımalarıdır. Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemlerde Türkiye'de, çocuk dergiciliği alanında yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Yayımlanan çocuk gazete ve dergilerinin sayısının artmasının nedeni olarak da, Harf Devrimi'nin kabul edilerek yeni yazıya geçişin kabulü olarak gösterilebilir. 1928 – 1945 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinin, sayısı çok fazla değildir. 1945- 1960 yıllarında ise, süreli çocuk yayınlarının sayısında bir artış görülmesine rağmen, çıkan dergilerin ömürleri çok uzun süreli olmamıştır. Bu dönemde dergilerde, eğitimle beraber eğlence unsurunun da, ön plana çıktığı görülmektedir. "Oyun ve Eğlence", "Bilmece ve Bulmaca" ve "Çizgi roman" sayfaları oluşturulmaya başlanılmıştır. Dönemin değişen sosyo-ekonomik, siyasi şartları ve bu doğrultuda şekillenen, toplumsal ve kültürel yapı, çocuk yayınlarında da yansımalarını göstermiştir.

Araştırma kapsamındaki, geniş bir okuyucu kitlesine sahip olan, Doğan Kardeş Dergisi, Cumhuriyet'in ilanından sonra yayımlanan çocuk dergileri arasında yer almaktadır. Dergi, otuzüç yıl boyunca Türkiye'de aralıklarla yayımlanmış uzun süreli yayımlanan çocuk dergilerinden biridir. Yapı Kredi Bankası'nın desteğiyle Vedat Nedim Tör tarafından çıkarılmaya başlayan dergi, Yapı Kredi Bankası'nın sahibi Kazım Taşkent'in küçük oğlu, Doğan Taşkent'in anısını yaşatmak için, 23 Nisan 1945 yılında yayın hayatına başlamıştır.

Ülkemizin en uzun ömürlü çocuk dergisi olmayı başaran Doğan Kardeş, birçok kültür ve sanat etkinliklerine imza atarak, çocukların en yakın dostu olmayı başarmıştır. Günümüzün birçok ünlü isminin, henüz çocukken gönderdiği mektuplar, şiirler, yazılar, çizimler, derginin okurla buluşma sayfalarında yayımlanmıştır. Selma Emiroğlu, Altan Erbulak, İbrahim Ersaraç gibi karikatüristlerin ilk çizimleri, Müjdat Gezen'in yazıları, İdil Biret, Suna Kan'ın ilk sanat etkinlikleri, bu örnekler arasındadır.Ayrıca dergi, düzenlemiş olduğu ilk resim yarışması, çocuk sineması, çocuklar arası kompozisyon yarışması gibi etkinliklerle çocukların olduğu kadar, yetişkinlerin de beğenisini kazanmıştır.

İlköğretim çağı dediğimiz 7-14 yaş kuşağını hedef alan derginin,uzun yıllar yayımlanması, gerek çocuklar, gerek yetişkinler tarafından çok beğenilmesinin en önemli sebebi, okurlarla sağlamış olduğu etkili iletişimdir. Öyle ki, tüm çocuklar dergiye "sevgili dostum", "biricik arkadaşım" gibi ifadeler kullanarak seslenişte bulunmaktadırlar. Doğan Kardeş Dergisi, yayımlanmaya başladığı ilk yıllardan itibaren çocukların tamamını kardeş okurlar olarak nitelendirmekte, onlara "Suna Kardeş", "Ali Kardeş" şeklinde hitap ederek, her birine aile olarak oluşturdukları, geniş yelpazenin birer parçası oldukları mesajını vermektedir. Nitekim, Cumhuriyet döneminde oluşturulmak istenen yeni vatandaşlık anlayışı bireyin yüceltildiği vatandaşlık olgusuna değil, o dönemde ulus devlet kavramı içinde yer alan vatandaşlık anlayışana dayanmaktadır. Bu noktada, vatan ortak birkurumdur, vatadandaşlar vatanın birer parçası ve birbirinin kardeşi olarak görülmektedir.

Dergide yer alan hikaye, roman, fıkra, piyes gibi türlerin eğlendirici ve eğitici özellikler taşımakta, metinler çocuğun öğrenme süreçlerine katkı sağlamaktadır. Dergide yayımlanan tüm edebi türler, konu, biçim ve anlatım yönünden, çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıması gereken özelliklere uygun olarak tasarlanmıştır. Metinler, çocuğun dil ve kişilik, toplumsal gelişimine fayda sağlamaktadır.

Doğan Kardeş Dergisi'ndeki hikayeler, özünde sevgi, dostluk paylaşma çalışkanlık, gibi konuları üzerine kurgulanmakta, çocuğun ahlaki gelişimine destek olacak niteliklere sahip konulardan oluşmaktadır. Bazı değerleri, dönemin koşullarına göre, yeniden kazandırmak için, milli savaş döneminde yaşanan değişim ve dönüşümlere, dönemin sosyo-ekonomik, siyasi sorunlarına dikkat çekilerek milli bilinç canlı tutulmak istenmiştir. Ulus devletin oluşturulma sürecinde yeni cumhuriyetin oluşturmak istediği yurttaş profili, medenilik ve vatanseverlik çizgisi üzerine kurgulanmıştır. Nitekim dergideki söylemlerde, dönemin siyasal otoritesinin ekseninde Cumhuriyet Batıcılığıyla örtüşen, kabul edilen davranış kodlarıyla yeni bir çocuk, yurrtaş oluşturmaya çalıştığı gözlemlenmektedir.

Metinlerde dile getirilen, milli birlik ve beraberlik kavramları ile oluşturulmak istenen, yeni toplumsal yapı için bütünleşme sağlanmaya çalışılmaktadır. Devletin benimsenmesi ve sevilmesi, yeni düşünce sistemlerinin aşılanması, öğretilmesi hedef alınmıştır. Bu fikirlerin başında laiklik, batılılaşma ve inkilapların savunuculuğu

gelmektedir. Yeni tip toplumun öngördüğü çocuk, geçmiş dönemin itaat kültürünün, yasal otoritenin meşrulaştırılmasının izlerinden uzak, Batı orjinli, yetenek ve isteklerin ön planda tutulduğu bir eğitime tabi tutulacaktır. Egemen ideolojinin meşrulaştırılmasına destek verecek fikirler metinlerde sık sık tekrarlanarak çocuklara aşılanmaya çalışılmaktadır.

Masallar da, çocukların düş gücü ve dil gelişimine fayda sağlayan, dinleme alışkanlığı kazandıran ve toplumsal değer yargılarını benimseten eserlerdir. Doğan Kardeş Dergisi'nde yer alan masallar, tüm bu özelliklerin dışında, çocuklara anlatma becerisi sağlayan ve dilin güzelliklerini benimseten nitelikler taşımaktadır.Derginin yayınlanmaya başladığı ilk yıllarda, birçok hikaye ve masal çocukların teyatral yeteneğini geliştirmek, grup çalışmasına destek vermek amacıyla, okul temsilleri (piyesler) şeklinde kurgulanmıştır. Kurgulanan yeni vatandaşlık anlayışıyla, 'iyi ve kötü', tutum ve davranışlarla anlam kazanan yeni insan profilleri yaratılmaya çalışılmaktadır.

Dergide yer alan şiirler, çocukların yaş grubuna uygun olarak seçilmiştir. Şiirlerde sık sık kafiyeler kullanılarak, anlatım ahenkli bir hale getirilmiş, düz sade, anlaşılır ifadeler tercih edilmiştir. Dergi'de, Orhan Veli Kanık, Cahit Sıtkı Tarancı gibi, ünlü şairlerin yanı sıra, küçük okurların yazıp gönderdikleri şiirlere de yer verilmektedir.

Önemli günler ve haftalarda, günün anlam ve önemini açıklayıcı birçok metin aynı sayı da yayınlanmıştır. Örneğin, Cumhuriyet bayramlarında milli birlik beraberlik, vatan sevgisi, 19 Mayıs Gençlik ve spor bayramlarında sağlık, çalışkanlık, özveri, 23 Nisan'larda Atatürk, çocuk sevgisi gibi kavramlar ön planda tutulmuş, hikaye masal şiir gibi türlerin konularında aynı temalar doğrultusunda seçilmiştir. Kullanılan resimlerde verilen mesajlarda dini motiflerden ziyade dönemin oluşturmak istediği profili destekleyen modernite kavramı ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Örneğin dini bayramlarda kullanılan cami resimlerinin karşısında başörtülü kadın resimleri yerine, modern giyimli aileler konumlandırılmıştır.

Derginin yayınlanmaya başladığı ilk yıllarda, dergi birçok sayısında efsanelere de yer vermiştir. Efsaneler çocuklara inanç ve kültürlerini tanıtmada yardımcı olan,

kültürün devamlılığını sağlayan türler olarak bilinmektedir. Bu bağlamda dergi, çocukların hayal güçlerini, dil ve anlatım yeteneklerini geliştiren tür olan efsanelerden de eğitim işlevi doğrultusunda faydalanmıştır.

Çocuğun dil, iletişim duygu biliş empati yaratıcılık gelişimine katkı sağlayan oyun, eğlence köşelerinde boş zamanların en verimli şekilde değerlendirilmesi için verilen el işi faaliyetleri, artık malzemelerden yeni materyaller oluşturma, grup ve bireysel oyunlarla aile ve toplumsal iletişim kuvvetlenmesi ile çocukta benlik duygusunu kuvvetlendirmeye yönelik olumlu destek sağlanmaktadır. Ayrıca çocuk, dergi sayfalarında kurgulanan oyunlarda, yeni rol modelleri oluşturma ve çocuklarda yetişkin modellerini yorumlama şekillerini ortaya koyarken, yeni meslek dallarıyla tanışma fırsatı bulmaktadır. Dergide yer alan oyunlar, egemen ideolojinin öngördüğü modern toplum yapısına uygun, düşünen, sorgulayan, paylaşan çocuk modelleri yaratmaya yönelik olarak tasarlanmaktadır.

Bilişsel gelişimin hızlandırıldığı, bilmece bulmaca bölümlerinde ise, çocukların dikkati bir noktaya odaklandırıp, problem çözme yetisi kazandırılmaya çalışılmaktadır. Çeşitli hesap oyunlarıyla çocuğun hafızası güçlendirilirken, verilen ödüllerle çocuk kazanma duygusunun hazzıyla gururlandırılmaktadır. Ayrıca dergide yer alan zeka oyunlarıyla, çocuğun sözcük dağarcığı ve hayal gücü kuvvetlendirilmekte, sorunların çözümünde yeni yollar arayan çocuk, araştırarak ve eğlenerek eğitilmektedir.

Çocukluk çağında kazandırılan temizlik, iyi beslenme, spor yapma, bulaşıcı hastalıklardan korunmak için gerekli önlemleri alma gibi kavramların, sağlıklı nesiller yetiştirmede önemi büyüktür. Dönem itibariyle öngörülen yeni nesillerin kendilerine karşı vazifelerinin başında bedensel sağlığın korunması gelmektedir. Araştırmamızın konusu gereği çalışma için önem arz eden bölüm, bu konuda yeteri kadar bilinçli olmayan halkın özellikle de çocukların, basın ve yayın kuruluşlarıyla, konu hakkında bilinçlendirilip eğitilmesi gerekliliğidir. Bu bağlamda, sistemin devamlılığını sağlayan egemen ideolojiye uygun tutum ve kanaatler geliştiren hakim sınıflar yaratılmak istenmektedir ki dönem itibariyle sağlıklı, bakımlı yeni bir nesil öngörülmektedir.

Doğan kardeş Dergisi'nde yer alan sağlık konulu metinler ve sağlık için düzenlenmiş özel sayfalar, derginin konuya verdiği önemi göstermektedir. Metinlerde,

iyi beslenme, salgın hastalıklardan korunma, aşılanma, sağlıklı beslenme, spor yapmanın faydaları gibi konulara sıklıkla yer verilmiş sağlıklı, sağlam bir nesil olmanın önemi vurgulanmıştır.

Dergide yer alan diğer bir diğer tür de, çocukların severek okudukları çizgi romanlardır. Bu tür yapıtlar çocuklara okumayı sevdirmede, okuma alışkanlığı kazandırmada çok önemli bir okuma aracıdır. Hayvan sevgisi ve dostluğunun ağır bastığı, çoğu zamanda da kültürel değerlerin konu edildiği çizgi romanlarda, görseller, modern insan tiplemelerine uygun şekilde karekterize edilmiştir. 1955'li yıllar ve sonrasında, çizgi karakterlerde, Amerikan Walt Disney çizgi kahramanlarının girdiği ve romanların bu karakterler üzerine kurgulandığı görülmektedir. Daha sonraki dönemler de ise, çizgi romanların konusunun ilk yıllara göre, daha ağır konulardan seçilmiş, görsellerde de siyah beyaz çizimler tercih edilmiştir. Burada Amerikan kültürü ve figürleri ile sistemin bakış açıları ve ideolojileri yeni nesillere aktarılmaya çalışılmaktadır. Amaç, kapitalizmin ürünlerinin satışını yapmak ve hegemonya çerçevesinde oluturulan politik, ekonomik, kültürel alt yapının devamlılığını sağlamaktır.

Dergide yer alan bilgilendirme metinlerinde, ağırlıklı olarak bitkiler, hayvanlar, doğa olayları, ünlü kişilerin yaşam öyküleri, coğrafi tarihi kültürel mekan tanıtımları, gibi konulara yer verilmektedir. Ayrıca çocuklar, dönemin önemli olayları, ülke ve dünyada olan gelişmelerden haberdar edilerek, sosyalleşmeleri, toplumun bir bireyi olarak, güncel olayları takip etmeleri sağlanmaktadır.

Metinlerde yer verilen çeşitli görgü kuralları arasında, arkadaşlara ve büyüklere karşı değer ve nezaket kurallarının ihmal edilmemesi uyarılarına sıkça rastlanılmaktadır. Yalan ve yalancığın kötü bir davranış olduğu, başarıya ulaşmanın yolunun çalışma ve gayret etmek olduğu düşüncesi de, en çok işlenen konular arasında yer almaktadır. Yardımlaşma, tutumlu olma, dürüst olma, çalışkanlığa ve cesur olmaya övgü, ülke ve millete faydalı olma gibi kavramlar, ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır. Metinlerde ön plana çıkartılan ahlaki değerler, dinsel figürlere dayandırılmamaktadır.

Dönemin üretim ilişkilerini, sosyo-kültürel yapıdaki değişim ve dönüşümlerinin analizinde, kültürel pratiklerin anlamdırılmasında, basın yayın

ürünlerinde yer alan reklamlar güçlü kaynaklardır. Cumhuriyet döneminin ilk reklamverenlerine bakıldığında, devletçi ekonomi politikalarına geçişle birlikte en büyük reklamverenin devletin kendisi olduğu ve halkın yerli mal kullanımına teşvik edildiği görülmektedir. Yeni kurulan devlet için ulusal bağımsızlığın yolu, ekonomik bağımsızlıktan geçmektedir. Bu nedenle ulusal sanayiyi, yabancı rekabetten korumak gereklidir. Doğan Kardeş Dergisi'nin yayımlandığı ilk yıllarda da sürekli olarak devletin uyguladığı politika doğrultusunda, yerli malların ön plana çıkarıldığı, reklamlar göze çarpmaktadır. 1950 yıllarından sonra yayınlanan sayılarda, dergi reklam çeşitliliğinde farklılaşmalar görülmektedir. Bu dönemde, Doğan Kardeş Yayınları ve Yapı Kredi Bankası tanıtımları, en çok görülen reklamlar arasında yer almaktadır.Çoğunlukla dergi köşelerinde, küçük kutucuklar şeklinde yayınlanan reklamlarda, dönemin izlerini taşıyan görsellerde kıyafetler, saç biçimleri, aksesuarlar Amerikan tarzı modernizmin getirdiği değişimin yansımaları açıkça görülmektedir.

Doğan Kardeş Dergisi'nde yer alan metinlerde paragraflar kısa, anlaşılır cümlelerden oluşmakta, sade, açık sürükleyici bir üslup kullanılmaktadır. Çocuk okurlarda ilgi kaybına neden olcak, aşırı betimleme içeren anlam karışıklığı yaratan, sıkıcı bir anlatımdan ziyade didaktik olmayan, eğlenceli bir anlatın tercih edilmiştir. Cümleler gramer yönünden düzgün ve açıktır. Zaman zaman kullanılan bugünkü Türkçe'de rastlanmayan bazı kelimeler, dönemin sözcük kullanımıyla örtüşmektedir. Kullanılan resimler, fotoğraflar ve çizimler metinlerle bağlantılı olarak tasarlanmıştır.

Dergiler, belirli dönemlerde meydana gelen olayları, o dönemin bakış açısını, sosyo ekonomik kültürel yapının anlamlandırılmasına yardımcı olan, en önemli yazılı kaynaklardır. İncelediğimiz dönem boyunca, devletin uyguladığı politikalar çerçevesinde, çağdaş, açık fikirli, modern eğitim almış, güzel ahlaklı, milli kültürüne sahip çıkacak, vatan ve millet sevgisi ve ulus olma bilinciyle yoğrulmuş yüzünü Batıya çeviren çocuk modelleri öngörülmektedir. Bu doğrultudan yola çıkılarak, Doğan Kardeş Dergisi'nin Cumhuriyet sonrası dönemi ve o dönemde oluşturulmak istenen, çocuk profilini başarıyla yansıttığını söylemek mümkündür.

Dergi yayın dönemi boyunca, özellikle Amerika üzerinden örneklendirilen ilerleme ve modernleşme ideasını da, metinlere yedirerek, Amerikan tarzı yaşama, zenginliğe öykünme sağlamıştır. Kitle iletişim araçlarının açık ifadelerle propoganda

yaptığı söylenemezse de sistemin ve dönemsel ideolojinin bir ürünü ve aracı olarak temsili bir söylem kullandığı söylenebilmektedir. Bu doğrultuda, çocuk okurlara "batı tarzı hayatın en mükemmel hayat olduğu düşüncesi" aktarılmaya çalışılmıştır. Dergi batı kültürüne yerel kültürden daha fazla yer verdiği yönünde eleştiri almaktadır. İncelenen dönem ve metinler doğrultusunda, derginin birçok sayısında yerel kültürümüzü de tanıtmaya çalıştığı gözlemlenmiştir.

Günümüzde yayımlanan çocuk dergilerine bakıldığında, genellikle eğitim işlevinden uzaklaşarak yalnızca eğlenceye ve tüketime yönelik yayınlar gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu tarz çocuk dergileri, ticari kaygının ön planda tutulduğu, çocukların geleceğin tüketicileri olarak tüketim ideolojisi sarmalında yetiştirildiği, promosyonlu, Amerikan çizgi karekterlerinin üzerine kurgulanmış, bol reklam içeren, eğitim yerine eğlencenin ve boş zaman tüketiminin temel alındığı dergiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda eğitim odaklı yayıncılığın yavaş yavaş ortadan kalktığı söylenebilmektedir.

Bundan yıllar önce yayımlanan Doğan Kardeş Dergisi'nin bugünkü yayınlarla karşılaştırıldığında, hiçbir satırının boşa kullanılmadığı, eğitim işlevini gerçekleştiren bilgilerle donatıldığı gözlenmektedir. Derginin birçok sayısında, yayımlandığı dönemin Milli Eğitim Bakanlarının teşekkür yazıları, derginin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenen yayınlar arasında yer aldığının göstergesidir. Çocukların zihinsel gelişimleri ve psikolojik özellikleri yetişkinlere göre farklılıklar göstermesi, çocuk yayınlarının da belirli özellikler ihtiva etmesi gerektiği düşüncesinden yola çıkılarak, incelenen dönemler ve yayınların metin, içerik analizlerinin sonuçları doğrultusunda Doğan Kardeş Dergisi'nin bir çocuk dergisi olarak, dönemin ideolojisinin öngördüğü eğitim politikaları doğrultusunda dönem itibariyle oluşturulmak istenen çocuk profilini başarıyla yansıttığı düşünülmektedir.

EKLER

EK.1. İÇERİK ANALİZİ METİNLERİ

Sayı:1/ Nisan 1945

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşan'ın Başına Gelenler
3 4 5	Okurla Buluşma : Alo Alo Ayşe Abla
6 7 8	Hikâye: Cemileyi tanır mısınız?- Künye
9	Fıkra: Kah kah kah köşesi
10 11	Bilmece bulmaca: Bakalım bulabilecek miyiz?
12 13 14	Roman(çeviri): Neşeli Prens
15	Bilmece bulmaca: Kim Biliyor? Kabahat Kimde?
16 17	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
18	Şiir
19 20 21 22 23	Masal: Ayakkabıcı ile iyi kalpli Cinler piyes
24 25 26	Oyun Eğlence
27	Okurla Buluşma, Reklam
28 29	Tatil aylarında ne yapsak?
30	Bilmece Bulmaca
31	Okurla Buluşma
Arka kapak	Fıkra, Bilmece Bulmaca

Sayı:3/Nisan 1945

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Hikâye: Hop Hop tavşanın başına gelenler
3	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
4 5 6	Masal: Kuzum anne bir masal söyle
7 8	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
9	Fıkra: Kah kah kah köşesi
10 1112 13 14	Okul temsilleri
15	Bilmece Bulmaca
16 17	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
18 19	Bilmece bulmaca: Bakalım bulabilecek miyiz?
20 21	Tatil aylarında ne yapsak? Künye –Reklam
22	Oyun Eğlence
23	Bilgi metinleri: Tarihi yer tanıtımı
24	Bilgi metinleri: Nasıl yüzülür?
25	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
26 27	Coğrafi, tarihi ve kültürel yerlerin tanıtımı: Atina-Sultanahmet
28 29 30	Hikâye: Ankara Hayvanat Bahçesi: 3
31	Okurla Buluşma
Arka kapak	Çizgi Hikâye: Uçan Kaplumbağa

Sayı:4/Nisan 1945

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri

2	Hikâye: Hop Hop tavşanın ziyafeti
3 4	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla yer tanıtım görsel
5 6 7 8	Masal: Kapalı Çarşının çalan saati Reklam
9 10	Hikâye: Kartalla çarpışan Hasan
10 11	Bilmece Bulmaca: Bakalım bulabilecek miyiz?
12 13 14	Hikâye: Ankara Hayvanat Bahçesi 4-- Reklam:Veral Sütü
15	Fıkra: Kah kah kah köşesi
16 17	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
18	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
19 20 21 22	Okul Temsilleri
23	Bilgi Metinleri
24 25	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
26	Oyun Eğlence
27	Okurla Buluşma
28	Hikâye
29 30	Okurla Buluşma
31	Ünlü kişilerin tanıtımı
Arka kapak	Çizgi Hikâye: Tilki ile leylek

Sayı:5/Nisan 1945

Sayfa No	**İçerik**
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşanın Ziyafeti
3	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
4 5 6	Hikâye: Altın Yüzük Reklam: Yerli mallar pazarı
7	Oyun Eğlence
8 9	Ansiklopedik Bilgi: Kunduz Reklam: Doğan Kardeş Abonelik
10 11 12	Hikâye: Ankara Hayvanat Bahçesi 5
13	Fıkra: Kah kah kah köşesi
14 15	Bilmece Bulmaca: Bakalım bulabilecek miyiz?
16 17	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
18 19 20 21	Okul Temsilleri
22	Okurla Buluşma: Reklam: Doğan Kardeş Abonelik
23	Hikâye: İlk İnsanların Hikâyesi
24 25	Okurla Buluşma
26 27	Okurla Buluşma Reklam: Veral Sütü
28	Bilgi Metinleri
29 30 31	Okurla Buluşma
Arka kapak	Çizgi Roman: Ubur Gelincik

Sayı:6/Ekim 1945

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk Resimleri Okul Yolunda
2	Hikâye: Hop Hop tavşanla Serçenin Dostluğu
3	Giriş Yazısı: Cumhuriyet Bayramı Reklam: Okul Çehizi
4	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
5 6 7	Masal: Telsiz Keman Reklam: Foto Sabah
8 9	Bilmece Bulmaca: Bakalım bulabilecek miyiz?
10 11	Hikâye: Ankara Hayvanat Bahçesi:6
12 13 14	Okul Temsilleri
15	Fıkra: Kah kah kah köşesi
16 17	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
18 19	Bilgi Metinleri
20 21 22	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
23	Ansiklopedik Bilgi
24 25	Masal: Karbeyazla Gül pembe
26 27	Okurla Buluşma: Alo alo Ayşe abla
28	Hikâye çeviri: İlk insanların Hikâyesi
29	Okurla Buluşma Reklam: Doğan Kardeş Abonelik
30	Oyun Eğlence
31	Bilgi Yazısı
	Çizgi Hikâye

Sayı:7/Kasım 1945

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk Resimleri Çıktık Açık Alınla
2	Hikâye: Hop Hop Tavşanın Bahçıvanlığı, Künye: Giriş Yazısı
3	Künye, Giriş Yazısı: Cumhuriyet Bayramı
4 5	Masal: Oduncu Babayla kızı
6	Reklam: Yerli Mallar Pazarı, Reklam: Doğan Kardeş Abonelik
7	Bilmece Bulmaca
8	Okurla Buluşma Roman kızıl derili kahraman
9	Fıkra: Kah Kah Kah köşesi
10 11	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
12	Ünlü Sanatçı tanıtımı: Andersen
13 14 15 16	Okul Temsilleri
17	Okurla Buluşma, Roman kızıl derili kahraman
18 19	Hikâye: Ankara Hayvanat Bahçesi:7
20	Çizgi Dizi:Kara kedi dizisinin başına gelenler

Sayı:8/Kasım 1945

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk Resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşanın Bahçıvanlığı
3	Künye Giriş Yazısı Sanat Müsamerelerimiz
4 5	Masal: Gizli Define
6 7	Okurla Buluşma
8	Bilgi Metinleri Roman: Kızıl Derili Kahraman
9	Fıkra: Kah Kah Kah Köşesi
10 11	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
12 13	Okurla Buluşma
14 15	Okul Temsilleri, Duyuru: Resim Yarışması
16 17	Masal
18	Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
19	Bilmece Bulmaca, Reklam: Doğan Kardeş
20	Çizgi Dizi: Kara kedi çetesi

Sayı:10/Aralık 1945

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Kış Resmi
2	Hikâye: Hop Hop Tavşanın Bahçıvanlığı
34	Künye, Giriş yazısı: Müsameremiz
5 6 7	Masal: Reklam: Doğan Kardeş Aboneliği
8	Okurla Buluşma
9	Fıkra: Kah Kah Kah Köşesi
10 11	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
12	Bilmece Bulmaca - Roman
13 14 15	Okul Temsilleri
16 17	Hikâye: Ahmet'in Güvercinleri
18 19	Hikâye: Kırık Saat
20	Çizgi Dizi:Kara kedi çetesi

Sayı:12/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk Resimleri Kebap kestane
2	Hikâye: Hop Hop Tavşanın Temizliği
3	Künye, Giriş yazısı: İkinci Müsameremiz
4 5 6 7	Masal: Parmak Çocuk
8	Okurla Buluşma, Roman
9	Fıkra: Kah Kah Kah Köşesi
10 11	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
12	Bilmece Bulmaca, Bakalım Bulabilecek miyiz?
13 14 15 16	Okul Temsilleri: İnci Gerdanlık
17	Okurla Buluşma: 4 tane okur şiiri
18 19	Hikâye: Tekir'in tövbesi
20	Çizgi Dizi: Kara kedi çetesi

Sayı:14/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri ve dedeleri
2	Hikâye: Hop hop tavşanın kardeşine bakışı
3	Künye: Giriş yazısı: İkinci Müsamere sonuçları
4 5	Masal: Altın post
6	Şiir 3 tane
7 8	Masal: Kırmızı Saplı tahta kürek Reklam: Babanıza sorun bakalım?
9	Fıkra: Kah kah kah köşesi
10 11	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
12	Bilmece Bulmaca: Bakalım Bulabilecek miyiz?
13	Okurla Buluşma: 5 tane okur şiiri
15 16 17 18	Okul Temsilleri: İnci Gerdanlık Reklam: Doğan kardeş Abonelik
19	Okul şarkısı
20	Çizgi Dizi: Kara kedi çetesi

Sayı:16/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Ağaç diken çocuk resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşan Altta Kalmaz
3	Künye Giriş yazısı: Tatil aboneliği kazananlar
4 5	Masal: Deniz Bebekleri
6	Hikaye: Oh afiyet olsun
7	Okurla Buluşma: 8 tane okur şiiri
8	Roman: Vahşi Ormandaki kulübe
9	Fıkra: Kah kah kah köşesi
10 11	Çizgi Roman: Tarzan Türkiye'de
13	Masal: Leopardla ceylan
14 15	Hikâye: Büyük acı Reklam: Hacı Bekir Şekerleri Reklam: Doğan kardeş aboneliği
16 17 18	Efsane: Lern gölündeki yılan Reklam: Doğan Kardeş Aboneliği
19	Bilmece Bulmaca: Bakalım Bulabilecek miyiz?
20	Çizgi Dizi: Kara kedi çetesi

Sayı:19/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşan Yarış ediyor
3	Küny ,Giriş yazısı: ikinci yılımızın ilk sayısı
4, 5	Hikâye: Karıncalar
6	Bilgi Metini: Mussouri Gemisi
7	Ünlü sanatçı ve kişilerin tanıtımı
8	Masal: Tavşanla küçük kız, Roman, Duyuru
9	Fıkra: Kah kah kah köşesi
10 11	Çizgi Roman: Cinle Can Çizgi Roman: Kara Kedi Çetesi
12	Okurla Buluşma
13	Okurla Buluşma: 7 tane okur şiiri
14 15	Oyun Eğlence, Reklam: Yeli Mallar Pazarı
16 17 18	Okul Temsilleri: Kül Kedisi Reklam: Doğan Kardeş Aboneliği
19	Bilmece Bulmaca: Bakalım Bulabilecek miyiz?
20	Çizgi Dizi: Amca Beyle Başbaşa

Sayı:27/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Kapak	Şekerci Amca ve çocuk resimleri
	Hikâye: Hop hop tavşan yarış ediyor
	Künye: Giriş yazısı: Güler yüzlü fotoğraf yarışı, Şeker ve Zafer Bayramı
4 5	Ünlü Sanatçı ve kişilerin tanıtımı: Seyyit Ali Reis
6 7 8	Hikâye: Yalan Reklam: Doğan Kardeş Dergisi
9	Fıkra: Kah Kah kah köşesi
10 11	Çizgi Roman: Cinle Can Çizgi Roman: Kara Kedi Çetesi
12	Okurla Buluşma Roman: Kaybolan Çocuk
13	Masal: Değerli Yargıç
	Hikâye: 3 tane hayvan hikâyesi
15 16	Bilgi metinleri: Yüzme dersi
17	Hikâye: Küçük Muhittin
18	Reklam: Yerli Mallar Pazarı
19	Bilmece Bulmaca: Bakalım Bulabilecek miyiz?
20	Çizgi Dizi: Amca Beyle Başbaşa

Sayı:30/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Kapak:	Çocuk resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşan Sünbül Tarlasında, Reklam: Kitap tanıtımı
3	Künye: Giriş yazısı: Güler yüzlü fotoğraf yarışı Şeker ve Zafer Bayramı
4 5	Hikâye: Termitlerin Hayatı Reklam: Veral vücut yağları
6	Hikâye: Dirilen Bebek Atatürk'ün çocuk dostları
7	Roman: Kaybolan çocuk
8	Efsane: Sarı kız efsanesi, Roman
9	Fıkra: Kah kaha
10	Çizgi Roman: Cinle Can
11	Coğrafi Kültürel yer tanıtımı: Ankara Ansiklopedik bilgi: Geyik
12 13	Bilgi metinleri: Okul ilavesi
14	Masal: Arı
15	Çizgi Dizi: Kara Kedi Çetesi
16	Okurla Buluşma
17	Masal: Eşeğin Dileği
18	Ünlü Sanatçı ve kişilerin tanıtımı: Marco Polo
19	Hikâye: Kargayla Yavruları
20	Hikâye: Masallara İnanan Çocuk
21	Oyun Eğlence
22	Araştırma Geliştirme Faaliyetleri: Pul köşesi
23	Bilmece Bulmaca: Kim Bulacak
24	Çizgi Dizi: Amcabeyle Başbaşa

Sayı:32/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Masalcı Teyze ve çocuk resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşan Jimnastik Öğretmeni, Bilgi metinleri: Düşünün bakalım
3	Künye Giriş yazısı: Çocuk kitap haftası
4	Hikâye: Merdiven Başındaki köpek
5	Hikâye: Tomi ile Coni
6 7	Ünlü Sanatçı ve kişilerin tanıtımı: Nasrettin Hoca
8	Masal: Basdıbacakla Buluşma
9	Hikâye: Karga
10	Hikâye: İki Çalgıcı
11	Fıkra: Kah kaha
12	Çizgi Roman: Cinle Can
13	Coğrafi kültürel yer tanıtımı: Yurdumuzda kömür çıkarılan yerler Ansiklopedik Bilgi: Maymun
14 15	Bilgi metinleri: Okul ilavesi
16	Hikâye: Kitap Ansiklopedik bilgiler: Besinler
17	Çizgi Dizi: Kara kedi çetesi
18	Okurla buluşma
19	Reklam: Doğan Kardeş Dergisi
20	Oyun Eğlence
21	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Florence Nigtangele Reklam: Yapı Kredi Bankası
22	Bilgi metinleri: Ana dil çalışmaları, Reklam: Veral Yağları
23	Hikâye: Altın kalp
24 25 26	Masal: Kırmızı cücenin hediyeleri
27	Bilmece Bulmaca: Kim Bulacak
28	Çizgi Dizi: Amca Beyle Başbaşa

Sayı:34/Aralık 1946

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk Resimleri
1 2	Hikâye: Hop Hop Tavşan
3	Giriş yazısı
4 5	Hikâye: Ormanın cini
6 7	Roman: Deniz kazası
8	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Bizans İmparatoru justinyen
9	Hikâye: Can'ın kurtardığı kedi
10	Masal: Yer cücesi
11	Fıkra: Kah Kah
12	Çizgi Roman: Cinle Can
13	Ansiklopedik Bilgiler: Sebzelerimiz
14 15	Bilgi metinleri: Okul ilavesi Pamuk Fabrikalarımız
16	Önemli Günler ve Haftalar: Tutum haftası
17	Çizgi Dizi: Kara kedi çetesi
18	Oyun Eğlence
19	Okurla Buluşma
20	Hikâye: Karanlık Yer
21	Hikâye: Napolyon'un Sabah Kahvaltısı
22	Okurla Buluşma: 7 tane okur Şiirleri
23 24 25	Hikâye: Define Reklam: Doğan Kardeş Aboneliği
26	Künye: 26 Reklam: Hacı Bekir Amcanın Tahin Helvaları
27	Bilmece Bulmaca: Kim Bulacak
28	Çizgi Dizi: Amca Beyle Başbaşa

Sayı:36/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk Resimleri
2	Hikâye: Hop Hop Tavşan ve Korkuluk, Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
3	Giriş Yazısı: Çocuk Kongresi
4	Efsane
5	Masal: Akbaba
6	Bilgi metinleri: Dil köşesi Şiir
7	Bilgi metinleri: Çocuk köşesi
8	Hikâye: Eden bulur
9 10	Okurla Buluşma: Duyuru
11	Fıkra: Kah kaha
12	Çizgi Roman : Cinle can
13	Ansiklopedik bilgi: Yapraklar
14 15	Bilgi metinleri: Okul İlavesi Kağıt ve Cam fabrikalarımız
16	Bilgi metinleri: Arabanın tarihi
17	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
18	Oyun Eğlence
19	Okurla Buluşma
20	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Akşemsettin
21 22 23 24	Hikâye: Issız evin hikâyesi
25 26	Masal: Talihli kız, Künye
27	Bilmece Bulmaca Kim Bulacak Reklam: Doğan kardeş aboneliği
28	Çizgi Dizi: Amcabeyle başbaşa

Sayı:49/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Körebe oynayan çocuk resimleri
2	Hikâye: Reklam: kitap tanıtımı
3	Giriş yazısı: Resim yarışması, Hazırlayanlar
4	Hikâye: Reklam: kitap tanıtımı
5	Hikâye: Bir deniz kazası
6	Ünlü kişi ve Sanatçıların tanıtımı: Schubert
7	Fıkra: Kahkaha
8	Çizgi dizi: Cinle can
9	Masal: Cinle can
10 11	Araştırma Geliştirme: İpek böceği yetiştirin
12 13	Oyun Eğlence
14	Okurla Buluşma:
15	Hikâye: Dünyayı dolaşıyorum
16	Efsane: Anne İlence
17	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
18	Oyun Eğlence, Reklam: Doğan kardeş yayınları
19	Okurla Buluşma:
20 21 22	Hikâye: Beyaz Filin Maceraları
23	Bilmece: Kim bulacak Reklam:Kitap tanıtımı
24	Çizgi dizi: Mercan Balığının Serüvenleri

Sayı:52/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Kapak	Defterlerini kaplayan çocuk resimleri
2	Hikâye: Resimli
3	Giriş yazısı : Okulların açılması hazırlayanlar
4	Hikâye
5	Hikâye
6	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Joseph Hein
7	Fıkra: Kahkaha
8	Çizgi dizi: Cinle can
9 10	Coğrafi kültürel yer tanıtımı: Afrika
11	Okurla Buluşma
12 13	Oyun Eğlence
14	Okurla Buluşma
15	Hikâye: Duygunun verdiği söz
16	Hikâye: Küçük sığırtmaç
17	Çizgi dizi: Karakedi çetesi
18	Oyun Eğlence
19 20	Roman: Aptal dayının seyahatleri
21 22	Hikâye: Bayan Fil
23	Bilmece Bulmaca: Kim bulacak
24	Çizgi dizi: Mercan balığının serüvenleri

Sayı:56/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Bayrak tutan çocuk resimleri
2	Ansiklopedik bilgiler
3	Künye Giriş yazısı: Cumhuriyetimiz
4	Roman: Yıldırım'ın serüvenleri
5	Masal: Tokgözlü Hasan
6	Çizgi dizi: Mercan balığının serüvenleri
7	Çizgi dizi: Kara Kedi Çetesi
8	Oyun Eğlence
9	Hikâye: Meraklı Leylek
10	Roman: Küçük Robinsonlar
11	Bilmece Bulmaca: Kim bulacak
12	Çizgi Roman: Dalgın Gök Bilgini ve Yaramaz Veli

Sayı:60/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Ansiklopedik bilgiler
3	Künye Önemli günler ve haftalar:Kitap haftası
4	Roman: Yıldırım'ın serüvenleri
5	Hikâye: Oyanın Rüyası
6	Çizgi dizi: Mercan balığının serüvenleri
7	Çizgi dizi: Karakedi çetesi
8	Oyun Eğlence Hikâye: Anne sevgisi
9	Hikâye: Hayvanat Bahçesi
10	Roman: Küçük Robinsonlar
11	Bilmece Bulmaca: Kim bulacak Reklam:Kağıt ve Basın işleri mağazası Reklam:Doğan Sigorta
12	Çizgi Roman: Küçük Edison

Sayı:62/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk ve Anne resmi
2	Ansiklopedik Bilgiler
3	Hikâye: En güzel çiçekler
4	Çizgi dizi: Mercan Balığının serüvenleri
5	Künye ve Giriş yazısı: Yılbaşı
6	Roman: Yıldırımın Serüvenleri
7	Hikâye: En güzel çiçekler
8	Roman: Küçük Robinsonlar
9	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
10	Oyun Eğlence
11	Bilmece Bulmaca: Kim bulacak
	Çizgi Roman: Ton ton dede ne diyor

Sayı:63/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Bozacı Amca ve çocuk resimleri
2	Ansiklopedik Bilgiler
3	Giriş yazısı: Tutum haftası Künye
4	Roman: Yıldırımın Serüvenleri
5	Hikâye: Leyla'nın kiracısı
6	Çizgi dizi: Mercan Balığının Serüvenleri
7	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
8	Oyun Eğlence
9	Hikâye: Kutuplara Nasıl Gidilir
10	Roman: Küçük Robinsonlar
11	Bilmece Bulmaca Kim bulacak
	Çizgi Roman:Ton ton dede ne diyor

Sayı:65/Aralık 1947

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Ansiklopedik Bilgiler
3	Masal: Gök göz
4	Çizgi dizi: Mercan Balığının Serüvenleri
5	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
6	Hikâye: Meteor nedir?
7	Bilmece Bulmaca Kim bulacak Reklam: Yapı Kredi Bankası
8	Oyun Eğlence
9	Hikâye
10	Roman: Küçük Robinsonlar
11	Roman: Yıldırımın Serüvenleri
	Çizgi Roman: Ton ton dede ne diyor

Sayı:68/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Kayak yapan çocuklar
2	Ansiklopedik Bilgiler
3	Giriş yazısı Şiir
4	Roman: Yıldırımın Serüvenleri
5	Efsane: Kaplumbağanın kuvveti
6	Çizgi dizi: Mercan Balığının Serüvenleri
7	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
8	Oyun Eğlence Reklam: Doğan Sigorta
9	Hikâye: Kutup kazaları
10	Roman: Küçük Robinsonlar
11	Bilmece Bulmaca Kim bulacak? Reklam: Yapı Kredi Bankası
	Çizgi Roman: Ton ton dede ne diyor

Sayı:77/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Spor yapan çocuk resmi
2	Ansiklopedik Bilgiler
3	Giriş yazısı: Reklam: Tatil aboneliği
4	Roman: Yıldırımın Aya Seyahati
5	Coğrafi kültürel yer tanıtımı: Danimarka
6	Çizgi Roman: Oyanın hikâyesi
7	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
8	Oyun Eğlence Reklam: Doğan Sigorta
9	Hikâye: Gökyüzüne Misafir Geliyor
10	Roman: Issız Adada bir yıl
11	Bilmece Bulmaca Kim bulacak
	Çizgi Roman: Ton ton dede ne diyor

Sayı:81/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Kelebek Böcek Resimleri
2	Ansiklopedik Bilgiler
3	Giriş yazısı: Doğan Kardeş Marş yarışı
4	Roman: Yıldırımın Aya Seyahati
5	Coğrafi Kültürel Yer Tanıtımı: Danimarka
6	Çizgi Roman: Oya'nın hikâyesi
7	Çizgi dizi: Kara kedi çetesi
8	Oyun Eğlence, Hikâye: Kırmızı balık
9	Hikâye: deniz bir eser yaratıyor, Okurla Buluşma : şiir
10	Roman: Issız Adada bir yıl
11	Bilmece Bulmaca : Kim bulacak
	Çizgi Roman: Ton ton dede ne diyor

Sayı:86/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Bayrak tutan çocuklar
2	Ansiklopedik Bilgiler
3	Giriş yazısı: 19 mayıs
4	Roman: Yıldırımın Aya Seyahati
5	Hikâye: Kurdu kim ele verdi reklam: Yapı Kredi Bankası
6	Çizgi Roman: Doğan obasının başına gelenler
7	Çizgi Roman: Üç Ahbap çavuş
8	Hikâye: Cır cır böceği Reklam: Doğan sigorta
9	Hikâye: Mavi taşlı iğne
10	Roman: Issız Adada bir yıl
11	Bilmece Bulmaca: Kim bulacak
	Çizgi Roman: Ton ton dede ne diyor

Sayı:92/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Gemide çocuk resimleri
2	künye okurla buluşma
3	Hikâye: yelpaze
4	Roman: Issız Adada bir yıl
5	Hikâye: Şeytan Ansiklopedik bilgi:Afrika hayvanları nasıl yaşar
6	Çizgi Roman: Doğan obasının başına gelenler
7	Çizgi Roman: Üç Ahbap çavuş
8	Masal: Arslan ile Eşek Reklam: Doğan Sigorta
9	Okurla buluşma: Yarışma sonuçları Önemli günler ve haftalar denizcilik bayramı
10	Roman: Yıldırımın Aya Seyahati
11	Bilmece Bulmaca: Kim bulacak
	Çizgi Roman: Ton ton dede ne diyor

Sayı:97/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri ve cami
2	Ansiklopedik bilgi Olimpiyatlar
3	Okurla buluşma
4	Roman:Yıldırımın Aya Seyahati
5	Masal:Maymunlu Göl Reklam:Doğan Kardeş Yayınları
6	Çizgi Roman:Doğan obasının başına gelenler
7	Çizgi Roman:Üç Ahbap çavuş
8	Oyun Eğlence
9	Hikâye:Nalbantın hediyesi
10	Roman:Issız Adada bir yıl
11	Bilmece Bulmaca Kim bulacak Rekalm:Doğan Sigorta Reklam:Sünnetçi Rıfat Amca
	Çizgi Roman:Ton ton dede ne diyor

Sayı:112/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Keman çalan kız resmi
2	Hikâye:Kahire gezisi
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye:Borneo sineği
5	Oyun Eğlence
6	Ansiklopedik bilgiler:Güneş ay tutulması
7	Bilgi metinleri vergiler
8 9	Okurla Buluşma: Doğan Kardeş Marşı idil biret
10	Bilmece Bulmaca Kim bulacak
11	Roman : Av peşinde
	Çizgi Roman:Kara kedi çetesi

Sayı:116/Aralık 1948

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Ders çalışan çocuk ve köpeğinin resmi
2	Bilgi metinleri: Spor
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Karlın yalnışını çıkaran çocuk
5	Bilgi metinleri
6	Ansiklopedik Bilgi: Sünger
7	Coğrafi kültürel yer tanıtımı Tuna
8	Oyun Eğlence
9	Hikâye: Kurt Sürüsü
10	Bilmece Bulmaca Kim bulacak Reklam: Yapı kredi bankası ikramiyeli aile cüzdanı
11	Roman : Av peşinde
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:125/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Müzik aleti çalan çocuklar
2	Çizgi dizi: Doğan klübünün dünya gezisi
3	Giriş yazısı: Grip salgını
4	Hikâye: Köstebek yuvasında soygun Reklam: Yapıkredi bankası kumbara
5	Ansiklopedik bilgiler: Kangurular
6	Ansiklopedik Bilgiler: Renkleri nasıl görürüz
7	Araştırma geliştirme: Büyük kimya bilgini solucan
8	Hikâye:Uçak meydanındaki aile
9	Oyun Eğlence Hikâye: Ayı Postu
10	Bilmece Bulmaca: Kim Bulacak
11	Roman: Küçük prenses
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:146/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Denize giren çocuklar
2	Çizgi roman: Eskimolar memleketinde
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Tavuk beslemek için
5	Roman: Kurt çocuk
6	Oyun Eğlence
7	Okurla buluşma
8	Hikâye: Keçi nereye gitti
9	Hikâye: Mısır tarlasındaki adam
10	Bilmece bulmaca künye
11	Roman: Küçük prenses
	Çizgi roman:Böceklerin güzellik müsabakası

Sayı:150/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Futbol oynayan çocuklar
2	Çizgi Roman: Eskimolar memleketinde
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Gemideki yangın
5	Roman: Kurt çocuk
6	Oyun Eğlence
7	Okurla Buluşma
8	Hikâye: Gürbüz ile Gürgün Orman yerinde
9	Hikâye: Koca meşenin ölümü
10	Bilmece bulmaca
11	Roman: Kaybolan kız
	Çizgi Roman: Ali ile Hasan

Sayı:156/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Ekmek yapan anne ve çocuk resimleri
2	Çizgi Roman: Işıklı Mağara
3	Okurla Buluşma
4	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Luther burbank Reklam:Doğan Sigorta
5	Roman: Kurt çocuk
6	Oyun Eğlence
7	Okurla buluşma
8	Hikâye: Karınca ninenin son ödevi
9	Masal: Kirpi neden dikenlidir
10	Bilmece bulmaca künye
11	Roman: kaybolan kız
	Çizgi roman:Ali ile Hasan

Sayı:162/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Saklambaç oynayan çocuklar
2	Çizgi Roman: Nildeki Türk çocuğu
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Tehlike kokusu
5	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı : Robert koch
6	Hikâye: Ava çıkış
7	Okurla buluşma
8	Hikâye: Orhan'ın ilkindi kahvaltısı Reklam: Yapı kredi bankası kumbara
9	Hikâye: Çiftçinin büyüsü Reklam: Kalem muhafaza kutusu
10	Bilmece bulmaca künye
11	Roman: Kumlar çiçeği
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:164/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Okul önünde çocuklar
2	Çizgi Roman: Nildeki Türk çocuğu
3	Okurla buluşma
4	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı
5	Roman: Alpaslan
6	Çizgi Roman: Bir varmış bir yokmuş
7	Ansiklopedik bilgiler
8	Hikâye: Evden kaçan köpek
9	Sağlık: Neden çabuk yoruluyoruz
10	Bilmece bulmaca künye
11	Roman: Kumlar çiçeği
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:166/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Meyva yiyen çocuklar
2	Çizgi roman
3	Okurla buluşma
4	Ünlü sanatçı ve kişilerin tanıtımı : Oyun eğlence
5	Roman: Alparslan
6	Çizgi Roman: Bir varmış bir yokmuş
7	Ansiklopedik bilgiler
8	Hikâye: Kezban hırsız peşinde Reklam: Yapı kredi bankası
9	Hikâye: Kırçıl tavşan Reklam doğan sigorta
10	Bilmece bulmaca künye
11	Roman: Kumlar çiçeği
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:170/Aralık 1949

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Yeni yıl çocuk resimleri
2	Çizgi roman: Nildeki türk çocuğu
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Kardeş kavgası
5	Roman: Alparslan
6	Çizgi roman: Bir varmış bir yokmuş
7	Ansiklopedik bilgiler
8	Ansiklopedik bilgiler: su
9	Hikâye: Karıncaların yeni kralı
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Kumlar çiçeği
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:175/Aralık 1950

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Süt içen çocuk resimleri
2	Çizgi roman: Nildeki türk çocuğu
3	Okurla buluşma
4	Ünlü sanatçı ve kişilerin tanıtımı Oyun eğlence
5	Roman: Alparslan
6	Çizgi roman: Bir varmış bir yokmuş
7	Ansiklopedik bilgiler
8	Ünlü sanatçı ve kişilerin tanıtımı Reklam: Yapıkredi bankası
9	Hikâye: Martı Yumurtaları Reklam: Hayat Sigorta
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Dağ faresi
	Çizgi Roman:Kara kedi çetesi

Sayı:195/Aralık 1950

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Resim sergisinde çocuklar
2	Çizgi roman: Don Kişot'un serüvenleri
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Sağlık kahramanı
5	Hikâye: Fedekar Leylek
6	Çizgi roman: Köpekler Adası
7	Bilgi metinleri: Fatih İstanbulu nasıl aldı
8	Oyun Eğlence: Reklam: Yapı kredi Bankası
9	Hikâye: Korkak Fettah
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Heyecanlı bir yaz tatili
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:204/Aralık 1950

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Piknik yapan çocuk resimleri
2	Çizgi roman: Ninenin hikâyesi
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Sevimle Saranın misafirleri Reklam:Doğan Sigorta
5	Hikâye: Tabiat ananın çocukları Reklam:Yapı kredi bankası
6	Çizgi roman:Köpekler Adası
7	Bilgi metinleri: Fatih İstanbul'u nasıl aldı
8	Hikâye: Canlı Fener kukojo
9	Hikâye: Uçan At nasıl yakalandı?
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Heyecanlı bir yaz tatili
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:204/Aralık 1950

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Ormanda dolaşan çocuklar
2	Çizgi roman: Ninenin hikâyesi
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Rüzgarlı bir havada
5	Hikâye: Yağmur mevsimi gelince
6	Çizgi roman: Köpekler Adası
7	Bilgi metinleri: Fatih İstanbulu nasıl aldı
8	Hikâye: Övünmenin cezası
9	Hikâye: Ahmetle Aynurun Oyun Evi
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Heyecanlı bir yaz tatili
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:214/Aralık 1950

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Göç eden çocuklar
2	Çizgi roman: Kaybolan çocuk
3	Okurla buluşma
4	Efsane gül ağacının kurnazlığı
5	Hikâye: piyangodan çıkan maymun
6	Çizgi roman: Acele mektup
7	Bilgi metinleri: Fatih İstanbulu nasıl aldı
8	Hikâye: Ali dayı Farelerden nasıl kurtuldu?
9	Hikâye: İskenderin Atı
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Heyecanlı bir yaz tatili
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:219/Aralık 1950

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Hasta bir çocuk resmi
2	Çizgi roman: Kaybolan çocuk
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Mehmedin rüyası Sakız kabağının üzüntüsü
5	Hikâye: Sakız kabağının üzüntüsü
6	Çizgi roman: Bücürle bodur
7	Bilgi metinleri: Fatih İstanbul'u nasıl aldı
8	Hikâye: Ormanda kış Bilmece bulmaca
9	Oyun Eğlence
10	Bilmece Bulmaca, künye
11	Roman : Çamlı köşk
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:222/Aralık 1950

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Yeni Yıl
2	Çizgi roman: Küçük çiftlik
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Teneke keman
5	Okurla Buluşma Mohini
6	Çizgi roman: Bücürle bodur
7	Bilgi metinleri: Fatih İstanbul'u nasıl aldı
8	Hikâye: Kovanı kurtaran nine
9	Hikâye: İyi kalpli Altan
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman : Çamlı köşk
	Çizgi Roman: Kara kedi çetesi

Sayı:223/Aralık 1951

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Çizgi Roman: Küçük Çiftlik
3	Okurla Buluşma
4	Okurla Buluşma mohini
5	Hikâye: Kumru'nun buluşu
6	Çizgi Hikâye: Bücürle bodur
7	Ansiklopedik bilgi: Fatih İstanbul'u nasıl aldı? Çizgi hikâye: Altın Arayıcısının Kızı
8	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı
9	Ansiklopedik bilgiler, Reklam: Doğan Sigorta
10	Bilmece bulmaca, Künye
11	Roman: çamlı köşk
	Çizgi roman: Karakedi çetesi

Sayı:230/Aralık 1951

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Dişi ağrıyan çocuk resmi
2	Çizgi Roman: Küçük Çiftlik
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Sihirbaz hayvan , Reklam: Yapı kredi bankası
5	Hikâye: Alaca ile sarıca
6	Çizgi Hikâye: Bücürle bodur
7	Ansiklopedik bilgi: Binfen Ahmet Uçuyor Çizgi hikâye:Altın arayıcısının kızı
8	Hikâye: Korkunun doğuşu
9	Hikâye: Kayanın arkadaşı
10	Bilmece bulmaca Künye
11	Roman: Gümüş patenler
	Çizgi roman: kardeşler arasında

Sayı:239/Aralık 1951

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Yazı bekleyen çocuklar
2	Çizgi Roman: Ali'nin başına gelenler
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Ayşe'nin doğum günü
5	Masal: zavallı kırlangıç Reklam: Yapı kredi bankası Reklam: Doğan kardeş bankası aboneliği
6	Çizgi Hikâye: Bücürle bodur
7	Ansiklopedik bilgi: Binfen Ahmet Uçuyor Çizgi dizi: Altın arayıcısının kızı
8	Hikâye: Çıngıraklı kedi
9	Hikâye: Minenin Hayalleri
10	Bilmece bulmaca, Künye
11	Roman: Gümüş patenler
	Çizgi roman: Yüksel ile kara karga

Sayı:247/Aralık 1951

Sayfa No	**İçerik**
Ön Kapak	Alışveriş yapan çocuk resimleri
2	Çizgi roman: Ali'nin başına gelen çocuklar
3	Okurla buluşma
4	Hikâye: Yoldaki Taş
5	Hikâye: Elma Ağacındaki Ökse
6	Çizgi Hikâye: İşaretli Mağara
7	Ansiklopedik bilgi: Binfen Ahmet Uçuyor Çizgi dizi:Altın arayıcısının kızı
8	Hikâye: Tılsım
9	Hikâye: Aylanın yeni arkadaşı
10	Bilmece bulmaca, Künye
11	Roman: Gümüş patenler Reklam: Doğan Kardeş yayınları
	Çizgi roman:Yüksel ile kara karga

Sayı:259/Aralık 1951

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Denizde yüzen çocuklar
23	Hikâye: Dingil
4	Okurla buluşma
5	Hikâye: Akıllı hayvanlar
6	Masal: Bala pehlivan Reklam: Yapı kredi bankası
7	Çizgi Hikâye: İşaretli Mağara
6	Ansiklopedik bilgi: Binfen Ahmet Uçuyor Çizgi dizi: Güneş Tapınağı
8	Masal: Söz dinlemeyen tavşan
9	Hikâye: Üvey Ana Reklam: Doğan Sigorta
10	Bilmece bulmaca
11	Roman: Tıpkı filmlerdeki gibi
	Çizgi Roman: Uçan Daire ile gökyüzünde seyahat

Sayı:263/Aralık 1951

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Körebe oynayan çocuklar
2	Hikâye: Kazma kuyuyu
3	Okurla buluşma : Doğan Kardeş Postası
4	Hikâye: Yer Altındaki Göl Reklam: Doğan Sigorta
5	Hikâye: En Güzel Gül
6	Çizgi Hikâye: Hamarat Filiz
7	Ansiklopedik bilgi: Binfen Ahmet Uçuyor Çizgi dizi: Güneş Tapınağı
8	Hikâye: Şeyhin Eşeği
9	Masal: Denizden gelen prenses
10	Bilmece bulmaca, Reklam: Yapı kredi Bankası
11	Roman: Tıpkı filmlerdeki gibi Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
	Çizgi Roman: Uçan Daire ile gökyüzünde seyahat

Sayı:267/Aralık 1951

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk Resmi
2	Roman: Beyaz kobranın hazinesi
3	Önemli Günler ve Haftalar: 10 Kasım
4	Hikâye: Dünyanın ortasına doğru
5	Hikâye: Tavşanlar ve Filler
6	Çizgi Hikâye: Hamarat Filiz
7	Ansiklopedik bilgi: Binfen Ahmet Uçuyor Çizgi dizi: Güneş Tapınağı
8	Hikâye: Çilek Reçeli
9	Hikâye: Akreplerle Savaş
10	Bilmece Bulmaca, künye
11	Roman: Tıpkı Filmlerdeki gibi
	Çizgi Roman: Uçan Daire ile gökyüzünde seyahat

Sayı:270/Aralık 1951

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Anne ve çocuk resmi
2	Roman: Beyaz Kobranın Hazinesi
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: İhtiyar dostumuz
5	Hikâye: Huy canın altındadır
6	Çizgi hikâye: Köpek peşinde
7	Ansiklopedik bilgi: Binfen Ahmet Uçuyor Çizgi dizi: Güneş Tapınağı
8	Hikâye: Bir kilo kestane
9	Hikâye: Korkak çocuk reklam:Yapı kredi bankası
10	Bilmece Bulmaca Reklam: Yapı Kredi Bankası
11	Roman: Tıpkı Filmlerdeki gibi
	Çizgi Roman:Küçük Roman

Sayı:280/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resimleri
2	Masal: İduna'nın Elmaları
3	Okurla buluşma: Oyuncak yardımı
4	Ünlü Sanatçı ve kişilerin tanıtımı: Barboros Hayrettin Paşa
5	Hikâye: Hotantoların baskını
6	Çizgi hikâye: Karlar altında
7	Ansiklopedik bilgi: İlk Türk paraşütçüsü Çizgi dizi: Tin tin kongado
8	Hikâye: Bir böreğin hikâyesi
9	Hikâye: Eldiven Reklam: Doğan Sigorta
10	Bilmece bulmaca
11	Roman
	Çizgi roman: Hırsız kim

Sayı:287/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Çocuk resmi fıkra yazısı
2	Okul temsilleri: Aslanla Fare
3	Okurla Buluşma
4	Ünlü Sanatçı ve kişilerin tanıtımı: Galile
5	Hikâye: Sarı Gözlü çocuk
6	Çizgi hikâye: Bir kedinin maceraları
7	Ansiklopedik bilgi: İlk Türk paraşütçüsü Çizgi dizi: Tin tin kongado
8	Hikâye:Karakışın Gözyaşları
9	Roman: Mesut Prens Reklam: Doğan Sigorta Reklam: Yapı kredi bankası
10	Bilmece bulmaca
11	Roman: Hırsız kim?
	Çizgi Roman: Cüce Muk'un serüvenleri

Sayı:294/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Jimnastik dersine hazırlık
1	Hikâye: Körler Ülkesi
2	Önemli Günler ve Haftalar:19 mayıs
3	Hikâye: Hakkının odası
4	Masal: Arının masalı
6	Çizgi hikâye: Bir kedinin maceraları
7	Ansiklopedik bilgi: İlk Türk paraşütçüsü Çizgi dizi: Tin tin kongado
8	Masal: Altın böğürtlen yaprağı
9	Hikâye: Teoman Han
10	Bilmece bulmaca
11	Roman: hırsız kim?
	Çizgi Roman: Cüce Muk'un serüvenleri

Sayı:300/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Otomobile binen çocuk resimleri
2	Hikâye: Kaybolan çocuk
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Sahte Doktor
5	Oyun Eğlence
6	Çizgi hikâye: Cingöz Fare
7	Ansiklopedik Bilgi: İlk Türk Paraşütçüsü , çizgi roman:Bediş'in yaramazlıkları
8	Hikâye: Üç tekerlekli
9	Hikâye: Fedekar köpek
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adını unutan kız
	Çizgi Roman: Adını unutan kız

Sayı:305/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Hayvan ve çocuk resimleri
2	Hikâye:Kaybolan kız
34	Ansiklopedik Bilgi: Vahşi Hayvanlar Nasıl terbiye edilir?
5	Hikâye: Sessiz Havlayan köpek
6	Çizgi Hikâye: Korsan Gemisinin Sırrı
7	Ansiklopedik Bilgi, İlk Türk Paraşütçüsü çizgi roman:Ali ile Veli
8	Oyun Eğlence
9	Hikâye: Davetsiz misafirler
10	Bilmece bulmaca, ,künye
11	Roman: Adını unutan kız
	Çizgi roman:Leylek Hakan

Sayı:310/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Kaydıraktan kayan çocuk resimleri
2	Okul temsilleri: Gülserenle Şehzade
3	Okurla Buluşma: Duyuru: Hindistan’daki yarışmanın sonuçları
4	Hikâye: Cambazın Şemsiyesi
5	Hikâye: Meraklı Şeyler
6	Çizgi Hikâye: Korsan Gemisinin sırrı
7	Ansiklopedik Bilgi: Hakan'ın oğulları çizgi hikâye: Güvercin Tilki Leylek
8	Hikâye: Kesmece karpuz
9	Hikâye: En akıllı
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Adını unutan kız
	Çizgi roman: Oya ile Kaya

Sayı:314/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Okula giden çocuk resimleri
2	Masal: Dağ devleri
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Pembe Ev-Yeşil Ev
5	Çizgi Roman: Korsan Gemisinin Sırrı
6	Masal: Ana Baba kıymeti Bilen kunduracı
7	Hikâye: Guguklu Saat
8	Hikâye: Kanarya ile Palmiye Ağacı
9	Çizgi Hikâye: Beydabanın hikâyesi
10	Bilmece bulmaca
11	Roman: Adını unutan kız
	Çizgi Roman: Oya ile Kaya

Sayı:323/Aralık 1952

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Küçük balerin çocuk resimleri
2	Hikâye: Adsız kahraman
3	Ansiklopedik Bilgiler: Deve kuşları
4	Hikâye: Arkadaş arayan saksağan
5	Çizgi Hikâye: Korsan Gemisinin Sırrı
6	Masal: Aç Gözlü Kral
7	Roman: Denizaltı ülkesi
8	Masal: Cesaret Yarışı
9	Çizgi Hikâye: Tehlikeli Plan
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adını unutan kız
	Çizgi Roman: Vahşi hayvanlar arasında

Sayı:329/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Kuş ve çocuk resimleri
2	Hikâye: Adsız kahraman
3	Efsane: Sekiz Başlı Yılan
4	Çizgi Hikâye: Korsan Gemisinin sırrı
5	Roman: Denizaltı Ülkesi
6	Ansiklopedik Bilgi: Hayvanlar tolu yaşamayı severler
7	Hikâye: Güzel bir buluş
8	Hikâye: Yılmazla Annesi
9	Çizgi Hikâye: Tehlikeli Plan:
10	Bilmece bulmaca
11	Roman: Adanın Esrarlı Köşkü
	Çizgi Hikâye:Perili Ev

Sayı:331/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Körebe oynayan çocuk resimleri
2	Hikâye: Adsız kahraman
3	Okurla Buluşma
4 5	Bir dolma kalemin hikâyesi
6	Hikâye: Baron Munhosen'in Serüvenleri
7	Masal: Maymunla Tavşan
8	Hikâye: Hindistan Cevizi
9	Çizgi Hikâye: Tehlikeli Plan
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adanın Esrarlı Köşkü
	Çizgi Hikâye:Perili Ev

Sayı:334/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Dikiş diken çocuklar
2	Hikâye: Adsız kahraman
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Fedakar Ana
5	Masal: Deniz Balık
6	Hikâye: Baron Munhosen'in Serüvenleri
78	Hikâye: Küçüklerin verdiği ders
9	Ansiklopedik Bilgiler
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adanın Esrarlı Köşkü
	Çizgi Hikâye: Perili Ev

Sayı:337/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Karda oynayan çocuklar
2	Hikâye: Adsız kahraman
3	Okurla Buluşma
45	Hikâye: Kardaki İzler
6	Hikâye: Bir sinek öldü
7	Hikâye: Baron Munhosen'in Serüvenleri
8	Efsane: Kutsal çiçek
9	Hikâye: Vanilya ve Orkidenin Hikâyesi
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adanın Esrarlı Köşkü
	Çizgi Hikâye: Perili Ev

Sayı:339/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Öğretmen ve öğrenci resimleri
23	Hikâye: Adsız kahraman
4	Okurla Buluşma
56	Hikâye: İki Aslan
7	Roman: Dar Geçit Reklam: Müzik Aleti
8	Masal: Küçük bir zenci masalı
9	Ansiklopedik Bilgiler
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adanın Esrarlı Köşkü
	Çizgi Hikâye: Perili Ev

Sayı:342/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Doğada oynayan çocuklar
2	Hikâye: Kulübedeki Misafir
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Pantolonsuz Adam peşinde
5	Masal: Minik kuzu
6	Hikâye: Buzlar perisi
7	Roman: Dra Geçit
8	Hikâye: Kartopu ve Güneş Işığı
9	Roman: Uğursuz Şato
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adanın Esrarlı Köşkü
	Çizgi Hikâye: Perili Ev

Sayı:373/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Kitap Okuyan Çocuklar
2	Çizgi Roman: Gümüş Zincir
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Kaçakçılar kulübesi
5	Masal: Çölde Bir kavga
6	Efsane: Yaban Gülünün Efsanesi
7	Fıkra: Kahkaha
8	Hikâye: Sözünün Eri
9	Efsane: Beyaz Keçi
10	Oyun Eğlence, Künye
11	Roman: Ormandaki Ev
	Çizgi Roman: Akıllı Eşek

Sayı:377/Aralık 1953

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Anneleriyle yün ören çocuk resimleri
2	Hikâye: Define Adası
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Yeşil Yüzlü Adam Reklam: Yapı kredi Bankası
5	Bilgi metinleri
6	Okurla Buluşma
7	Fıkra: Kahkaha
8	Ansiklopedik Bilgi: Kakaovekahve
9	Masal: Orman cücesi yer yüzünde
10	Bilmece Bulmaca
11	Roman: Adanın Esrarlı Köşkü
	Çizgi Roman: Akıllı Eşek

Sayı:381/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Deney Yapan çocuklar
2	Çizgi Roman: Küçük tavşanlar
3	Ansiklopedik Bilgi Okurla Buluşma: Duyuru
4	Hikâye: En iyi nazır
5	Hikâye: Tahta heykelin sırrı
6	Bilgi Metinleri: Kedi ve köpek düşmanlığı
7	Fıkra: Kahkaha
8	Hikâye: Çinli çocuğun büyülü karesi Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
9	Masal: Peçeli kız
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Ormandaki Ev
	Çizgi Roman: Akıllı Eşek

Sayı:384/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Kış resmi
3	Çizgi Roman: Küçük tavşanlar
4	Okurla Buluşma Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
5	Hikâye: Terbiyeli Maymunlar
6	Hikâye: Büyük Sır Bilgilendirme metni: Biliyor muydunuz?
7	Hikâye: Geminin Uğuru
8	Fıkra: Kahkaha
9	Masal: Göl Prensi Reklam:Doğan Sigorta
10	Bilmece bulmaca ,künye
11	Roman: Ormandaki Ev
	Çizgi Roman:Tak tak kardeş

Sayı:387/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Saklambaç oynayan çocuklar
2	Çizgi Roman: Mıncıkla Boncuk
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Sincabın komşusu
5	Hikâye: Güneşin çocukları
6	Okurla Buluşma
7	Fıkra: Kahkaha
8	Hikâye: Merdivendeki Bilet
9	Masal: Kıskanç kardeş
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Ormandaki Ev
	Çizgi Roman: Yaramaz Deniz

Sayı:390/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Çocuk resimleri
2	Hikâye: Mösyö Sögen'in keçisi
3	Okurla Buluşma Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
4	Hikâye: Cenovalı çocuk
5	Hikâye: Küçük itfaiyeci
6	Çizgi Roman: Oya ile kaya
7	Okurla Buluşma 4 tane okur şiiri
8	Hikâye: Küçük Memiş
9	Hikâye: Kıymetli Şal
10	Bilmece Bulmaca, Künye
11	Roman: Ateş ülkesi
	Çizgi Hikâye: Pamuk Prensesle yedi cüceler

Sayı:399/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Gölde Eğlenen çocuklar
2	Roman: Ateş ülkesi
3	Önemli Günler ve haftalar:19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı
4	Hikâye: Taş çorbası
5	Hikâye: Küçük kılavuz
6	Okurla Buluşma
7	Çizgi Roman: Üç Arkadaş
8 9	Hikâye: Herşeyi Bilen Doktor
10	Bilmece Bulmaca Künye
11	Hikâye: Çiçek tavşan ve avcı
	Çizgi Hikâye: Pamuk Prenses ve Yedi cüceler

Sayı:402/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Kedi ile oynayan çocuklar
2	Okurla Buluşma
3	Hikâye: Fedekar Sürübaşı
4	Bilgi metinleri: Balık deyip geçmeyelim
5	Okurla Buluşma
6	Çizgi Roman: Enginin Denizaltısı
7	Masal: Karanlıkla Aydınlığın masalı
8	Bilmece bulmaca, künye
9	Roman: Göldeki Ev
10	Çizgi Hikâye: Pamuk Prenses ve Yedi cüceler

Sayı:406/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Hayvan Resimleri
2	Bilgilendirme metinleri: Kibrit deyip geçmeyin
3	Masal: Nasrettin Hoca
4	Hikâye: Derse çalışırken
5	Hikâye: Kör çocuk
6	Çizgi Roman: Korsanlar Arasında
7	Okurla Buluşma
8	Masal: Fasulyeci çocuk
9	Hikâye: Sincapların kurnazlığı
10	Bilmece bulmaca, künye
11	Roman: Göldeki Ev
	Çizgi Hikâye: Pamuk Prenses ve Yedi cüceler

Sayı:411/Aralık 1954

Sayfa No	İçerik
Ön Kapak	Balina Resmi
2	Hikâye: Tilki Avında
3	Okurla Buluşma
4	Hikâye: Postacının Sürprizi
5	Hikâye: Altan Hayvanat Bahçesi'nde
6	Çizgi roman: Korsanlar adasında
7	Okurla buluşma
8	Hikâye: Küçük esir
9	Hikâye: Merhametsiz kadın
10	Bilmece bulmaca
11	Roman: Göldeki Ev
	Çizgi Hikâye:Pamuk Prenses ve Yedi cüceler

Sayı:432/Aralık 1955

Sayfa No:	İçerik
Ön Kapak	Çocuk ve köpek fotoğrafı
2	Çizgi Roman: Ali ile Veli
3	Künye, Giriş Yazısı
4	Hikâye: Martın hikâyesi
56	Ünlü Kişi ve sanatçıların tanıtımı
7	Okurla Buluşma
8	Ansiklopedik bilgi: Yarın hava nasıl olacak
9	Sağlık: Sağlığımızı korumak için
10 11 12	Coğrafi kültürel tarihi yer tanıtımı: Avustralya
13	Hikâye: Aptal gelin
14	Masal: Sihirli Şekerler Şiir Dünyayı dolaşsam
15	Bilgi metinleri:Bir avuç toprak
16 17	
18	Hikâye Anca Beraber Kanca beraber
19	Doğa ve fen olaylarını konu alan yazılar
20 21	Bilgi metinleri: Karagöz oynuyoruz Şiir Bahar Geliyor
22	Okurla Buluşma: Pul köşesi
23	Çizgi Roman: Vak vaka Kardeş
24-25	Oyun Eğlence: Gölge Oyunu
26	Fıkra
27 28 29 30 31	Çizgi roman: İsviçreli Robinson
	Hikâye: İhtiyar At
34 35	Hikâye: Miki Ganbaz Şiir: Bir Seyehat Hatırası
36 37	Coğrafi Kültürel tarihi yer tanıtımı: Gondollar Şehri Venedik
38	Fıkra 4 tane
39	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Nick koster
40	Oyun Eğlence:
41	Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
42 43	Bilmece bulmaca ve Şiir
44 45	İhtiyar sandalcı Bilgi kutucukları: Tavşan
46	Çizgi Roman: Yaman Ağabeyin Maceraları
47 48	Masal: Karlın Papuçları Bilgi kutucukları: Bunları hanisi Doğru?
49	Şiir, Tarık Orhan
50	Hikâye: Pazar Eğlencesi
	Çizgi Roman: Yaramaz Maymunlar
	Çizgi Roman: İkizler

Sayı:434/Aralık 1955

Sayfa No:	İçerik
Ön Kapak	Kitap okuyan çocuk fotoğrafı
2	Okurla Buluşma: Ninem
3	Künye, Giriş yazısı 19 Mayıs Anneler Günü
4	Hikâye: Mayısın Hikâyesi
5 6 7	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı
9 10	Hikâye: Bir Avuç Kömür
11	Hikâye: Mayıs ayı Kiraz ayı
12 13 14	Masal Çirkin Ördek yavrusu Bilgi kutucukları: Bunları Biliyor muydunzu
	Şiir Bilgi kutucukları Tavuk nasıl Yumurtluyor
16 17	Hikâye: Sihirli kılıç
18	Hikâye: Sihirli Müzik
19	Ansiklopedik bilgi: Bahar ayı
20	Genel Bilgi Metinleri: Karagöz oynuyoruz
21	Genel Bilgi Metinleri: Havadaki nem
22	Hikâye: Dalgacı Ömer
23	Çizgi Roman: Vakvaka Kardeş
24 25	Oyun Eğlence:
26	Fıkra
26 27 28 2930 31	Çizgi roman: İsviçreli Robinson
32 33 34	Coğrafi Kültürel tarihi yer tanıtımı: Güney Amerika
35	Genel Bilgi metinleri: Olimpiyatlar
36	Hikâye: Ayten Nerede?
37	Hikâye: Dandini
38	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Çocuk yıldızlar
39	Oyun Eğlence:
40 41	Hikâye: Övünmenin Sonu Bilgi kutucukları:Bunların Hangisi Doğru?
42	Fıkra:5 tane
43	Çizgi Roman: Yaman Ağabeyin Maceraları
44	Bilmece bulmaca
45	Hikâye: Gururlu Şamdan
46	Hikâye: Sirkten kaçan Fil
47	Genel Bilgi metinleri: İnsan niçin boğulur
48	Masal: Annemin Masalı
49	Okurla Buluşma Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
50	Reklam: Doğan Kardeş Yaynları
51	Çizgi Roman: Yaramaz Maymunlar
	Çizgi Roman: İ kizler

Sayı:437/Ağustos 1955

Sayfa No:	İçerik
Ön Kapak	Deniz kenarında çocuk fotoğrafı
2	Okurla Buluşma
3	Künye, Giriş yazısı 30 Ağustos Zafer Bayramı
4	Hikâye: Ağustosun Hikâyesi
5 6 7 8	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı şiir kuğu ile ahçı başı
9	Hikâye: Ah şu insanlar
10	Sağlık: Doktor olacağım
11	Bilgi metinleri: Yaz Eğlenceleri
12	Bilgi metinleri: Karagöz Oyunları
13	Okurla Buluşma:
14 15	Hikâye: Kerti Nereye Gitti? Şiir Doğum Günü
16	Hikâye: Hava Olmasaydı
17	Hikâye: Yüzme havuzunda iki saat
18 19	Hikâye: Yol Yorgunluğu
20	Bilgi kutucukları: Arılar renkten anlar
21 22	Masal: Görünmeyen Ördek Şiir Türkiye
23	Çizgi Roman: Vakvaka kardeş
24 25	Oyun Eğlence
26	Fıkra: Gülelim
27 2829 30 31 32	Çizgi roman: İsviçreli Robinson
33	Şiir 2 tane
34 35	Coğrafi kültürel tarihi yer tanıtımı: Harman
36 37	Hikâye: Robensonlar gibi
38 39	Masal: Leyleğin getirdiği hikâye
40	Çizgi Roman: Yaman Ağabeyin Maceraları
41	Hikâye: Yağmur Bulutları
42	Fıkra:6 tane
43 44	Hikâye: Tembel mıstık Bilgi kutucukları: Bunların hangisi Doğru
45	Oyun Eğlence
46 47	Hikâye: Bir Elma Yüzünden Şiir:2 tane
48 49	Bilmece Bulmaca Reklam: Doğan Kardeş Yayınları:
50	Hikâye: Sahte Para
	Çizgi Roman: Yaramaz Maymunlar
	Çizgi Roman: İkizler

Sayı:442/Ağustos 1956

Sayfa No:	İçerik
Ön Kapak	Çocuk fotoğrafı
2	Okurla Buluşma Çizgi roman: Can Amca
3	Künye, Giriş yazısı
4	Bilgilendirme metini: Yılbaşı
5 6 7	Ünlü sanatçı ve kişilerin tanıtımı: Mozart
8	Masal: Canavarlar şehri
9	Hikâye: Nasrettin Hoca
10	Hikâye: Yılan oynatan çocuk
1112	Hikâye: Okumak ne güzel şey
13 14	Roman: Eski Değirmen
15	Bilgi metinleri: Sirk Fillerinin kışlağı Bilgi metinleri:Karagöz oynuyoruz
16 17	Bilgi metinleri: İlk insanlar Şiir Toprak
18	Hikâye: Hergün bir iyilik çizgi roman: Tilkiciğin maceraları
19	Bilgilendirme metinleri: Biliyor musunuz?
20	Masal: Topal Tavşan
21	Hikâye: Işıklı sandallar
22	Hikâye: Tutumlu kız
23	Çizgi Roman: Tini mini
24	Oyun Eğlence
25 2627 28 29 30	Çizgi Roman: Kaptan Strong'un çocukları
31 32	Hikâye: Aman Elim Yandı Şiir: Tanrıya Şükran
33 34 35	Coğrafi kültürel: Topkapı Sarayı Masal: Nilüfer çiçeği
36 37	Masal: Leylek Padişah Şiir: Yer Dolabımız
38 39	Hikâye: Kara at Bilgi kutucukları Bambu bir çeşit ottur:
40 41	Çizgi roman: Fino
42	Bilgi kutucukları: Cesur mu kurnaz mı?
43	Oyun Eğlence: El işleri
44 45	Roman: Kahraman kız
46	Fıkra
47	Bilmece bulmaca
48	Reklam: Doğan kardeş yayınları
49 50	Hikâye: Küçük oduncular
	Çizgi Roman: Yaman Ağabey

Sayı:447/Ağustos 1956

Sayfa No	İçerik
2	Deniz kenarında çocuk fotoğrafı
3	Okurla Buluşma Çizgi roman: Can Amca
4 5	Künye, Giriş yazısı
6 7	Bilgilendirme metini: Yılbaşı
8	Bilgilendirme metinleri: Güzellikler yaratan hünerli parmaklar Hikâye: Memiş'in merakı
10 11	Hikâye: Suçlu mu suçsuz mu?
12	Coğrafi kültürel yer tanıtımı: Meksika
13	Bilgi metinleri: Karagöz oynuyoruz Bilgi metinleri: Biliyor muydunuz
14 15	Hikâye: Civciv bekçisi çoban köpeği
16 17	Roman: İkinci Define
18	Hikâye: Kurnaz Tilki
19 20	Hikâye: Soğuk Işık
21	Hikâye: Öldüren Kumlar Şiir: Fotoğraf
22 23	Oyun Eğlence:
24 25	Ansiklopedik Bilgi: Filler
26	Bilgi Metinleri: Biliyor musunuz
27	Çizgi roman: Gülelim
28 29	Çizgi roman: Gülelim
30 31	Hikâye: Esir kuş Şiir Sabah Duası
32 33	Hikâye: Yazonun arkadaşları
34	Bilgi metinleri: kedimle baş başa
35	Hikâye: Damda
36 37	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Walt Disney
38 39	Çizgi Roman: Yaşayan çölde bir kavga
40 41 42	Hikâye: Gece gelen misafir
44	Fıkra 5 tane fıkra
45 46	Coğrafi kültürel yer tanıtımı: Adana
47	Bilmece bulmaca
48	Reklam: Doğan kardeş yayınları
49	Hikâye: Ölüm yolculuğu
50	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Edmond Allın
	Çizgi Roman: Ali ve Veli
	Çizgi Roman: Pluto

Sayı:453/Aralık 1956

Sayfa No	İçerik
Ön kapak	Çocuk fotoğrafı
2	Çizgi roman: Bücür sporcu
3 4	Künye, Giriş yazısı
5 6 7	Hikâye: Dostluk gözyaşları Bilgi metinleri: Hangisi doğru
8 9 10	Ünlü kişi ve sanatçıların tanıtımı: Louis Pasteur Bilgi metinleri: Biliyor muydunuz
11	Hikâye: Gece Avı
12	Hikâye: Mağazada Unutulan çocuk kutucukları meraklı şeyler
13 14	Bilgi metinleri karagöz oynuyoruz Şiir bilgi kutucukları tabiatta neler oluyor?
16 17 18	Coğrafi kültürel yer: Hindistan
19 2021	Hikâye: Aylanın bebeği
2223 24	Oyun Eğlence Hikâye: bencil kadın bilgilendirme kutuları: hiyeroglif
25 26	Fıkra: Gülelim
27 28 29	Çizgi Roman: Tehlikeli yolculuk
30 31	Hikâye: Buzlar Ülkesinde
32 33	Hikâye: Hayat Savaşı Hikâye: İlk defa fil gören Adam
34 35	Masal: Devin Borcu
36 37	Coğrafi Kültürel: Macaristan Hikâye: Babanın Sürprizi Şiir
38 39 40	Hikâye: Tahta atın esrarı
41 42	Fıkra:4 tane
43	Ansiklopedik bilgi: Fok balıkları
44	Şiir Mustafa Kemali Düşünüyorum
45	Oyun Eğlence
46 47	Hikâye: İyi kalpli canavar
48	Bilmece bulmaca
49	Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
50	Hikâye: Tutumlu olalım
	Çizgi Roman: Sinemanın iç yüzü
	Çizgi Roman: Pluto

Sayı:456/Aralık 1957

Sayfa No:	İçerik
Ön kapak	Bebek fotoğrafı
2	Çizgi Roman: Bücür sporcu
3	Künye: giriş yazısı
4 5	Hikâye: Küçük Tomris
6	Şiir: İstanbul
7 8	Ünlü kişilerin sanatçıların tanıtımı: Evliya çelebi Hikâye: Tilki ile oduncu
9 10 11	Hikâye: Suçlu Kim? Şiir: Sabah
12	Ansiklopedik bilgiler: Meraklı şeyler
13	Okurla buluşma:
14 15	Hikâye: Kömür Bilgi kutucukları: Hangisi doğru
16	Bilgi metinleri: Karagöz oynuyoruz
17	Hikâye: Dünyanın tepesi
18	Bilgi metinleri: Bizden neler isterler
19	Bilgi metinleri: Biliyor muydunuz
20 21	Ansiklopedik bilgiler: Güneş Meyvası
22 23	Oyun Eğlence
24 25	Hikâye: Uçak kurtaran çocuk
26	Çizgi roman: dede ile torun
27 28 29	Çizgi roman: Uçarı
30 31	Coğrafi kültürel yerel tanıtım: Dünyanın en yüksek minaresi
32	Masal: Hokkabazın şapkası
33	Hikâye: Meşhur atlar
34	Hikâye: Kaplumbağa ile Güvercin
35 36	Hikâye: Sırmalı Papuçlar
37	5 tane fıkra
38	Hikâye:10 kuruşluk traş
39	Okurla buluşma: Sosyal Yardım kampanyası
40 41	Hikâye: Kara Gemilerin Hikâyesi
42 43	Tuhaf Bir kurtarış
44	Bilmece bulmaca
45 46 47	Masal: Büyülü geyik
48 49 50	Hikâye: Merihli kedi Ansiklopedik bilgi
	Çizgi Roman: Sinemanın içyüzü
	Çizgi Roman Gülelim

Sayı:461/Ağustos 1957

Sayfa No:	İçerik
Ön kapak	Süt içen kız fotoğrafı
2	Hikâye: Yazısız Künye Giriş yazısı:Atatürk
34	Hikâye: Saray Düğünü Bilgi kutucukları 30 Ağustos Zafer Bayramı
5 6	Hikâye: Televizyondaki çocuk hikâye:Küçük fırıncı
7	Sağlık: Doktor Amcanın anlattıkları
8 9	Ünlü kişi sanatçıların tanıtımı: Alp Arslan
10 1112	Hikâye: Güney Amerika Ormanlarında
13 14	Bilgi metinleri: Karagöz oyunları
15	Bilgi kutucukları: Meraklı Şeyler
16	Hikâye: Deniz Feneri
17	Masal: Koca Çene
18 19	Hikâye: Bu da bir monolog
20	Çizgi Roman: Tilkicik
21	Hikâye: Hayvanların Definesi Şiir Hasta çocuk
22	Hikâye: Dünyanın çatısında bir macera
23	Oyun Eğlence:
24 25	Bilmece bulmaca
26 27 28 29	Çizgisiz roman
30 31	Hikâye: Dilenci kılıklı kral
32 33	Hikâye: Deniz kıyısında hikâye:Akıllı çocuk
34 35	Hikâye: Bitkiden kumaş
36 37	Masal: Kulübedeki Sandık
38	Hikâye: Kaybolan kedi
39	Hikâye: Halıdaki leke
40 41	Hikâye: Anneme hediye arıyorum
42	Fıkra:5 tane
43	Bilmece bulmaca
44 45	Oyun Eğlence
46	Hikâye: Ercanın hediyesi
47	Hikâye: Savaş Hilesi
48	Hikâye: Yangına dikkat
49	Ansiklopedik Bilgiler
50	Ansiklopedik bilgiler: Biliyor muydunuz?
	Çizgi Roman: Sinemanın İç yüzü
	Çizgi Roman: Gülelim

Sayı:465/Ağustos 1957

Sayfa No:	İçerik
Ön Kapak	Gülümseyen çocuk fotoğrafı
2	Hikâye: Eşşsiz balık
3	Künye Giriş yazısı şampiyonluk maçlarımız
4	Hikâye: Kızılderililer arasında Ansiklopedik bilgi:bilin bakalım
5 6	Ansiklopedik bilgi: Sputnik 2
7	Masal: Hay Allah
8 9	Hikâye: Şaşılacak şey Hikâye: En doğru cevap
10	Hikâye: Büyük bir yelkenlinin ölümü
11	Bilgilendirme metni: Karagöz oynuyoruz
12	Okurla buluşma: Hayvan Dostları
13 14	Coğrafi kültürel yer: Afrika
15	Hikâye: Oktay Nereye Gidiyor
16 17 18	Hikâye: Shakespareden hikâye venedik taciri Çizgi Roman: Tilkicik
19	Hikâye: Bir uçak kazası
20 21	Oyun Eğlence
22	Şiir
23 24	Hikâye: Gizli Silah Şiir
25	Sağlık: Doktor Amcanın anlattıkları
26 27 28	Çizgi roman: Endülüs Fatihi
29	Hikâye: Hayal Geyik
30 31 32	Hiakye: Çakılların Anlattığı Hikâye
33	Fıkra 7 tane
34 35	Balıkçı ve Cin
36	Hikâye: Tavuk dostu kuzu
37 38 39	Hikâye: Sıcaktan Bunalanlar
40 41	Hikâye: Robert Baba
4243	Hikâye: Tehlike İşareti
44 45	Hikâye: Altın Dağın Kralı
46 47	Hikâye: Zavallı Hırsızlar
48	Çizgi Roman: Cingöz kardeşler
49	Okurla Buluşma 4 tane şiir
50	Bilmece Bulmaca
	Çizgi Roman: Avcı Dayı
	Çizgi Roman: Şirin Amca

Sayı:471/Ağustos 1958

Sayfa No:	İçerik
1	Kapak: Çocuk resmi
2	Çizgi Roman Pluto
3	Künye, İşte Tatil Yazısı
4 ve 5	Masal(Şeytana Uyan Çakal)
6 ve 7	Tarih(Vatikan Şehri Devleti)
8 ve 9	Hikâye(Sebze Bahçesinde-Nasreddin Hoca)
10 ve 11ve 12	Hikâye Alageyik Güzel Sözler
13	Hikâye: Alevin Rüyası
14	Bilim: Önemli Bir Buluş
15	Öğüt(Sokağın yüz tehlikesine karşı 10 Öğüt
16 ve 17	Tercüme Hikâye (Yuvaya Dönüş)
18 ve 19	Bilim: Hayatın Sırları Tohumlar ve Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
20	Yaratıcılık: Kese Kağıdından Baykuş
21	Hayvan Dostları
22	Sosyal Yardım Kampanyası
23	Bilmece Bulmaca
24	Oyun Eğlence
25	Yaratıcılık: Kartondan Tavuk Kümesi Yapımı)
26 27 28 29 30	Çizgi Roman Uçarı Kır Gezintisinde
3132 33	Yerli Hikâye(Yuvarlak Taş) ve Bilim Tabiatta Neler Oluyor?
34	Şiir Canım Memleketim
35	Hikâye: Kahraman İzci
36	Bilgi: Çilek meyvesinin anlatımı
37	Hikâye: İki Arkadaş
38	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
38	Fıkra
40 41 42	Hikâye İkinci Dünya Savaşı Sırasında Geçen Bir Olayın Hikâyesi
43 44	Hikâye (Yangından Sonra)
45 46 47	Hikâye Sihirli Aslan Çizgi Roman Tilkicik
48	Bilmece Bulmaca
49	Duyuru: Doğan Kardeş Masal Yarışması ve Şiirler
50	Hayvan tanıtımlı Hikâye(Bizim Çelebi)
51	Arka Kapak Çizgi Roman

Sayı:472/Temmuz 1958

Sayfa No:	İçerik
1	Çocuk Resmi
2	Çizgi Roman: Karaburun
3	Künye ve Reklam Doğan Kardeş Yayınları
4 5	Sanat: Bir Dahinin Hayatı ve Şiir
6 7	Masal: Bir Dilim Ekmek Norveç Masalı
89	Tarih: Avrupa'nın Devletçikleri
10 11 12	Sağlık: Vitamin Anne ve Şiir(Orman)
13 14	Hikâye: Sihirli Keman
15 16	Hikâye: Lokomotifin Derdi Fıkra ve Bilgi(Hava Nasıl Olacak)
17	Okuyucu Fotoğrafları Hayvan Dostları
18 19	Bilgi Bergama İli
20 ve 21 22	Hikâye: Çatlak Duvar ve Bilgi: Tabiatta Neler Oluyor
23	Bilgi: Karpuz Meyvesi
24	Oyun Eğlence
25	Fıkra
26 27 28 29 30	Çizgi Roman: Küçük Pançe
3132 33	Hikâye(Akıntıya Karşı-Bir Kızılderili Hikâyesi ve Buluş
34	Masal: Elmas Deresi
35	Bilgi(Saatler Nerde Değişir) ve Bilmece Bulmaca
36 37	Piyes: Kiralık Yuva ve Şiir
38 39	İskenderin Atı ve Çeviri Fabl ve Bilgi Kaç cins İnek Var
40	Bilmece Bulmaca
41	Sağlık: Eczane ve Bilmece Bulmaca(Dikkat Geliştirme)
42 43	Hikâye: Bir Cava Hikâyesi Rassamala
44	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
45 46	Hikâye: Gümüş Kral Hikâye Örümcek Ağı
47	Bilgi: Biliyor Muydunuz
48 49 50	Hayvan Tanıtımlı Hikâye(Fil) ve Bilgi(Çam Ağacından Neler Yapılır)
Arka Kapak	Çizgi Roman(Avcı Dayının Maceraları ve Küçük İkizler

Sayı:473/Ağustos 1958

Sayfa No:	İçerik
Ön kapak	Çocuk Resmi
2	Çizgi Roman: Karaburun
3	Künye: Masal Yarışını Kimler Kazandı
5 6 7	Tarih: Bir Milletin Yeniden İsrail ve Hikâye: Sarmaşık Çiçeği
8	Piyes: Karagöz Oynuyoruz.
9	Hikâye: Meksika'da Gece Baskını
10	Bilgi: Üzüm
11	Hikâye: Yataklı Vagonda bir Gece
12 13	Hikâye: Telli Dolap
14 15 16	Bilgi: Sualtı Dünyası Bilgi: Kalao Kuşu
17	Araştırma: Pul Koleksiyonuna nasıl başlanır?
18 19 20	Hikâye: Dost Nehir
21	Bilmece: Kim Biliyor?
22	Hayvan Dostları
23	Hikâye: Unutulmaz bir gece Bilgi: Tabiatta neler oluyor
24 25	Oyun Eğlence: Yer Çekimi Oyunu ve Dikkat Ölçme
26 27 28 29 30	Çizgi Roman: Panço Haydut Peşinde
31	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
32 33	Sanat: Josef Haydn ve Şiir Tatil
34 35	Sağlık: Mikroplarla Savaş ve Şiir: 30 Ağustos
36 37	Hikâye: Bir İtalyan Hikâyesi Sıpanın Şarkısı
38 39	Hikâye: Ormanda Bir gece ve Reklam: Doğan Kardeş Yayınları Tanıtımı
40 41	Masal: Büyülü Kutu ve Şiir
42	Bilgi: Yusufçuk
4344	Masal: On Peri
45	Fıkra: Gülelim
46 47	Hikâye Martı Adası
48	Bilmece Bulmaca : Alıştırma Beş Atasözü
49	Ön sayfalardaki hikâyelerin Devamı ve Reklam: Doğan Kardeş Yayınları Tanıtımı
50	Bilgi: Hayvanın Kapladığı Yer
Arka kapak	Çizgi Roman: Küçük İkizler

Sayı:481/Nisan 1959

Sayfa No:	İçerik
Kapak	Çocuk Resmi
2	Çizgi Roman: Hop Hop Tavşan
4 5	Künye, Giriş yazısı
67	Bilgi: Konya ili ve Güzel Sözler
8	Hikâye: Bayan Gıcırtı
9 10	Bilgi: Sabun Baloncukları Fabrikası, Bilgi: Tabiatta Neler Oluyor
11	Piyes: Karagöz Oynuyoruz
12 13	Bilgi: Irak, Bilgi:23 Nisan Bayramı
14 15	Hikâye: Ayak Sesleri ve Reklam: Doğan Kardeş Tanıtım Kitapları
16 17	Hikâye: Yine Bahar Geldi
18 19	Bilgi: Eskimolar ve Şiir: Pencerem
20 21	Hikâye: Teşekkür yazısı
22 23	Oyun Eğlence: Telden Heykelcikler Yapma
24 25	Hikâye: Büyülü Ağaç ve Sosyal Kampanya: Yoksul Çocuklar Şiir: Ailem
26 27 28 29 30	Çizgi Roman
31	Hikâye: Ağaçkakanın Derdi
32	Bilgi: Katip Çelebi ve Şiir: Arılar
33	Pul Köşesi: Roosevelt
34	Hikâye: Bakır Çaydanlık
35 36	Bilgi: Polis köpeği Bara
37	Sağlık: Doktor Amcanın anlattıkları
38 39	Hikâye: Düdüt'ün Zaferi Uyarı yazısı: Doğan Kardeş Abonelik Yazısı
40 41	Hikâye: Kaçak Gölge
42 43 44	Hikâye: Minenin Mavi Kuşu
45	Fıkra: Gülelim
46 47	Okur Mektupları: Posta Kutusu
48	Hayvan Dostları
49	Bilmece Bulmaca: Kim Biliyor Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
50	Bilmece Bulmaca
Arka kapak	Çizgi Roman: Nasrettin Hoca

Sayı:482/Temmuz 1959

Sayfa No:	İçerik
Ö n Kapak	Çocuk Resmi
2	Çizgi Roman: Hop Hop Tavşan
3	Künye ve Giriş Yazısı: Anneler Günü
4 5	Hikâye: 19 Mayıs 1919
6 7	Hikâye: Yaman Köpek ve Fıkra
8 9 10	Masal: Mutluluk Ülkesi
10 11	Bilgi: Samsun Şehri
12	Hikâye: Çalgıcı ayı
13 14	Hikâye: Tilkinin Kurnalığı
15	Bilgi: Tibet ve Tibetliler Hikâye:Anne Sevgisi
16	Piyes: Karagöz Oynuyoruz
17	Bilgi: Kızıl ağaç
18 19	Hikâye: Akıllı Kızlar Bir Çin Masalı
20 21	Hikâye: Tecrübe Pilotları Reklam: Doğan Sigorta
22	Oyun Eğlence(Roket Yapımı) ve Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
24 25	Hikâye: Kum Fırtınası ve Şiir: Yıl Geçmiş Diye Aradan
26 27 28	Çizgi Roman: Uçarı Haşarı
29 30 31	Pul Köşesi: VI. George ve Masal: Kibirli Mürdüm Eriği
32 33	Hikâye: Hazine Peşinde ve Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
34	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
35	Bilgi: Bukalemun
36 37	Masal: Kil Peri
38 39 40	Hikâye: Elli Yıl Sonra Hikâye: Bayram Hediyesi ve Bilgi: Tabiatta Neler Oluyor
41	Fıkra: Gülelim
42	Bilgi: 19 Mayıs ve Güzel Sözler
43	Şiir: Dalgalandı Vatan
44	Okuyucuyla Buluşma
45 46	Hikâye: Çalınan Kupa ve Minalı Kuşu
47	Hikâye : Hangisi Haklı
48	Bilmece Bulmaca
49	Kim Biliyor
50	Reklam: Anneler Gününde Vakko'ya gelin
Arka kapak	Çizgi Roman :Nasrettin Hoca

Sayı:489/Aralık 1959

Sayfa No:	İçerik
Ön kapak	Çocuk fotoğrafı
3	Künye, Giriş Yazısı
4	Bilgi: Fikir Adamı Ziya Gökalp ve Şiir: Ala Geyik
5	Sosyal Kampanya: Bir Okura Yardım Kampanyası
6 7 8	Hikâye: İkilik Kazanı Tabiatta Neler Oluyor?
9 10	Hikâye: İlim Bilgi: Elektrikli Balık ve Sandviç
11 12	Bilgi: Yedikule Surları
13 14 15	Hikâye: Sincap Kız ve Şiir: Coğrafya
16 17	Bilgi: Ay Dede
18	Piyes: Karagöz Oynuyoruz
19 20 21	Hikâye: Cambaz Maymun ve Şiir Beşikte
22 23	Oyun Eğlence: Palamuttan Oyuncak
24	Bilgi: Peru
25	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
26 27 28 29 30	Çizgi Roman: Tuzak
31	Hikâye: Beklenen Kahkahalar Bir Avustralya Masalı
32 33	Masalı: Hak veren Amca ve Reklam: Doğan Kardeş Aboneliği
34	Hikâye: Kuduz Köpek
35 36 37	Hikâye: Hayat Yumağı ve Hikâye: Küçük Gazeteci
38 39	Oyun Eğlence: Mıknatısla hünerler ve Bilmece Bulmaca:Kim Biliyor?
40	Fıkra: Gülelim
41 42 43	Masal: Sihirli Şişe ve Bilgi: Makarnanın Vatanı
44 45	Hikâye Yeni Arkadaş ve Reklam: Doğan Kardeş Yayınları Tanıtımı
46	Bilmece Bulmaca
47	Hikâye: Evden Kaçan Kedi ve Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
48	Okuyucuyla Buluşma: Hayvan Dostları
49	Bilgi: Yaşama dair bilgiler
50	Hikâye: Yarı Yoldan Dönülür Mü?
Arka Kapak	Çizgi Roman: Nasrettin Hoca

Sayı:492/Mart 1960

Ön kapak	Çocuk Resmi
2 3	Künye, Giriş Yazısı
4 5 6 7	Bilgi: Ömer Seyfettin Bilmece Bulmaca, Okurla Buluşma
8 9	Hikâye: Yolda Kalan Lokomotif Bilgi: Kuklalar Nasıl Oynatılır?
10 11	Hikâye: Yanlış Kuşu
12 13	Bilgi: Süleymaniye Camii Fabl: Tilki ile Üzümler
14 15	Hikâye: Korku Bilmeyen Kız Hikâye: Kapaksız Çaydanlık
16	Şiir: Türkiyemiz
17	Hikâye: Japon Çocuklarının Bebek Bayramı
18	Piyes: Karagöz Oynuyoruz ve Öğütler
19 20 21	Hikâye: 10.000 İnsan İçin Bilgi: Bunları Biliyor muydunuz
22 23	Oyun Eğlence: Renkli Topaç Yapımı
24 25	Yeni Arkadaşlar
26 27 28 29 30	Çizgi Roman: Kristof Kolomb
31	Hikâye: Chopin'i Hediyesi
32	Masal: Kocaoğlan Kitap Yazıyor
33	Bilgi: Kim Biliyor
34	Hikâye: Eskimo Ülkesinde
35	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
36 37	Hikâye: Babur Şah Güzel Sözler
38 39	Hikâye: Gönüllü Maymun
40	Hikâye: Posta Uçağı
41	Fıkra: Gülelim
42	Hikâye: Çaydanlığın Marifeti:İskoçya
43	Hikâye: Elektrikli Göz
44	Bilgi: Teleskobu Kim Bulmuştur
45	Bilmece Bulmaca
46	Okuyucuyla Buluşma Hayvan Dostları
47	Hikâye: Kuzey Rüzgarı Güneye Gidiyor
48	Şiir: Güzel Evim, Şiir: Evim, Şiir: Dedem
49	Hikâye: Sürprizli Hediye
50	Hikâye: Küçük Tohum
Arka Kapak	Çizgi Roman: Prens Şımarık

Sayı:493/Nisan 1960

Ön kapak	Hayvan Resmi
2	Çizgi Roman: Tik Tak Amca
3	Künye: Giriş Yazısı: Doğan Kardeş 15 Yaşında
4	Bilgi: 23 Nisan Çocuk Bayramı
5	Hikâye: Bilezik
6	Duyuru: Doğan Kardeş Sanat Müsameresi
7	Hikâye: Faydalı Canavar
8 9	Bilgi: Türk Gazeteciliği 100 yaşında Agah Efendi ve Güzel Sözler
10 1112	Hikâye: Vatan Borcu
13	Okurla Buluşma: Bir okurun 8 tane şiiri
14 15	Hikâye: Bir İngiliz Hikâyesi Bilgiler: Buğday Bitkisi ve Balinalar
16 17	Hikâye: Adım Ürkek Değilmiş ve Hikâye: Sanatçı Paganini
18	Piyes: Karagöz Oynuyoruz Bilmece Bulmaca
19	Hikâye: İtfaiyeci Kral
20 21	Hikâye: Zümrüt Paşa Öğütler: Bunları Yapıyor musun?
22 23	Oyun Eğlence: Hediyeleri Süslemek için Yaprak
24	Hikâye: Kurtuluş Sevinci
25	Şiir: Memleketim Sevinci
26 27 28 292 30	Çizgi Roman : Rin Tin Tin
31	Hikâye: Sevilen Lokomotif
32	Bilgi: Sığırcık Kuşları
33	Bilgi: Kim Biliyor
34	Şiir: 23 Nisan
35	Hikâye: Bir İsveç Hikâyesi Bulutların Üstünde
36	Bilgi: Dil Köşesi Zıt Sıfatlar İkiz Kelimeler
37	Fıkra: Gülelim
38	Hikâye: Yıldırımın Hikâyesi
39	Masal: Hoşa Giden Dilek
40	Hikâye: Işıklı Mağara Bilgi: Bunları Biliyor muydunuz?
41 42	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
43	Masal: Korkaklığını Nasıl Unutmuş? , Reklam: Yapı Kredi Bankası
44	Bilmece Bulmaca
45	Hayvan Dostları
46	Masal: İyilik Perisi
47	Hikâye: Ne Mızmız Çocuktu
48	Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
49	Hikâye: Lav Kapanı
50	Bilgi: Antep Fıstığı
Arka Kapak	Çizgi Roman: Prens Şımarık

Sayı:493/Nisan 1960

Ön kapak	Çocuk resimleri
2	Çizgi Roman
3 4 5	Künye Giriş Yazısı: Yarışma Duyurusu, Uyarılar
6 78 9 10	Okuyucuyla Buluşma: Sanat Müsameremiz
11 1213 14 15	Hikâye: Bir Küçücük Kutucuk Şiir: Çocukluk Pul Köşesi Uyarı: Abone yenileme
16 17	Bilgi: İlk Paraşüt ve Bilgi: Evet mi Hayır mı? Reklam: Yapı Kredi Bankası
18	Hikâye: Ay Hırsızları Hikâye: Denizin Dalgaları
19 20	Piyes: Karagöz Oynuyoruz ve Bilgi: Bunları Düşünüyor musun?
21	Hikâye: Tarihin Akışını Değiştiren Şifreler
22	Hikâye Mimar Kuşlar
24 25	Oyun Eğlence: Çiçek Yapalım ve Fıkra
26 27 28 29 30	Bilgi: Isparta Şehri
31	Çizgi Roman: James Cook
32 33	Hikâye: Çörek Çocuk ve Bilmece Bulmaca
34	Hikâye: Becerikli İkizler
35 36	Bilgi: Meraklı Şeyler
37	Hikâye: Merihli Adam
38	Hikâye: Çalışkan Bebekler
39	Bilgi: Ahmet Vefik Paşa
40	Bigi: Bunları Biliyor muydunuz?
41 42 43	Fıkra
44 45	Hikâye: Penceredeki Kız
46	Hikâye: Şarkı Söyleyen Makine, Uyarı: Sanata İlgi
47	Sağlık: Doktor Amcanın Anlattıkları
48	Masal: Perilerin Anlattıkları
49	Okurla Buluşma: Kardeşlerimizin Köşesi
50	Bilmece Bulmaca, Hikâye: Tilki Adam, Reklam: Doğan Kardeş Yayınları
Arka kapak	Çizgi Roman: Prens Şımarık

EK.2. İLKÖĞRETİM OKULU 1, 2, 3, 4 ve SINIFLARLA İLGİLİ OKUNACAK KİTAPLARIN TAŞIMASI GEREKEN NİTELİKLER

1.Eğitim Yönünden Özellikler: Çocuk kitaplarında ele alınan içeriğin seçimi öğrencinin düzeyine uygun olması, içeriğin basitten karmaşığa doğru verilmesi, öğeler sunuluşu, yazarın dilinin açık ve anlaşılır olması, kitabın öğrencilerin ilgisine yönelik olma. v.b özellikleridir.

Sosyolojik Yönden Özellikler: Çocuk kitaplarının yöneldiği öğrenci grubunun özellikleri, günlük yaşamı öğrencinin içinde bulunduğu sosyal çevre, oynadığı oyunlar, okula gitmesi, iletişimi ve benzeri yönleri yansıtması gerekmektedir. Öğrenci, kitap okurken, okudukları ile yaşamı arasında bağ kurabilmelidir. Öğrendiği bilgileri uygulayabilmelidir. Bu nedenlerle çocuk kitapları, öğrencilerin sosyolojik yönden gelişimlerine katkı sağlayıcı olmalıdır.

Dil Yönünden Özellikler: Çocuk kitaplarında kullanılan kelimelerin seçimi, soyut ve somut olması, öğrencinin bildiği veya bilmediği kelimeler kullanılan cümlelerin uzunluğu, sayısı, kuruluşu, fiillerin zamanları v.b. özelliklerdir.

Çocuk kitaplarında kullanılacak kelimelerin basit, anlamlı canlı sonuç bildiren, iyi fark edilen, akılda kolay kalan ve kolay okunan kelimeler olmasına, dikkat edilmesi gerekmektedir. Kelimelerde olduğu gibi, çocuk kitaplarında kullanılan cümlelerin de kısa ve basit olması okunabilirliği artırmaktadır. Cümlelerin kısa, net ve basit olması tam ve tek anlam ifade etmesi zihinde yapılandırmayı kolaylaştırmaktadır. Araştırmalar, çocuk kitaplarında kısa cümlelerin uzun cümlelerden daha iyi öğrenildiğini, Somut basit ve tek anlam ifade eden cümlelerin daha etkili olduğunu göstermektedir.

Özne, tümleç, yüklem sırasını izleyen kurallı cümlelerin, kullanılmasının daha uygun olduğunu belirtmektedir. Bu ve buna benzer özelliklere dikkat edilmelidir.

Basım yönünden özellikler: Bunlar kitabın sayfa sayısı düzeni yazı türü, punto büyüklüğü, kelime ve satır aralarındaki açıklık, satır uzunluğu, kağıt ve mürekkep rengi, resimlerin türü, oranı ve sayfadaki yeri v.b özelliklerdir. Çekici olarak hazırlanmış bir kitap öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Kitabı çocuğa sevdirmek için, kitabın formatı ve

dış görünüşü renkli, resimli ve çekici ve kolay taşınabilir olmalıdır. Kitabın sayfa düzeni, çocuğun görme kolaylığını sağlamalıdır. Yazı karakteri, gözü yorucu olmamalıdır. Satır aralıkları, çocuğun her satırı rahat görebileceği aralıkta olmalıdır. Harf büyüklüğü, öğrencinin rahat görebileceği büyüklükte olmalıdır. Kitaplarda kullanılacak kağıt ,dayanıklı ve ışığı emen türden olmalıdır. Kitap kolay açılır, kapanır ve cildi dağılmayacak kalitede olmalıdır.

Bunlara ek olarak, çocuk kitaplarında bol resim kullanılmalıdır. Resim, konuların daha iyi öğrenilmesine yardımcı olmalı ve unutmayı önlemelidir. Resimler, konuyla ilgili olmalı ve gerçeği ifade etmelidir. Resimler, açık ve net olmalı çocuğun hoşlanacağı türden seçilmelidir. Öğrencinin günlük yaşamından kesitler sunmalı, aşırı çizgi ve ayrıntı içermemelidir.

OKUMA METİNLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

1. Metinler, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.

2. Metinlerde milli, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

3. Metinlerde, siyasal kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

4. Metinlerde öğrencilerin, sosyal, zihinsel psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik karamsarlık şiddet ve benzeri öğeler yer almamalıdır.

5. Metinlerde, insan ve hak özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirebilecek nitelikte olmalıdır.

7. Metinler, kitapların yanı sıra ansiklopedi, ansiklopedik sözlük ve süreli yayınlardan da seçilmeli, ayrıca öğrencileri söz konusu kaynaklara yönlendirici nitelikte olmalıdır.

8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.

9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.

10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.

11. Metinler dil anlatım ve içerik açısından, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.

12. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.

13. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.

14. Metinler, öğrencinin dil zevkini ve bilincini geliştirecek hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.

15. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.

16. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

17. Metinler, öğrencinin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacına yönelik olarak, farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.

18. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebi yönlerini ön plana çıkarmalıdır.

19. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.

20. Metinler, bir bütün halinde alınmalıdır, ancak eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler çıkarılabilir.

21. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek, yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli, ancak bu oran, metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.

22. Ders kitabında, yıl içinde bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.

23. Metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyallerle (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür,: çizgi film kahramanları vb.) desteklenmiş olmalıdır.

24. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır.[323]

[323] Milli Eğitim Bakanlığı: **İlköğretim Türkçe Dersi, 6, 7, 8.Sınıflar, Öğretim Programı**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2005.

KAYNAKÇA

Açıkel, Fethi. "Devletin Manevi Şahsiyeti ve Ulusun Pedegojisi", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, Tanıl Bora(Ed.). İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Adorno, Theodor W. '' Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken'', (çev. Bülent O. Doğan). Cogito:36, Yaz 2003, s.83.

Ahmad, Feroz. **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**. İstanbul: Hil Yayın, 1994.

Akdeniz, Sabri. **Toplumumuz ve Eğitimimiz**. İstanbul, İstanbul Matbaası, 1982.

Akman, Ayhan. "Milliyetçilik Kuramında Etnik/Sivil Milliyetçilik Karşıtlığı", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik,** Tanıl Bora (Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

Akyürekli, Mahmut, "Osmanlı Dönemine Kısa Bir Bakış ve Cumhuriyetin Kuruluşunda Ortaya Çıkan Etnik Problemler", www.birlikteanadolu.com.(20.10.2011.)

Alankuş, Sevda. **Medya ve Toplum**. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003.

Albayrak, Mustafa. **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960),** Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004.

Alpay, Meral. **'**Türkiye'de Resimli Çocuk Kitapları Sorunu**'**, Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları. İstanbul: Cem Yayınevi, 1975.

Alpay, Meral. "Türk Çocuk Edebiyatı", **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi,** 8-9. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1980.

Alpay, Meral. **Ya-Pa Okul Öncesi Eğitim Semineri**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 1984, 1985, 1987

Alsaç, Üstün. **Türkiye'de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1994.

Althusser, Louis. **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları, 2003.

Alvermann Donna E. & Margeret C. Hagood(2000): Critical Media Literacy: Research Theory and Practice in New Times,The Journal of Educational Research, 93:3,193-205.

Anık, Cengiz. **Bilgi Fabrikaları ve Müşteriler**. Ankara: Altınküre Yayınları, 2003.

Aslan, Kemal. **Haber Nasıl Okunur? Haberde İdeoloji, Söylem**. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2004.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (1906-1938), Cilt: II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1979.

Atay, Mesude. **Çocukluk Döneminde Gelişim**. Ankara: Kök Yayınları, 2007.

Aufderheıde, Patricia (1993). **"Media Literacy: A Report of The National Leadership Conference on Media Literacy."** Washington, DC, Aspen Institute.

Aydemir, Şevket Süreyya . **Menderes'in Dramı (1899-1960)**, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.

Aydemir, Şevket Süreyya. **İkinci Adam,** İstanbul: C. III, Tekin Yayınları, 2006.

Aydın, M. Şevki. **Cumhuriyet Döneminde Örgün Eğitim Kurumlarındaki Din Eğitimi**. **Türkler C. 17.** Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Aydoğan, Filiz. **Düşlerimizi Artık Televizyon Kuruyor Medya ve Popüler Kültür Üzerine Yazılar**. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri, 2004.

Aziz, Aysel. **İletişime Giriş**, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2010.

Baran, Stanley, **Media Literacy and Culture: Introduction To Mass Communication**, New York: Mc Graw Hill, New York, 2004.

Başar, Erdoğan. **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)**,İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.

Başaran, İbrahim Ethem. **Eğitime Giriş**, Ankara: Kadıoğlu Matbaası, 1983.

Baytar, Orhan. “Gerçekliğin Yeniden Oluşması Bağlamında Medyanın Gündem Kurma Süreci” **Medya Eleştirileri “Gerçeğin Dışındakiler”,** Can Bilgili ve Nesrin Tan Akbulut(drl.), İstanbul: Beta Yayınları, 2007.

Bektaş, Arsev. **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1996.

Berkes, Niyazi. **Türkiye’de Çağdaşlaşma,** Ankara: Bilgi Yayınları, 1973.

Berzah, Meral Çakır. **Medyanın Ördüğü Berlin Duvarı**. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2006.

Bilgin, Beyza. **Türkiye’de Din Eğitimi**. Ankara: Emel Matbaası,1989.

Binark, Mutlu ve Mine Gencel Bek. **Eleştirel Medya Okuryazarlığı Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar**. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2007.

Bülbül, A. Rıdvan. **Genel Gazetecilik Bilgileri**. Ankara: Nobel Yayınları, 2000.

Büyükdüvenci**,** Sabri**. Eğitim Felsefesine Giriş**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2001.

Ciravoğlu, Ömer. **Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Esin Yayınevi, 1997.

Cüceloğlu, Doğan. **Yeniden İnsan İnsana**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.

Çakar, **Türkiye’de Eğitim ve Öteki Türkler**, Ankara: Kendi Yayınları, 2006.

Çalış, Hasan. **Tarihi Gelişimi İçinde Halk Eğitimi**. İzmir, Kültür Matbaası, 1965.

Davies, H. “Place as Media in Pervasive Games’’, 4th Australisian Conferance on Interactive Entertainment, October 03-05.

Davison, Andrew**. Türkiye’de Sekülerizm ve Modernlik**. çev. Tuncay Birkan, İstanbul : İletişim Yayınları 2006.

Demiray, Kemal. **Türkçe Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1953.

Deringil, Selim. **Simgeden Millete II. Abdülhamit’ten Mustafa Kemal’e Devlet ve Millet**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Dewey, John. **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor,** Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, 1952.

Dönmezer, Sulhi. **Toplumbilim**. İstanbul: Beta Yayınları, İstanbul, 1994.

Elden, Müge. **Reklam ve Reklamcılık**. İstanbul: Say Yayınları, 2009

Erdim, Saliha. **Çocuklarımızı Kötülüklerden Korumada Ailenin Rolü**. Eğitim Yazıları 5, İstanbul: İnsan Vakfı Yayınları, 1992.

Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar. **Öteki Kuram**. Ankara: Pozitif Matbaacılık, 2010.

Erözden, Ozan**. Ulus Devlet**. Ankara: Dost Kitabevi, 1997.

Fiske, John. **İletişim Çalışmalarına Giriş**. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.

Foucault, Michel. **Toplumu Savunmak Gerekir**. çev.Şehsuvar Aktaş, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002

Geray, Cevat. **Halk Eğitimi.** İstanbul: İmaj Yayıncılık, 2002.

Gıddens, Anthony. **Sosyoloji**. Ankara: Ayraç Yayınevi,1996.

Gologlu, Mahmut. **Demokrasiye Geçiş, 1946-1950**. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1982.

Gökçe, Feyyat. **Devlet ve Eğitim**. Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları, 2007.

Gökçe, Orhan. **İletişim Bilimine Giriş, İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi**. Ankara: Turhan Kitabevi, 2002.

Gönenç, Özgür, **Medya Dünyası**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2004.

Giroux, H.A., "Theories of Reproduction and Resistance in The New Sociology of Education": A Critical Analysis", Harward Educational Rewiew, 53(3)

Gutek, Gerald L., çev: Nesrin Kale, **Eğitim Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar**, İstanbul: Ütopya Yayınları, 2006.

Gümüşçü, Osman. **Osmanlıdan Cumhuriyete Geçiş ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Halk Sağlığı**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:55, Cilt XIX., Mart 2003.

Güvenir, Murat **2. Dünya Savaşında Türk Basını,** İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları: 31, 1991.

Hall, Stuart , Kültür Medya ve 'İdeolojik Etki', **Medya, İktidar ve İdeoloji**, der. çev. Mehmet Küçük. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1994.

Işık, Metin. **Televizyon ve Çocuk**. Konya: Eğitim Kitabevi, 2007.

İçel, Kayıhan. **Kitle Haberleşme Hukuku**. Beta Yayınları, İstanbul, 1990.

İnan, Ayşe Afet. **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi,** Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.

İnceoğlu, Yasemin. "Medyayı Doğru Okumak", **Medya Okuryazarlığı** , Nurçay Türkoğlu ve Melda Cinman Şimşek (Ed.). İstanbul: Kalemus Yayınları, 2007

Kağıtçıbaşı, Çiğdem. **İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş**. İkinci Baskı, İstanbul: Duran Ofset Matbaacılık,1977.

Kahraman, Hasan Bülent. **Bir Zihniyet, Kurum ve Kimlik Kurucusu Olarak Batılılaşma, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık,** İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Kanad, H. Fikret. **Pedagoji Tarihi Cilt 1**. İstanbul: 1963.

Kantarcıoğlu, Selçuk. **Eğitimde Masalın Yeri**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:169, Milli Eğitim Basımevi, 1991.

Kaplan, İsmail. **Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.

Karaköse, Rukiye. **Ailede Sorumluluk Eğitimi**. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010. ss.107-108.

Karpat, H. Kemal. **Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller**, İstanbul: İmge Yayınları, 2008.

Karpat, Kemal. **Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum.** İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.

Keane, John. **Medya ve Demokrasi**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Kepenek, Yakup. **Türkiye Ekonomisi**. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yayını, 1983.

Kıbrıs, İbrahim. **Çocuk Edebiyatı**, Ankara: Kök Yayıncılık, 2010.

Kıbrıs, İbrahim. **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**. 4.Basım, Ankara: Kök Yayıncılık, 2000.

Kızıl, Neşe. **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto Kontrol**. İstanbul: Beta Yayınları, 1998.

Kili, Suna. **Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli**, 6. Basım, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000.

Kocatürk, Utkan **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara: Edebiyat Yayınevi, 1971.

Koçak, Cemil. **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945**),Ankara: Yurt Yayınları,1986.

Kongar, Emre. **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002.

Köse, Hüseyin. **Alternatif Medya,** İstanbul: Yirmidört Yayınevi, 2007.

Lazar, Judith. **İletişim Bilimi**. Ankara: Vadi Yayınları, 2001.

Levis, Bernard. **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara: Türk Tarih KurumuYayınları, 1970.

Lipmann, Walter. **Public Opinion**, New York: Penguin, 1946.

Locke, John. **Eğitim Üzerine Düşünceler**. çev: Hakan Zengin, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2004.

Mardin, Şerif. **Türkiye'de Din ve Siyaset**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Masterman, Len. "Media Awaraness Education: Eighteen Basic Principles", University Of Nottingham,
1989, http://www.medialit.org/reading_room/article134.html , (06.10.2011)

MacBride, Sean. **Bir Çok Ses, Tek Bir Dünya, Unesco Uluslararası Komisyon Raporu**, Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyon Yayını, 1993.

Mc Combs, Bulding Consensus: The News Media Agenda Setting Roles, 1997.

Mc Combs, M.E., Shaw,D.(1972), The Agenda-Setting Function of Mass Media, Public Opinion Quarterly, 36 http://www3.nio/newplace/agenda.(20.08.2011)

McQuail Denıs ve Sven Windahl. **Kitle İletişim Çalışmalarında İletişim Modelleri**, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 2005.

Milli Eğitim Bakanlığı: **İlköğretim Türkçe Dersi, 6, 7, 8. Sınıflar, Öğretim Programı**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2005.

Mutlu, Erol. **Kitle İletişim Kuramları**, Ankara: Ütopya Yayınları, 2005.

Mütercimler, Erol ve Mim Kemal Öke, **Düşler ve Entrikalar**, İstanbul: Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası, Alfa Yayınları, 2004.

Nalcıoğlu, **Belkıs Ulusoy. Mümeyyiz İlk Türkçe Çocuk Gazetesi (1869-1870)**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2006

Nas, Recep. **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2002, s.17.

Neumann, Elisabeth Noelle. "Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı", Medya, Kültür, Siyaset, Süleyman İrvan(drl), 2.Baskı. Ankara: Alp Yayınevi, 2002.

Oğuzkan, A. Ferhan. Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987(a).

Oğuzkan, A. Ferhan. **Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Kadıoğlu Matbaası,1979(b).

Okay, Cüneyd. **Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler**, İstanbul: Kırkambar Yayınları, 1998.

Oktay, Ahmet. **Medya ve Hedonizm**. Yön Yayınları, İstanbul, 1995.

Ortaylı, İlber. **Türkiye'nin Yakın Tarihi**. İstanbul, Timaş Yayınları, 2010.

Oskay, Ünsal. **İletişimin ABC'si**. İstanbul: Der Yayınları, 1999.

Ölçen, Ali Nejat. **Halkevlerinin Yokedilişi**. Ankara: Halkevleri Genel Merkezi Yayını,1988.

Öymen, Altan. **Değişim Yılları**, İstanbul: Doğan Kitap, 2004.

Özer, Ömer. **Medya, Şiddet ve Toplum**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No:66, 2007.

Özerkan, Şengül. **Medya Dil ve İletişim**. İstanbul: Martı Yayınları, 2001.

Özerkan, Şengül.(E.d.). **Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye'de 9 Gazete**. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2009.

Özerkan, Şengül "Haber Araştırmalarında İçerik Analizi ve Söylem Çözümlemeleri**"** (içinde), **Tüm Yönleriyle Medya ve İletişim** (ss.37-54). Konya: Eğitim Kitabevi, 2008, (Şengül Özerkan:Ders Notları: http://iletişim.marmara.edu.tr).

Özgen, Murat **Türkiye'de Basının Gelişimi**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları,2. Baskı, İstanbul, 2004.

Özüçetin, Yaşar. **Demokrasiye Geçiş, Demokrat Partinin Kuruluşu, 1946 Seçimleri**. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Pembecioğlu, Nilüfer. **İletişim ve Çocuk. İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi**, Ankara: Ebabil Yayınları, 2006.

Postman, Neil. **Çocukluğun Yokoluşu**. çev:Kemal İnal, Ankara: İmge Kitabevi, 1995.

T.C.Radyo Televizyon Üst Kurulu, İlk Öğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı, Ankara: 2007

Rigel, Nurdoğan. **İleti Tasarımında Haber**.İstanbul: Der Yayınları, 2000

Ruhi Şirin, Mustafa. **Çocuğa Adanmış Konuşmalar**. İstanbul: İz Yayınları,1998.

Sabuncu, Yavuz. **Anayasaya Giriş**, Ankara: İmaj Yayınları, 2003.

Sandström, C,I. Çeviren: Refia Uğurel Şermin, **Çocuk ve Gençlik Psikolojisi**, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası,1982

Sarınay, Yusuf **Türkiye'nin Nato'ya Girişi**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Sevinç, Müzeyyen. **Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul: Morpa Yayınları, İstanbul, 2005.

Sezgen, M. Şefik. **Eğitim Psikolojisi**, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1988.

Shaw, Stanford J., **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye,** İstanbul: E Yayınları, 1982.

Şimşek, Nazmi. **Anne Baba Çocuk İlişkisi ve Eğitim Yaklaşımı**, Ankara: Asil Yayıncılık, 2008.

Şimşir, Bilâl N. **Türk Yazı Devrimi,** Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.

Tan, Mine. **Çocukluk: Dün ve Bugün, Toplumsal Tarihte Çocuk** (hazırlayan: Bekir Onur) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1994.

Taşkıran, Nurdan Öncel, **Medya Okuryazarlığına Giriş**, İstanbul: Beta Yayınları, 2007.

Tezcan, M. **Boş Zamanlar Teknolojisi**, Ankara: Doğan Matbaası, 1977.

Timur, Taner. **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2003.

Tokgöz Oya. Temel Gazetecilik. 6. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi, 2006.

Topuz, Hıfzı **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi,** İstanbul: Remzi Kitabevi , 2003.

Tuncer, Tuncer. **1954 Seçimleri**. Ankara: TESAV Yayını, 2011.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası, İstanbul: Kuriş Matbaası, 1990.

Usluata, Ayseli **İletişim**, İstanbul: İletişim Yayınları,

Ülman Haluk ve Mehmet Gönlübol, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919/1973)**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1974.

Üstel, Füsun . **Makbul Vatandaş'ın Peşinde II. Meşrutiyetten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

Van Dijk, Teuna**. Medya İktidar ve İdeoloji**, Mehmet Küçük Ankara Ark Yayınları, 1999

Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin. **Çocuk Edebiyatı**, 4. Basım, Ankara: Akçağ Yayınları

Yavuz, Kerim. **Çocuğun Dünyası ve Gelişme,** İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1992.

Yavuzer, Haluk. **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul, 1988.

Yaylagül, Levent, **Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar**, Ankara: Dipnot Yayınları, 2006.

Yengin, Hülya, **Medyanın Dili, İletişime Kuramsal Bir Yaklaşım: Popüler Kültür Türlerinin Çözümlenmesi**, İstanbul: Der Yayınları, 1996.

Yerasimos, Stefanos. **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye,** İstanbul: Gözlem Yayınları, 1979.

Yıldız, Hasan. **Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul**, İstanbul: Koral Yayınları, 1992.

Yıldız, Şerife. **Dil Kültür, İletişim ve Medya**, Ankara: Sinemis Yayınları, 2004.

Yiğit, Ali Ata. **İnönü Döneminin Köye Özel Öğretmen Yetiştirme Projesi: Köy Enstitüleri**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Yücel, M. Serhan. **Demokrat Parti**, İstanbul: Ülke Kitapları, 2001.

Yücel, M. Serhat. **Menderes Dönemi (1950-1960)**. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Yüksel Aysun(Ed.), **İletişim Bilgisi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2007.

Zürcher, Erik-Jan. **"Kemalist Düşüncenin Osmanlı Kaynakları", Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm,** İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, C.2.

Zürcher, Erik Jan. **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1993.

Sözlükler ve Ansiklopediler

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.2, İstanbul, Dergah Yayınları, 1977.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.3, İstanbul: İletişim Yayınları, (t.y.)

Belgesel

''**Karadeniz: Seyr-i Türkiye Belgeseli**'', Osmanlı Bankası Müzesi, 2007.

Internet

Çetin, Kadir / H. Ömer Gülseren, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Stratejileri", Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi 2006 http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/cetin-gulseren.html (30 Ekim 2011) .

"Hayatında Doğan Kardeş Dergisi Geçmiş Olanlar,http://www.facebook.com/group.ph (14 Ekim 2011)

Pembecioğlu, Nilüfer. "Orta Öğretimde Yeni Dönem", http://www.aydinpost.com/orta-ogretimde-yeni-donem--127608h.htm?interstitial=true ,(28 Eylül 2011).

Şimşek, Hüseyin, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine", Temmuz, Ağustos, Eylül 2001, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3581, http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/icindekiler.html . (21 Ağustos 2011)

Taş, Oğuzhan. "Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi" **Televizyon Haberciliğinde Etik,** Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (drl.), http://ilef.ankara.edu.tr/etik/medya-etiginin-tarihsel-temelleri-ve-gelisimi/, (23 Temmuz 2011).

http://www.çizgidiyarı.com (30.09.2011)

Süreli Yayınlar

Doğan Kardeş, Sayı: 1 1945
Doğan Kardeş, Sayı: 2 1945
Doğan Kardeş, Sayı: 3 1945
Doğan Kardeş, Sayı: 4 1945
Doğan Kardeş, Sayı: 6 1945
Doğan Kardeş, Sayı: 7 1945
Doğan Kardeş, Sayı: 8 1945
Doğan Kardeş, Sayı: 12 1946
Doğan Kardeş, Sayı: 19 1946
Doğan Kardeş, Sayı: 23 1946
Doğan Kardeş, Sayı: 25 1946
Doğan Kardeş, Sayı: 30 1946
Doğan Kardeş, Sayı: 32 1946
Doğan Kardeş, Sayı: 36 1947
Doğan Kardeş, Sayı: 39 1947
Doğan Kardeş, Sayı: 43 1947
Doğan Kardeş, Sayı: 56 1947
Doğan Kardeş, Sayı: 62 1947
Doğan Kardeş, Sayı: 63 1993
Doğan Kardeş, Sayı: 68 1952
Doğan Kardeş, Sayı: 97 1948
Doğan Kardeş, Sayı: 112 1948

Doğan Kardeş, Sayı: 125 1949
Doğan Kardeş, Sayı: 175 1950
Doğan Kardeş, Sayı: 193 1950
Doğan Kardeş, Sayı: 195 1950
Doğan Kardeş, Sayı: 220 1950
Doğan Kardeş, Sayı: 222 1950
Doğan Kardeş, Sayı: 223 1951
Doğan Kardeş, Sayı: 224 1951
Doğan Kardeş, Sayı: 225 1951
Doğan Kardeş, Sayı: 252 1951
Doğan Kardeş, Sayı: 280 1952
Doğan Kardeş, Sayı: 329 1953
Doğan Kardeş, Sayı: 331 1953
Doğan Kardeş, Sayı: 373 1953
Doğan Kardeş, Sayı: 390 1954
Doğan Kardeş, Sayı: 411 1954
Doğan Kardeş, Sayı: 433 1955
Doğan Kardeş, Sayı: 442 1956
Doğan Kardeş, Sayı: 453 1956
Doğan Kardeş, Sayı: 456 1957
Doğan Kardeş, Sayı: 463 1956
Doğan Kardeş, Sayı: 465 1957
Doğan Kardeş, Sayı: 471 1958
Doğan Kardeş, Sayı: 472 1958
Doğan Kardeş, Sayı: 473 1958
Doğan Kardeş, Sayı: 477 1958
Doğan Kardeş, Sayı: 479 1959
Doğan Kardeş, Sayı: 481 1959
Doğan Kardeş, Sayı: 482 1959
Doğan Kardeş, Sayı: 487 1959
Doğan Kardeş, Sayı: 490 1960
Doğan Kardeş, Sayı: 493 1960
Doğan Kardeş, Sayı: 494 1960
Doğan Kardeş, Sayı: 496 1960
Doğan Kardeş, Sayı: 497 1960